STRATEGIA REGIONALNYCH INWESTYCJI TERYTORIALNYCH SUBREGIONU ZACHODNIEGO WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO

Rybnik, 20 kwietnia 2016 r.

Wykaz skrótów i pojęć:

Aglomeracja Rybnicka	w rozumieniu Strategii „Śląskie 2020+" centralny ośrodek zachodniego obszaru funkcjonalnego, który obejmuje: miasta Rybnik, Jastrzębie-Zdrój, Żory, Rydułtowy, Radlin, Wodzisław Śląski
Bezpośrednie otoczenie funkcjonalne aglomeracji	w rozumieniu Strategii „Śląskie 2020+", obszar obejmujący gminy Subregionu Zachodniego tj. Mszana, Godów, Marklowice, Świerklany, Jejkowice, Gaszowice i Czerwionka – Leszczyny oraz Subregionu Centralnego tj. Pawłowice i Suszec
C.o.	centralne ogrzewanie
C.w.u.	ciepła woda użytkowa
EFRR	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
EFS	Europejski Fundusz Społeczny
Grupa robocza ds. RPO WSL 2014 – 2020	grupa robocza powołana na podstawie Uchwały nr 6/2012 Zarządu Związku z dnia 31 sierpnia 2012 r.
IZ RPO WSL 2014 – 2020	Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego – Wydział Rozwoju Regionalnego
IP RIT Subregionu Zachodniego	Instytucja Pośrednicząca dla Regionalnych Inwestycji Terytorialnych Subregionu Zachodniego tj. Związek Gmin i Powiatów Subregionu Zachodniego Województwa Śląskiego z siedzibą w Rybniku
KSRR 2010 – 2020	Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010 – 2020
Lokalny Ośrodek Rozwoju	w rozumieniu Strategii „Śląskie 2020+" w Subregionie Zachodnim jest nim Miasto Racibórz
MIR lub Ministerstwo	Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju
MŚP	mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa
Obszary wiejskie	w rozumieniu Strategii „Śląskie 2020+" są to: obszar wiejski gminy Kuźnia Raciborska, obszar wiejski gminy Krzanowice, obszar wiejski gminy Czerwionka – Leszczyny, Gmina Pietrowice Wielkie, Gmina Rudnik, Gmina Nędza, Gmina Lyski, Gmina Kornowac, Gmina Lubomia, Gmina Krzyżanowice, Gmina Gaszowice, Gmina Jejkowice, Gmina Gorzyce, Gmina Godów, Gmina Mszana, Gmina Marklowice, Gmina Świerklany
PRS	Program Rozwoju Subregionów, realizowany w ramach RPO WSL 2007 – 2013
RPO WSL 2014 – 2020	Regionalny Program Operacyjny Województwa Śląskiego na lata 2014 – 2020
Rozporządzenie ogólne	Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) NR 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006
Strategia „Śląskie 2020+"	Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2020+"
Strategia rozwoju	Strategia Rozwoju Subregionu Zachodniego na lata 2014-2020, opracowana pod kierunkiem dra Krzysztofa Wrany, przy udziale Grupy roboczej ds. RPO WSL 2014 – 2020 oraz członków Związku
Ustawa wdrożeniowa	Ustawa z dnia 11 lipca 2014 r. o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014-2020, Dz. U. z 29 sierpnia 2014 r., poz. 1146
Uszczegółowienie	Szczegółowy opis osi priorytetowych RPO WSL 2014 – 2020
Zarząd, Zarząd Związku lub Zarząd Związku RIT	Zarząd Związku Gmin i Powiatów Subregionu Zachodniego Województwa Śląskiego z siedzibą w Rybniku

SPIS TREŚCI:

I. PODSTAWA PRAWNA STRATEGII REGIONALNYCH INWESTYCJI TERYTORIALNYCH SUBREGIONU ZACHODNIEGO. 5

II. OBSZAR WSPARCIA STRATEGII RIT. 7

III. DIAGNOZA OBSZARU WSPARCIA. 11

III.1. DIAGNOZA WYZWAŃ, POTRZEB I POTENCJAŁÓW OBSZARU OBJĘTEGO STRATEGIĄ RIT. 11
III.1.1. PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ, WARUNKI INWESTYCYJNE, EDUKACYJNE I SPOŁECZNE. 11
III.1.2. ENERGIA, GOSPODARKA NISKOEMISYJNA. 43
III.1.3. OCHRONA ŚRODOWISKA. 71
III.2. KLUCZOWE USTALENIA Z ANALIZY SWOT SUBREGIONU ZACHODNIEGO. 75

IV. WYMIAR TERYTORIALNY WSPARCIA WRAZ Z ANALIZĄ PROBLEMOWĄ. 78

V. CELE STRATEGII RIT. 81

V.1. CELE STRATEGICZNE, PRIORYTETY, DZIAŁANIA ORAZ CELE SZCZEGÓŁOWE. 81
V.2. KLUCZOWE INFORMACJE DOTYCZĄCE WIĄZEK. 91
V.2.1. WIĄZKA „TERENY INWESTYCYJNE”. 91
V.2.2. WIĄZKA „SZKOLNICTWO ZAWODOWE”. 92
V.2.3. WIĄZKA „ZWIĘKSZENIE ZATRUDNIENIA”. 95
V.2.4. WIĄZKA „ROZWÓJ PRZEDSIĘBIORCZOŚCI” 99
V.2.5. WIĄZKA „USŁUGI OPIEKUŃCZE NAD DZIEĆMI DO LAT 3 ORAZ EDUKACJA PRZEDSZKOLNA”. 100
V.2.6. WIĄZKA „REWITALIZACJA I ROZWÓJ USŁUG SPOŁECZNYCH” 105
V.2.7. WIĄZKA „POPRAWA STANU POWIETRZA W SUBREGIONIE ZACHODNIM”. 111
V.2.8. WIĄZKA „POPRAWA STANU ŚRODOWISKA I WARUNKÓW ŻYCIA W SUBREGIONIE ZACHODNIM”. 115

VI. ZASADY I TRYB WYBORU PROJEKTÓW. 124

VII. RAPORT Z PRZYGOTOWANIA STRATEGII RIT. 130

VIII. ODNIESIENIE DO INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH. 131

IX. STRATEGICZNA OCENA ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO 132

X. ZGODNOŚĆ STRATEGII RIT Z KRAJOWYMI I UNIJNYMI DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI ORAZ PLANISTYCZNYMI. 133

X.1. ZGODNOŚĆ DOKUMENTACYJNA. 133
X.2. STRATEGIA RIT A STRATEGIE NISKOEMISYJNE. 136

XI. PLAN FINANSOWY. 140

XII. OPIS SYSTEMU ZARZĄDZANIA I WDRAŻANIA STRATEGII RIT Z UWZGLĘDNIENIEM WŁĄCZENIA SPOŁECZNOŚCI LOKALNYCH W REALIZACJĘ STRATEGII. 144

XII.1. POSTANOWIENIA OGÓLNE. 144
XII.2. WŁĄCZENIE SPOŁECZNOŚCI LOKALNYCH W REALIZACJĘ STRATEGII. 147
XII.3. MONITORING I EWALUACJA STRATEGII. 150

XIII. WYKAZ TABEL: 152

XIV. WYKAZ RYSUNKÓW: 154

Załącznik nr 1. Analiza zawodów nadwyżkowych i deficytowych w Subregionie Zachodnim.

Załącznik nr 2. Diagnoza lokalnych programów rewitalizacji na obszarze JST Subregionu Zachodniego.

Załącznik nr 3. Działania związane z efektywnością energetyczną zrealizowane w gminach Subregionu Zachodniego.

Załącznik nr 4. Diagnoza planów gospodarki niskoemisyjnej na obszarze JST Subregionu Zachodniego.

Załącznik nr 5. Raport z konsultacji projektu Strategii RIT Subregionu Zachodniego.

I. PODSTAWA PRAWNA STRATEGII REGIONALNYCH INWESTYCJI TERYTORIALNYCH SUBREGIONU ZACHODNIEGO.

Związek Gmin i Powiatów Subregionu Zachodniego Województwa Śląskiego z siedzibą w Rybniku przystąpił do opracowywania Strategii na podstawie Uchwały nr 8/2013, podjętej przez Zarząd Stowarzyszenia, dnia 9 września 2013 r.

W związku z dynamicznym przebiegiem procesu programowania, publikacją kolejnych dokumentów o znaczeniu fundamentalnym dla wdrażania instrumentów zintegrowanego podejścia terytorialnego oraz procesem negocjacyjnym, zmianie ulegało nazewnictwo wg, którego określano instrument wdrażany na terenie Subregionu Zachodniego. Bez względu na stosowane określenia, przywołana wyżej uchwała, każdorazowo odnosiła się i stanowiła podstawę do opracowania dokumentu, który umożliwi wdrażanie podejścia terytorialnego w Subregionie Zachodnim.

Strategia Regionalnych Inwestycji Terytorialnych Subregionu Zachodniego Województwa Śląskiego została przyjęta na podstawie Uchwały nr 15/2015 Zgromadzenia Ogólnego Związku Gmin i Powiatów Subregionu Zachodniego Województwa Śląskiego z siedzibą w Rybniku, z dnia 30 marca 2015 r. z późniejszymi zmianami.

Tym samym dokument został aprobowany przez dwadzieścia osiem samorządów wchodzących w skład jednego z obszarów polityki rozwoju regionu, wskazanych w *Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2020+”*. Nadmienić należy, że obszary te wyznaczono w 2000 r. ze względu na potrzebę organizacji procesów rozwojowych w oparciu o istniejące powiązania funkcjonalne gospodarcze i społeczno-historyczne, funkcjonujące w województwie śląskim. Dodatkowo już w 2002 r. powołane zostało do życia stowarzyszenie jednostek samorządu terytorialnego wchodzących w skład zachodniego obszaru funkcjonalnego. Zrzesza ono obecnie wszystkie podmioty samorządowe (gminy i powiaty) tworzące tenże obszar. Tym samym zachowana jest pełna reprezentatywność JST w Związku Gmin i Powiatów Subregionu Zachodniego Województwa Śląskiego z siedzibą w Rybniku, który pełni funkcję Związku RIT.

Unikalne w skali kraju doświadczenia uzyskane przy wdrażaniu Programów Rozwoju Subregionów (PRS) w ramach RPO WSL 2007-2013, w tym dobre praktyki oraz potencjał instytucjonalny m.in. w zakresie partnerskiej współpracy gmin oraz udziału partnerów lokalnych w wyborze przedsięwzięć do dofinansowania, a także doświadczenia partnerskiej współpracy zainicjowane niemal dwa lata przed przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej, czynią zadość wymogowi uwzględniania i poszanowania zasady partnerstwa wskazanej w Rozporządzeniu

ogólnym 1303/2013 z 17 grudnia 2013 r. Mechanizmy wypracowane w Subregionie Zachodnim będą również odpowiadały przyjętej w RPO WSL 2014 – 2020 zasadzie, że wszędzie tam, gdzie jest to możliwe i zasadne, dla wspomagania realizacji celów Programu zostanie zastosowane zintegrowane podejście do rozwoju terytorialnego, który to wymiar realizuje zapisy art. 14 i 96 Rozporządzenia ogólnego.

Strategia uwzględnia zapisy rozporządzeń Parlamentu Europejskiego i Rady:

- nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiającego wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiającego przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylającego rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006;
- nr 1301/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i przepisów szczególnych dotyczących celu „Inwestycje na rzecz wzrostu i zatrudnienia" oraz w sprawie uchylenia rozporządzenia (WE) nr 1080/2006;
- nr 1304/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Społecznego i uchylającego rozporządzenie Rady (WE) nr 1081/2006.

Regionalne Inwestycje Terytorialne są realizowane zgodnie z art. 36 Rozporządzenia ogólnego 1303/2013 z 17 grudnia 2013 r. oraz art. 7 Rozporządzenia EFRR 1301/2013 z 17 grudnia 2013 r.

II. OBSZAR WSPARCIA STRATEGII RIT.

W województwie śląskim, w ramach RPO, co do zasady zintegrowane podejście terytorialne będzie wdrażane na obszarach funkcjonalnych czterech subregionów: Centralnego (ZIT) oraz Północnego, Południowego i Zachodniego (Regionalne Inwestycje Terytorialne), stanowiących - zgodnie ze Strategią Śląskie 2020+ - obszary polityki rozwoju regionu. Celem ich wyznaczenia w 2000 r. była organizacja procesów rozwojowych w oparciu o istniejące powiązania funkcjonalne, gospodarcze i społeczno-historyczne. W efekcie w Subregionie Zachodnim RIT będzie obejmował:

a) 3 miasta na prawach powiatu: Rybnik, Jastrzębie-Zdrój, Żory;
b) 3 powiaty ziemskie:
    - Powiat Raciborski, z gminami: Kornowac, Krzanowice, Krzyżanowice, Kuźnia Raciborska, Nędza, Pietrowice Wielkie, Racibórz, Rudnik;
    - Powiat Rybnicki, z gminami: Czerwionka -Leszczyny, Gaszowice, Jejkowice, Lyski, Świerklany;
    - Powiat Wodzisławski, z gminami: Godów, Gorzyce, Lubomia, Marklowice, Mszana, Pszów, Radlin, Rydułtowy, Wodzisław Śląski.

W ujęciu funkcjonalnym, wywodzonym wprost ze Strategii „Śląskie 2020+", Subregion Zachodni Województwa Śląskiego dzieli się na:

a) Aglomerację Rybnicką obejmującą: Rybnik, Jastrzębie-Zdrój, Żory, Rydułtowy, Radlin, Wodzisław Śląski;
b) Bezpośrednie otoczenie funkcjonalne aglomeracji obejmujące gminy: Mszana, Godów, Marklowice, Świerklany, Jejkowice, Gaszowice, Czerwionka-Leszczyny
c) Lokalny ośrodek rozwoju, którym jest Miasto Racibórz,
d) Pozostałe obszary posiadające charakter wiejski lub miejski tj.: Kornowac, Krzanowice, Krzyżanowice, Kuźnia Raciborska, Nędza, Pietrowic Wielkie, Rudnik, Lyski, Gorzyce, Lubomia, Pszów.

Zgodnie z RPO WSL 2014 – 2020 wsparcie wymiaru miejskiego obejmie wszystkie typy ośrodków miejskich, w tym obszary strategicznej interwencji wskazane w Umowie Partnerstwa, ze szczególnym uwzględnieniem:

- Metropolii Górnośląskiej i jej otoczenia funkcjonalnego (Subregion Centralny);
- aglomeracji subregionalnych tj. Aglomeracji Częstochowskiej, Bielskiej i Rybnickiej wraz z ich otoczeniem funkcjonalnym;
- miast i dzielnic miast wymagających rewitalizacji.

Rys. 1 Aglomeracja Rybnicka i jej bezpośrednie otoczenie funkcjonalne.

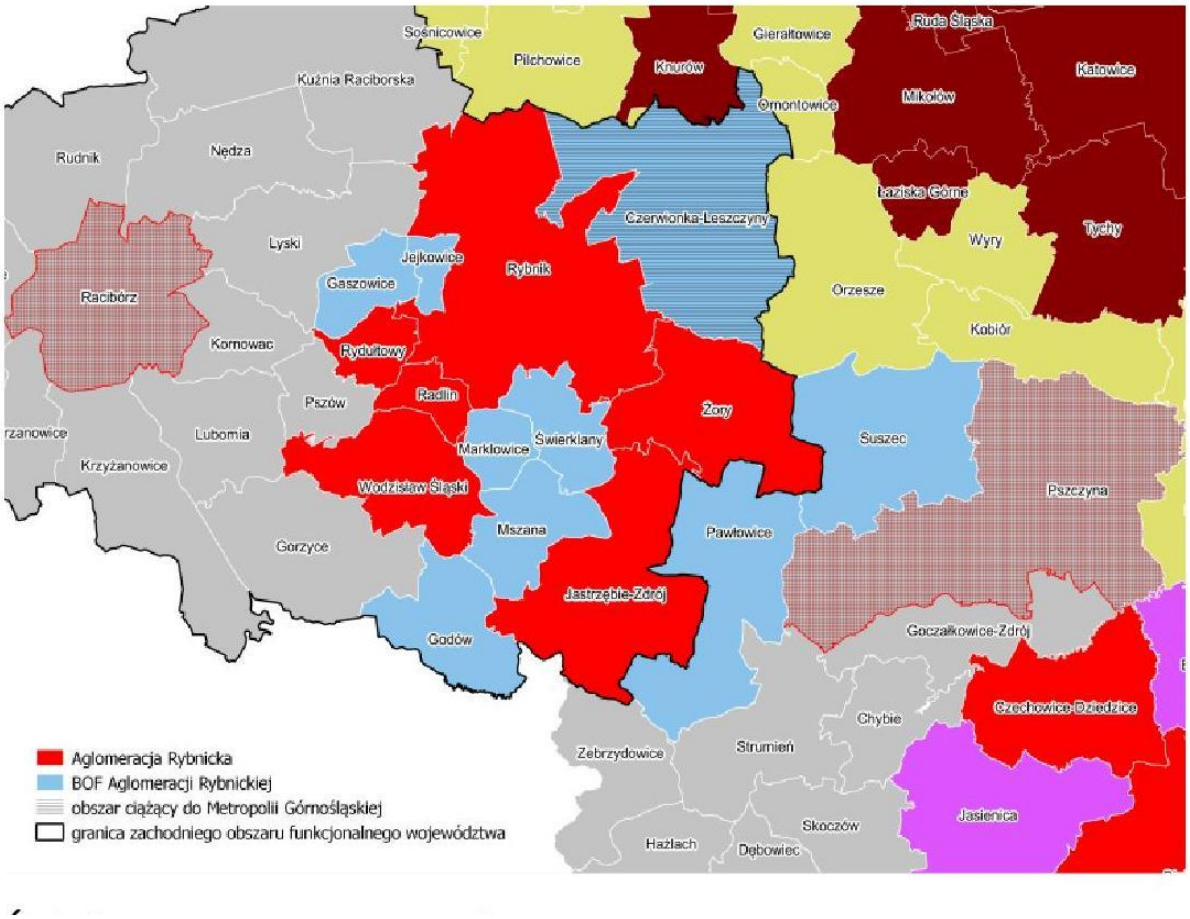

Źródło: Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2020+”.

Subregion Zachodni jest położony w południowo-zachodniej części województwa śląskiego, na pograniczu trzech pasów ukształtowania powierzchni Polski: pasa nizin, wyżyn i kotlin.

Subregion Zachodni pod względem ekonomicznym położony jest na osi powiązań pomiędzy Górnośląskim Okręgiem Przemysłowym i Karwińsko - Ostrawskim Okręgiem Przemysłowym. Wykazuje on tendencje do rozwoju policentrycznego w oparciu o Miasta Jastrzębie-Zdrój, Racibórz, Wodzisław Śl. i Żory wraz z głównym ośrodkiem obszaru, którym jest Miasto Rybnik oraz do rozwoju osadnictwa w korytarzach transportowych łączących Subregion Zachodni z Republiką Czeską w tym: Aglomeracją Ostrawską i Ziemią Opawską, poprzez międzynarodowe przejścia graniczne w Chałupkach i Pietraszynie oraz przejścia małego ruchu granicznego. Obszar jest korzystnie zlokalizowany pod względem zasięgu głównych szlaków komunikacyjnych: bezpośrednio autostrady A1 i pośrednio autostrady A4 oraz zbiornika Racibórz Dolny. Uwarunkowania te stwarzają dogodne warunki rozwoju społeczno-gospodarczego dla Subregionu. Główny ośrodek rozwojowy - Rybnik leży w odległości ok. 50 km od Katowic – stolicy województwa śląskiego, ok. 120 km dzieli miasto od Krakowa oraz ok. 25 km od przejścia granicznego z Czechami w Chałupkach.

Subregion Zachodni pokrywa się terytorialnie i funkcjonalnie z dawnym Rybnickim Okręgiem Węglowym (ROW), a obecnie Rybnickim Okręgiem Przemysłowym. Jednakże jego nazwa nie odzwierciedla w pełni charakteru obszaru, który oprócz Rybnika posiada jeszcze cztery duże ośrodki rozwojowe: Jastrzębie-Zdrój, Racibórz, Wodzisław Śląski i Żory. Pozostałe gminy Subregionu są pod silnym wpływem tychże ośrodków. Specyfika głównych centrów wzrostu Subregionu Zachodniego ma charakter przemysłowo-usługowy (z wyjątkiem Wodzisławia Śląskiego, gdzie przeważa model usługowo-przemysłowy). Rozwój regionu w perspektywie czasu powinien doprowadzić do modernizacji przemysłu oraz stopniowego i zrównoważonego kształtowania struktury gospodarczej w oparciu o sektor przemysłowy oraz usługowy, uwzględniając ich rolę w generowaniu miejsc pracy oraz wartości dodanej Subregionu Zachodniego, jako obszaru nowoczesnych technologii oraz miejsca przyjaznego mieszkańcom (będzie to widoczne szczególnie w Rybniku, który jako naturalny lider będzie wyznaczał trend rozwojowy dla reszty ośrodków subregionu).

Rys. 2 Obszar wsparcia Strategii RIT.

III. DIAGNOZA OBSZARU WSPARCIA.

III.1. Diagnoza wyzwań, potrzeb i potencjałów obszaru objętego Strategią RIT.

III.1.1. Przedsiębiorczość, warunki inwestycyjne, edukacyjne i społeczne.

III.1.1.1. Diagnoza poziomu przedsiębiorczości i bezrobocia.

Poziom przedsiębiorczości w województwie śląskim, w tym w Subregionie Zachodnim nie wyróżnia się na tle kraju (region charakteryzuje się niższymi od wartości krajowej, wskaźnikami liczby podmiotów gospodarczych w przeliczeniu na 10 tys. ludności, jak i przyrostu wartości tego wskaźnika w latach 2002-2011). Taki stan rzeczy jest charakterystyczny dla ośrodków o wysokim poziomie industrializacji, gdzie miejsca pracy są tworzone przez duże zakłady. Biorąc zaś pod uwagę fakt, że przedsiębiorczość jest motorem gospodarki, generującym miejsca pracy, należy dążyć do jak największego wsparcia podmiotów gospodarczych (ze szczególnym naciskiem na mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa). Analizując aktywność gospodarczą regionu warto zauważyć stały wzrost liczby zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej. W 2011 r. było to 48275 podmiotów, w 2012 r. – 49143, a w 2013 r. - 49778 podmiotów gospodarczych. W omawianych latach stanowiły one średnio ok. 11% ogółu przedsiębiorstw w województwie śląskim.

Tabela nr 1. Podmioty gospodarcze wg formy prawnej w Subregionie Zachodnim.

TYPY PODMIOTÓW	2011 ROK	2012 ROK	2013 ROK
państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego	1021	1016	1017
przedsiębiorstwa państwowe	3	3	2
spółki handlowe	3413	3635	3917
osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	37219	37540	37761
spółdzielnie	125	126	124
fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne	1140	1184	1244

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

W Subregionie Zachodnim duży odsetek podmiotów gospodarczych stanowią osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą (ok. 76% ogółu przedsiębiorstw), co w 2012 r. daje średnio 59 podmiotów w przeliczeniu na 1000 osób. Tutaj również istnieje duża dysproporcja w wewnątrz regionu. W przeliczeniu najmniej osób fizycznych prowadzi działalność w Jastrzębiu-Zdroju (49), a najwięcej w Rybniku (72). Te różnice wynikają głównie z profilu gospodarczego

miast. Jastrzębie-Zdrój to miasto oparte na przemyśle górniczym, gdzie kopalnie stanowią główne zakłady pracy, zaś Rybnik jest miastem opartym głównie na usługach. Istnieje, zatem bariera niewystarczającego nasycenia lokalnego rynku prywatnymi przedsięwzięciami gospodarczymi, co uwidacznia potencjał rozwojowy regionu i wskazuje na możliwości wsparcia powstawania podmiotów gospodarczych w ramach nowej perspektywy finansowej.

Problem: Niższy od wartości krajowych, wskaźnik liczby podmiotów gospodarczych w przeliczeniu na 10 tys. ludności, jak i przyrost wartości tego wskaźnika w latach 2002-2011 oraz wewnętrzne zróżnicowanie samorządów w tym zakresie.

Rozwiązanie: Wsparcie powstawania podmiotów gospodarczych, w tym MŚP. Rozwój przedsiębiorczości i promocja działań zmierzających do zakładania działalności gospodarczej.

Na obszarze Subregionu Zachodniego utrzymuje się duże znaczenie tradycyjnych gałęzi w strukturze gospodarczej, w części gmin mają one decydujące znaczenie w aspekcie rynku pracy oraz dochodów ludności i dochodów budżetowych. Mowa tutaj zwłaszcza o zatrudnieniu w przemyśle ciężkim, którego główną emanacją jest zatrudnienie w kopalniach węgla kamiennego.

Tabela nr 2. Zatrudnienie w kopalniach węgla kamiennego na obszarze Subregionu Zachodniego.

Lp.	***Zakład pracy***	***Liczba zatrudnionych pracowników***
1.	Kompania Węglowa S.A.: a) Kwk Chwałowice b) Kwk Jankowice c) Kwk Marcel d) Kwk Rydułtowy	 3 284 3 828 3 228 4 498
2.	2.1. Jastrzębska Spółka Węglowa S.A.	26 356
	2.1.1. JSW Borynia- Zofiówka –Jastrzębie	10 364
	2.1.1. a) Ruch Borynia	3 305
	2.1.1. b) Ruch Jas – Mos	3 404
	2.1.1. c) Ruch Zofiówka	3 655
	SUMA (1a,b,c,d, 2.1.1.)	**25 202**

Źródło: Opracowanie własne na podstawie stron www. Kompanii Węglowej S.A. oraz JSW S.A.

Wskazane w tabeli zakłady pracy są zlokalizowane w aglomeracji rybnickiej (Rybnik, Rydułtowy, Radlin, Jastrzębie-Zdrój) i bezpośrednim otoczeniu funkcjonalnym aglomeracji

(Świerklany). Jednakże ich oddziaływanie, jako głównych pracodawców rozciąga się na zdecydowanie większy obszar: aglomeracja rybnicka oraz jej bezpośrednie otoczenie funkcjonalne, lokalny ośrodek rozwoju oraz tereny wiejskie Subregionu Zachodniego, a także poza granice Subregionu. Dodatkowo należy wskazać, iż wg szacunków każde miejsce pracy w górnictwie, generuje 3-4 miejsca pracy w branżach powiązanych. Stąd wynika również ogromne znaczenie tychże zakładów pracy na analizowanym obszarze.

Drugim przejawem tradycyjnego modelu gospodarczego jest istnienie i funkcjonowanie w Subregionie Zachodnim dużej ilości gospodarstw rolnych.

Tabela nr 3. Powierzchnia gospodarstw rolnych w ha.

Jednostka terytorialna	Gospodarstwa rolne ogółem (w ha)
Podregion 49 – rybnicki (Subregion Zachodni)	60758,00
Powiat raciborski	32513,63
Powiat rybnicki	7155,19
Powiat wodzisławski	11006,53
Powiat m. Jastrzębie-Zdrój	4668,67
Powiat m. Rybnik	2419,51
Powiat m. Żory	2994,47

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS.

Uwzględniając fakt, że powierzchnia Subregionu Zachodniego to 1 354 km^2 (135 400ha), gospodarstwa rolne stanowią niemal 45% powierzchni Subregionu Zachodniego. Najwięcej pod względem powierzchni – gospodarstw rolnych znajduje się w powiecie raciborskim, obejmującym obszary wiejskie (Pietrowice Wielkie, Rudnik, Krzanowice, Nędza, Kuźnia Raciborska, Kornowac, Krzyżanowice) skupione wokół lokalnego ośrodka rozwoju, którym jest miasto Racibórz. W dalszej kolejności najwięcej gospodarstw rolnych znajduje się w powiecie wodzisławskim, którego terytorium obejmuje: obszary wiejskie (Gorzyce i Lubomia), Miasto Pszów, aglomerację rybnicką (Rydułtowy, Radlin, Wodzisław Śląski) oraz bezpośrednie otoczenie funkcjonalne aglomeracji (Marklowice, Mszana i Godów.) Nadmienić jeszcze należy o trzecim pod względem powierzchni gospodarstw rolnych, powiecie rybnickim. Obejmuje on tereny wiejskie (Lyski) oraz bezpośrednie otoczenie funkcjonalne aglomeracji (Gaszowice, Jejkowice, Świerklany i Czerwionka – Leszczyny).

Uwzględniając wewnętrzne uwarunkowania i potencjały należy wskazać na istniejące perspektywy rozwojowe tradycyjnych branż. W pierwszej kolejności należy wskazać na możliwość wykorzystania gazów kopalnianych na potrzeby ogrzewania budynków mieszkaniowych bądź obiektów użyteczności publicznej. Nie bez znaczenia wydaje się być również możliwość rozwoju weekendowej agroturystyki na obszarach wiejskich Subregionu Zachodniego.

Ponadto na wskazanych obszarach kontynuuje się procesy restrukturyzacyjne, co skutkuje min. różnicowaniem gospodarki Subregionu oraz pojawianiem się w strukturze gospodarczej firm reprezentujących branże nowej gospodarki. W tym zakresie należy wskazać przede wszystkim na działalności obejmujące energetykę, medycynę oraz technologie informacyjne i komunikacyjne. Pozostają one w ścisłym związku ze zdefiniowanym w Regionalnej Strategii Innowacji na lata 2013 – 2020 portfolio technologicznym Województwa Śląskiego. Na obszarze Subregionu Zachodniego specjalizacje zdefiniowane w Strategii rozwoju, konkretyzują zapisy Regionalnej Strategii Innowacji:

Tabela nr 4. Matryca specjalizacji.

Strategia rozwoju	**Regionalna Strategia Innowacji na lata 2013 – 2020.**
e-usługi dla biznesu	technologie informacyjne i komunikacyjne
telemedycyna	medycyna
nowoczesna energetyka w powiązaniu z tradycyjnymi branżami subregionu	energetyka

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Regionalnej Strategii Innowacji 2013 – 2020 oraz Strategii rozwoju.

Elementem wyróżniającym Subregion Zachodni, jest ostatnia ze specjalizacji tego obszaru, zdefiniowana, jako tradycyjne produkty spożywcze, rzemieślnicze i artystyczne wytwarzane z wykorzystaniem nowoczesnych technologii.

Poziom bezrobocia w Subregionie Zachodnim, w 2013 roku kształtował się na poziomie 10,1%. W porównaniu do poziomu krajowego, który w tożsamym czasie wynosił 13,4%, jest on niższy o 3,3 punktu procentowego. W porównaniu do województwa śląskiego, poziom bezrobocia jest również niższy. W województwie śląskim w 2013 r. bezrobocie ukształtowało się na poziomie 11,2%. Subregion Zachodni cechuje się zmienną liczbą osób pracujących na rynku pracy w różnych sektorach gospodarki. W 2013 roku największe zatrudnienie wykazywał szeroko rozumiany sektor przemysłu i budownictwa (71 232 osoby tj. 46%). W tej grupie znaleźć można pracowników górnictwa i wydobycia, przetwórstwa przemysłowego, pracowników sektora komunalnego czy budownictwa. Następną grupą są pracownicy takich usług jak: działalność profesjonalna, naukowa i techniczna, administracja publiczna i obrona narodowa, obowiązkowe zabezpieczenia społeczne, oświata, opieka zdrowotna i pomoc społeczna, działalność związana z kulturą rozrywką i rekreacją (39 703 osób tj. 25% ogółu pracujących w regionie). Kolejną grupę stanowi sektor handlu, naprawy pojazdów samochodowych, transportu i gospodarki magazynowej, zakwaterowania i gastronomi oraz informacji i komunikacji (27 215 osób tj. 17%). Dwie ostatnie sekcje należą do rolnictwa, leśnictwa, łowiectwa i rybactwa (13 310 osób tj. 9%) oraz do działalności finansowej,

ubezpieczeniowej i obsługi rynku nieruchomościami (4 388 osób tj. 3%). Sytuacja, w której niemal połowa zatrudnionych mieści się w sektorze przemysłu i budownictwa, w kontekście dominującej roli przemysłu wydobywczego, generuje ryzyko, że w razie spadku koniunktury na węgiel będzie następował systematyczny wzrost osób pozostających bez pracy, co przy dominującej roli tego segmentu rynku będzie skutkowało poważnymi reperkusjami dla całego Subregionu Zachodniego.

Tabela nr 5. Stopa bezrobocia rejestrowanego w Subregionie Zachodnim.

Nazwa JST	2013
	%
POLSKA	13,4
WÓJEWÓDZTWO ŚLĄSKIE	11,2
Podregion 49 – rybnicki (Subregion Zachodni)	10,1
Powiat raciborski	9,1
Powiat rybnicki	13,1
Powiat wodzisławski	11,6
Powiat m. Jastrzębie-Zdrój	9,9
Powiat m. Rybnik	8,3
Powiat m. Żory	10,9

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS.

Biorąc pod uwagę grupy szczególnie narażone na bezrobocie wymienić należy osoby: do 25 roku życia; długotrwale bezrobotne; kobiety, które nie podjęły zatrudnienia po urodzeniu dziecka; osoby powyżej 50 roku życia; bez kwalifikacji i doświadczenia zawodowego; bez wykształcenia średniego; samotnie wychowujące, co najmniej jedno dziecko do 18 roku życia; po zakończeniu kontaktu socjalnego; które po odbyciu kary pozbawienia wolności nie podjęły zatrudnienia czy osoby niepełnosprawne. W przeciągu ostatnich lat ww. grupy stanowiły średnio 89% ogółu osób bezrobotnych w Subregionie Zachodnim. Liczba ta stale wzrasta. W 2011 r. na subregionalnym rynku pracy zarejestrowano 18 109 osób z tej grupy bezrobotnych, w 2012 r. liczba ta wzrosła już o 596 osób, zaś w 2013 r. w porównaniu do roku 2011 odnotowano już przyrost 1 835 osób tej grupy bezrobotnych. Największy wzrost liczby bezrobotnych w porównaniu lat 2011 i 2013 odnotowano w Jastrzębiu-Zdroju (o 437 os.) i Rybniku (o 352 os.). W tych latach wśród grup szczególnie narażonych na bezrobocie największy przyrost osobowy zauważyć można w grupie osób długotrwale bezrobotnych (o 17%), samotnie wychowujące dziecko (o 21%) czy wśród osób po odbyciu kary pozbawienia wolności (przyrost o 39%). Nie bez znaczenia pozostaje też wzrastająca liczba osób bezrobotnych wśród osób powyżej 50 roku życia (w 2011 r. – 3 732 os., a w 2013 r. – 4 361 os.), bez wykształcenia średniego (w 2011 r. – 11 497 os, a w 2013 r. – 12 698 os.).

W omawianym aspekcie szczególną uwagę należy zwrócić na **niekorzystną sytuację kobiet na rynku pracy**. Przy poziomie bezrobocia 9,7% w Subregionie Zachodnim, ogólna liczba

bezrobotnych stanowi 21 032 osoby, w tym 7 549 mężczyzn i 13 483 kobiet[1]. Przyczyną wysokiego poziomu bezrobocia wśród kobiet może być min. tradycyjny model gospodarki zdiagnozowany w strategii.

Tabela nr 6. Bezrobocie w Subregionie Zachodnim wg stanu na koniec II kw. 2013 r.[2]

Jednostka	czerwiec 2013 %	ogółem 2013 osoba	mężczyźni 2013 osoba	kobiety 2013 osoba
WOJ. ŚLĄSKIE	11,2	208661	97583	111078
Podregion 49 – rybnicki (Subregion Zachodni)	9,7	20982	7887	13095
Powiat raciborski	9,0	3103	1260	1843
Powiat rybnicki	12,5	2177	791	1386
Powiat wodzisławski	11,3	5465	2015	3450
Powiat m. Jastrzębie-Zdrój	9,2	3873	1541	2332
Powiat m. Rybnik	7,9	4494	1573	2921
Powiat m. Żory	10,4	1870	707	1163

Źródło: Dane GUS, opracowanie własne.

Jak wskazują wyniki Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności w II kwartale 2013 r. w województwie śląskim, w tym także w Subregionie Zachodnim, w porównaniu z II kwartałem 2012 r. sytuacja na rynku pracy, pogorszyła się. Odnotowano wzrost stopy bezrobocia przy jednoczesnym spadku wskaźnika zatrudnienia. Zwiększyło się obciążenie osobami niepracującymi zarówno w miastach, jak i na wsi, a sytuacja kobiet na rynku pracy była zdecydowanie mniej korzystna niż mężczyzn.

Pozytywnym zjawiskiem zaobserwowanym na rynku pracy w województwie śląskim był wzrost współczynnika aktywności zawodowej. Jednocześnie w porównaniu do II kw. 2012 r. zwiększeniu uległa liczba bezrobotnych pozostających bez pracy dłużej niż 1 rok. Dane przedstawia tabela nr 7.

Tabela nr 7. Ilość osób długotrwale bezrobotnych.

Jednostka	2013	2012	2011
Subregion Zachodni	**9 812**	**8 772**	**8 372**
Powiat raciborski	1398	1303	1168
Powiat rybnicki	1019	877	808
Powiat wodzisławski	2496	2240	2097
Powiat m. Jastrzębie-Zdrój	2068	1826	1776
Powiat m. Rybnik	2151	1906	1852
Powiat m. Żory	680	620	671

Źródło: Dane z Powiatowych Urzędów Pracy z terenu Subregionu Zachodniego

[1] Dane GUS za 2012 r.

[2] Dane GUS.

Kolejny istotnym elementem analizy jest ilość bezrobotnych w poszczególnych grupach wiekowych. Dane przedstawia tabela nr 8.

Tabela nr 8. Porównywalny rozkład bezrobocia w poszczególnych grupach wiekowych na koniec II kw. 2012 i 2013r.

Jednostka	II kwartał 2013 r.				
	18-24	25-34	35-44	45-54	55 lat i więcej
	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba
Region południowy	68841	110052	74213	69642	46817
ŚLĄSKIE	32780	61415	43260	41762	29444
Podregion 49 - rybnicki	4399	6543	4170	3663	2207
Powiat raciborski	609	891	540	611	452
Powiat rybnicki	497	671	405	381	223
Powiat wodzisławski	1240	1703	1044	965	513
Powiat m. Jastrzębie-Zdrój	915	1142	916	631	269
Powiat m. Rybnik	808	1516	856	819	495
Powiat m. Żory	330	620	409	256	255

Jednostka	II kwartał 2012 r.				
	18-24	25-34	35-44	45-54	55 lat i więcej
	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba
Region południowy	65903	100193	64059	64662	39013
ŚLĄSKIE	31348	56235	37282	38999	24751
Podregion 49 - rybnicki	4095	5908	3747	3306	1917
Powiat raciborski	530	815	501	594	374
Powiat rybnicki	452	584	340	348	193
Powiat wodzisławski	1189	1548	965	855	429
Powiat m. Jastrzębie-Zdrój	835	1052	829	508	243
Powiat m. Rybnik	777	1372	782	763	455
Powiat m. Żory	312	537	330	238	223

Źródło: Dane GUS, opracowanie własne.

Znaczne natężenie zjawiska bezrobocia wystąpiło w grupach osób w wieku 18-24 lata oraz powyżej 55 roku życia. Trudna sytuacja osób młodych na rynku pracy, która wynika z braku doświadczenia zawodowego oraz braku znajomości zasad funkcjonowania nowoczesnego rynku pracy, a w przypadku osób starszych: niskiego poziom wykształcenia i długotrwałego bezrobocia, wskazuje na konieczność podjęcia działań mających na celu ich aktywizację zawodową.

Podkreślić również należy niekorzystną sytuację osób niepełnosprawnych na rynku pracy, których współczynnik aktywności zawodowej i wskaźnik zatrudnienia jest zdecydowanie niższy niż ogółu ludności, natomiast stopa bezrobocia wyższa.

Tabela nr 9. Wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych w wieku 16 – 64 lata.

Jednostka terytorialna	ogółem			
	2010	2011	2012	2013
	%	%	%	%
WOJ. ŚLĄSKIE	18,5	18,3	18,3	18,4

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS.

Istotnym elementem wpływającym na poziom bezrobocia jest brak elastyczności w dostosowywaniu się do sytuacji na rynku pracy. Wykształcenie zdobyte w systemie szkolnym staje się stopniowo przestarzałe i koniecznością staje się kontynuowanie kształcenia w takich formach i rozmiarach, jakie dla danego zawodu są optymalne. Analizując dokształcanie osób dorosłych można odnieść się do wskaźnika udziału osób w wieku 25-64 lata uczących się i dokształcających się, w liczbie ludności ogółem w tej samej grupie wiekowej. W województwie śląskim w 2011 roku 4,5% osób we wskazanym wieku uczyło się lub dokształcało. Była to wartość powyżej średniej dla kraju jednak niższa od takich województw jak: mazowieckie, lubelskie, podlaskie i pomorskie. W stosunku do roku 2004 wartość wskaźnika spadła o 0,5 punktu procentowego. W tym zakresie obszar Subregionu Zachodniego zmaga się niskim poziomem wykształcenia wśród osób dorosłych, ale też niską świadomością społeczną związaną z koniecznością kształcenia przez całe życie. Mimo zagrożenia utraty pracy czy nawet bezrobociem wśród tych osób, czego przyczyną może być niedostosowanie kwalifikacji do potrzeb rynku pracy w regionie, wiele osób świadomie nie podejmuje edukacji zmierzającej do przebranżowienia. Brakuje kampanii ukazującej pozytywne efekty kształcenia ustawicznego. Jednostki prowadzące działalności w zakresie tego typu kształcenia powinny stale dążyć do zwiększenia i poprawy jakości uczestnictwa osób dorosłych w formach szkolnych i pozaszkolnych kształcenia.

Problem: Dominująca rola przemysłu i budownictwa na subregionalnym rynku pracy. Wysoki poziom bezrobocia. Stały wzrost bezrobocia wśród grup szczególnie narażonych. Trudna sytuacja kobiet na subregionalnym rynku pracy. Znaczne natężenie zjawiska bezrobocia w grupach osób w wieku 18-24 lata oraz powyżej 55 roku życia. Niski poziom wykształcenia wśród osób dorosłych. Niska świadomość społeczna związana z koniecznością kształcenia przez całe życie.

Rozwiązanie: Wdrożenie szerokiego wachlarza usług aktywizacyjnych wobec osób pozostających bez pracy. Rozwój przedsiębiorczości i promocja działań zmierzających do zakładania działalności gospodarczej. Podnoszenie kwalifikacji osób bezrobotnych poprzez kursy i szkolenia umożliwiające nabycie, podniesienie lub zmianę kwalifikacji i kompetencji zawodowych. Szkolenia/kursy dla osób dorosłych w zakresie kluczowych kompetencji.

III.1.1.2. Diagnoza możliwości inwestycyjnych.

W Województwie Śląskim, obserwuje się jeden z najwyższych w kraju wskaźników degradacji powierzchni (drugie miejsce w kraju ze względu na odsetek gruntów zdegradowanych i zdewastowanych w stosunku do ogólnej powierzchni – wskaźniki blisko dwukrotnie wyższe od wartości dla kraju). Subregion Zachodni obok Subregionu Centralnego podsiada najwięcej tego typu terenów.

Subregion Zachodni przez lata był obszarem, na którym szeroko prowadzono eksploatację kopalin. Efektem tego jest znaczna degradacja powierzchni. Prócz terenów, na których w dalszym ciągu prowadzi się wydobycie tj. obszar aglomeracji rybnickiej (Rybnik, Rydułtowy, Radlin, Jastrzębie-Zdrój) i jej bezpośrednie otoczenie funkcjonalne (Świerklany), należy również wspomnieć o obszarach, na których zakończono już eksploatację kopalin (węgiel kamienny, kruszywa itp.) tj. Czerwionka-Leszczyny, Żory, Wodzisław Śl., Racibórz, Rybnik, Pszów oraz Jastrzębie-Zdrój. W tym kontekście należy wskazać obszar całej aglomeracji rybnickiej oraz jej bezpośredniego otoczenia funkcjonalnego oraz miasta Pszowa i Raciborza, jako obszar wymagający wsparcia i interwencji finansowej. Tereny te charakteryzują się sporym zróżnicowaniem. Obejmują one hałdy i zalewiska, a także zapadliska wynikające z eksploatacji górniczej. Inwentaryzację obszarów typu brownfield obrazuje tabela nr 10.

Tabela nr 10. Obszary poprzemysłowe i zdegradowane w Subregionie Zachodnim.

Lp.	SAMORZĄD	NAZWA OBSZARU	POWIERZCHNIA (w ha)
1.	Czerwionka–Leszczyny	Osadniki mułowe m.in. nr 3, 4	12,37
		Teren inwestycyjny przy ul. Młyńskiej	11,55
		Teren inwestycyjny w rejonie ul. 3-go Maja	1,43
		Teren po zlikwidowanej kopalni "Dębieńsko"	11,38
		Teren inwestycyjny w rejonie ul. Furgoła	2,25
		Osadniki przy ul. Młyńskiej	6,25
		Teren inwestycyjny w rejonie skrzyżowania ul. Armii Krajowej i ul. Polnej	1,00
		Teren inwestycyjny w rejonie ul. Działkowców	8,78
		Teren inwestycyjny w rejonie ul. Pawlasa	20,36
		Teren inwestycyjny w rejonie A1 i 925	11,28
		Stożki 3, 4 oraz zwały płaskie z osadnikami	121,18
		Teren inwestycyjny przy skrzyżowaniu dróg 924 i 925	0,43
		Teren inwestycyjny w rejonie skrzyżowania dróg 924 i 925 - 2	11,39
		Teren inwestycyjny w rejonie autostrady A1 i ul. Partyzantów	17,67
		Teren inwestycyjny w rejonie autostrady A1 i ul. Grabowej	14,37
2.	Godów	Zwałowisko kamienia dołowego	121,85
		Zwałowisko kamienia dołowego	30,94

		Teren po szybach kopalnianych	4,04
		Zwałowisko Skrzyszów - Wschód	10,00
		Wyrobisko po eksploatacji piasku	14,51
3.	Gorzyce	Obszar żwirowni	100,00
		Tereny pokopalniane w Gorzyczkach (Kolonia Fryderyk)	8,00
4.	Jastrzębie-Zdrój	Zalewisko pogórnicze Jastrzębianka	13,00
		Teren pokopalniany Szyb III	6,50
		Teren inwestycyjny KWK Moszczenica	5,90
		Składowisko Pochwacie	66,00
		Składowisko Borynia	70,00
		Teren rekultywowanego zalewiska Jastrzębie Górne	0,50
		Osadniki KWK Zofiówka	10,00
		Teren rekultywowanego zalewiska pogórniczego Gmyrdek	2,40
		Zalewisko pogórnicze I	1,00
		Zalewisko pogórnicze Dęblinka II	15,00
		Zalewisko pogórnicze II	1,00
		Zalewisko pogórnicze III	0,80
		Zalewisko pogórnicze Dęblinka I	16,00
		Zalewisko pogórnicze IV	1,50
		Zrekultywowane zalewisko pogórnicze Pszczynka	1,40
		Składowisko "Kościelniok"	59,50
5.	Kornowac	Teren byłej jednostki wojskowej - po radarach wojskowych	3,66
6.	Krzyżanowice	Teren PKP Krzyżanowice	0,56
		Teren po składowisku śmieci Krzyżanowice	0,65
		Teren byłego PGR-u w Krzyżanowicach	4,00
		SKR Krzyżanowice (wraz z magazynami)	1,19
		Tereny poprzemysłowe w Krzyżanowicach	7,67
		Wyrobiska pożwirowe Krzyżanowice	130,00
		Teren GS Krzyżanowice	0,19
		Wyrobiska pożwirowe Roszków	100,00
		Teren byłego PGR-u Roszków	4,12
		Teren poprzemysłowy Roszków – obszar żwirowni	7,46
		Ruiny zamku w Tworkowie wraz z parkiem	3,47
		Teren PKP Tworków i Roszków wraz z terenami przyległymi	7,18
		Teren magazynu byłej roszarni w Tworkowie	0,25
		Teren byłego PGR-u w Tworkowie	5,19
		Teren po składowisku odpadów komunalnych	7,51
		Teren GS Tworków	0,01
		Tereny po byłych jednostkach straży granicznej w Chałupkach	0,40
		Teren byłego przejścia granicznego Chałupki - Bogumin	0,45
		Tereny przy PKP w Chałupkach	1,55
		Teren przy zamku w Chałupkach wraz z parkiem	3,16
		Teren byłych stajni w Chałupkach (wzdłuż DK 78)	0,38
		Tereny poprzemysłowe przy ul. Fabrycznej w Chałupkach	0,52
		Teren GS Chałupki	0,45
		Magazyny GS Bieńkowice	1,00
		Tereny RSP w Bieńkowicach	2,16
		Teren byłego SKR-u Bieńkowice	0,82
		Wydale – teren folwarku	3,41
		Teren szkoły w Rudyszwałdzie	0,50
		Zabełków – byłe RSP	12,62
7.	Kuźnia Raciborska	Teren po jednostce wojskowej działka nr 1080/4 w Kuźni Raciborskiej	1,31
8.	Lubomia	Zwałowisko Buków	44,00

9.	Marklowice	Dawny plac drzewa przy szybie Marklowice KW S.A. KWK "Marcel"	4,03
		Teren rekultywowany przez KW S.A. KWK "Jankowice" (szyb VI)	20,33
10.	Mszana	Tereny po zlikwidowanym szybie III KWK "1 Maja"	2,02
		Tereny hałd	19,33
		Tereny o zmienionych stosunkach wodnych - tereny zatopione	17,30
		Tereny zdegradowane pomiędzy ul. Moszczeńską, a rzeką Szotkówą w Mszanie	12,70
		Tereny po byłych szybach zachodnich oraz byłym zwałowisku Mszana	22,58
11.	Pszów	Hałda KWK "Rydułtowy - Anna"	22,37
		Osadniki KWK "Rydułtowy - Anna"	15,00
		Tereny po likwidowanej KWK Rydułtowy – Anna Ruch II	57,93
		Teren po byłych działkach w Krzyżkowicach	4,00
12.	Racibórz	Teren inwestycyjny po byłym wyrobisku kruszyw mineralnych położony w dzielnicy Ostróg w obrębie ulic Rudzkiej i Grzonki	43,00
		Racibórz, Kościuszki	1,40
13.	Radlin	Plac MZK I	5,89
		Plac MZK II	5,00
		Hałda kopalni KWK Marcel	65,00
		Obiekt rekultywacyjny przy Szybie VI	20,00
		Osiedle Marcel	7,50
14.	Rybnik	Szpital im. Juliusza Rogera przy ul. 3 Maja w Rybniku	1,11
		Teren poprzemysłowy w Rybniku w dzielnicy Kłokocin	31,30
		Osadnik mułowy Starzykowiec	6,88
		Rejon placu drewna i skarpy "Starej Hałdy"	5,64
		Osadniki mułowe - Holonowce	35,30
		Rejon osadników mułowych Rybnik	37,00
		Rejon szybu IV (Kielowiec)	14,10
		Teren w rejonie Mośnika-Kielowca	71,00
		Zwałowisko rejon D	24,50
		Rów Chwałowicki	3,80
		Obiekt rekultywacyjny Żabik II	8,40
		Teren dawnej kopalni KWK "Rymer" w Rybniku-Niedobczycach	3,00
		Ruch Ignacy	22,00
		Obiekt rekultywacyjny Jar-Wodzisław	3,00
		Zwałowisko stożkowe	12,00
		Dawne składowisko kamienia KWK "Rydułtowy" przy ul. Sportowej w Rybniku-Niewiadomiu	15,40
		Zabytkowa Kopalnia "Ignacy" w Rybniku-Niewiadomiu	1,60
15.	Rydułtowy	98 Stożek nr 1 i 2 oraz zwał płaski	37,00
		Hałda wraz z zalewiskiem Machnikowca	4,58
		Zalesiona hałda KWK "Rydułtowy - Anna" - obok szybu "Agnieszka" - "Powietrzny V"	4,87
		"Gipsula"	2,98
		Osiedle Karola	1,93
		Tereny pogórniczego klubu sportowego	8,05
16.	Świerklany	Rejon "D" - rejon rekultywacyjny KWK "Chwałowice"	10,54
		Rejon E	20,00
		Skarpa osadnika mułowego "Holona III" KWK"Chwałowice"	2,94
		Rejon szybu VI KWK "Jankowice"	36,06

		Rejon B	6,16
		Rejon północ	15,16
		56 Rejon B	8,50
17.	Wodzisław Śl.	Teren po Kopalni Węgla Kamiennego 1 Maja w Wodzisławiu Śląskim.	118,10
		Teren szybu "Jedłownik"	3,20
18.	Żory	Teren byłego zakładu tworzyw sztucznych ERG	35,30
		Teren byłego dołu pocegielnianego.	10,70
		Teren po szpitalu miejskim	0,66
		Tereny pokopalniane w dzielnicy Rój	7,40
		Tereny pokolejowe w dzielniczy Kleszczówka i Baranowice	1,00
Łączna powierzchnia terenów zdegradowanych i poprzemysłowych w Subregionie Zachodnim			**2 337,21**

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Ogólnodostępnej Platformy Informacyjnej – Tereny poprzemysłowe i zdegradowane, www.opitpp.orsip.pl. oraz danych JST.

Uwzględniając brzmienie definicji obszarów przewidywanych do wsparcia w związku z uzbrajaniem terenów inwestycyjnych na potrzeby ich ponownego wykorzystania, która wskazuje, że tereny typu brownfield obejmują: obszary poprzemysłowe w tym hałdy i zalewiska, popegeerowskie, powojskowe oraz pokolejowe, należy wskazać dalsze możliwości wykorzystania środków w celu poprawy struktury gospodarczej Subregionu Zachodniego. Dotyczy to również terenów popegeerowskich w Subregionie Zachodnim, a także powojskowych, które znajdują się na terenie gminy Kornowac w powiecie raciborskim.

Problem: Występowanie licznych i o dużej powierzchni obszarów zdegradowanych.

Rozwiązanie: Kompleksowe uzbrojenie terenów typu brownfield.

Wyróżnikiem Subregionu Zachodniego, jako obszaru, na którym wdrażane będą regionalne inwestycje, a w szczególności działania związane z uzbrojeniem i promocją terenów inwestycyjnych jest bezpośrednia bliskość głównych arterii komunikacyjnych kraju, tj. autostrad A4 i A1. Możliwość sprawnego i szybkiego transportu, jest czynnikiem, który w dużej mierze wpływa na przyciągnięcie inwestorów. Spójna oferta obejmująca dobrze przygotowane tereny w połączeniu z bliskością autostrad daje duże szanse osiągnięcia zakładanych wskaźników. Nie bez znaczenia dla potencjalnych inwestorów, korzystających z przygotowanych terenów inwestycyjnych, jest fakt, że Subregion Zachodni poprzez podstrefę jastrzębsko – żorską, przynależy do Katowickiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej.

III.1.1.3. Diagnoza edukacji zawodowej w Subregionie Zachodnim.

Mając na uwadze dynamikę przemian i potencjał rozwojowy Subregionu Zachodniego – w tym jego szczególny charakter przemysłowy – elastyczność i dostosowanie się kadry do nowych sytuacji oraz dopasowane kompetencje pracowników, będą w znaczny sposób decydować o tym, czy Subregion Zachodni będzie mógł sprostać oczekiwaniom rynku pracy. W związku z przemianami demograficznymi, aby uniknąć w przyszłości presji na rynku pracy, gdyż liczba uczniów w szkołach zasadniczych zawodowych oraz w technikach może się okazać niewystarczająca do zaspokojenia potrzeb przedsiębiorstw, istotną rolę będą odgrywać działania zapobiegawcze, do których należy właściwe przygotowanie uczniów na poziomie szkolnictwa zawodowego i technicznego do obecnej i prognozowanej sytuacji społeczno-gospodarczej oraz struktury branżowej regionalnej gospodarki.

W szczególności na terenie Subregionu Zachodniego potrzebne będą nowe modele funkcjonowania szkolnictwa zawodowego i technicznego, a także działania instytutów szkoleniowych, które potrafią wesprzeć bezrobotnych o niskich kwalifikacjach na coraz bardziej wymagającym rynku pracy. Chodzi tutaj przede wszystkim o ścieżki kształcenia realizowane w bliskiej współpracy z przedsiębiorstwami. Zgodnie z Programem Rozwoju Szkolnictwa Zawodowego Województwa Śląskiego na lata 2014-2020, w którym analizy prowadzono w układzie subregionalnym, można dojść do następujących wniosków:

- skłonność do nauki w zasadniczych szkołach zawodowych rośnie w każdym z subregionów. Największy wzrost zanotowano w Subregionie Północnym – przeciętnie o 3,2% z roku na rok. W Subregionie Zachodnim współczynnik skolaryzacji rósł przeciętnie o 2,8% z roku na rok, w Centralnym o 1,7%, a w Południowym o 0,7%;
- skłonność młodzieży do podejmowania nauki w szkołach średnich zawodowych była podobna w ujęciu subregionów i wahała się od 37,5% (w Północnym) do 47,1% (w Zachodnim).

Z kolei w zakresie dopasowania oferty szkolnictwa zawodowego do potrzeb rynku pracy w Programie Rozwoju Szkolnictwa Zawodowego Województwa Śląskiego na lata 2014-2020 przywoływane są jedynie wyniki badań ankietowych i fokusowych, jednak już prowadzonych na poziomie regionalnym. Wnioski z tych badań stanowią, że:

- aby dostosować ofertę edukacyjną szkół do obecnych i przyszłych potrzeb rynku pracy, należałoby śledzić trendy na rynku pracy, analizować spisy zawodów deficytowych i tworzyć kierunki dostosowane do potrzeb lokalnego i regionalnego rynku pracy;

- będzie występowało zapotrzebowanie na absolwentów kierunków: informatycznych (ponad 50% respondentów), budowlanych (nieco ponad 45%), turystycznych (ponad 40%), a także mechatronicznych i elektrycznych;
- ewoluujący stale rynek będzie stale stwarzał zapotrzebowanie na pracowników w zupełnie nowych, nieistniejących dotychczas obszarach, jednak należy także mieć na względzie, że rynek potrzebuje pracowników w zawodach wydawałoby się już zanikających i archaicznych. Dotyczy to np. niektórych zawodów budowlanych – cieśli, zduna, dekarza itp.;
- kompetencje najbardziej adekwatne do potrzeb rynku pracy posiadają absolwenci kierunków technicznych (54,8%), informatycznych (46,8%), gastronomiczno-hotelarskich (43,5%) i mechanicznych (40,3%). Szczegółowa analiza zawodów nadwyżkowych i deficytowych w Subregionie Zachodnim, stanowi załącznik nr 1 do niniejszej strategii.

Ponadto w Subregionie Zachodnim zdiagnozowano następujące niedobory w zakresie wyposażenia pracowni do nauki zawodu:

Tabela nr 11. Rodzaj pracowni i kierunek kształcenia w szkolnictwie zawodowym, które wymagają doposażenia w Subregionie Zachodnim.

RODZAJ PRACOWNI	KIERUNEK KSZTAŁCENIA
Laboratorium reklamy wizualnej/fotograficzne	Technik organizacji reklamy, technik fototechnik
Laboratorium obsługi klienta/Pracownia handlowa	Technik ekonomista, technik handlowiec
Pracownia gastronomiczna	Kucharz, cukiernik, technik żywności i usług gastronomicznych, technik technologii żywienia
Pracowania hotelarska/obsługi turystycznej	Technik hotelarstwa, technik usług turystycznych
Pracownia fryzjerska	Fryzjer, technik usług fryzjerskich, technik usług kosmetycznych
Pracownia chemiczna	Technik analityk
Pracownia budowlana	Technik budownictwa, murarz- tynkarz, monter zabudowy i robót wykończeniowych w budownictwie
Pracownia urządzenia i pielęgnacji terenów zieleni	Technik architektury krajobrazu
Pracownia audiowizualna do nauki języków obcych	Wszystkie typy szkół (kierunki)
OZE	Technik urządzeń systemów energetyki odnawialnej
Pracownia energetyki i automatyki	Technik elektronik , technik mechatronik

Pracownia mechatroniczna	Technik mechatronik
Pracownia samochodowa	Mechanik pojazdów samochodowych
Pracownia mechaniki/technologiczna	Technik mechanik
Pracownia chłodnictwa i klimatyzacji	Technik chłodnictwa i klimatyzacji
Pracownia CAD/CAM	Technik mechatronik, OZE, technik mechanik
Pracownia audiowizualna	Dla wszystkich
Pracownia eksploatacji maszyn, aparatów i urządzań elektrycznych	Technik elektryk, elektryk
Pracownia eksploatacji instalacji elektrycznych	Technik elektryk, elektryk
Pracownia maszyn, aparatów i urządzań elektrycznych	Technik elektryk, elektryk
Pracownia układów cyfrowych i mikroprocesorowych, urządzeń elektronicznych	Technik elektronik
Pracownie informatyczne	Technik informatyk, technik teleinformatyk, technik mechatronik
Pracownia podstaw konstrukcji maszyn	Technik mechanik, monter maszyn i urządzeń
Pracownia urządzeń energetycznych	(Kierunki z OZE)
Pracownia obróbki ze skrawaniem CNC	Technik elektryk, technik mechanik, ślusarz
Pracownia nowoczesnych technologii montażu odbudowy wyrobisk górniczych	Technik górnictwa podziemnego, górnik eksploatacji podziemnej

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych JST.

Dodatkowo, w Subregionie Zachodnim w obszarze szkolnictwa zawodowego można wskazać następujące obszary problemowe:

1. Braki w zakresie technologii pozwalających na sprostanie oczekiwaniem obecnego rynku pracy na innowacyjność, a co za tym idzie problemami w znalezieniu pracy wśród absolwentów szkół zawodowych.
2. Niska zdawalność egzaminów zawodowych.
3. Niedostosowanie programu nauczania w szkołach zawodowych do wymagań lokalnego rynku pracy, co utrudnia przedsiębiorcom znalezienie odpowiednio wykwalifikowanych pracowników wśród absolwentów szkół zawodowych.
4. Mało przyjazny klimat wokół kształcenia zawodowego mimo zapotrzebowania na specjalistycznych pracowników.

Problem: Niedostosowanie umiejętności pracowników do oczekiwań nowoczesnego rynku pracy. Braki w zakresie infrastruktury edukacyjnej.

Rozwiązanie: Doposażenie pracowni specjalistycznych szkół. Dostosowanie oferty edukacyjnej do wymagań współczesnego rynku pracy.

III.1.1.4. Diagnoza edukacji przedszkolnej oraz usług opiekuńczych.

Istotnym elementem diagnozy kapitału ludzkiego w Subregionie Zachodnim jest też baza edukacyjna regionu. W ubiegłych latach odnotowuje się stały wzrost liczby dzieci w **przedszkolach**; w roku 2010 do placówek wychowania przedszkolnego uczęszczało 17 102 dzieci (do oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych – 803 dzieci), z kolei w 2012 r. z zajęć w przedszkolach korzystało już 19 153 dzieci (w oddziałach – 760). Na terenie Subregionu Zachodniego istnieje obecnie 197 przedszkoli i 23 odziały prowadzone w szkołach podstawowych.

W latach 2003 – 2011 wskaźnik edukacji przedszkolnej dzieci w wieku 3 – 5 lat z terenu Subregionu Zachodniego, mieścił się poniżej 70%. W przypadku edukacji przedszkolnej na terenach wiejskich stopień upowszechnienia dla dzieci w wieku 3-4 lat wynosił 61%. Wynik ten jest niższy niż stopień upowszechnienia w miastach. Uwzględniając powyższe konieczne jest podejmowanie dalszych działań zmierzających do rozwoju infrastruktury wychowania przedszkolnego, wzrostu upowszechniania edukacji przedszkolnej, a także zwiększania jej jakości w Subregionie Zachodnim. Szczegółowe dane co do stopnia upowszechnienia edukacji przedszkolnej w poszczególnych samorządach tworzących Związek, prezentuje tabela nr 12.

Tabela nr 12. Stopień upowszechnienia edukacji przedszkolnej w roku 2012, w Subregionie Zachodnim.

Lp.	Jednostka samorządu terytorialnego	Liczba Mieszkańców	Ludność w wieku 15-44 lata	Odsetek ludności w wieku 15 – 44 lata	Przyrost naturalny na 1000 mieszkańców	Liczba dzieci w wieku 3 lat	Liczba dzieci w wieku 4 lat	Liczba dzieci w wieku 3-4 lata	Liczba dzieci w wieku 3-4 lata nieobjętych edukacją przedszkolną	Stopień upowszechnienia edukacji przedszkolnej
1.	Jejkowice	3 990	1 803	45 %	- 0,5	53	53	106	87	17, 92 %
2.	Mszana	7 409	3 315	45 %	3,1	101	85	186	125	32, 80 %
3.	Świerklany	11 916	5 355	45 %	2,7	138	157	295	185	37, 29 %
4.	Czerwionka-Leszczyny	41 981	18 031	43 %	1,3	520	498	1018	634	37, 72 %
5.	Gorzyce	20 644	8 914	43 %	-2,2	255	240	495	291	41, 21 %
6.	Gaszowice	9 220	4 085	44 %	-0,5	103	114	217	126	41, 94 %
7.	Kornowac	5 012	2 232	45 %	3,0	56	60	116	64	44, 83%
8.	Radlin	18 146	7 715	43 %	1,4	234	196	430	222	48,37 %
9.	Pszów	14 269	6 076	43 %	-0,6	172	151	323	162	49, 85 %
10.	Lubomia	8 009	3 486	44 %	0,2	98	93	191	94	50, 79 %
11.	Rudnik	5 178	2 193	42 %	-2,7	62	50	112	55	50,89 %
12.	Wodzisław Śląski	49 238	20 536	42 %	0,0	518	509	1027	479	53, 36 %
13.	Godów	13 305	5 804	44 %	2,1	164	157	321	146	54, 52 %
14.	Jastrzębie-Zdrój	91 723	40 290	44 %	1,0	1003	1047	2050	854	58, 34 %
15.	Rydułtowy	21 928	9 274	42 %	- 1,4	232	227	459	185	59, 69 %
16.	Lyski	9 490	4 205	44 %	- 1,2	98	102	200	80	60, 00 %
17.	Rybnik	140 789	60 778	43 %	1,7	1 668	1 559	3 227	1 290	60, 02 %
18.	Żory	62 052	27 701	45 %	4,0	777	792	1569	492	68, 64 %
19.	Marklowice	5 452	2 304	42 %	1,3	59	72	131	37	71, 76 %
20.	Krzyżanowice	11 439	4 935	43 %	0,4	91	109	200	48	76, 00 %
21.	Pietrowice Wielkie	6 957	3 089	44 %	- 0,7	59	50	109	25	77, 06 %
22.	Nędza	7 348	3 299	45 %	- 0,3	55	62	117	26	77, 78 %
23.	Krzanowice	5 767	2 585	23 %	- 2,5	55	46	101	22	78, 38 %
24.	Kuźnia Raciborska	12 029	5255	44 %	- 0,8	117	105	222	48	78 ,38 %
25.	Racibórz	56 084	24 147	43 %	- 1,1	476	513	989	190	80, 79 %

Źródło: Opracowanie Urzędu Marszałkowskiego w Katowicach.

Zdefiniowane przez samorządy zadania w zakresie zwiększania stopnia edukacji przedszkolnej wśród dzieci w przedziale 3-4 lata, obejmują zarówno budowę nowych obiektów przedszkolnych, jak i modernizację już istniejących. Nierzadkie są sytuacje, gdy przedszkole zajmuje pomieszczenia nienależące do prowadzącego je podmiotu. Brak pewności, co do nieograniczonej w czasie możliwości korzystania z obiektów wywołuje uzasadniony niepokój w samorządach, dla których organizacja edukacji przedszkolnej jest zadaniem własnym. Ponadto nie brakuje sytuacji, w których konieczne jest podjęcie gruntownej modernizacji istniejących obiektów, gdyż ich obecny stan doprowadzi wkrótce do wydania zakazu użytkowania przez odpowiednie służby.

Kwestią problematyczną może okazać się też prawo do korzystania z wychowania przedszkolnego, które od września 2015 r. obejmie dzieci 4-letnie. Jest to niejako obowiązek każdej gminy, aby zapewnić dostęp do edukacji właśnie dla tej grupy wiekowej. Już teraz w wielu samorządach brakuje wolnych miejsc, a wspomniane prawo dodatkowo będzie uniemożliwiać dostęp do edukacji dzieci młodszych tj. 3 i 2,5 letnich. W trakcie diagnozy zauważono również znaczną dysproporcję w zakresie dostępu do edukacji przedszkolnej w dzielnicach miast na prawach powiatu Subregionu Zachodniego, które są oddalone od centrum. Ten trend wynika z dynamicznego rozwoju budownictwa mieszkalnego jednorodzinnego z dala od centrum dużych miast, ale również na terenach wiejskich. Potrzeby ogniskują się w Aglomeracji Rybnickiej oraz jej bezpośrednim otoczeniu funkcjonalnym oraz częściowo na obszarach wiejskich.

Mając na uwadze reformy edukacyjne, w wyniku których dzieci rozpoczynają naukę w szkole podstawowej o rok wcześniej, niezmiernie istotne jest, by jak największa liczba dzieci w wieku od 3 do 5 lat uczestniczyła w wychowaniu przedszkolnym. Jeszcze ważniejsza jest kwestia obszarów tzw. białych plam, na których rodzice mają trudności z uzyskaniem dla dzieci miejsca w przedszkolu, gdyż np. brakuje infrastruktury odpowiedniej do zwiększenia liczby przyjmowanych dzieci. Na takich terenach niezbędne są działania infrastrukturalne, które wyjdą naprzeciw oczekiwaniom rodziców, w pierwszej kolejności będących w trudnej sytuacji ekonomicznej lub społecznej, niemogących podejmować starań o pracę w związku z pełnieniem opieki nad dziećmi.

W zakresie zapewnienia opieki dla dzieci młodszych, z danych zawartych w poniższej tabeli nr 13 wynika, że niecałe 4 % dzieci w wieku żłobkowym, korzysta w Subregionie Zachodnim z opieki w żłobkach.

Tabela nr 13.Dzieci w wieku żłobkowym, objęte opieką w żłobkach w 2014 r..

Jednostka terytorialna	dzieci w wieku do 3 lat ogółem	dzieci objęte opieką w żłobkach	odsetek dzieci objętych opieką w żłobkach	miejsca (łącznie z oddziałami i klubami dziecięcymi)
	ogółem	ogółem	ogółem	ogółem
	2014	2014	2014	2014
	osoba	osoba	%	msc.
ŚLĄSKIE	129309	6630	5,1	7134
Podregion 49 - rybnicki	19026	747	3,9	796
Powiat raciborski	2857	159	5,6	164
Powiat rybnicki	2472	39	1,6	41
Powiat wodzisławski	4694	107	2,3	124
Powiat m. Jastrzębie-Zdrój	2497	125	5,0	140
Powiat m. Rybnik	4437	154	3,5	164
Powiat m. Żory	2069	163	7,9	163

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS.

Z drugiej strony mała ilość miejsc w żłobkach, oddziałach i klubach dziecięcych stanowi istotną barierę dla tych matek, które nie mogą polegać na swej rodzinie w zakresie opieki nad dziećmi lub/i mają niewystarczające możliwości finansowe, aby zaangażować osobę do opieki nad dzieckiem. Sytuacja ta znacznie utrudnia powrót do pracy, czy też poszukiwanie pracy. Niezadowalający poziom rozwoju systemu opieki nad dziećmi stanowi jeden z istotniejszych czynników niekorzystnie wpływających na poziom aktywności zawodowej mieszkańców regionu.

Problem: Zróżnicowanie wewnętrzne w upowszechnieniu edukacji przedszkolnej. Braki w dostosowaniu budynków przedszkoli do potrzeb dzieci niepełnosprawnych, tych wymagających odpowiedniej pomocy psychologiczno-pedagogicznej czy dzieci o specjalnych potrzebach edukacyjnych. Zmniejszona aktywność zawodowa kobiet wychowujących dzieci, utrudniająca powrót na rynek pracy. Mała ilość miejsc w żłobkach. Niski odsetek dzieci objętych opieką w żłobkach.

Rozwiązanie: Poprawa jakości i dostępności usług edukacyjnych poprzez modernizację/budowę przedszkoli/oddziałów przedszkolnych. Poprawa jakości prowadzonych zajęć w przedszkolach. Wydłużenie czasu pracy placówek pozwalająca na powrót kobiet wychowujących dzieci powrót na rynek pracy. Rozwój usług opiekuńczych dla dzieci poniżej 3 roku życia.

III.1.1.5. Społeczeństwo w Subregionie Zachodnim.

Ta część strategii stanowi rdzeń rozważań na potrzeby wypracowywania lokalnych programów rewitalizacji. Stan prac nad LPR oraz główne wnioski z nich płynące obrazuje załącznik nr 2 do Strategii.

Procesy dotyczące społeczeństwa w Subregionie Zachodnim obejmują zmiany modelu rodziny, wydłużenie przeciętnego trwania życia, migracje wewnętrzne i zagraniczne, niekorzystne zmiany demograficzne – starzenie się społeczeństwa, przenoszenie się ludności miejskiej do miejscowości o wiejskim charakterze, „kurczenie się" miast i suburbanizacja mające niekorzystny wpływ na przestrzeń, powodujące w konsekwencji zamieranie centrów miast.

W subregionie można zaobserwować trend starzenia się społeczeństwa. W 2010 r. osoby w wieku 65 lat i więcej stanowiły 12,93% ogółu społeczeństwa, w 2011 r. – 13,19%, a w 2013 r. już 14,22% ogółu ludności (90 679 osób). Systematycznie zmniejsza się już również liczba osób w wieku produkcyjnym, przy jednoczesnym wzroście osób w wieku poprodukcyjnym. Tytułem wyjaśnienia, ludność w wieku przedprodukcyjnym oznacza osoby w wieku 17 lat i mniej, w wieku produkcyjnym: 15-59 lat kobiety, 15-64 lata mężczyźni, zaś poprodukcyjnym - mężczyźni - 65 lat i więcej, a kobiety - 60 lat i więcej. Trendy w okresie ostatnich lat obrazuje poniższa tabela.

Tabela nr 14. Ludność w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym w latach 2010-2013.

ROK	WIEK PRZEDPRODUKCYJNY	WIEK PRODUKCYJNY	WIEK POPRODUKCYJNY
2010	117 979 os.	419 377 os.	102 908 os.
2011	116 716 os.	416 808 os.	106 508 os.
2012	115 578 os.	413 598 os.	110 314 os.
2013	114 389 os.	409 183 os.	114 140 os.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Jednym z podstawowych czynników rozwoju są uwarunkowania demograficzne i społeczne. W Subregionie Zachodnim, zwłaszcza w jego części o charakterze przemysłowym, dochodzi do kumulacji negatywnych zjawisk społeczno-gospodarczych, przestrzennych i środowiskowych powiązanych z degradacją przestrzeni. Nasilają się również negatywne procesy demograficzne i społeczne. Do najważniejszych z nich należą:

- sukcesywne zmniejszanie się liczby osób w wieku aktywności zawodowej - współczynnik aktywności zawodowej mieszkańców województwa należy do najniższych w Polsce; we wrześniu 2012 r. wyniósł około 54,0%;

- rosnąca tendencja liczby osób biernych zawodowo w regionie, w 2011 r. osoby bierne zawodowo stanowiły 40,3% ogólnej liczby mieszkańców województwa;
- niedostosowanie umiejętności pracowników do oczekiwań nowoczesnego rynku pracy - wskaźnik zatrudnienia (ludność pracująca w wieku 15-64 lat) w regionie wynosi 57,5% i jest mniejszy niż średnio w Polsce (59,3%) i Unii Europejskiej (64,3%);
- zwiększanie długości trwania życia; w 2011 r. przeciętne dalsze trwanie życia mężczyzn osiągnęło 71,9 lat, zaś kobiet 79,8 lat, a w 2002 r. wynosiło dla mężczyzn 70,1 lat, zaś dla kobiet 78,1 lat;
- postępujący proces starzenia się społeczeństwa;
- prognozowany spadek liczby mieszkańców województwa śląskiego w wyniku ujemnego przyrostu naturalnego i procesów migracyjnych, których konsekwencją będą nowe wyzwania wymagające ponoszenia wyższych nakładów na system ochrony zdrowia oraz wsparcia rozwoju usług dla osób starszych i niepełnosprawnych.

Na kształt i wygląd Subregionu Zachodniego przemożny wpływ wywiera eksploatacja kopalin. Mowa tutaj zarówno o czynnych kopalniach węgla kamiennego, jak również o zakładach tego typu, które wprawdzie zakończyły już eksploatację złóż, to jednak w dalszym ciągu poprzez wyrobiska, infrastrukturę itp. oddziałują na to, co znajduje się na powierzchni. Nie bez znaczenia dla wyglądu analizowanego obszaru pozostają naturalne procesy oddziałujące na tkankę miejską, infrastrukturę oraz inne obiekty. Procesom starzenia, czy wręcz degradacji pewnych obiektów towarzyszą czynniki obiektywne – niezależne od woli ich obecnych gospodarzy, obejmujące np. wykorzystywanie technologii przestarzałych na etapie wznoszenia zakładów. Na obszarach tych występuje wiele problemów społecznych, w tym bezrobocie, niepełnosprawność, ubóstwo, depopulacja, starzenie się społeczności, alkoholizm, niska świadomość zawodowa oraz poziom wykształcenia. Tutaj mieszkańcy najczęściej korzystają z zasiłków opieki społecznej, cechują się niską aktywnością zawodową, wśród nich występuje większość typów wykluczenia społecznego. To natomiast pociąga za sobą degradację przestrzeni publicznej, liczne akty wandalizmu przez co dawne obszary utraciły swoje funkcje przy stale pogarszającej się opini publicznej zarówno o samych mieszkańcach, jak i o całym terytorium degradowanym.

Problem: Starzenie się społeczeństwa. Spadek liczby osób w wieku produkcyjnym, przy jednoczesnym wzroście osób w wieku poprodukcyjnym. Niska aktywność zawodowa na obszarach zdegradowanych. Degradacja przestrzeni. Depopulacja miast.

Rozwiązanie: Wdrożenie szerokiego wachlarza usług aktywizacyjnych wobec osób pozostających bez pracy. Aktywizacja społeczno-gospodarcza lokalnych społeczności, działania z zakresu usług społecznych. Uatrakcyjnienie przestrzeni.

W zakresie dostępu do usług zdrowotnych należy stwierdzić, iż na terenie Subregionu Zachodniego działalność prowadzi 10 szpitali, z czego dwa na terenie powiatu raciborskiego, trzy w powiecie wodzisławskim, dwa w Rybniku, jeden w Żorach i dwa w Jastrzębiu-Zdroju. Społeczność regionu ma możliwość korzystania łącznie z 274 niepublicznych zakładów opieki zdrowotnej, których rozkład przedstawia się następująco:

Rys. 3. Procentowy rozkład NZOZ w Subregionie Zachodnim.

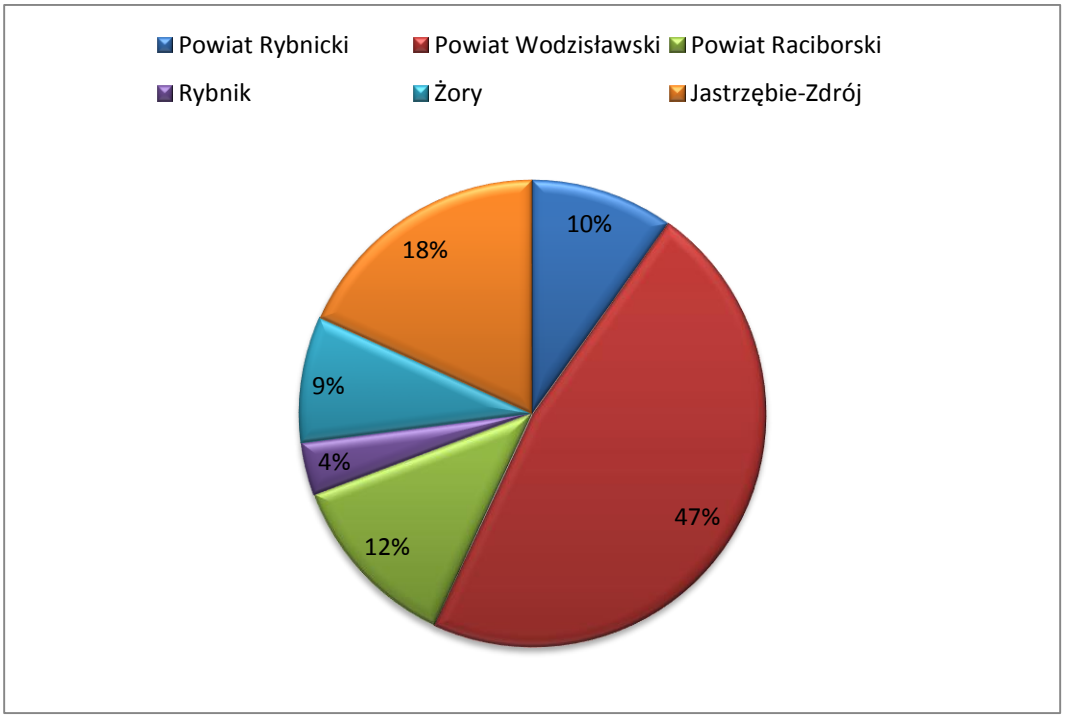

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez JST.

Analizując powyższe należy stwierdzić, iż najwięcej NZOZ-ów występuje na terenie powiatu wodzisławskiego (129 jednostek), następnie na terenie Jastrzębia-Zdroju (50 jednostek); najmniej niepublicznych zakładów opieki zdrowotnej odnotowuje się w Rybniku. Ponadto w regionie funkcjonują 4 hospicja oraz ponad 750 prywatnych gabinetów lekarskich. Do dyspozycji mieszkańców subregionu jest również 147 aptek. Sieć placówek wydaje się być wystarczająca w stosunku do potrzeb mieszkańców Subregionu.

Niemniej biorąc pod uwagę wzrastającą liczbę zachorowań na choroby cywilizacyjne i postępujący proces wydłużania się długości życia, konieczne jest podjęcie działań niezbędnych do zwiększenia dostępu do wysokiej jakości usług medycznych poprzez zwiększenie dostępności do profilaktyki, diagnostyki i rehabilitacji leczniczej, które z jednej strony ułatwią powrót na rynek pracy osobom, które mają z tym trudności po zakończeniu leczenia, a z drugiej zmniejszą ryzyko

zapadania na najczęściej występujące w województwie śląskim choroby i występowania powikłań po ich przebyciu.

Problem: Postępujący proces starzenia się społeczeństwa, zwiększanie się długości trwania życia, wzrost zachorowań na choroby cywilizacyjne (choroby układu krążenia, cukrzyca, otyłość), brak środków finansowych umożliwiających korzystanie z wysokiej jakości usług zdrowotnych.

Rozwiązanie: Rewitalizacja oraz usługi społeczne.

Analizując potencjał społeczny Subregionu Zachodniego nie sposób pominąć sektora pozarządowego w Subregionie Zachodnim. W regionie działa ok. 1.416 organizacji pozarządowych, w tym ok. 766 stowarzyszeń, ok. 79 fundacji, ok. 423 kluby sportowe, a także ok. 113 stowarzyszeń zwykłych i 35 innych organizacji działających w subregionie. Nasycenie organizacjami w poszczególnych JST przedstawia poniższy rysunek.

Rys. 4. Nasycenie NGO w Subregionie Zachodnim.

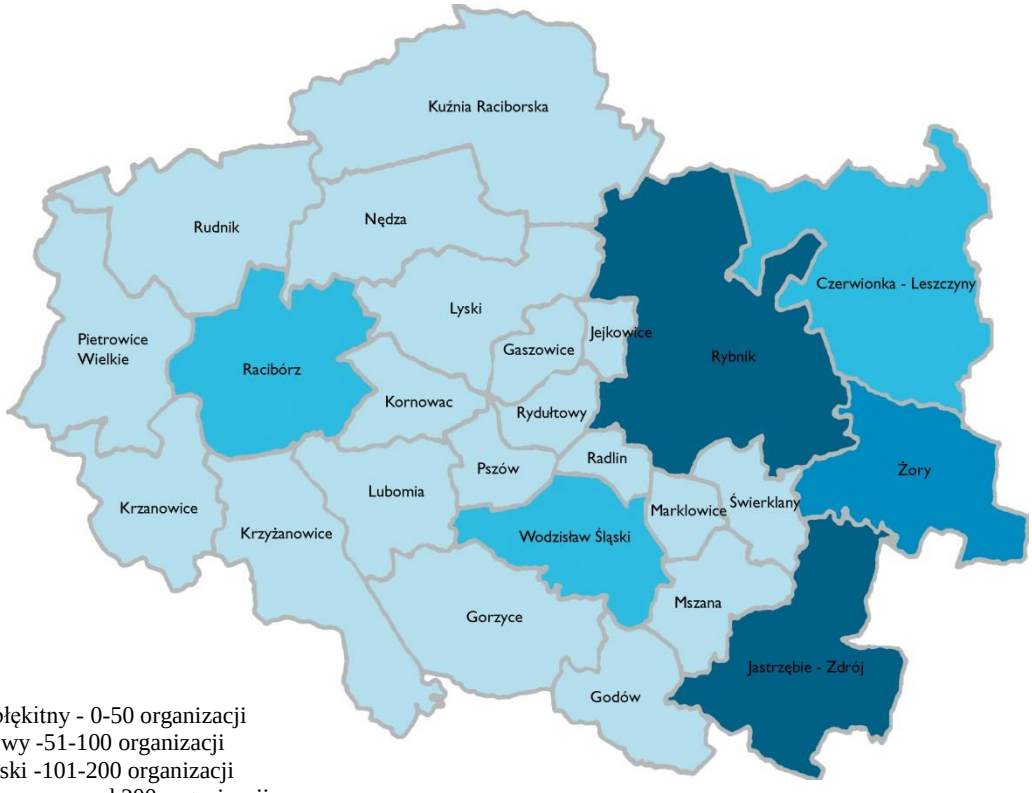

Legenda:
kolor jasnobłękitny - 0-50 organizacji
kolor lazurowy -51-100 organizacji
kolor niebieski -101-200 organizacji
kolor granatowy -ponad 200 organizacji

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych JST.

Zdecydowana większość samorządów na swym terenie posiada nie więcej niż 50 organizacji. Spośród JST Subregionu wyróżnić można takie miasta jak: Wodzisław Śląski (90 NGO), Czerwionkę-Leszczyny (71 NGO), Racibórz (83 NGO), a także Żory (139 NGO), Jastrzębie-Zdrój (220 NGO) oraz Rybnik (294 NGO). Organizacje Subregionu Zachodniego

zajmują się przede wszystkim promocją sportu, kultury i rekreacji, kulturą i sztuką, edukacją, ochroną zdrowia, rozwojem lokalnym, ale także profilaktyką uzależnień, ekologią, ochroną środowiska i dziedzictwa przyrodniczego. Trudno tutaj jednoznacznie określić, które organizacje zajmują się tylko jedną wspomnianą dziedziną, gdyż wiele z nich w swym działaniu łączy wiele pokrewnych aktywności.

Ta mnogość organizacji ułatwia samorządom regionu prowadzenie wspólnych projektów zarówno z partnerami społecznymi, jak i samymi organizacjami pozarządowymi. W latach 2007-2013 przeprowadzono łącznie ok. 124 projektów unijnych, w których współpraca międzysektorowa zakończyła się powodzeniem. Liderem w tym zakresie są samorządy powiatu wodzisławskiego (60 przedsięwzięć). Wyróżnikiem wśród Subregionu jest również jedna z organizacji, Centrum Rozwoju Inicjatyw Społecznych CRIS, która wspólnie z JST i innymi organizacjami przeprowadziła w perspektywie finansowej 2007-2013 łącznie 27 projektów (w tym 8 umów partnerskich z JST, 5 z innymi organizacjami oraz 14 przedsięwzięć trójstronnych). Projekty unijne to oczywiście nie jedyne realizacje, które partnerzy społeczni i organizacje zrealizowali wspólnie – mowa to przede wszystkim o organizacji wspólnych imprez społecznych i sportowych.

W 2012 r. w Subregionie Zachodnim blisko 24 tys. mieszkańców żyło poniżej relatywnej granicy ubóstwa. W tym samym czasie podobna liczba osób korzystała ze środowiskowej pomocy społecznej. Nadmienić należy, że blisko 11 tys. rodzin otrzymywało świadczenia rodzinne.[3] Najczęstsze przyczyny korzystania z pomocy to: bezrobocie, ubóstwo, bezradność w sprawach opiekuńczo – wychowawczych, niepełnosprawność, a także długotrwała lub ciężka choroba. Wymienione czynniki determinujące fakt korzystania z pomocy, co do zasady nie mają charakteru geograficznego. Natężenie niekorzystnych zjawisk może być jedynie spotęgowane przez takie okoliczności, jak restrukturyzacja gospodarki i związane z nią przeorganizowanie procesu pracy, zamykanie zakładów, ich przebranżowienie itp. Trudność w odnalezieniu się w nowej rzeczywistości może powodować, że określone grupy osób wymagają wsparcia.

Próba określenia skali ubóstwa w województwie śląskim została podjęta w dokumencie: „Ubóstwo w województwie śląskim – skala, przyczyny, skutki" opublikowanym przez Obserwatorium Integracji Społecznej Województwa Śląskiego w kwietniu 2012 r. Bezrobocie i ubóstwo były najczęstszymi powodami przyznania w roku 2010 pomocy społecznej w województwie śląskim. Posługując się wskaźnikiem przeciętnej liczby osób w gospodarstwach

[3] Dane GUS.

domowych korzystających z pomocy społecznej w 2011 roku można wskazać, że w skali Subregionu Zachodniego miasto Żory (2,67) i powiat wodzisławski (2,63) są obszarami najbardziej dotkniętym zjawiskiem ubóstwa i bezrobocia. Problem ubóstwa intensyfikuje się również na terenie powiatu raciborskiego (2,58) i miasta Rybnik (2,60), przy średniej w Subregionie Zachodnim 2,57. Warto tutaj zaznaczyć, że średnia dla całego województwa w 2011 roku wyniosła tylko 2,45, zatem Subregion Zachodni cechuje się zwiększonym poziomem zjawiska ubóstwa.

Problem: Wysoki poziom ubóstwa. Mnogość rodzin korzystających z świadczeń socjalnych. Restrukturyzacja zakładów pracy wpływająca na niedostosowanie się do aktualnego rynku pracy. Zmiany demograficzne w subregionie wymuszające zmianę zakresu, sposobu i miejsc świadczenia usług społecznych.

Rozwiązanie: Aktywizacja społeczno-gospodarcza lokalnych społeczności, działania z zakresu usług społecznych. Podnoszenie kwalifikacji społeczeństwa poprzez kursy i szkolenia umożliwiające nabycie, podniesienie lub zmianę kwalifikacji i kompetencji zawodowych.

Biorąc pod uwagę historyczno – przemysłową sytuację regionu, procesy demograficzne oraz narastające zjawisko dezorganizacji rodzin, zasadne wydaje się rozwijanie bazy infrastrukturalnej pomocy społecznej (zarówno publicznej, jak i niepublicznej) oferującej usługi wspierające dla rodziny, ułatwiające pełnienie przez nią ról opiekuńczych i wychowawczych. Powinna ona również służyć rodzinom zagrożonym dysfunkcją i będącym w kryzysie oraz wybranym grupom ludności (dzieci, młodzież, osoby starsze, niepełnosprawne, długotrwale chore, z zaburzeniami psychicznymi). W tym zakresie **Subregion Zachodni cechuje się znacznymi niedoborami w części dotyczącej mieszkań socjalnych i chronionych**. Stan infrastruktury na koniec 2014 roku obrazuje poniższa tabela.

Tabela nr 15. Ilość lokali socjalnych i chronionych ogółem w 2014 r. na terenie Subregionu Zachodniego.

Lp.	Nazwa JST	Ilość
1.	Krzanowice	6
2.	Mszana	0
3.	Gaszowice	0
4.	Radlin	58
5.	Krzyżanowice	4
6.	Gorzyce	11
7.	Marklowice	0
8.	Świerklany	7
9.	Jastrzębie-Zdrój	441
10.	Lyski	0
11.	Lubomia	0
12.	Racibórz	513
13.	Żory	242
14.	Rydułtowy	77

15.	Czerwionka-Leszczyny	154
16.	Powiat Rybnicki	1
17.	Nędza	5
18.	Powiat Wodzisławski	1
19.	Rybnik	407
20.	Godów	10
21.	Pszów	30
22.	Rudnik	2
23.	Kuźnia Raciborska	63
24.	Kornowac	0
25.	Wodzisław Śląski	150
26.	Jejkowice	0
27.	Pietrowice Wielkie	1
28.	Powiat Raciborski	0
RAZEM		**2183**

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych JST

Analizując powyższe dane można zauważyć, iż najwięcej lokali socjalnych i chronionych jest w powiecie raciborskim - 27% ogółu mieszkań, z czego sporo w samym Mieście Racibórz, bo aż 513. Kolejno największy odsetek mieszkań odnotowuje Jastrzębie-Zdrój (20%), Rybnik (19%), powiat wodzisławski (15%), Żory (11%) i powiat rybnicki (7%). Dane te obrazują stan infrastruktury. Faktyczne zapotrzebowanie obrazuje poniższa tabela nr 16. Zobrazowana skala zaległości w opłatach za mieszkania zarówno pod względem ilości mieszkań jak i wartości zadłużenia w porównaniu z zasobem dostępnej infrastruktury, wskazuje na głębokie niedobory samorządów w dostępności lokali socjalnych, które będą zobowiązane zapewnić w razie orzeczonej eksmisji. Dodatkowo należy wskazać, iż pomimo tego, że część jednostek dysponuje sporą ilością lokali socjalnych i chronionych, to aż 8 JST nie posiada ich wcale, a 9 zamyka się w sumie 10 lokali. Corocznie wzrasta liczba wyroków sądowych nakazujących eksmisje z jednoczesnym prawem przyznania lokalu socjalnego czy liczba usamodzielniających się wychowanków pieczy zastępczej. Mimo, iż w wielu jednostkach istnieją budynki, które można przeznaczyć na powyższy cel, samorządy borykają się problemem kapitałochłonności przedsięwzięć w zakresie dostosowania lokali do obowiązujących wymagań. Kluczowym efektem wsparcia zarówno w zakresie infrastruktury, jak i powiązanych działań aktywizacyjnych będzie usamodzielnienie się ekonomiczne i społeczne osób objętych wsparciem. Stąd potrzeba podjęcia działań zmierzających do zaadaptowania lokali i wprowadzenia efektywnego zarządzania infrastrukturą.

Tabela nr 16. Zaległości w opłatach za mieszkania wg form własności w 2013 r.

Jednostka terytorialna	zasoby spółdzielni mieszkaniowych		zasoby zakładów pracy (bez Skarbu Państwa)		zasoby osób fizycznych we wspólnotach mieszkaniowych		zasoby Towarzystw Budownictwa Społecznego (TBS)		zasoby pozostałych podmiotów		zasoby gmin		zasoby Skarbu Państwa	
	mieszkania	wysokość zaległości	mieszkania	wysokość zaległości	mieszkania	wysokość zaległości	mieszkania	wysokość zaległości	mieszkania	wysokość zaległości	mieszkania	wysokość zaległości	mieszkania	wysokość zaległości
	ogółem	ogółem	ogółem	ogółem	ogółem	ogółem	ogółem	ogółem	ogółem	ogółem	ogółem	ogółem	ogółem	ogółem
	2013	2013	2013	2013	2013	2013	2013	2013	2013	2013	2013	2013	2013	2013
	-	tys. zł	-	tys. zł	-	tys. zł	-	tys. zł	-	tys. zł	-	tys. zł	-	tys. zł
ŚLĄSKIE	154483	130454,0	20240	38296,8	45210	59835,6	2487	3626,6	22	15,5	-	-	134	757,6
Podregion 49 - rybnicki	26159	25143,5	316	586,6	3055	3104,5	6	14,5	0	0,0	-	-	0	0,0
Powiat raciborski	1817	2464,1	102	90,9	986	1115,0	3	3,0	0	0,0	-	-	0	0,0
Powiat rybnicki	771	1096,1	36	85,5	310	403,2	0	0,0	0	0,0	-	-	0	0,0
Powiat wodzisławski	4314	5441,9	40	69,1	69	90,6	0	0,0	0	0,0	-	-	0	0,0
Powiat m. Jastrzębie-Zdrój	7273	7041,6	3	5,8	96	161,8	3	11,5	0	0,0	-	-	0	0,0
Powiat m. Rybnik	7831	5487,9	134	335,2	1240	947,7	0	0,0	0	0,0	-	-	0	0,0
Powiat m. Żory	4153	3611,9	1	0,1	354	386,2	0	0,0	0	0,0	-	-	0	0,0

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS.

Odrębną grupą społeczną, której stan należy omówić w przedmiotowej diagnozie są niepełnosprawni, gdyż stanowią oni znaczący odsetek społeczności Subregionu Zachodniego. Wyniki Narodowego Spisu Powszechnego przeprowadzonego w 2011 roku wykazały, że w Subregionie Zachodnim jest 67 746 osób niepełnosprawnych, które stanowią ok. 10,59% ogółu ludności regionu. Wśród osób niepełnosprawnych 36 086 osób (53,3%) to kobiety, zaś mężczyzn odnotowano 31 659. Dane prezentuje tabela nr 17. Znaczna część niepełnosprawnych (28 417 osób) deklaruje poczucie umiarkowanego, poważnego lub całkowitego poczucia ograniczenia sprawności. Taki stan rzeczy przekłada się bezpośrednio na możliwości komunikacyjne osób niepełnosprawnych. Wobec braków infrastrukturalnych w dostosowania przestrzeni do potrzeb osób niepełnosprawnych pogłębia się ich poczucie alienacji.

Tabela nr 17. Osoby niepełnosprawne w Subregionie Zachodnim.

Jednostka terytorialna	ogółem				mężczyźni				kobiety			
	ogółem				ogółem				ogółem			
	osoby niepełnosprawne razem	osoby niepełnosprawne tylko biologicznie odczuwające ograniczenie sprawności całkowite	osoby niepełnosprawne tylko biologicznie odczuwające ograniczenie sprawności poważne	osoby niepełnosprawne tylko biologicznie odczuwające ograniczenie sprawności umiarkowane	osoby niepełnosprawne razem	osoby niepełnosprawne tylko biologicznie odczuwające ograniczenie sprawności całkowite	osoby niepełnosprawne tylko biologicznie odczuwające ograniczenie sprawności poważne	osoby niepełnosprawne tylko biologicznie odczuwające ograniczenie sprawności umiarkowane	osoby niepełnosprawne razem	osoby niepełnosprawne tylko biologicznie odczuwające ograniczenie sprawności całkowite	osoby niepełnosprawne tylko biologicznie odczuwające ograniczenie sprawności poważne	osoby niepełnosprawne tylko biologicznie odczuwające ograniczenie sprawności umiarkowane
	2011	2011	2011	2011	2011	2011	2011	2011	2011	2011	2011	2011
	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba
ŚLĄSKIE	552138	10861	52416	144119	256723	4023	20073	57573	295415	6838	32344	86546
Podregion 49 - rybnicki	67746	1499	7142	19776	31659	535	2773	7891	36086	966	4368	11886
Powiat raciborski	11688	262	1245	2941	5492	102	477	1187	6196	161	767	1753
Powiat rybnicki	8705	130	1194	3221	3993	31	417	1459	4712	100	777	1762
Powiat wodzisławski	16631	475	1866	5415	7698	173	727	2110	8932	302	1139	3306
Powiat m. Jastrzębie-Zdrój	8236	201	717	1924	3935	65	271	746	4301	137	446	1178
Powiat m. Rybnik	16235	340	1627	4400	7487	137	669	1644	8747	202	958	2756
Powiat m. Żory	6251	91	493	1875	3054	27	212	745	3198	64	281	1131

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS.

Wg danych uzyskanych z Powiatowych Zespołów ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Rybniku i Wodzisławiu, najczęstszą przyczyną orzeczenia niepełnosprawności w 2014 r. były choroby neurologiczne, upośledzenia narządu ruchu oraz choroby układu oddechowego i krążenia. W związku z potrzebami tych niepełnosprawnych powinny być podejmowane działania zmierzające do poprawy ich sytuacji zarówno na rynku pracy jak i w funkcjonowaniu w przestrzeni publicznej.

Tabela nr 18. Przyczyny orzekania niepełnosprawności w 2014 r.

PRZYCZYNA NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI	PONIŻEJ 16 ROKU ŻYCIA			POWYŻEJ 16 ROKU ŻYCIA			SUMA		
	K	M	RAZEM	K	M	RAZEM	K	M	RAZEM
01-U-upośledzenia umysłowe,	26	35	61	134	188	322	160	223	383
02-P-choroby psychiczne,	19	79	98	1038	901	1939	1057	980	2037
03-L-zaburzenia głosu, mowy i choroby słuchu,	36	65	101	220	240	460	256	305	561
04-O-choroby narządu wzroku,	19	21	40	191	198	389	210	219	429
05-R-upośledzenia narządu ruchu,	55	59	114	2545	2259	4804	2600	2318	4918
06-E-epilepsja,	48	47	95	206	173	379	254	220	474
07-S-choroby układów oddechowego i krążenia,	112	183	295	1252	2262	3514	1364	2445	3809
08-T-choroby układu pokarmowego,	7	16	23	597	601	1198	604	617	1221
09-M-choroby układu moczowo-płciowego,	19	18	37	619	582	1201	638	600	1238
10-N-choroby neurologiczne,	234	313	547	2674	2602	5276	2908	2915	5823
11-I-inne, w tym schorzenia: endokrynologiczne, metaboliczne, zaburzenia enzymatyczne, choroby zakaźne i odzwierzęce, zeszpecenia, choroby układu krwiotwórczego,	99	91	190	1551	634	2185	1650	725	2375
12-C-całościowe zaburzenia rozwojowe.	40	160	200	12	43	55	52	203	255
RAZEM	**714**	**1087**	**1801**	**11039**	**10683**	**21722**	**11753**	**11770**	**23523**

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z PZON w Rybniku i Wodzisławiu Śląskim.

Stosunkowo wysoki odsetek osób niepełnosprawnych w ogóle mieszkańców regionu wskazuje na konieczność aktywizacji tej grupy społecznej, w szczególności z uwagi na fakt, iż województwo charakteryzuje niska aktywność zawodowa tych osób; wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych należy do najniższych w kraju. 48% ogółu osób niepełnosprawnych w subregionie to właśnie osoby w wieku produkcyjnym (32 607 osób, w tym 18 937 mężczyzn i 13 670 kobiet).

Problem: Niedobory mieszkań socjalnych i chronionych. Wzrost liczby wyroków sądowych nakazujących eksmisje i liczby usamodzielniających się wychowanków pieczy zastępczej. Niekorzystna sytuacja niepełnosprawnych na rynku pracy oraz w przestrzeni publicznej.

Rozwiązanie: Adaptacja lub rozwój infrastruktury usług społecznych. Programy aktywizacyjne dla grup wykluczonych w tym zwłaszcza niepełnosprawnych. Dostosowanie przestrzeni publicznej do potrzeb osób niepełnosprawnych.

III.1.1.6. **Podsumowanie.**

Uwzględniając powyższe, Subregion Zachodni musi się mierzyć z następującymi problemami:

- niższy od wartości krajowych, wskaźnik liczby podmiotów gospodarczych w przeliczeniu na 10 tys. ludności, jak i przyrost wartości tego wskaźnika w latach 2002-2011 oraz wewnętrzne zróżnicowanie samorządów w tym zakresie;
- dominująca rola przemysłu i budownictwa na subregionalnym rynku pracy;
- wysoki poziom bezrobocia;
- stały wzrost bezrobocia wśród grup szczególnie narażonych;
- trudna sytuacja kobiet na subregionalnym rynku pracy;
- znaczne natężenie zjawiska bezrobocia w grupach osób w wieku 18-24 lata oraz powyżej 55 roku życia;
- niski poziom wykształcenia wśród osób dorosłych;
- niska świadomość społeczna związana z koniecznością kształcenia przez całe życie;
- występowanie licznych i o dużej powierzchni obszarów zdegradowanych;
- niedostosowanie umiejętności pracowników do oczekiwań nowoczesnego rynku pracy;
- braki w zakresie infrastruktury edukacyjnej;
- zróżnicowanie wewnętrzne w upowszechnieniu edukacji przedszkolnej;
- braki w dostosowaniu budynków przedszkoli do potrzeb dzieci niepełnosprawnych, tych wymagających odpowiedniej pomocy psychologiczno-pedagogicznej czy dzieci o specjalnych potrzebach edukacyjnych;
- zmniejszona aktywność zawodowa kobiet wychowujących dzieci, utrudniająca powrót na rynek pracy;
- mała ilość miejsc w żłobkach;
- niski odsetek dzieci objętych opieką w żłobkach;
- starzenie się społeczeństwa, spadek liczby osób w wieku produkcyjnym, przy jednoczesnym wzroście osób w wieku poprodukcyjnym;
- niska aktywność zawodowa na obszarach zdegradowanych;
- degradacja przestrzeni;
- postępujący proces starzenia się społeczeństwa, zwiększanie się długości trwania życia, wzrost zachorowań na choroby cywilizacyjne (choroby układu krążenia, cukrzyca, otyłość), brak środków finansowych umożliwiających korzystanie z wysokiej jakości usług zdrowotnych;

- wysoki poziom ubóstwa;
- mnogość rodzin korzystających z świadczeń socjalnych;
- restrukturyzacja zakładów pracy wpływająca na niedostosowanie się do aktualnego rynku pracy, zmiany demograficzne w subregionie wymuszające zmianę zakresu, sposobu i miejsc świadczenia usług społecznych;
- niedobory mieszkań socjalnych i chronionych, wzrost liczby wyroków sądowych nakazujących eksmisje i liczby usamodzielniających się wychowanków pieczy zastępczej;
- niekorzystna sytuacja niepełnosprawnych na rynku pracy oraz w przestrzeni publicznej.

III.1.2. **Energia, gospodarka niskoemisyjna.**

III.1.2.1. **Diagnoza stanu powietrza.**

Subregion Zachodni Województwa Śląskiego jest obszarem o bardzo dużym zanieczyszczeniu powietrza. Stanowi on, jako zwarty obszar, strefę przekroczeń poziomu substancji niebezpiecznych, w powietrzu:

Rys. 5. Strefy jakości powietrza.

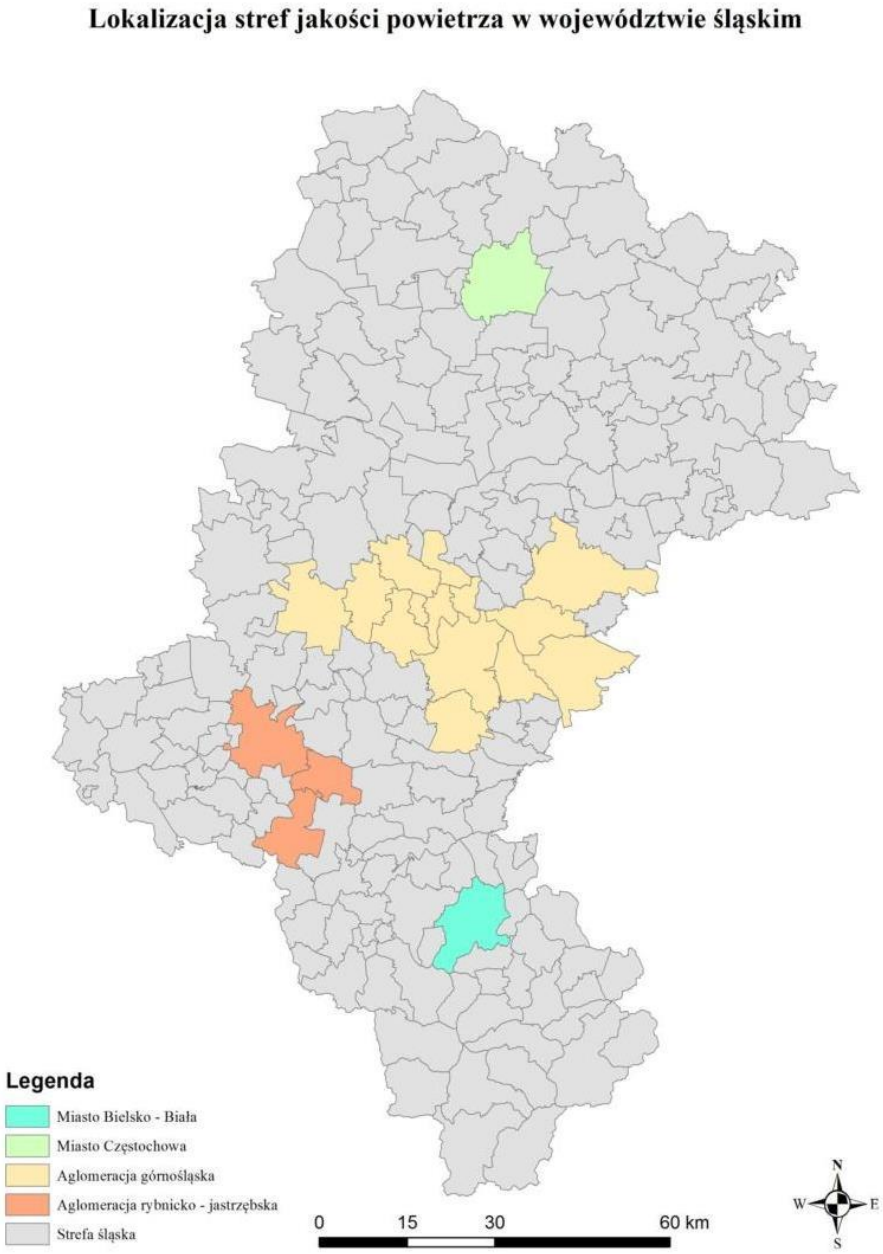

Źródło: Program ochrony powietrza dla terenu województwa śląskiego mającego na celu osiągnięcie poziomów dopuszczalnych substancji w powietrzu oraz pułapu stężenia ekspozycji, przyjęty przez Sejmik Województwa Śląskiego Uchwałą nr IV /57/3/2014 z dnia 17 listopada 2014 r.

Zgodnie z ustawą z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo Ochrony Środowiska (art. 87, tj. Dz. U. z 2013 r., poz. 1232, ze zm.) coroczną ocenę jakości powietrza, wykonuje się w strefach, w tym w aglomeracjach. Przyjęty Program Ochrony powietrza wyodrębnia 5 stref:

1) aglomeracja górnośląska,

2) aglomeracja rybnicko – jastrzębska,

3) Bielsko-Biała,

4) Częstochowa,

5) pozostały obszar województwa – tzw. strefa śląska.

Tabela nr 19. Charakterystyka stref jakości powietrza w województwie śląskim.

Nazwa strefy	Kod strefy	Powierzchnia strefy [km2]	Liczba ludności
Aglomeracja górnośląska	PL2401	1218	1 927 787
Aglomeracja rybnicko-jastrzębska	PL2402	298	295 159
Miasto Bielsko-Biała	PL2403	125	174 503
Miasto Częstochowa	PL2404	160	235 798
Strefa śląska	PL2405	10532	1 993 110

Źródło: Program ochrony powietrza dla terenu województwa śląskiego mającego na celu osiągnięcie poziomów dopuszczalnych substancji w powietrzu oraz pułapu stężenia ekspozycji, przyjęty przez Sejmik Województwa Śląskiego Uchwałą nr IV /57/3/2014 z dnia 17 listopada 2014 r.

W Subregionie Zachodnim, przynależność do poszczególnych stref oceny jakości powietrza, kształtuje się następująco:

Tabela nr 20. Przynależność JST Subregionu Zachodniego do poszczególnych stref oceny jakości powietrza.

Aglomeracja rybnicko - jastrzębska	- M. Rybnik, - M. Żory, - M. Jastrzębie-Zdrój
Strefa Śląska	Czerwionka-Leszczyny, Gaszowice, Godów, Gorzyce, Jejkowice, Kornowac, Krzanowice, Krzyżanowice, Kuźnia Raciborska, Lubomia, Lyski, Marklowice, Mszana, Nędza, Pietrowice Wielkie, Pszów, Racibórz, Radlin, Rudnik, Rydułtowy, Świerklany, Wodzisław Śląski

Źródło: Opracowanie własne.

Problem zanieczyszczeń powietrza dotyczy całego obszaru aglomeracji rybnickiej, jej bezpośredniego otoczenia funkcjonalnego, ale również lokalnego ośrodka rozwoju (Racibórz) oraz terenów wiejskich. W Programie Ochrony Powietrza zastosowano wprawdzie inny podział terytorialny wskazując aglomerację rybnicko – jastrzębską (Rybnik, Żory i Jastrzębie-Zdrój) oraz

część strefy śląskiej, którą tworzą pozostałe JST. Pozostaje to jednak bez wpływu na zdefiniowanie problemu w Subregionie Zachodnim, jakim jest zły stan powietrza.

Głównym źródłem zanieczyszczenia powietrza jest emisja antropogeniczna, na którą składa się emisja ze źródeł punktowych, liniowych, powierzchniowych i rolnictwa oraz ze źródeł niezorganizowanych, takich jak m.in. kopalnie czy hałdy. Przekroczenia obrazują poniższe tabele.

Tabela nr 21. Wyniki pomiarów pyłu zawieszonego PM10 na stanowiskach pomiarowych w aglomeracji rybnicko-jastrzębskiej w latach 2006-2012.

Wyniki pomiarów		**Pył zawieszony PM10 [µg/m3]**						
		2006	**2007**	**2008**	**2009**	**2010**	**2011**	**2012**
stanowisko pomiarowe		Rybnik ul. Borki automat						
Stężenie średnioroczne	[µg/m3]	64	41	44	35	61	60	65
Liczba dni z przekroczeniem normy 24-godz. 50	[µg/m3]	145	51	83	53	65	138	124
Liczba dni z przekroczeniem poziomu alarmowego 200	[µg/m3]	14	3	2	0	7	14	17
Liczba dni z przekroczeniem poziomu > 300	[µg/m3]	8	3	0	0	1	5	8
stanowisko pomiarowe		Rybnik ul. Borki manualna						
Stężenie średnioroczne	[µg/m3]	72	51	54	52	71	59	55
Liczba dni z przekroczeniem normy 24-godz. 50	[µg/m3]	156	110	122	105	134	113	91
Liczba dni z przekroczeniem poziomu alarmowego 200	[µg/m3]	17	6	9	7	12	17	14
Liczba dni z przekroczeniem poziomu > 300	[µg/m3]	10	3	1	3	3	3	2
stanowisko pomiarowe		Żory ul. Sikorskiego manualna						
Stężenie średnioroczne	[µg/m3]					56	43	47
Liczba dni z przekroczeniem normy 24-godz. 50	[µg/m3]					59	82	104
Liczba dni z przekroczeniem poziomu alarmowego 200	[µg/m3]					4	2	8
Liczba dni z przekroczeniem poziomu > 300	[µg/m3]					0	0	2

Źródło: Program ochrony powietrza dla terenu województwa śląskiego mającego na celu osiągnięcie poziomów dopuszczalnych substancji w powietrzu oraz pułapu stężenia ekspozycji, przyjęty przez Sejmik Województwa Śląskiego Uchwałą nr IV /57/3/2014 z dnia 17 listopada 2014 r.

Tabela nr 22. Wyniki pomiarów pyłu zawieszonego PM10 na stanowiskach pomiarowych w strefie śląskiej – obszar Subregionu Zachodniego, w latach 2006-2012.

Wyniki pomiarów		**Pył zawieszony PM10 [µg/m3]**						
		2006	**2007**	**2008**	**2009**	**2010**	**2011**	**2012**
stanowisko pomiarowe		Wodzisław ul. Gałczyńskiego automat						
Stężenie średnioroczne	[µg/m3]	73	58	66	52	80	77	78
Liczba dni z przekroczeniem normy 24-godz. 50	[µg/m3]	183	147	180	124	156	198	172
Liczba dni z przekroczeniem poziomu alarmowego 200	[µg/m3]	16	7	12	4	13	23	18
Liczba dni z przekroczeniem poziomu > 300	[µg/m3]	7	0	3	0	2	4	9
stanowisko pomiarowe		Godów ul. Glinki manualna						
Stężenie średnioroczne	[µg/m3]				57	59	52	45
Liczba dni z przekroczeniem normy 24-godz. 50	[µg/m3]				57	148	122	85
Liczba dni z przekroczeniem poziomu alarmowego 200	[µg/m3]				1	11	7	1
Liczba dni z przekroczeniem poziomu > 300	[µg/m3]				0	2	0	0

Źródło: Program ochrony powietrza dla terenu województwa śląskiego mającego na celu osiągnięcie poziomów dopuszczalnych substancji w powietrzu oraz pułapu stężenia ekspozycji, przyjęty przez Sejmik Województwa Śląskiego Uchwałą nr IV /57/3/2014 z dnia 17 listopada 2014 r.

Przedstawione wyniki umożliwiają wyznaczenie obszarów, na których występują przekroczenia norm stężeń zanieczyszczeń. Wyznaczenie tych obszarów jest konieczne do określenia obszarów prowadzenia działań naprawczych, w tym szczególnie alokowania środków na działania związane z efektywnością energetyczną, wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii oraz wdrażaniem niskoemisyjnego transportu.

Problem: Wysoka liczba przekroczeń dopuszczalnego poziomu stężeń 24-godzinnych pyłu zawieszonego PM10. Wysoki odsetek budynków ogrzewanych paliwami stałymi. Niska efektywność energetyczna budynków i zanieczyszczenie środowiska z powodu niskiej emisji.

Rozwiązanie: Kompleksowe działania mające na celu wymianę, bądź modernizację indywidualnych źródeł ciepła, podłączenie budynków do sieciowych nośników ciepła oraz termomodernizację obiektów w celu ograniczenia niskiej emisji.

Rys. 6. Fragment strefy śląskiej – Subregion Zachodni, bez aglomeracji rybnicko – jastrzębskiej.

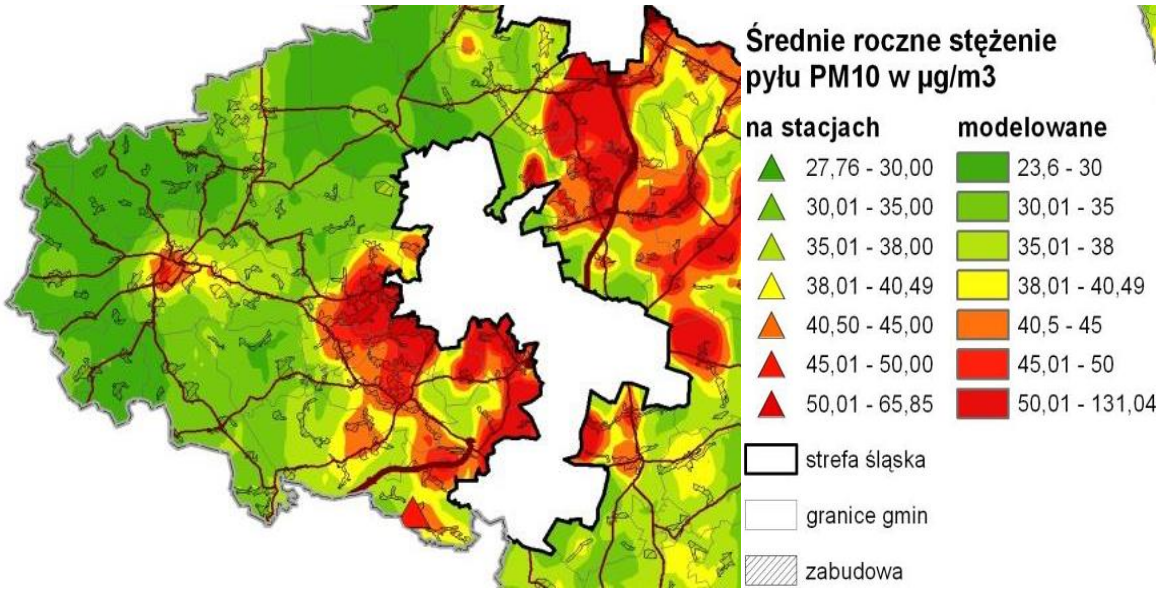

Źródło: Program ochrony powietrza dla terenu województwa śląskiego mającego na celu osiągnięcie poziomów dopuszczalnych substancji w powietrzu oraz pułapu stężenia ekspozycji, przyjęty przez Sejmik Województwa Śląskiego Uchwałą nr IV /57/3/2014 z dnia 17 listopada 2014 r.

Rys. 7. Rozkład stężeń średniorocznych pyłu zawieszonego PM10 w aglomeracji rybnicko-jastrzębskiej w 2012 r.

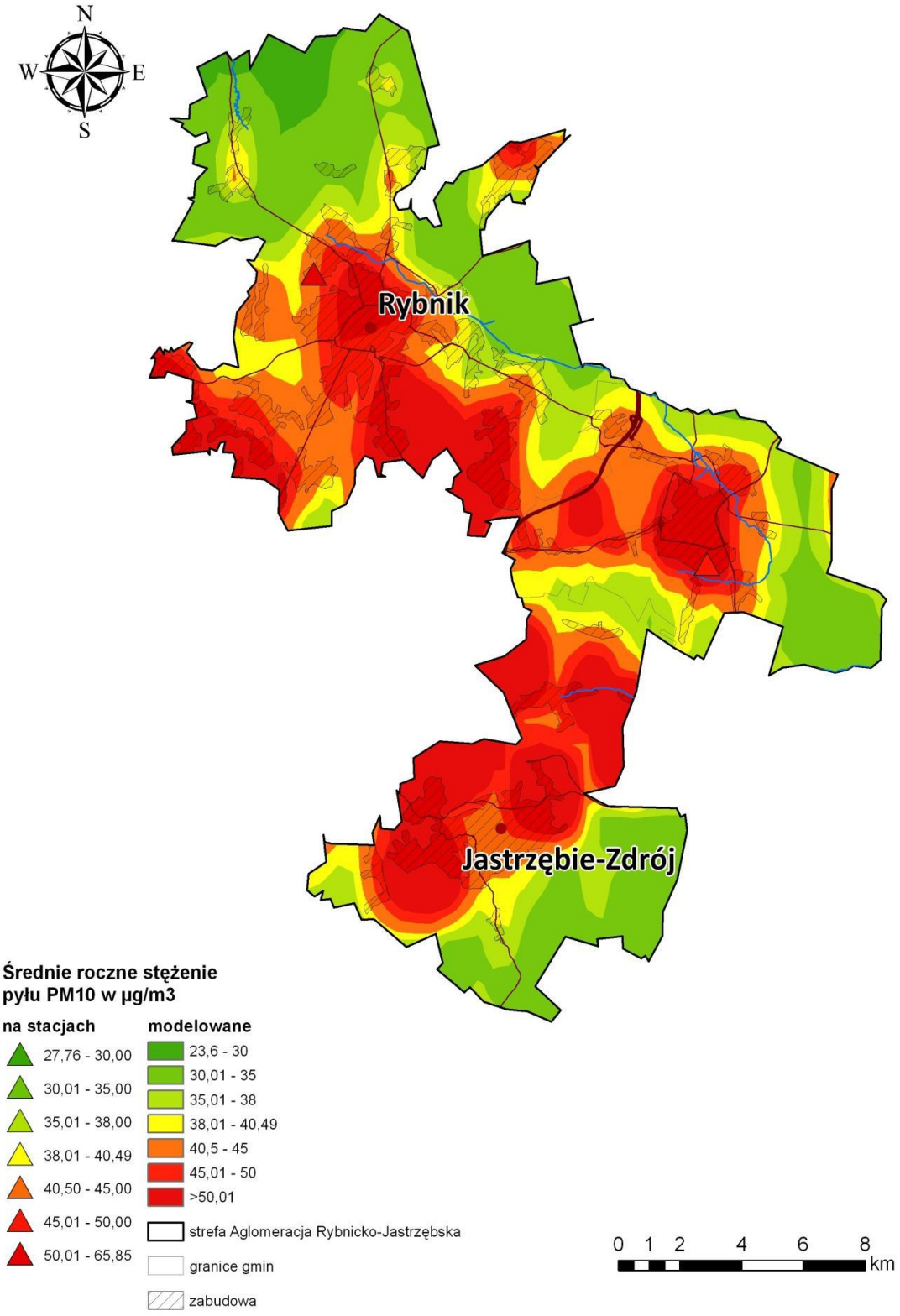

Źródło: Program ochrony powietrza dla terenu województwa śląskiego mającego na celu osiągnięcie poziomów dopuszczalnych substancji w powietrzu oraz pułapu stężenia ekspozycji, przyjęty przez Sejmik Województwa Śląskiego Uchwałą nr IV /57/3/2014 z dnia 17listopada 2014 r.

Należy również mieć na uwadze, iż problem zanieczyszczenia powietrza pochodzi ze źródeł lokalnych, jak i transgranicznych, co w Subregionie Zachodnim jest szczególnie widoczne ze względu na bezpośrednie sąsiedztwo z Aglomeracją Ostrawsko – Karwińską.

Rys. 8. Emisja transgraniczna w Subregionie Zachodnim.

Źródło: Program ochrony powietrza dla stref województwa śląskiego, w których stwierdzone zostały ponadnormatywne poziomy substancji w powietrzu.(Uchwała Nr III/52/15/2010 Sejmiku Województwa Śląskiego z dnia 16 czerwca 2010 r.)

Jako głównie przyczyny przedstawionych zjawisk, należy wskazać:

- stosowanie paliw o niskiej jakości, w szczególności o wysokiej zawartości popiołu (muły), w nieprzystosowanych do tego celu paleniskach;
- spalanie odpadów komunalnych w indywidualnych kotłach i paleniskach;
- duże natężenie ruchu samochodowego na głównych ciągach komunikacyjnych przebiegających przez centra miast i obszary o gęstej zabudowie mieszkaniowej i wysokiej emisji komunalnej;
- zły stan technicznych pojazdów i dróg;
- wypalanie traw;

- emisja wtórna z niezrekultywowanych terenów poprzemysłowych, składowisk odpadów, zwałów kopalnianych, dużych, utwardzonych i zanieczyszczonych pyłem powierzchni obiektów przemysłowych i handlowych, parkingów, chodników, torowisk kolejowych i tramwajowych itp.;
- emisja powstająca w trakcie prac budowlanych, w szczególności w obrębie dużych inwestycji drogowych;
- emisja liniowa, czyli emisja pochodząca ze źródeł liniowych, którymi są główne trasy komunikacyjne przebiegające przez teren wyznaczonej strefy.

Prócz niedoborów w zakresie stosowania efektywnych energetycznie źródeł ciepła, stosowania OZE lub podłączania obiektów do sieci ciepłowniczych, konieczne jest wskazanie na dużą ilość obiektów, w których straty ciepła następują przez okna, dach lub ściany. Nie bez znaczenia pozostaje również fakt istnienia przestarzałych instalacji centralnego ogrzewania w większości budynków, które przez zastosowanie rur i grzejników o nieadekwatnych średnicach i powierzchni grzewczej pociągają za sobą marnotrawienie energii cieplnej, której produkcja wiąże się z emisją do powietrza substancji szkodliwych. Konkretne poziomy strat wskazywać będą pomiary i audyty prowadzone w poszczególnych lokalizacjach, jednakże zdecydowana większość obiektów, w których przewiduje się inwestycje tego typu to obiekty starego budownictwa, generujące straty ciepła. Zważywszy, że większość przewidywanych do modernizacji obiektów została wybudowana kilkadziesiąt lat temu, ich efektywność energetyczna nie spełnia współcześnie obowiązujących standardów, co powoduje, iż ich zapotrzebowanie na energię cieplną jest stosunkowo duże.

III.1.2.2. Odnawialne źródła energii.

W Subregionie Zachodnim powinny mieć miejsce **działania intensyfikujące tworzenie infrastruktury służącej do produkcji energii z odnawialnych źródeł wraz z promocją tego rodzaju technologii**. Wg danych zamieszczonych na interaktywnej „Mapie odnawialnych źródeł energii" Urzędu Regulacji Energetyki, poziom produkcji energii ze źródeł odnawialnych, kształtuje się w Subregionie Zachodnim, następująco:

Tabela nr 23. Produkcja energii ze źródeł odnawialnych w Subregionie Zachodnim.

Lp.	Lokalizacja	Typ instalacji	Ilość instalacji	Moc
1.	Powiat Raciborski	Elektrownie biogazowe wytwarzające energię z biogazu z oczyszczalni ścieków	1	0,190 MW
		Elektrownie biogazowe wytwarzające energię z biogazu składowiskowego	1	0,180 MW
2.	Rybnik	Elektrownie biogazowe wytwarzające energię z biogazu z oczyszczalni ścieków	1	0,190 MW
		Elektrownie wytwarzające energię z promieniowania słonecznego	1	0,021 MW
		Elektrownie realizujące technologię współspalania (paliwa kopalne i biomasa)	1	0,000 MW (dla technologii współspalania nie można określić mocy)
3.	Powiat Wodzisławski	Elektrownie biogazowe wytwarzające energię z biogazu z oczyszczalni ścieków	1	0,154 MW
4.	Jastrzębie-Zdrój	Elektrownie biogazowe wytwarzające energię z biogazu z oczyszczalni ścieków	1	0,380 MW
		Małe elektrownie biogazowe wytwarzające energię: - z biogazu z oczyszczalni ścieków, - składowiska odpadów	2	0,231 MWh 0,5 MWh
		Elektrownie realizujące technologię współspalania (paliwa kopalne i biomasa)	1	220 MW (obecnie projektowane przez SEJ – Spółkę Energetyczną Jastrzębie)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie http://www.ure.gov.pl/uremapoze/mapa.html

Potencjał wykorzystania odnawialnych źródeł energii w Subregionie Zachodnim, został określony na podstawie dwóch dokumentów. Pierwszy z nich to "Określenie potencjału energetycznego regionów Polski w zakresie odnawialnych źródeł energii – wnioski dla Regionalnych Programów Operacyjnych na okres programowania 2014 – 2020"[4]. Drugi natomiast stanowi „Program wykorzystania odnawialnych źródeł energii na terenach nieprzemysłowych województwa śląskiego"[5].

Celem pierwszego z ww. dokumentów było realne oszacowanie potencjału odnawialnych zasobów energii, jaki może być wykorzystany przez polskie regiony w perspektywie finansowej UE na lata 2014 – 2020. W przedmiotowej analizie przyjęto, że podstawowe znaczenie mają zasoby naturalne (odnawialne zasoby energii) i ich rozkład oraz generalna atrakcyjność ekonomiczna i rynkowa ich wykorzystania w oparciu o technologie dostępne na rynku, a nie system wsparcia, który zazwyczaj deformuje obraz rynku. Tym samym w analizach zastosowano metodę przechodzenia od potencjału teoretycznego zasobów, poprzez potencjał techniczny, ekonomiczny, na rynkowym (stopień wykorzystania potencjału ekonomicznego w latach 2014-2020) kończąc.

Uwzględniając powyższe wskazano, iż województwo śląskie dysponuje niewielkim potencjałem ekonomicznym i rynkowym w zakresie energii wiatrowej. Podobnie rzecz wygląda w zakresie potencjału ekonomicznego biomasy, gdzie województwo śląskie dysponuje niewielkim, niespełna 4-procentowym udziałem, w potencjale krajowym[6].

Odmiennie natomiast wygląda potencjał rynkowy wykorzystania energii słonecznej w województwie śląskim, która ma znaczenie pierwszorzędne. Jedna z czołowych pozycji oraz fakt, że w latach 2008 – 2010 sprzedano tutaj najwięcej kolektorów słonecznych w m^2[7] wskazują na ogromne możliwości wykorzystania tego rodzaju energii.

Podobnie drugi z wyżej cytowanych dokumentów, wskazuje na największe możliwości w zakresie wykorzystania energii słonecznej na obszarze województwa śląskiego. Analiza była prowadzona zarówno w ujęciu teoretycznym, jak i przy uwzględnieniu potencjału technicznego, w rozkładzie na poszczególne miesiące roku[8].

---

[4] Określenie potencjału energetycznego regionów Polski w zakresie odnawialnych źródeł energii – wnioski dla Regionalnych Programów Operacyjnych na okres programowania 2014 – 2020, Ekspertyza wykonana w Instytucie Energetyki Odnawialnej, na postawie umowy z MRR, nr DKR/BGD-II/POPT/348/11, Warszawa, grudzień 2011 r.

[5] Program wykorzystania odnawialnych źródeł energii na terenach nieprzemysłowych województwa śląskiego, red. dr inż. Wiesław Bujakowski, Kraków – Katowice, 2005 r.

[6] w: Określenie potencjału energetycznego regionów Polski w zakresie odnawialnych źródeł energii – wnioski dla Regionalnych Programów Operacyjnych na okres programowania 2014 – 2020, Ekspertyza wykonana w Instytucie Energetyki Odnawialnej, na postawie umowy z MRR, nr DKR/BGD-II/POPT/348/11, Warszawa, grudzień 2011 r., str. 55.

[7] Op. cit., str. 60.

[8] Program wykorzystania odnawialnych źródeł energii na terenach nieprzemysłowych województwa śląskiego, red. dr inż. Wiesław Bujakowski, Kraków – Katowice, 2005 r., str. 57,58,63.

Problem w Subregionie Zachodnim stanowi również wysoka energochłonność opraw oświetleniowych stosowanych do oświetlenia placów i ulic. Pomimo tego, że działania modernizacyjne są prowadzone są na bieżąco przy okazji remontów ciągów komunikacyjnych, to nadal wśród opraw oświetleniowych dominują punkty świetlne typu sodowego. Charakteryzują się one dużą energochłonnością. Dla porównania, chcąc uzyskać efekt oświetlenia taki, jaki generuje lampa LED o mocy 75 W, należałoby zastosować lampę sodową o mocy 150 W, czyli zużywającą o 50% więcej energii. Kolejna kwestia związana jest z tzw. rozpalaniem opraw. W przypadku lamp typu LED efekt pełnej jasności następuje natychmiastowo, w przypadku zaś opraw sodowych potrzebne jest kilka minut na rozpalenie od chwili włączenia zasilania. Oprawy typu LED od opraw sodowych odróżnia również ich żywotność. Przyjmuje się, że pierwsze świecą ponad 50 tys. godzin, podczas gdy żywotność tych drugich wynosi od 16 – 20 tys. godzin. Uwzględniając powyższe należy wskazać, że zastosowanie technologii LED w oświetleniu ulicznym pociągnie za sobą wyższą jakość oświetlenia, mniejszą awaryjność oraz dłuższy czas pracy opraw. Tym samym ulegną zmniejszeniu koszty oświetlenia.

Problem: Wysoka liczba przekroczeń dopuszczalnego poziomu stężeń 24-godzinnych pyłu zawieszonego PM10. Wysokie zanieczyszczenie środowiska z powodu niskiej emisji spotęgowanej przez m.in. wysoką energochłonność budynków. Niski stopień wykorzystywania energii pochodzącej z OZE. Wysoka energochłonność opraw oświetleniowych.

Rozwiązanie: Podjęcie działań ukierunkowanych na wzrost udziału produkcji energii elektrycznej oraz energii cieplnej ze źródeł odnawialnych w produkcji energii elektrycznej oraz energii cieplnej ogółem, w celu ograniczenia niskiej emisji.

III.1.2.3. Mobilność w Subregionie i niskoemisyjny transport miejski.

Wprowadzenie

Diagnoza przedstawiona w kolejnych fragmentach dokumentu obrazuje kwestie związane z mobilnością w Subregionie, transportem miejskim oraz jego rozwojem na obszarze Subregionu Zachodniego. Przy opracowaniu tej części dokumentu posiłkowano się:

- Planem zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego dla Powiatu Wodzisławskiego,
- Planem zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego dla Powiatu Raciborskiego,
- Planem zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego Międzygminnego Związku Komunikacyjnego z siedzibą w Jastrzębiu-Zdroju,
- projektem studium transportowego Aglomeracji Rybnickiej.

Infrastruktura transportowa wraz z inteligentnymi systemami transportowymi.

Subregion Zachodni, ze względu na przecinającą go autostradę A1 znajduje się w obrębie VI transeuropejskiego korytarza transportowego. Sieć drogową Subregionu Zachodniego stanowią również drogi krajowe, wojewódzkie oraz drogi powiatowe i gminne.

Osiami komunikacyjnymi Subregionu Zachodniego, a tym samym źródłami emisji liniowej są przede wszystkim autostrada A1, która przecina wschodnią część Subregionu. Przebiega ona przez gminy Czerwionka-Leszczyny, Żory, Świerklany, Mszana, Gorzyce. Kolejna istotna trasa drogowa to Droga Krajowa 78, która przebiega od granicy państwa w Chałupkach, poprzez gminy Gorzyce, Wodzisław Śląski, Radlin, Rybnik w kierunku Gliwic. Ponadto przez Subregion przebiegają DK 81 i 45. Szkielet drogowy Subregionu Zachodniego uzupełniają drogi wojewódzkie:

Tabela nr 24. Przebieg dróg przez poszczególne JST.

Droga Wojewódzka	Jednostki samorządu terytorialnego
DW 416	Racibórz, Pietrowice Wielkie,
DW 417	od granicy województwa opolskiego do DW 416
DW 421	Nędza, Rudnik
DW 915	Racibórz, Nędza
DW 916	Racibórz, Pietrowice Wielkie
DW 917	Racibórz, Krzanowice
DW 919	Racibórz, Nędza, Kuźnia Raciborska
DW 920	Kuźnia Raciborska, Rybnik
DW 922	Nędza, Kuźnia Raciborska
DW 923	Racibórz, Lyski
DW 924	Czerwionka-Leszczyny, Żory
DW 929	Rybnik, Świerklany
DW 932	Wodzisław Śl., Marklowice, Świerklany, Żory
DW 933	Kornowac, Pszów, Wodzisław Śl., Mszana, Jastrzębie-Zdrój,
DW 935	Racibórz, Kornowac, Rydułtowy, Rybnik, Żory
DW 937	Jastrzębie-Zdrój

Źródło: Opracowanie własne.

W zakresie rozwoju infrastruktury drogowej w Subregionie Zachodnim do roku 2020, przewiduje się przede wszystkim:

- budowę Regionalnej Droga Racibórz – Pszczyna (RDRP), projektowana jako droga szybkiego ruchu relacji Racibórz – Pszczyna będzie stanowiła nowy przebieg DW935. W ramach inwestycji powstaną obwodnice miast: Racibórz, Rybnik i Żory. Droga będzie miała charakter drogi ruchu przyspieszonego z ograniczoną obsługą przyległego zagospodarowania (jedynie poprzez węzły oraz ronda na początku i końcu projektowanej trasy);
- budowę Drogi Głównej Południowej – projektowanej jako droga szybkiego ruchu relacji Wodzisław Śląski – Pawłowice, która będzie stanowiła nowy przebieg DW933. Początek DGP planuje się w Rydułtowach na węźle z Regionalną Drogą Racibórz-Pszczyna, natomiast koniec na węźle z DK81 w gminie Pawłowice.

Realizacja ww. przedsięwzięć, nie będzie odbywała się w ramach Regionalnych Inwestycji Terytorialnych. Strategia nie będzie źródłem ich finansowania. Potencjalni beneficjenci będą ubiegali się o jej sfinansowanie ze środków RPO WSL 2014 – 2020 lub innych programów np. Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko. Jednakże ze względu na to, że przedsięwzięcia pozostają w ścisłym związku z problemami, które obejmuje Strategia, zasadne było ich przytoczenie w tym miejscu.

Realizacja ww. inwestycji przyczyni się do **zwiększenia mobilności ponadregionalnej** wzdłuż osi, łączącej miasto Racibórz i kolejne samorządy z Autostradą A1, stanowiącą

infrastrukturę sieci TEN-T; **zwiększenia mobilności ponadlokalnej i regionalnej** poprzez usprawnienie połączenia miejscowości położonych w zachodniej części Subregionu z Aglomeracją Rybnicką i dalej z Metropolią Górnośląską; **zwiększenia mobilności lokalnej** poprzez usprawnienie skomunikowania powiatów raciborskiego i wodzisławskiego, **poprawy warunków środowiskowych poprzez wyprowadzenie ruchu tranzytowego poza obszary zabudowy mieszkaniowej** na obszarze największych samorządów, **poprawy bezpieczeństwa ruchu.**

Niedobory w zakresie dostępu do infrastruktury transportowej, która charakteryzuje się nieuporządkowaniem pod względem technicznym i organizacyjnym, niezadowalającym poziomem technicznym oraz brakiem obwodnic w miastach obrazuje, zarówno Strategia „Śląskie 2020+", jak i Strategia rozwoju, które wskazują i definiują obszary skrajnie peryferyjne w Subregionie Zachodnim. W kontekście ilości jednostek samorządu terytorialnego delimitowanych w związku z utrudnionym dostępem do Metropolii i ośrodków aglomeracyjnych w ramach województwa, spowodowanym w przypadku Subregionu Zachodniego: brakami w infrastrukturze transportowej, słabą jakością tejże infrastruktury lub fizycznym brakiem oferty przewozowej alternatywnej dla indywidualnej komunikacji samochodowej, dochodzimy do wniosku, iż problem ten dotyczy całego Subregionu. Na rysunku nr 9 kolor fioletowy oznacza obszary peryferyjne komunikacyjnie w ujęciu Strategii „Śląskie 2020+". Z kolei kolor różowy oznacza obszary peryferyjne komunikacyjnie ze względu na brak ofert przewoźników i konieczność korzystania z indywidualnego transportu samochodowego. Strategia „Śląskie 2020+" definiuje obszary uwzględniając zasadniczo tylko słabą jakość infrastruktury transportowej uniemożliwiającą szybkie przemieszczanie się do aglomeracji. W konsekwencji powoduje to niski udział wskazanych obszarów w dyfuzji rozwoju z ośrodków wyższej rangi oraz mniejsze możliwości oferowania nowych miejsc pracy. Na terenach tych zauważa się nasilanie procesu depopulacji. Jako wyzwanie dla ośrodków peryferyjnych wskazuje się na konieczność rozbudowy infrastruktury komunikacyjnej. Strategia rozwoju uwzględnia zaś przy delimitowaniu obszarów skrajnie peryferyjnych zarówno wskazania przyjęte w Strategii „Śląskie 2020+", jak również dodatkowy aspekt obejmujący słabą jakość transportu, o czym bardziej szczegółowo w dalszej części dokumentu.

Rys. 9. Obszary peryferyjne komunikacyjnie w Subregionie Zachodnim.

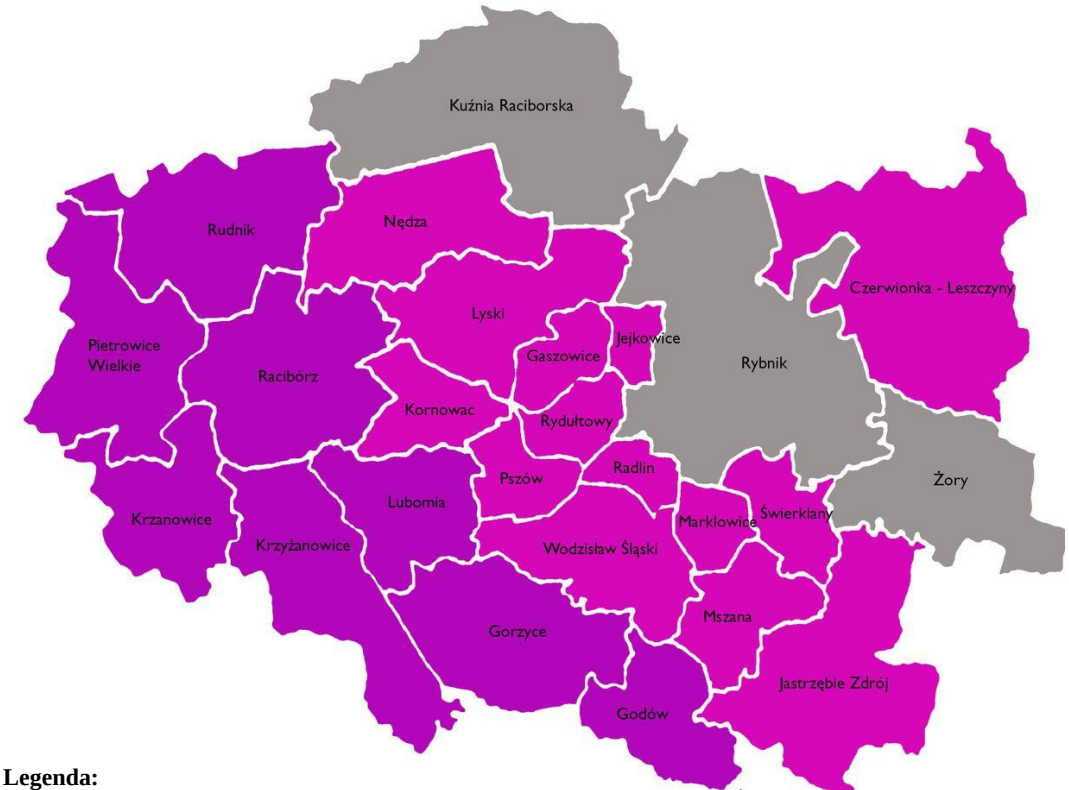

Legenda:
- kolor fioletowy – obszary peryferyjne komunikacyjnie w ujęciu Strategii „Śląskie 2020+”
- kolor różowy – brak ofert przewoźników i konieczność korzystania z indywidualnego transportu

Źródło: Strategia rozwoju.

Czynnikiem, który obrazuje relacje w Subregionie Zachodnim jest wykorzystanie środków transportu w podziale godzinowym, przygotowane na potrzeby Planu Transportowego Województwa Śląskiego.

Rys. 10. Podział zadań przewozowych w województwie śląskim.

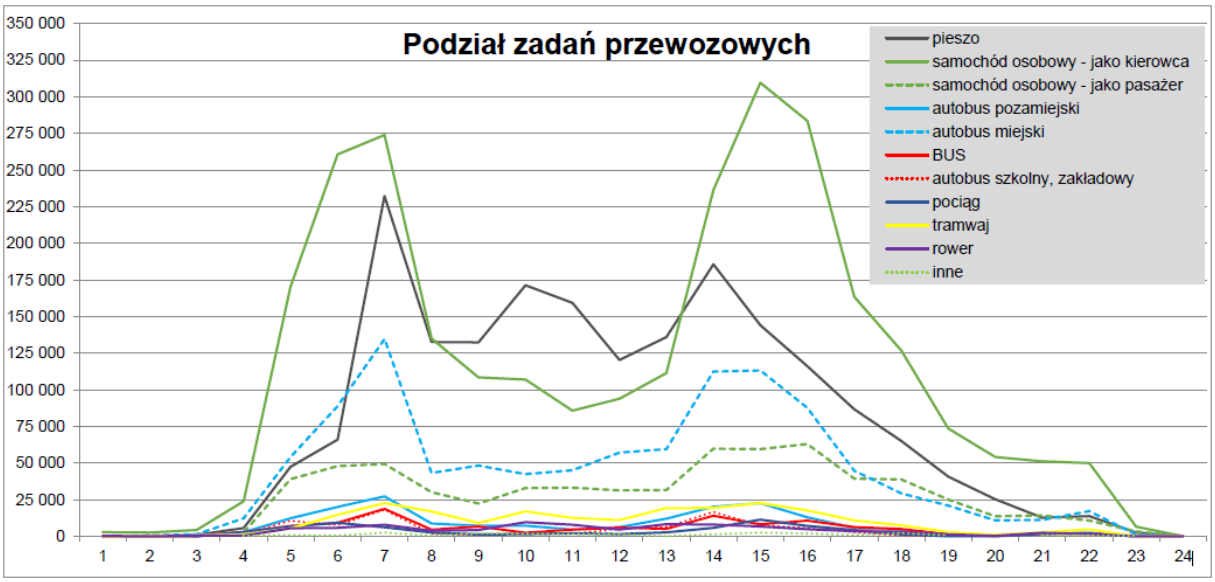

Źródło: Plan Transportowy Województwa Śląskiego, Katowice 2014.

Zgodnie z powyższym wykresem kluczowe znacznie ma samochód osobowy wykorzystywany jako środek transportu. Transport zbiorowy znajduje się na dalszym planie. Wnioski płynące z Planu Transportowego Województwa Śląskiego pokrywają się z diagnozą Strategii Śląskie 2020+ oraz Strategii rozwoju. Stan rzeczy, w którym brak jest alternatywy dla indywidualnego transportu samochodowego wymusza niejako na mieszkańcach poruszanie się samochodem wszędzie gdziekolwiek nakazują im, ich interesy życiowe. Jaskrawym przykładem jest Powiat Wodzisławski i jego gminy oraz miasto Jastrzębie-Zdrój, które są prawie całkowicie pozbawione dostępu do komunikacji kolejowej, a w bardzo ograniczonym zakresie posiadają dostęp do komunikacji autobusowej. Z kolei przewoźnicy zajmujący się transportem zbiorowym swoje usługi wykonują głównie w oparciu o tabor autobusowy, przyczyniając się do zwiększenia emisji liniowej.

Subregion Zachodni, w zakresie stosowania inteligentnych systemów transportowych nie wyróżnia się niczym w odniesieniu do poziomu województwa lub kraju. Stosowanie tych rozwiązań jest w dalszym ciągu niewielkie. Projekty obejmujące wprowadzenie karty miejskiej w Rybniku czy elektronicznego systemu informowania podróżnych mają charakter punktowy, przez co niewielkie jest ich znaczenie w skali regionu. Wobec braku rozpowszechnienia tego typu rozwiązań oraz braku

podejścia systemowego konieczne wydaje się podjęcie starań, aby do 2020 r., doprowadzić do budowy zintegrowanych systemów zarządzania miejskim transportem zbiorowym i informacji wraz z sukcesywnym przekształcaniem infrastruktury istniejącej w infrastrukturę posiadającą walor inteligentnej.

Transport zbiorowy.

Transport zbiorowy na obszarze Subregionu Zachodniego jest realizowany przez transport autobusowy oraz kolejowy. W Subregionie Zachodnim nie występuje w ogóle transport zbiorowy realizowany przez połączenia tramwajowe czy trolejbusowe.

Transport zbiorowy w Subregionie Zachodnim, w zakresie lokalnym organizują:

- Między Gminny Związek Komunikacyjny z siedzibą w Jastrzębiu-Zdroju – dla obszaru Gmin: Czerwionka-Leszczyny, Jastrzębie-Zdrój, Marklowice, Mszana, Pszów, Radlin, Rydułtowy, Świerklany i Żory,
- PKS Racibórz sp. z o.o. z siedzibą w Raciborzu,
- PK sp. z o.o. z siedzibą w Raciborzu,
- P.P.U.H. KŁOSOK z siedzibą w Wodzisławiu Śląskim,
- ZTZ w Rybniku,
- PST Transgór,
- Konsorcjum Transport – Spedycja – Usługi Jerzy Jaroszek,
- Usługi przewozowe Piotr Dybała,
- Usługi przewozowe Eugeniusz Malerczyk,
- PKS sp. z o.o. z siedzibą w Gliwicach,
- PKS sp. z o.o. z siedzibą w Głubczycach,
- PKS „TRAVEL-BUS" Sp. j. z siedzibą w Raciborzu,
- Veolia Transport Sp. z o.o. Toruń oddział Kędzierzyn-Koźle.

Transport zbiorowy – dalekobieżny w Subregionie Zachodnim, zapewniają:

- PKS w Raciborzu Sp. z o.o.
- PKS w Pszczynie Sp. z o.o.
- PKS w Głubczycach Sp. z o.o.
- PKS w Świdnicy,
- FP Trans-Bus,
- Travel-Bus,
- Arriva Sp. z o.o.
- PKS Pasyk & Gawron Sp. z o.o.
- Bus Brothers
- Drabas
- Mokrzycki-Bus.

Z kolei kolejowy transport zbiorowy jest zapewniany przez Koleje Śląskie sp. z o.o. Połączenia dalekobieżne krajowe i międzynarodowe są możliwe jedynie poprzez przesiadkę – głównie w Katowicach. Sporadycznie przez dworzec kolejowy Rybnik przejeżdżają również pociągi PKP Intercity oraz Przewozów Regionalnych w kierunku Krakowa, Olsztyna i Bielska Białej.

Z uwagi na tak dużą ich liczbę oraz brak odpowiedniej integracji systemów przewozowych, zaobserwować można występowanie odmiennych systemów taryfowo-biletowych oraz różniących się systemów informacji pasażerskiej. Brak integracji w sferze organizacyjnej pociąga za sobą m.in. zróżnicowanie jakości świadczonych usług oraz nieskoordynowanie rozkładów jazdy.

Powyższe wpływa na systematyczny spadek ilości osób korzystających z transportu zbiorowego:

Rys. 11. Szacowana liczba pasażerów transportu zbiorowego w latach 2003-2010.

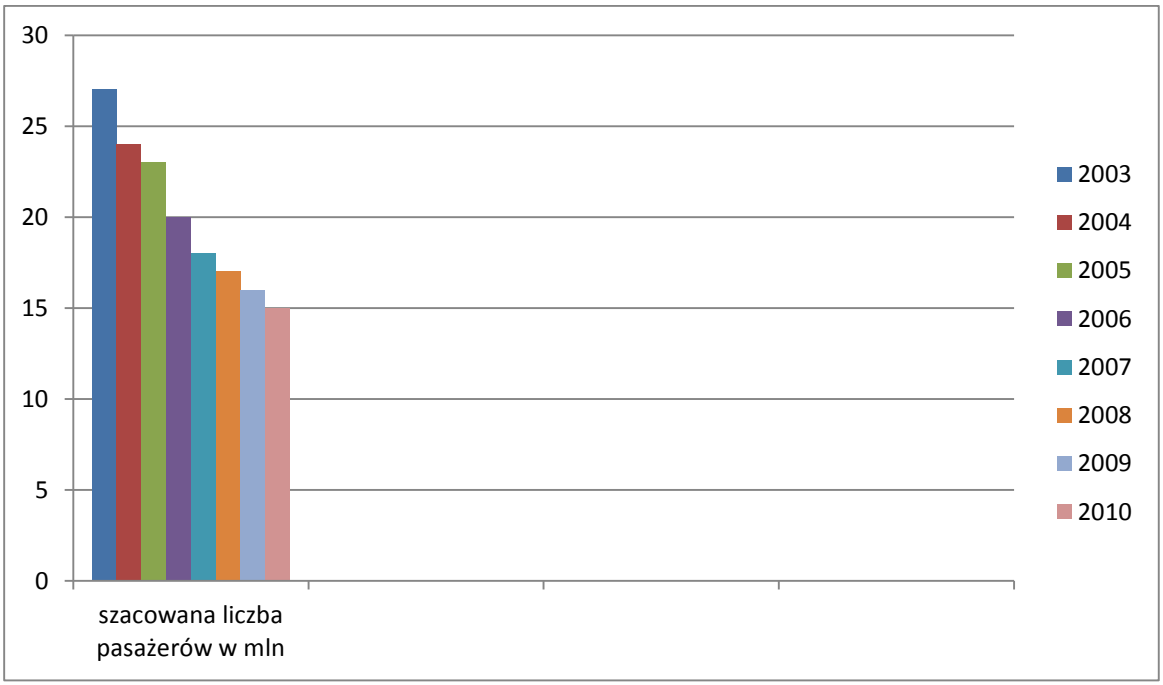

Źródło: Plan zrównoważonego transportu zbiorowego Międzygminnego Związku Komunikacyjnego z siedzibą w Jastrzębiu-Zdroju. (Uchwała nr 3/VI/2013 z dnia 10.10.2013 r.)

Zmniejszenia liczby pasażerów wpływa bezpośrednio na zmniejszenie wpływów ze sprzedaży biletów, co w prostej konsekwencji prowadzi do konieczności wnoszenia dopłat przez samorządy organizujące transport.

Ważne jest podjęcie odpowiednich działań przez samorządy mających na celu priorytetyzację ruchu transportu zbiorowego m.in. poprzez różne metody i środki uprzywilejowania

(np. wydzielone pasy ruchu, budowa specjalnych dróg, uprzywilejowanie przy sygnalizacji) czy reglamentację dostępu do przestrzeni komunikacyjnej.

Infrastruktura kolejowa Subregionu Zachodniego wymaga odpowiednich prac modernizacyjnych, jak i budowy nowych odcinków. Zły stan linii kolejowych obsługujących przewozy pasażerskie na obszarze, rzutuje nie tylko na jakość podróży, ale również na poziom bezpieczeństwa. Obecnie, aby zapewnić bezpieczną podróż **zarządca infrastruktury wprowadza obniżenia prędkości technicznej pociągów**, co skutkuje wydłużeniem czasu ich jazdy. Zjawisko to nie jest jednak akceptowane przez pasażerów, powodując ich odpływ m.in. do transportu prywatnego. Oferta operatorów transportu kolejowego jest nieatrakcyjna z powodu małej liczby linii. Dokonanie zmian w stanie infrastruktury kolejowej oraz zwiększenie liczby dostępnych połączeń, jak integracja z siecią połączeń autobusowych, a także harmonizacja rozkładów jazdy i wdrożenie zintegrowanego systemu taryfowo-biletowego, pozwolą stworzyć bogatą ofertę adekwatną do potrzeb transportowych Subregionu Zachodniego. Działania te powinny zmierzać do integracji w skali całego województwa.

W ujęciu dokumentów, które zostały wymienione na początku rozdziału, w Subregionie Zachodnim, wyróżnić należy następujące generatory ruchu:

- miejsca pracy,
- obiekty edukacyjne,
- obiekty administracyjne,
- szpitale, przychodnie specjalistyczne,
- obiekty sportowe,
- targowiska,
- dworce.

Uwzględniając, że stolicą regionu jest Miasto Rybnik, poniżej przedstawiona została analiza kierunków i powiązań powyżej 250 osób na podstawie PIT-11 do/z Rybnik.

Rys. 12. Kierunki i natężenie powiązań powyżej 250 osób na podstawie PIT-11 do Rybnika.

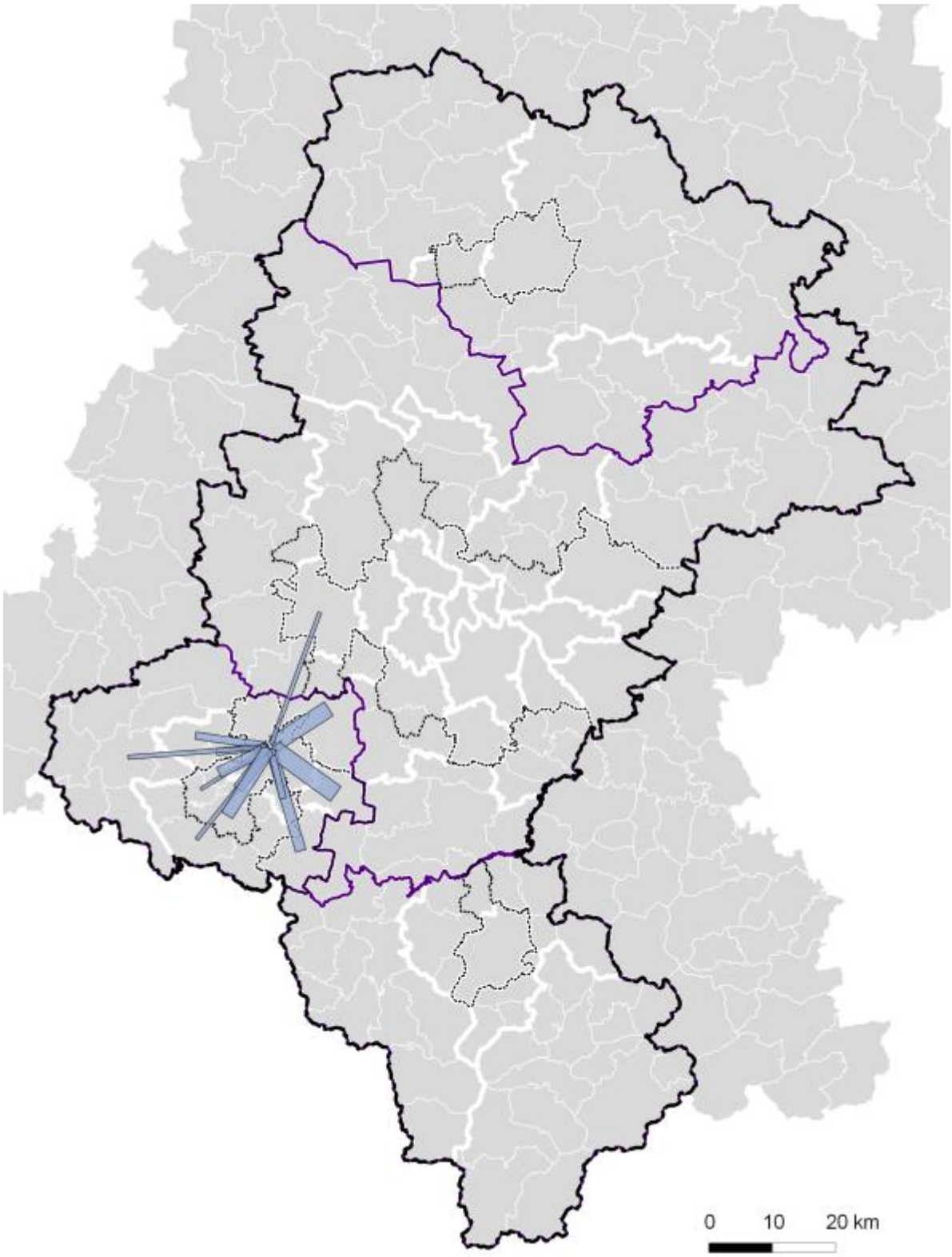

Źródło: Analiza powiązań funkcjonalnych na obszarze województwa śląskiego, Regionalne Centrum Analiz Strategicznych, Wydział Planowania Strategicznego i Przestrzennego Urzędu Marszałkowskiego Województwa Śląskiego, Katowice, 2012.

Rys. 13. Kierunki i natężenie powiązań powyżej 250 osób na podstawie PIT-11 z Rybnika.

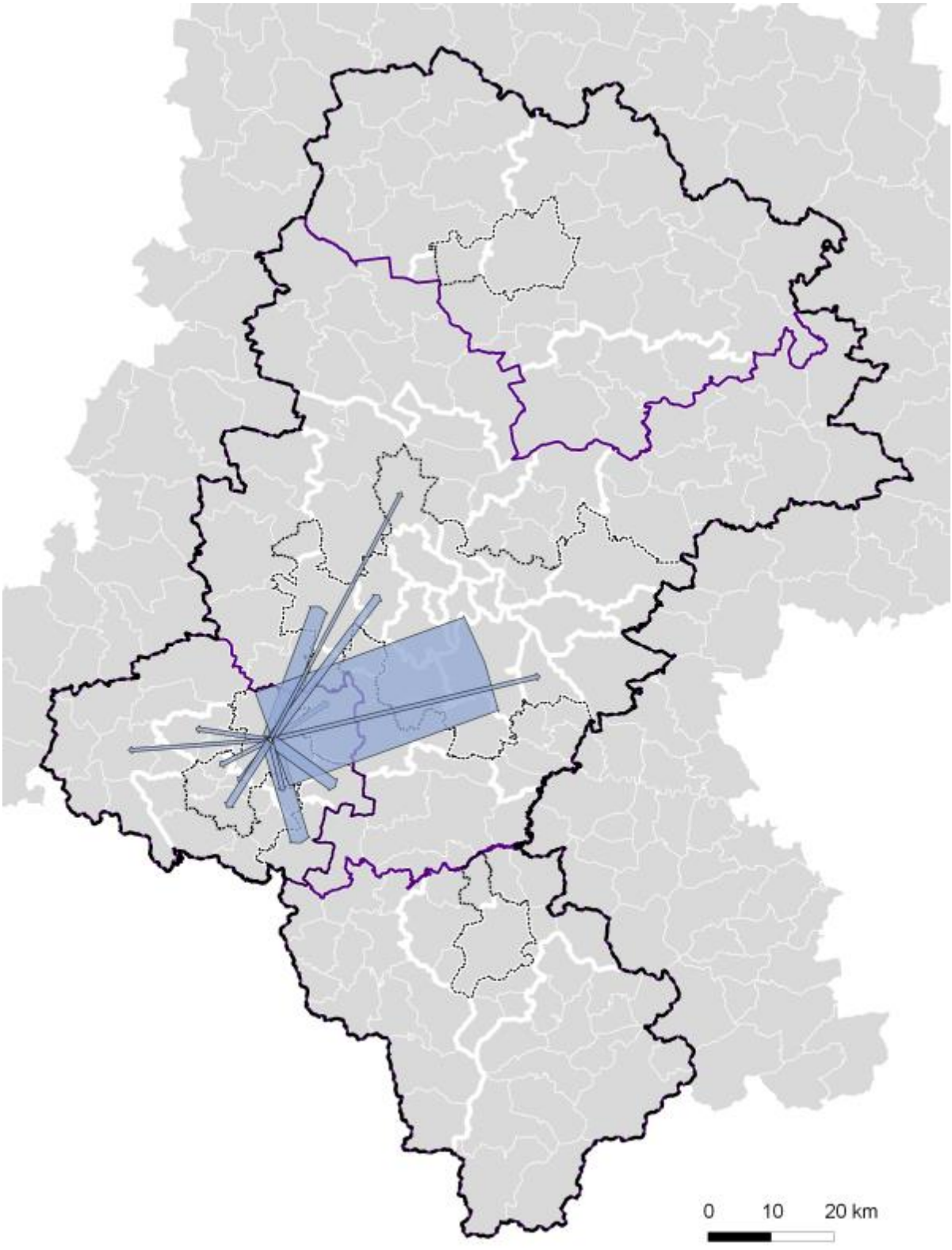

Źródło: Analiza powiązań funkcjonalnych na obszarze województwa śląskiego, Regionalne Centrum Analiz Strategicznych, Wydział Planowania Strategicznego i Przestrzennego Urzędu Marszałkowskiego Województwa Śląskiego, Katowice, 2012

Analiza powiązań Rybnika wskazuje, że największe powiązania w kierunku tego ośrodka następują w zdecydowanej większości z gmin subregionu zachodniego. Jedynym zidentyfikowanym przypadkiem powiązania do Rybnika z innego subregionu jest powiązanie wychodzące z Gliwic. Jeśli chodzi o powiązania z Rybnika na zewnątrz to zdecydowanie zdominowane są one przez bardzo dużą liczbę powiązań z Katowicami, która ma charakter zdecydowanie jednokierunkowy. Powyższe ma bezpośrednie przełożenie na transport zbiorowy, gdyż wielkość powiązań do Rybnika nałożona na strefy dostępności czasowej w transporcie drogowym wskazuje, że w przypadku Rybnika dwie najbliższe zewnętrzne strefy czasowe generują ponad 85% dojazdów ze wszystkich stref zewnętrznych.

Rys. 14. Wielkość udziału powiązań do Rybnika z gmin zewnętrznych.

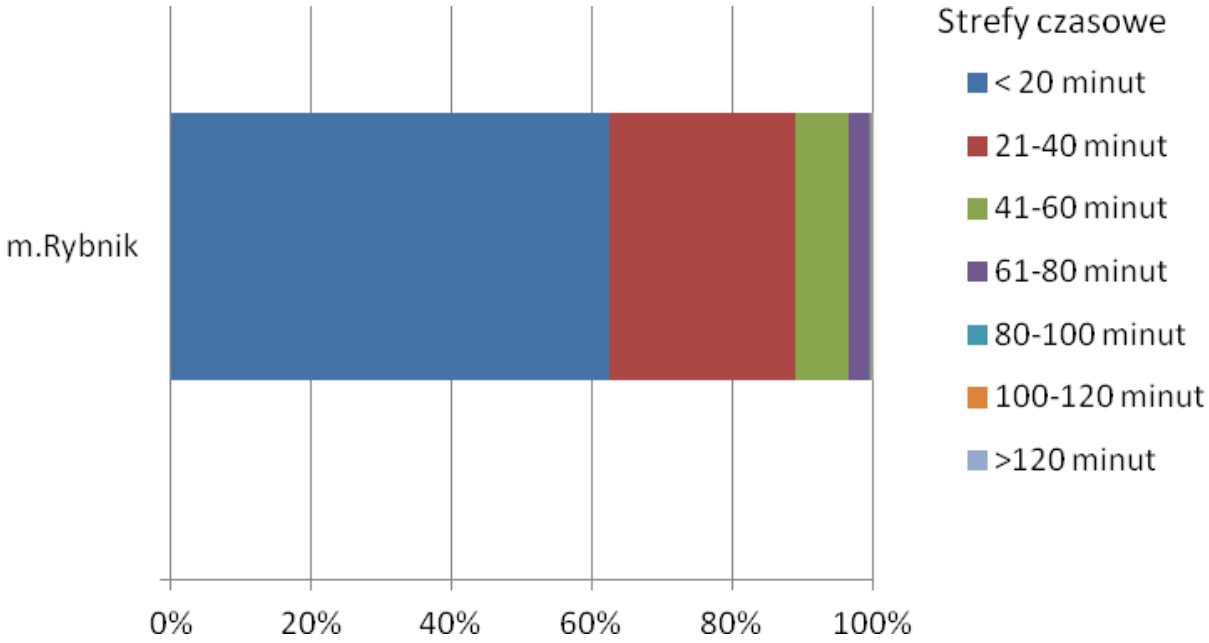

Źródło: Analiza powiązań funkcjonalnych na obszarze województwa śląskiego, Regionalne Centrum Analiz Strategicznych, Wydział Planowania Strategicznego i Przestrzennego Urzędu Marszałkowskiego Województwa Śląskiego, Katowice, 2012

Powiązania wewnątrz Subregionu Zachodniego, a także z pozostałymi obszarami Województwa Śląskiego, w zakresie dostępności czasowej obrazuje również poniższy rysunek.

Rys. 15. Model dostępności czasowej Rybnika w transporcie drogowym.

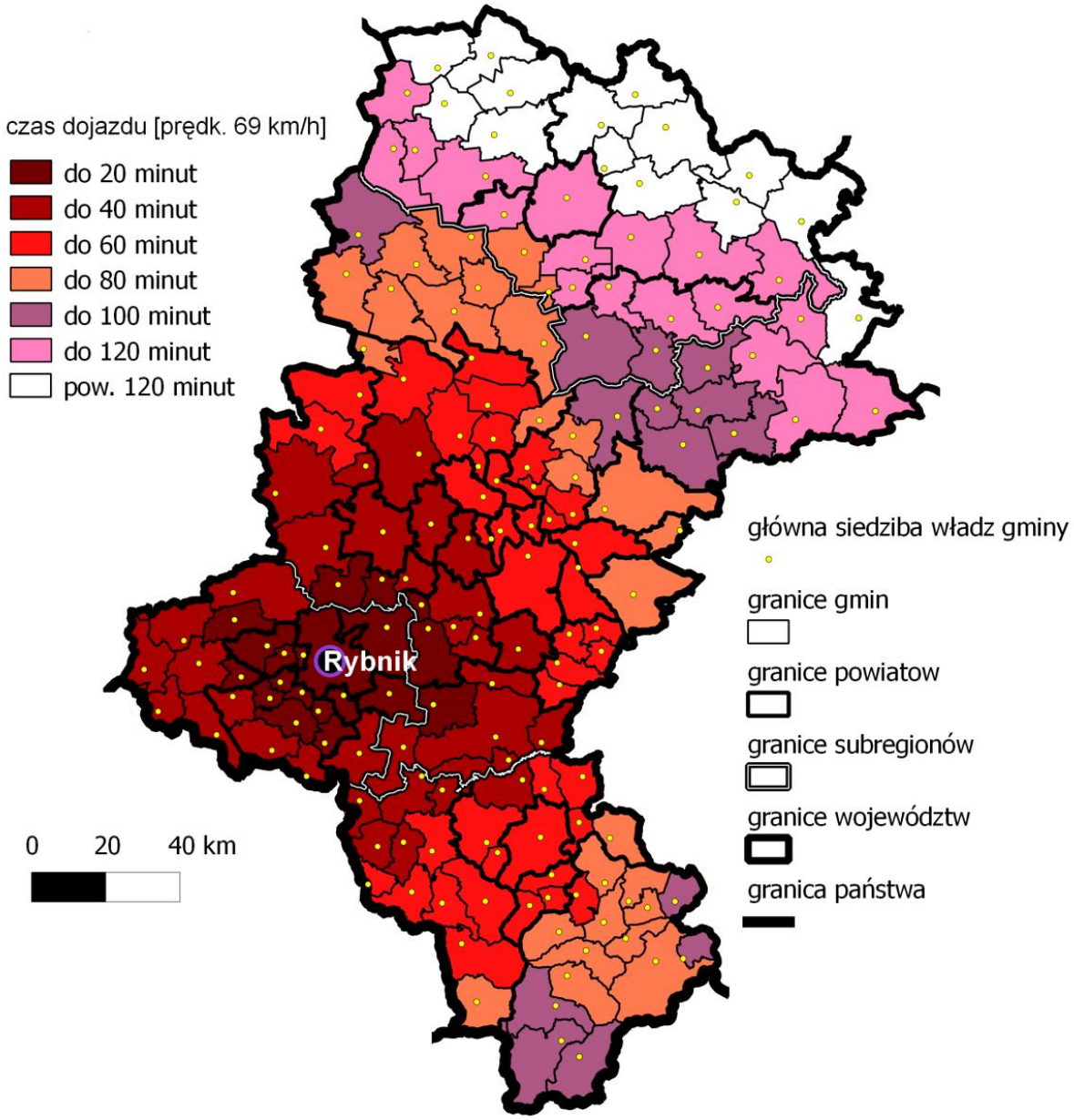

Źródło: Analiza powiązań funkcjonalnych na obszarze województwa śląskiego, Regionalne Centrum Analiz Strategicznych, Wydział Planowania Strategicznego i Przestrzennego Urzędu Marszałkowskiego Województwa Śląskiego, Katowice, 2012

Obsługa wykazanych powyżej potoków pasażerskich przez transport pasażerski w Subregionie Zachodnim jest niedostateczna, co skutkuje jego marginalizacją. Wysoki poziom wewnętrznych dojazdów do pracy realizowanych transportem prywatnym wynika z niedopasowanej oferty transportu publicznego oraz złego stanu infrastruktury. Wobec czego konieczne jest podejmowanie działań mających na celu **kreowanie organizacji transportu miejskiego, dostosowanej do wymogów funkcjonowania i rozwoju zintegrowanego systemu**

przewozów za pomocą kształtowania oferty przewozowej pod kątem coraz lepszego jej dopasowania do oczekiwań i potrzeb mieszkańców Subregionu i jego gości, integracja sieci połączeń, harmonizacja rozkładów jazdy, wdrożenie zintegrowanego systemu taryfowo-biletowego, wdrożenie i sprawne funkcjonowanie zintegrowanego systemu informacji pasażerskiej oraz zharmonizowanie jakości usług oferowanych przez integrowany system, a także **prowadzenie prac nad integracją transportu miejskiego pomiędzy różnymi jego gałęziami.** Ponadto niezbędna jest **aktywna promocja pozytywnych zmian zachodzących w systemie transportu miejskiego.**

Tabor publicznego transportu zbiorowego.

Poza działaniami mającymi na celu integrację oferowanych usług przewozowych przez różnych organizatorów publicznego transportu zbiorowego czy też budowę lub modernizację połączeń na terenie Subregionu Zachodniego, ważne jest zapewnienie odpowiedniego poziomu stanu technicznego taboru autobusowego i kolejowego. Aspekt ten istotnie wpływa na jakość i konkurencyjność oferowanych usług przewozowych, a także na stan środowiska naturalnego czy też bezpieczeństwo osób korzystających z publicznego środka transportu. Niezadowalający stan techniczny taboru wynika przede wszystkim z wieloletnich zaniedbań w zakresie dostawy nowych i modernizacji środków transportowych już eksploatowanych. Średni wiek taboru w poszczególnych częściach województwa śląskiego w 2012 r. wahał się od 6 do 18 lat (w zależności od przewoźnika). Taki stan rzeczy wskazuje na konieczność jego wymiany. Konieczne jest przyspieszenie korzystnych zmian we flocie taboru, preferowanie przewozów realizowanych nowoczesnym taborem, odpowiadającym oczekiwaniom i potrzebom wszystkich grup użytkowników transportu.

Tabela nr 25. Stan inwentarzowy taboru autobusowego oraz przebieg wozów ogółem.

Jednostka terytorialna	stan inwentarzowy taboru w dniu 31 XII	przebieg wozów ogółem w tys. wozo-km
	autobusy	autobusy
	2013	2013
	szt.	-
WOJ. ŚLĄSKIE	1984	119724

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS.

Warto również dodać, że przed wszystkimi przedsiębiorstwami komunikacji miejskiej, samorządami i organizatorami transportu miejskiego stoją wyzwania zdefiniowane we wspólnej

polityce transportowej Unii Europejskiej na najbliższą dekadę i dalej w perspektywie lat 2030-2050. Zawiera ona m.in. postulat stosowania w przewozach pojazdów o wysokiej sprawności uzyskiwanej dzięki nowym silnikom, materiałom i konstrukcjom, zasilanych nowymi paliwami, wyposażonych w układy napędowe nowej konstrukcji. Przejście na bardziej ekologiczny transport miejski oraz stopniowa eliminacja pojazdów o napędzie konwencjonalnym (o połowę do 2030 r.) to długofalowy kierunek zmian, przed którym w perspektywie dekady stoją także operatorzy w Subregionie Zachodnim.

Uwzględniając powyższe koniecznie jest podejmowanie konsekwentnych działań zmierzających do **zakupu nowoczesnego taboru autobusowego na potrzeby publicznego transportu miejskiego** (m.in. niskoemisyjnego).

Problem: Niezadowalający poziom techniczny dróg, braki w infrastrukturze drogowej, brak oferty przewozowej alternatywnej dla indywidualnej komunikacji samochodowej. Pogorszenie jakości powietrza ze względu na nadmierne obciążenie transportem prywatnym. Niedopasowanie taboru autobusowego do oczekiwanych współcześnie norm emisyjnych.

Rozwiązanie: Budowa zintegrowanych systemów zarządzania miejskim transportem zbiorowym. Modernizacja infrastruktury drogowo-ulicznej. Zakup nowoczesnego taboru autobusowego na potrzeby transportu miejskiego.

Infrastruktura przesiadkowa.

W opracowanych na terenie Subregionu Zachodniego planach zrównoważonego transportu zbiorowego wskazano, że czynnikami wpływającymi na preferencje w zakresie wyboru środków transportowych są: koszt funkcjonowania, czas przewozu, niezawodność, dostępność przestrzenna, bezpieczeństwo (Powiat Wodzisławski i Raciborski), a także bezpośredniość, częstotliwość, punktualność, rytmiczność i wygoda (MZK). Powyższe powinno być brane pod uwagę w kontekście ilości i układu linii miejskiego transportu zbiorowego. Zasób przewoźników funkcjonujących na terenie Subregionu Zachodniego, został zdefiniowany w części dotyczącej transportu zbiorowego.

Analiza planów zrównoważonego transportu zbiorowego prowadzi do wniosków, że podstawowym szlakiem dla transportu zbiorowego w Subregionie Zachodnim są drogi, ze względu na ich stosunkowo dużą gęstość oraz zasadniczy brak alternatyw dla tejże formy transportu. Oczywiście dominacja transportu drogowego pociąga za sobą także negatywne zjawiska. Głównie są to:

- wzrost zanieczyszczenia środowiska i poziomu hałasu,
- nadmierne obciążenie sieci drogowej i jej dewastacja (a także powstawanie korków w miastach regionu),
- wzrost poziomu zagrożenia życia obywateli poprzez wzrost wypadkowości.

Dlatego, aby sprostać zagrożeniom związanym z dużym natężeniem ruchu zwłaszcza w centrach miast i wynikającą z tego emisja liniową, należy dążyć do ograniczenia ruchu samochodowego poprzez budowę centrów przesiadkowych, tras rowerowych, parkingów Park&Ride. Obecnie, w praktyce **infrastruktura przesiadkowa (dworce, autobusowe centra przesiadkowe) oraz infrastruktura na poszczególnych odcinkach jest słabo rozwinięta**. Problemem jest również niski poziom dostępności punktów odprawy pasażerów (przystanków i dworców kolejowych), w tym będących zintegrowanymi węzłami przesiadkowymi. Brak jest systemów intermodalnych (np. węzły przesiadkowe, systemy *park&ride*) ułatwiających osobom dojeżdżającym spoza Subregionu Zachodniego korzystanie ze zbiorowego transportu publicznego. Nie bez znacznie pozostaje również brak jednolitego systemu taryfowego oraz uzgodnień rozkładów jazdy między operatorami.

Poprzez budowę węzłów przesiadkowych z systemami typu *park&ride* możliwe będzie pozostawienie prywatnych środków transportu w wybranych miejscach i kontynuowanie dalszej podróży środkami transportu zbiorowego. Rozwiązanie to stanowi odpowiedź na narastający problem związany ze zwiększającą się liczbą pojazdów prywatnych oraz złym stanem infrastruktury transportowej, a tym samym pozwoli odciążyć nadmierny ruch samochodowy w centrach miast, w szczególności największych ośrodków Subregionu Zachodniego.

Transport rowerowy

Aby sprostać wymogom lepszego połączenia obszarów zewnętrznych (zazwyczaj wiejskich) oraz zmniejszania natężenia ruchu samochodowego w centrach miast, należy dążyć do zwiększania atrakcyjności i dostępności transportu publicznego. Rozwiązanie to można osiągnąć m.in przez ułatwienie dostępu rowerowego do komunikacji publicznej, w tym do zintegrowanej infrastruktury przesiadkowej. Upowszechnienie kultury rowerowej, w tym wykorzystywania tego środka transportu do poruszania się po centrach miast lub dojazdu do punktów przesiadkowych, gdzie następnie istnieje możliwość przesiadki na publiczny transport zbiorowy, daje ogromne szanse walki z ilością występujących zanieczyszczeń, a tym samym poprawy warunków zdrowotnych i środowiskowych tego terenu.

Rower najczęściej wykorzystywany jest rekreacyjnie, natomiast jako alternatywny środek transportu do pracy lub do punktu przesiadkowego wybierany jest bardzo rzadko, głównie właśnie z powodu **braku odpowiedniej infrastruktury przeznaczonej wyłącznie do ruchu rowerowego, która zwiększałaby bezpieczeństwo podróżujących**. Brak również dobrze zorganizowanych parkingów rowerowych w pobliżu przystanków, zachęcających do jazdy systemem *bike&ride* (dojazd rowerem do przystanku transportu zbiorowego i dalej dojazd tym transportem do celu). Obserwowany jest także brak spójności tras rowerowych wykonywanych przez gminy lub grupy gmin - trasy te funkcjonują w oderwaniu od otoczenia, niekiedy są połączone z otoczeniem tylko formalnie - trzeciorzędnymi łącznikami, skutkiem, czego wiele szlaków urywa się na granicach gmin. Województwo śląskie, w tym Subregion Zachodni, nie posiada jednolitego systemu tras rowerowych oraz sposobu ich oznakowania na poziomie lokalnym i regionalnym. Brakuje (poza krótkimi odcinkami) układów dróg rowerowych łączących obszary zamieszkania z dworcami i przystankami.

Tabela nr 26. Ścieżki rowerowe w Subregionie Zachodnim.

Jednostka terytorialna	ścieżki rowerowe ogółem	będących pod zarządem gminy	będących pod zarządem starostwa	będących pod zarządem urzędu marszałkowskiego	ścieżki rowerowe na 10 tys. km2	ścieżki rowerowe na 10 tys. ludności
	2013	2013	2013	2013	2013	2013
	km	km	km	km	km	km
Region południowy	877,8	757,9	70,2	49,7	319,0	1,1
ŚLĄSKIE	598,0	502,7	45,6	49,7	484,9	1,3
Podregion 49 - rybnicki	117,6	111,1	6,5	0,0	869,2	1,8
Powiat raciborski	18,7	15,5	3,2	0,0	343,8	1,7
Powiat rybnicki	1,5	1,5	0,0	0,0	67,0	0,2
Powiat wodzisławski	14,5	11,2	3,3	0,0	505,2	0,9
Powiat m. Jastrzębie-Zdrój	16,8	16,8	0,0	0,0	1976,5	1,8
Powiat m. Rybnik	64,8	64,8	0,0	0,0	4378,4	4,6
Powiat m. Żory	1,3	1,3	0,0	0,0	200,0	0,2

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS.

Przekłada się to na bezpieczeństwo uczestników ruchu – do grup szczególnie wysokiego ryzyka poniesienia śmierci w wypadku drogowym w Polsce należą rowerzyści. Zgodnie z Narodowym Programem Bezpieczeństwa Ruchu Drogowego 2013 – 2020 wśród ofiar wypadków drogowych w 2011 r. rowerzyści stanowią ok. 8% zabitych i 9% ofiar ciężko rannych, podczas gdy ich udział w ruchu drogowym stanowi zaledwie ok. 1%. Konieczne jest, zatem stworzenie bezpiecznej infrastruktury drogowej dla rowerzystów, ponieważ niepotrzebnie narasta intensywność działalności przewozowej transportu indywidualnego, co powoduje nadzwyczajne

nakłady energetyczne oraz duże zanieczyszczenie powietrza. Zanieczyszczenia rozprzestrzeniają się w dużych stężeniach na niskich wysokościach, w bezpośrednim sąsiedztwie ludzi.

Rozwiązania, takie jak budowa odpowiednich ścieżek i tras rowerowych, systemów parkingów i węzłów typu *bike&ride,* zdecydowanie pomogą zwiększyć zainteresowania dojazdami rowerowymi oraz komunikacją publiczną do pracy. Tym samym zwiększy się bezpieczeństwo na drogach i odciąży centra miast od nadmiernego ruchu samochodowego, co również wpłynie na efekt środowiskowy. Warto również wspomnieć, że działania te stanowią kluczowy element w kreowaniu zrównoważonej mobilności miasta, której wyrazem jest możliwość różnorodnej realizacji podróży na ich terenie, głównie poprzez łączenie różnych środków transportu. Dlatego też ważne jest odpowiednie ukształtowanie struktury przestrzennej miasta i transportu na rzecz rozwoju nowej kultury mobilności, jako typu zachowań komunikacyjnych użytkowników transportu.

O szczególnej wadze tego typu działań świadczy fakt ujęcia ich w strategiach rozwoju obszaru, polityk wspólnotowych, krajowych i regionalnych w zakresie transportu publicznego, np.:

- Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2020+";
- Regionalny Program Operacyjny Województwa Śląskiego na lata 2014-2020;
- Strategia Rozwoju Systemu Transportu Miejskiego Województwa Śląskiego;
- Polityka Transportowa Państwa na lata 2006-2025;
- Strategia Rozwoju Transportu do 2020 roku (z perspektywą do 2030 roku);
- Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: regiony miasta, obszary wiejskie.

Problem: Duże natężenie ruchu zwłaszcza w centrach miast i wynikająca z tego emisja liniowa. Niedorozwój infrastruktury przesiadkowej. Brak odpowiedniej infrastruktury przeznaczonej wyłącznie do ruchu rowerowego, która zwiększałaby bezpieczeństwo podróżujących.

Rozwiązanie: Budowa centrów przesiadkowych, tras rowerowych, parkingów Park&Ride, bike&ride, które pozwolą na korzystanie z transportu zbiorowego i ograniczenie niskiej emisji.

III.1.2.4. Podsumowanie.

Podsumowując Subregion Zachodni musi zmagać się z następującymi problemami w zakresie energii i gospodarki niskoemisyjnej:

- spalaniem węgla w przestarzałych kotłowniach indywidualnych, co wypływa na złą jakość powietrza w regionie i przekraczanie norm emitowanych pyłów;
- niskim poziomem produkcji energii ze źródeł odnawialnych i stosunkowo niskim zainteresowaniem w tym zakresie ze względu na koszty wytworzenia energii w odniesieniu do tradycyjnych źródeł;
- dużą energochłonnością budynków publicznych i prywatnych;
- dużą energochłonnością w zakresie infrastruktury oświetleniowej i wzrostem liczby punktów świetlnych;
- niewłaściwym zarządzaniem energią w związku z nieprzystosowaną infrastrukturą;
- niezadowalającym stanem taboru autobusowego, co ma negatywny wpływ na środowisko naturalne i zwiększenie niskiej emisji;
- trudnościami w organizacji transportu publicznego – mała częstotliwość kursów autobusów i niska motywacja mieszkańców do korzystania z komunikacji zbiorowej i rowerów.

III.1.3. **Ochrona środowiska.**

Poza ww. czynnikami, które kształtują wyzwania, potencjały i potrzeby w aspektach środowiskowych, należy również zwrócić uwagę na poziom wytwarzania odpadów przemysłowych i komunalnych, ilość odpadów azbestowych, ilość składowisk odpadów, poziom unieszkodliwiania odpadów azbestowych oraz ilość oczyszczalni ścieków.

Pomimo, iż w Subregionie Zachodnim działają 4 legalne składowiska odpadów o łącznej powierzchni 19,1 ha na terenie tym występuje problem dzikich wysypisk śmieci, których obszar wg danych GUS określono na poziomie 21 891 m^2. W odpowiedzi na ten problem należy podjąć działania zmierzające do rozwoju, modernizacji bądź budowy zakładów odzysku u unieszkodliwiania odpadów komunalnych.

Subregion Zachodni boryka się również z problemem odpadów azbestowych. Elementy azbestowe znajdują się na różnego rodzaju obiektach: od domów, bloków mieszkalnych, obiektów użyteczności publicznej po obiekty i zakłady przemysłowe. Zarówno w przypadku wyrobów

zawierających azbest jak i płyt azbestowo – cementowanych samorządy Subregionu Zachodniego posiadają jedne z największych wskaźników ilości tego typu wyrobów na swoim obszarze[9].

Tabela nr 27. Ilość występowania płyt azbestowo - cementowych na terenie Subregionu Zachodniego [Mg], Wskaźnik występowania płyt azbestowo - cementowych na terenie Subregionu Zachodniego [Mg/ km2],Wskaźnik zagrożenia wyrobami zawierającymi azbest - płyty azbestowo -cementowe na terenie Subregionu Zachodniego [kg/M/ km2].

Powiat	Ilość płyt azbestowo – cementowych Osoby fizyczne Mg	Ilość płyt azbestowo – cementowych podmioty prawne [Mg]	Łącznie osoby fiz. podmioty prawne [Mg]	Powierzchnia powiatu km2	Wskaźnik występowania płyt azbestowo – cementowych [Mg/km2]	Wskaźnik zagrożenia kg/M/km2
Jastrzębie-Zdrój	826	2703	3529	85	41,6	38
Raciborski	2901	294	3195	544	5,9	11
Rybnicki	2181	1097	3278	225	14,6	44
Rybnik	250	1496	1676	148	11,3	12
Wodzisławski	1816	929	2745	287	9,6	18
Żory	455	204	659	65	10,1	11

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Programu usuwania azbestu z terenu Województwa Śląskiego do roku 2032.

Nie bez znaczenia dla konieczności interwencji w proces usuwania wyrobów zawierających azbest jest posiadanie w Subregionie Zachodnim możliwości składowania odpadów azbestowych w Jastrzębiu-Zdroju (jest to kwatera do składowania tych odpadów, która jest częścią RIPOK, zaś jej właścicielem jest spółka Cofinco – Poland sp. z o.o.) oraz w bezpośrednim sąsiedztwie Subregionu Zachodniego, w Knurowie.

Bezpośrednia bliskość tych dwóch obiektów jest istotna przy szacowaniu takich czynników, jak koszt transportu i utylizacji odpadów zawierających azbest oraz będzie miała ogromne znaczenie przy klasyfikowaniu skuteczności interwencji i wykorzystania środków w ramach priorytetów inwestycyjnych zakładających działania polegające na usuwaniu odpadów azbestowych.

Kolejna kwestia środowiskowa, z którą musi zmierzyć się Subregion Zachodni dotyczy gospodarki wodno – ściekowej. Poniższe tabele przedstawiają stopień skanalizowania Subregionu Zachodniego. Uwzględniając zobowiązania traktatowe zgodnie, z którymi przepisy prawne Unii Europejskiej w zakresie odprowadzania i oczyszczania ścieków komunalnych będą w Polsce w pełni obowiązywały od dnia 31 grudnia 2015 r., skanalizowanie tego obszaru jest niewystarczające.

Tabela nr 28. Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w Subregionie Zachodnim – stan na 2012 r.

Jednostka terytorialna	**Liczba osób korzystających z kanalizacji**	**Liczba mieszkańców**
	2012	**2012**
	osoba	**osoba**
WOJ. ŚLĄSKIE	3518488	4615870
Podregion 49 - rybnicki	417414	639490
Powiat raciborski	59901	109929
Powiat rybnicki	40446	76597

[9] Program usuwania azbestu z terenu Województwa Śląskiego do roku 2032.

Powiat wodzisławski	76979	158400
Powiat m. Jastrzębie-Zdrój	83572	91723
Powiat m. Rybnik	105860	140789
Powiat m. Żory	50656	62052

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS.

Tabela nr 29. Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w% ogólnej liczby mieszkańców. Stan na 2012r.

Jednostka terytorialna	**ogółem**
	%
WOJ. ŚLĄSKIE	76,2
Podregion 49 - rybnicki	65,3
Powiat raciborski	54,5
Powiat rybnicki	52,8
Powiat wodzisławski	48,6
Powiat m. Jastrzębie-Zdrój	91,1
Powiat m. Rybnik	75,2
Powiat m. Żory	81,6

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS.

Tabela nr 30. Ludność korzystająca z sieci wodociągowej. Stan na 2012 r.

Jednostka terytorialna	**Ludność korzystająca z sieci wodociągowej**	**Liczba mieszkańców**
	2012	**2012**
	osoba	**osoba**
WOJ. ŚLĄSKIE	4318464	4615870
Podregion 49 - rybnicki	608540	639490
Powiat raciborski	102934	109929
Powiat rybnicki	71266	76597
Powiat wodzisławski	146679	158400
Powiat m. Jastrzębie-Zdrój	89592	91723
Powiat m. Rybnik	136647	140789
Powiat m. Żory	61422	62052

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS.

Problem: Duża ilość dzikich wysypisk. Mnogość budynków zawierających elementy azbestowe. Znaczna ilość ścieków wymagających oczyszczenia.

Rozwiązanie: Budowa sieci kanalizacyjnej, oczyszczalni ścieków oraz sieci wodociągowej. Podjęcie działań zmierzających do usunięcia i unieszkodliwienia jak największej ilości odpadów zawierających azbest. Rozwój, modernizacja bądź tworzenie zakładów odzysku i unieszkodliwiania odpadów komunalnych.

III.1.3.1. Podsumowanie.

Podsumowując Subregion Zachodni boryka się z takimi problemami jak:

- niski stopnień skanalizowania i zwodociągowania w poszczególnych JST;
- duża liczba zbiorników bezodpływowych, często nieszczelnych, które pogarszają stan środowiska naturalnego;
- rozproszona zabudowa mieszkaniowa, co wpływa na wysokie koszty budowy sieci kanalizacji sanitarnej;
- duża ilość azbestu w budynkach mieszkalnych, co stanowi zarówno zagrożenie dla środowiska i życia człowieka,
- dzikie wysypiska śmieci.

III.2. **Kluczowe ustalenia z analizy SWOT Subregionu Zachodniego.**

W wyniku przedstawionych we wcześniejszych rozdziałach prac diagnostycznych zidentyfikowano siły i słabości Subregionu Zachodniego. Dla nich oszacowano szanse i zagrożenia, które mogą wzmacniać lub osłabiać czynniki wewnętrzne. Zestawienie kluczowych czynników SWOT dla Subregionu Zachodniego zostało przedstawione w tabeli.

Tabela nr 31. Analiza SWOT.

PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ, WARUNKI INWESTYCYJNE, EDUKACYJNE I SPOŁECZNE	**SIŁY** **S1.** Stały wzrost liczby zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej. **S2.** Niższy od średniej krajowej i wojewódzkiej poziom bezrobocia. **S3.** Bezpośrednia bliskość głównych arterii komunikacyjnych kraju, tj. autostrad A1 i A4. **S4.** Wysoka atrakcyjność inwestycyjna terenów zlokalizowanych blisko autostrad. **S5.** Przynależność do Katowickiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej **S6.** Duży potencjał ludnościowy. **S7.** Dobra sieć placówek ochrony zdrowia. **S8.** Dobrze rozwinięty sektor pozarządowy w Subregionie Zachodnim. **S9.** Doświadczenie sektora pozarządowego w realizacji projektów z udziałem środków UE. **S10.** Doświadczenie w zakresie realizacji projektów rewitalizacyjnych.	**SŁABOŚCI** **W1.** Niższy od wartości krajowej wskaźnik liczby podmiotów gospodarczych w przeliczeniu na 10 tys. Ludności jak i przyrost wartości tego wskaźnika. **W2.** Wewnętrzne zróżnicowanie samorządów pod względem liczby podmiotów gospodarczych i wzrostu ich liczby. **W3.** Niekorzystna sytuacja na rynku pracy: - osób do 25 roku życia, - długotrwale bezrobotnych, - kobiet, które nie podjęły zatrudnienia po urodzeniu dziecka, - osób powyżej 50 roku życia, - osób bez kwalifikacji lub doświadczenia zawodowego, - samotnie wychowujących co najmniej jedno dziecko do 18 r.ż., - osób po zakończeniu kontaktu socjalnego, - osób po odbyciu kary pozbawienia wolności, - osób niepełnosprawnych, - kobiet. **W4.** Silne zróżnicowanie stopy bezrobocia zarówno pod względem natężenia jak i jego struktury. **W5.** Niska elastyczność mieszkańców w dostosowaniu się do sytuacji na rynku pracy. **W6.** Wysoki odsetek gruntów zdegradowanych i zdewastowanych w stosunku do ogólnej powierzchni. **W7.** Niekorzystne zmiany demograficzne. **W8.** Niedostosowanie oferty edukacyjnej do potrzeb rynku pracy.

		W9. Zróżnicowanie poziomu upowszechnienia edukacji przedszkolnej w Subregionie Zachodnim. **W10.** Niedobory infrastruktury wychowania przedszkolnego obejmujący brak pomieszczeń lub ich niski standard. **W11.** Niedostateczna ilość miejsc w żłobkach w stosunku do ilości dzieci w wieku żłobkowym. **W12.** Niski odsetek dzieci objętych opieką w żłobkach. **W13.** Kurczenie się miast i suburbanizacja. **W14.** Duża liczba osób poniżej relatywnej granicy ubóstwa – wyższy poziom od średniej wojewódzkiej. **W15.** Niedobory w zakresie liczby mieszkań socjalnych i chronionych. **W16.** Niekorzystna sytuacja osób niepełnosprawnych na rynku pracy oraz w przestrzeni publicznej.
	SZANSE **O1.** Wsparcie dla rozwoju nowej gospodarki i inteligentnych specjalizacji gospodarczych w nowej perspektywie unijnej. **O2.** Perspektywy rozwojowe tradycyjnych branż. **O3.** Pojawienie się w strukturze gospodarczej Subregionu firm reprezentujących branże nowej gospodarki. **O4.** Wzrost współczynnika aktywności zawodowej. **O5.** Wyższa niż średnia krajowa ilość osób uczących się i dokształcających. **O6.** Wzrost skłonności do nauki w szkołach zawodowych (zasadniczych i średnich). **O7.** Wzrost liczby dzieci uczęszczających do przedszkoli.	**ZAGROŻENIA** **T1.** Wysoki poziom industrializacji skutkujący generowaniem miejsc pracy przez duże zakłady. **T2.** Duże znacznie tradycyjnych gałęzi w strukturze gospodarczej wpływające na rynek pracy oraz dochody ludności. **T3.** Wewnętrzne zróżnicowanie liczby osób pracujących w różnych sektorach gospodarki i dominujący udział sektora przemysłu i budownictwa. **T4.** Wzrost liczby bezrobotnych wśród osób o szczególnie niekorzystnej sytuacji na rynku pracy. **T5.** Procesy emigracyjne osłabiające dostępność fachowców poszukiwanych na rynku pracy. **T6.** Spadek wartości wskaźnika ilości osób uczących się i dokształcających. **T7.** Ewoluujący rynek racy stwarzający stale zapotrzebowanie na pracowników w nieistniejących dotychczas obszarach. **T8.** Zmiany w ustawodawstwie skutkujące objęciem dzieci 4 letnich obowiązkową edukacją przedszkolną. **T9.** Mała ilość miejsc w żłobkach utrudniająca powrót na rynek pracy. **T10.** Malejąca z powodów ekonomicznych i społecznych możliwość zapewnienia dzieciom całodniowej opieki w domach. **T11.** Proces starzenia się społeczeństwa i zmniejszanie się liczby osób w wieku produkcyjnym. **T12.** Zmiana modelu rodziny i stylu życia rodzinnego. **T13.** Wzrost liczby zachorowań na choroby cywilizacyjne oraz wydłużenie długości życia, determinujące konieczność zwiększenia dostępności do profilaktyki, diagnostyki i rehabilitacji.

ENERGIA, GOSPODARKA NISKOEMISYJNA, OCHRONA ŚRODOWISKA.	**SIŁY** **S1**. Działania samorządów w postaci zachęt dla mieszkańców do montażu baterii solarnych i instalacji fotowoltaicznych lub innych mikroinstalacji wykorzystujących odnawialne źródła energii (OZE). **S2.** Położenie Subregionu w obrębie VI transeuropejskiego korytarza Transportowego. **S3.** Realizacja procesów zastępowania starego taboru nowszym. **S4.** Walory przyrodnicze subregionu umożliwiające rozwój funkcji turystycznych i rekreacyjnych, szczególnie turystyki weekendowej, turystyki edukacyjnej, turystyki dla osób aktywnych (na obszarach wiejskich, w lokalnym ośrodku rozwoju, a także w Aglomeracji Rybnickiej oraz jej bezpośrednim otoczeniu funkcjonalnym). **S5.** Miejsca o wysokiej atrakcyjności krajobrazu będącego wypadkową wartości przyrodniczych oraz kulturowych. **S6.** Duży udział terenów zielonych. **S7.** Doświadczenia z realizacji programów wytwarzania energii z odpadów komunalnych i na oczyszczalniach ścieków. **S8.** Posiadanie w Subregionie instalacji do składowania odpadów azbestowych.	**SŁABOŚCI** **W1.** Emisja antropogeniczna obejmująca emisję ze źródeł punktowych, liniowych, powierzchniowych, rolnictwa oraz źródeł niezorganizowanych. **W2.** Stałe przekroczenia dopuszczalnego poziomu stężeń pyłu zawieszonego PM10. **W3.** Stosowanie paliw o niskiej jakości w procesie ogrzewania obiektów, **W4.** Spalanie odpadów komunalnych w indywidualnych kotłach i paleniskach. **W5.** Niski stopień wykorzystania energii pochodzącej z OZE, **W6.** Wysokie zanieczyszczenie środowiska z powodu niskiej emisji spotęgowanej przez m.in. wysoką energochłonność budynków. **W7.** Wysoka energochłonność w zakresie infrastruktury oświetleniowej i wzrost liczby punktów świetlnych. **W8.** Niezadawalający poziom techniczny dróg, braki w infrastrukturze drogowej. **W9.** Brak oferty przewozowej alternatywnej dla indywidualnej komunikacji samochodowej. **W10.** Niedopasowanie taboru autobusowego do oczekiwanych współcześnie norm emisyjnych. **W11.** Niedorozwój infrastruktury przesiadkowej. **W12.** Brak odpowiedniej infrastruktury przeznaczonej wyłącznie do ruchu rowerowego, która zwiększałaby bezpieczeństwo podróżujących. **W13.** Mnogość budynków mieszkalnych i użytkowych zawierających elementy azbestowe. **W14.** Znaczna ilość ścieków wymagających oczyszczenia. W15. Dzikie wysypiska śmieci.
	SZANSE **O1.** Dostępność środków unijnych na działania zmierzające do poprawy stanu powietrza, na działania wdrażające inteligentne rozwiązania w transporcie oraz działania zmierzające do poprawy stanu środowiska. **O2.** Wzrost świadomości mieszkańców odnośnie potrzeby dbałości o stan środowiska. **O3.** Nowe technologie umożliwiające wdrażanie inteligentnych rozwiązań w transporcie. **O4.** Dostępność nowoczesnych technologii oczyszczania ścieków. **O5.** Dostępność bezpiecznych technologii pozwalających na usuwanie i utylizację azbestu.	**ZAGROŻENIA** **T1.** Brak wystarczającej ilości środków finansowych lub instrumentów finansowych pozwalających słabszym ekonomicznie podmiotom realizować inwestycje związane z energią i gospodarką niskoemisyjną. **T2.** Niechęć do korzystania z transportu zbiorowego, osób korzystających stale z transportu indywidualnego. **T3.** Brak wystarczającej środków finansowych lub instrumentów finansowych pozwalających słabszym ekonomicznie podmiotom realizować inwestycje związane z likwidacją azbestu. **T4.** Wysokie koszty budowy sieci kanalizacji sanitarnej, wynikające z rozproszonej zabudowy mieszkaniowej.

Źródło: Opracowanie własne.

IV. WYMIAR TERYTORIALNY WSPARCIA WRAZ Z ANALIZĄ PROBLEMOWĄ.

Występowanie wskazanych w diagnozie problemów, dotyczy w różnym stopniu samorządów Subregionu Zachodniego, przyporządkowanych do poszczególnych obszarów w ujęciu funkcjonalnym, wywodzonym wprost ze Strategii „Śląskie 2020+", wśród których należy wyróżnić:

- Aglomerację Rybnicką (Rybnik, Jastrzębie-Zdrój, Żory, Rydułtowy, Radlin, Wodzisław Śl.);
- Bezpośrednie Otoczenie Funkcjonalne Aglomeracji Rybnickiej (Mszana, Godów, Marklowice, Świerklany, Jejkowice, Gaszowice, Czerwionka-Leszczyny);
- Lokalny Ośrodek Rozwoju tj. Miasto Racibórz;
- pozostałe obszary miejskie i wiejskie (Kornowac, Krzanowice, Krzyżanowice, Kuźnia Raciborska, Nędza, Pietrowice Wielkie, Rudnik, Lyski, Gorzyce, Lubomia, Pszów).

Wsparcie tychże obszarów zostanie dostosowane do ich potencjału społeczno-gospodarczego oraz skali problemów i potrzeb.

W obszarze **Aglomeracji Rybnickiej** wzmacniane powinny być przede wszystkim funkcje wyższego rzędu tj. funkcje wielkomiejskie o znaczeniu międzynarodowym i krajowym – zgodnie z posiadanym potencjałem (funkcje gospodarcze, naukowo-badawcze, kulturalne – w tym przemysły kreatywne, turystyczne, usługi publiczne wyższego rzędu). Podejmowane powinny być w szczególności działania mające na celu przeciwdziałanie negatywnym zjawiskom społeczno-gospodarczym związanym z bezrobociem zwłaszcza wśród grup, gdzie jego poziom stale wzrasta. Wyzwaniem będą również działania zmierzające do ograniczenia dominacji górnictwa i budownictwa na rynku pracy. Powinny być również podejmowane działania mające na celu poprawę niskiej jakości infrastruktury technicznej i społecznej. Istotne jest również podjęcie czynności zmierzających do poprawy potencjału edukacyjnego zwłaszcza w zakresie edukacji przedszkolnej i szkolnictwa zawodowego. Wyzwaniem będzie również poprawa jakości transportu publicznego oraz poprawa jego efektywności. Niezbędne są działania zmierzające do tworzenia i wykorzystania dobrze skomunikowanych obszarów inwestycyjnych. Konieczne są również przedsięwzięcia zmierzające do poprawy jakości powietrza, poprzez zwiększanie udziału OZE w produkcji energii, zmniejszanie energochłonności obiektów oraz opraw oświetleniowych, a także rozwój infrastruktury transportowej. Wśród wyzwań środowiskowych aktualne pozostają również kwestie dotyczące usuwania i utylizacji elementów zawierających azbest oraz odpadów komunalnych.

Rozważania dotyczące wyzwań przytoczone dla Aglomeracji Rybnickiej, pozostają aktualne w odniesieniu do jej **Bezpośredniego Otoczenia Funkcjonalnego**. Będą to więc w szczególności działania mające na celu przeciwdziałanie negatywnym zjawiskom społeczno-gospodarczym związanym z bezrobociem zwłaszcza wśród grup, gdzie ono stale wzrasta, związane z niską jakością infrastruktury technicznej i społecznej, działania mające na celu poprawę skomunikowania otoczenia funkcjonalnego Aglomeracji z miastami rdzeniowymi oraz działania zmierzające do poprawy jakości powietrza, poprzez zwiększanie udziału OZE w produkcji energii, zmniejszanie energochłonności obiektów oraz opraw oświetleniowych, polegające na usuwaniu i utylizacji azbestu, unieszkodliwiania odpadów komunalnych, a także w zakresie zwiększania ilości oczyszczanych ścieków.

Lokalny Ośrodek Rozwoju, czyli miasto Racibórz kreuje funkcje i zapewnia usługi społeczne dla ludności w szczególności: edukacyjne, zdrowotne, związane z bezpieczeństwem, gospodarcze, administracyjne, kulturalne etc. Szczególną rolę pełni on w odniesieniu do obszarów wiejskich położonych w jego otoczeniu, dla których stanowi swoiste centrum rozwoju usług pozarolniczych i realizuje funkcje ośrodka inkubującego przedsięwzięcia i projekty aktywizujące te tereny. Ośrodek ten ma duże znaczenie w sferze gospodarczej oraz w zakresie zaspokojenia dostępu do usług publicznych lokalnego i ponadlokalnego rzędu. Wyzwaniem jest w szczególności poprawa integracji przestrzennej, społecznej i gospodarczej i ich otoczenia, w większości wiejskiego, poprzez rozbudowę i modernizację infrastruktury transportowej i systemów transportu zbiorowego, rozwijanie i uzupełnianie zakresu usług publicznych poprzez rozwój infrastruktury usług społecznych dla osób wykluczonych oraz zagrożonych wykluczeniem, a także edukacyjnych. Niezbędne jest wdrażanie instrumentów zwiększających spójność społeczną oraz wzbogacających ofertę usług społecznych i zdrowotnych. Konieczne jest przeciwdziałanie bezrobociu zwłaszcza wśród grup, gdzie ono wzrasta. Ważna jest również realizacja tworzenia i modernizacji infrastruktury technicznej zapewniającej lokalizację firm wykorzystujących specyficzny, lokalny potencjał, a także poprawa stanu powietrza poprzez zwiększanie udziału OZE w produkcji energii, zmniejszanie energochłonności obiektów oraz opraw oświetleniowych, a także usuwanie i likwidacja azbestu oraz odpadów komunalnych.

Pozostałe obszary miejskie i wiejskie cechują się znacznym zróżnicowaniem funkcji obejmującym zarówno funkcje rolnicze jak i pozarolnicze co wynika ze specyfiki sieci osadniczej i profilu gospodarczego regionu. Z tego też względu są to w znacznej części obszary o funkcjach mieszanych i przejściowych, czyli takich, które tracą swój pierwotny charakter w wyniku procesów

urbanizacyjnych, w tym postępującej suburbanizacji. W związku z tymi procesami, równolegle ze wsparciem utrzymania rolniczego charakteru i produkcji w tych obszarach, konieczna staje się w szczególności poprawa możliwości zatrudnienia i mobilności zawodowej, stworzenie warunków do zwiększenia inwestycji okołorolniczych i pozarolniczych oraz rozbudowy lokalnej infrastruktury transportowej i poprawy funkcjonowania transportu zbiorowego, umożliwiającego dostęp do korzystania z usług publicznych wyższego rzędu. Ponadto niezbędne są działania aktywizujące społeczności wiejskie oraz ukierunkowane na poprawę jakości edukacji i kształcenia ustawicznego. Niezbędne są również działania środowiskowe związane z poprawą stanu powietrza, usuwania i utylizacji azbestu oraz zwiększania ilości oczyszczanych ścieków.

Wyżej wskazane obszary cechuje znaczna powierzchnia obszarów poprzemysłowych i zdegradowanych, wysokie zanieczyszczenie powietrza, niedostatki w integracji i organizacji transportu publicznego na rozległym obszarze Subregionu; wyzwania w zakresie organizacji i jakości usług m.in. w obszarze gospodarki odpadami, gospodarki wodnościekowej, usług społecznych oraz usług edukacyjnych). Wsparcie obszarów wymagających rewitalizacji (silna koncentracja negatywnych zjawisk społeczno-gospodarczych tj. zamieranie centrów miast, wysokie bezrobocie, niska jakość infrastruktury, depopulacja, zagrożenie ubóstwem i wykluczeniem społecznym) zostanie skoncentrowane na ośrodkach o największym natężeniu problemów społecznych, gospodarczych i infrastrukturalnych, **które zostaną wskazane w Lokalnych Programach Rewitalizacji.**

Realizacja RIT w Subregionie stanowi podstawę dla odpowiedzi na powyżej opisane wyzwania rozwojowe zidentyfikowane w Strategii. Interwencja RIT nie obejmuje wszystkich działań, które należałoby w tym zakresie podjąć. Zgodnie z postanowieniami RPO, przy pomocy instrumentu RIT, w oparciu Strategię, wsparcie skoncentrowane będzie na realizacji działań rozwojowych obejmujących następujące uzgodnione kierunki interwencji zgodne z RPO:

- zwiększenie potencjału inwestycyjnego na terenach *brownfield*;
- zwiększenie udziału energii pochodzącej z OZE;
- poprawa efektywności energetycznej w sektorze publicznym i mieszkaniowym;
- wzrost atrakcyjności transportu publicznego;
- zwiększenie ilości unieszkodliwionych odpadów;
- rozbudowa systemu oczyszczania ścieków;
- poprawa dostępu do usług społecznych oraz aktywizacja społeczno-gospodarcza na obszarach rewitalizowanych;
- zwiększenie dostępu do wychowania przedszkolnego oraz kształcenia zawodowego.

W związku z tym zakłada się, iż w perspektywie roku 2023 instrument RIT w Subregionie Zachodnim zorientowany jest na zaspokojenie występujących deficytów. Pozostałe, ważne i duże projekty będą realizowane przez władze samorządowe regionu i podmioty działające na terenie Subregionu Zachodniego w innej formule tj. poza Strategią RIT, również jako projekty RPO, projekty w ramach innych programów operacyjnych oraz inne projekty w tym publiczno-prywatne i prywatne.

V. CELE STRATEGII RIT.

V.1. Cele strategiczne, priorytety, działania oraz cele szczegółowe.

Uwzględniając przeprowadzoną diagnozę oraz zdefiniowane problemy w poszczególnych obszarach problemowych Strategia Regionalnych Inwestycji Terytorialnych Subregionu Zachodniego Województwa Śląskiego zdefiniowała **misję RIT** w okresie do 2025 roku: **Regionalne Inwestycje Terytorialne Subregionu Zachodniego narzędziem niwelującym oddziaływanie zdefiniowanych obszarów problemowych oraz pogłębiającym integrację i współpracę samorządów Subregionu Zachodniego.** Zgodnie z założoną misją RIT przewiduje się realizację wizji Subregionu Zachodniego jako obszaru, na którym:

- zwiększy się spójność społeczna, poprzez poprawę dostępności do edukacji, dostosowanej do potrzeb rynku pracy, nowoczesnej gospodarki, edukacji przedszkolnej i usług opiekuńczych, zwiększenie zaangażowania lokalnej społeczności, rozwój inicjatyw partnerskich, czy rozwój usług społecznych na poziomie lokalnym poprzez tworzenie centrów usług społecznościowych, a także poprzez podejmowane procesy rewitalizacyjne;
- zwiększy się spójność gospodarcza, poprzez tworzenie warunków do rozwoju działalności gospodarczej i samozatrudnienia, dzięki wsparciu tworzenia nowych firm oraz wsparcie ich rozwoju;
- zwiększy się spójność infrastrukturalna i środowiskowa, poprzez zmniejszanie antropopresji na środowisko, ograniczanie emisji do środowiska, realizację inwestycji w sektorze wodno-ściekowym, wsparcie rozwoju energetyki opartej na odnawialnych źródłach energii czy oraz poprawę mobilności miejskiej.

Tym samym klaruje się wizja Subregionu Zachodniego jako obszaru **zrównoważonego i trwałego rozwoju, stwarzającego mieszkańcom korzystne warunki życia i pracy w wolnym**

od emisji środowisku, w oparciu o dostęp do usług publicznych o wysokim standardzie i dobrze rozwiniętej infrastruktury technicznej, zapewniający możliwości adaptacyjne swoim mieszkańcom w obliczu dynamicznych przemian dotykających region.

Z powyższego wynikają dwa cele strategiczne:

1. Rozwój kapitału ludzkiego bazujący na zatrudnialności i spójności społeczno-gospodarczej Subregionu Zachodniego.
2. Zdrowe środowisko życia dzięki zmniejszonej antropopresji w Subregionie Zachodnim.

Cele strategiczne łączą w sobie priorytety złożone z działań. Każde z działań skupia dodatkowo cele szczegółowe, dla których przypisano wskaźniki rezultatu strategicznego. Zależność tę przedstawia schemat powiązań zawarty w tabeli 34.

Realizacja tak określonych celów oznacza, że Subregion Zachodni będzie obszarem:

- stwarzającym szanse rozwojowe mieszkańcom,
- wzmacniającym solidarność społeczną, dającą poczucie bezpieczeństwa publicznego, zdrowotnego i socjalnego,
- gwarantującym dostępność i równe szanse edukacji na wszystkich poziomach,
- otwartym na współpracę w skali krajowej i międzynarodowej,
- zdolnym do tworzenia różnych form powiązań między ludźmi, podmiotami gospodarczymi, instytucjami publicznymi w celu efektywniejszej troski o dobro wspólne,
- gospodarce zdolnej adaptować i współtworzyć zaawansowane technologie i rozwiązania innowacyjne, dysponującym i twórczo wykorzystującym potencjał wysoko wykwalifikowanych zasobów pracowniczych i kadry naukowo-badawczej,
- rozbudowanej i zmodernizowanej infrastrukturze, tworzącej warunki życia na miarę XXI w.,
- dysponującym układem komunikacyjnym zapewniającym spójność regionalną,
- wysokiej jakości środowiska naturalnego, tworzącego warunki do zdrowego życia i realizującego zasady zrównoważonego rozwoju.

Główną ścieżką realizacji Strategii będą Regionalne Inwestycje Terytorialne w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego. Realizacja strategii może również następować w innej formule, np. jako projekty RPO, projekty w ramach innych programów operacyjnych oraz inne projekty w tym publiczno-prywatne i prywatne.

Realizacja celu strategicznego CS1. Rozwój kapitału ludzkiego bazujący na zatrudnialności i spójności społeczno-gospodarczej Subregionu Zachodniego zorientowana jest na zapewnienie zintegrowanego w skali Subregionu podejścia do rozwoju stref biznesowych, w powiązaniu z kształceniem zawodowym oraz ustawicznym, adaptacyjnością MŚP oraz zwiększaniem możliwości prowadzenia aktywności zawodowej; a także na zmniejszenie dystansu rozwojowego zaniedbanych centrów miast oraz dzielnic miast podlegających procesom wykluczenia społecznego. Ponadto, w obszarze realizacji celu leży punktowe zwiększanie atrakcyjności, włącznie z nadawaniem nowych funkcji, istniejących obiektów i przestrzeni ważnych z perspektywy rozwoju lokalnego. Realizacja CS1. odpowiada na wybrane problemy zidentyfikowane w niniejszej Strategii.

Mając to na uwadze, cel strategiczny 1 rozdziela się na dwa priorytety strategiczne, tj. P1.1. **Gospodarka i miejsca pracy** oraz P1.2. **Aktywność społeczna i zapobieganie wkluczeniom**, na które składają się pakiety opisanych poniżej działań.

Istotą działania D1.1.1. **Przywrócenie funkcji gospodarczych na obszarach zdegradowanych** jest likwidacja obszarów i pasm nieruchomości typu *brownfield*, pozostałych w Subregionie Zachodnim, w pierwszej kolejności w wyniku upadku starych działalności przemysłowych. Przewiduje się odtwarzanie tkanki przemysłowo-usługowej przez przygotowanie terenów inwestycyjnych oraz ich udostępnianie pod nowe działalności. W szczególności działanie to dotyczy przywrócenia do życia terenów niejednokrotnie znajdujących się na obszarach centralnych miast lub w bezpośredniej bliskości dzielnic mieszkaniowych. Ze względu na skalę majątku w dyspozycji oraz łatwość koordynacji polityki inwestycyjnej, ważną rolę odgrywają tu projekty dotyczące terenów inwestycyjnych zarządzanych przez JST. Istotne jest realizowanie inwestycji na nieużytkach, terenach zlokalizowanych w pobliżu inwestycji transportowych, terenach zdegradowanych, wymagających rewitalizacji, w związku ze zintensyfikowanym i udokumentowanym zapotrzebowaniem firm poszukujących lokalizacji dla prowadzenia działalności. Działania mające na celu przygotowanie terenów inwestycyjnych będą realizowane pod warunkiem niepowielania dostępnej infrastruktury, chyba, że limit dostępnej powierzchni został wyczerpany.

Wraz ze wspomnianymi aktywnościami prowadzona będzie w spójny sposób polityka rozwoju przedsiębiorczości lokalnej i ułatwiania wejścia na rynek pracy (w tym przez adaptację systemu szkolnictwa zawodowego i technicznego). Skupienie na tym działaniu przyczynia się do stworzenia nowych, trwałych miejsc pracy oraz zapewnienia przepływów fiskalnych do budżetów

JST. Działania muszą być ukierunkowane przede wszystkim na unowocześnienie bazy techno-dydaktycznej, tak aby warunki nauczania były dostosowane do potrzeb pracodawców i zachodzących zmian, w związku z postępem technologicznym. Jednocześnie, ważne jest, aby tworzone dla uczniów warunki do praktycznej nauki zawodu, w efekcie pozwoliły na ich lepsze odnalezienie się na konkurencyjnym rynku pracy. Realizacja działania pozwoli osiągnąć następujące cele szczegółowe oraz powiązane z nimi rezultaty strategiczne, wskazane w tabeli nr 41:

- **C1.1.1.1. Ulepszone warunki do rozwoju MŚP,**
- **C1.1.1.2. Zwiększone kompetencje uczniów szkół kształcących w zawodach.**

Istotą działania D1.1.2. **Wyrównywanie szans wejścia i powrotu na rynek pracy** jest zapewnienie możliwości uczestniczenia w rynku pracy.. Obejmuje ono działania związane z dokształcaniem osób dorosłych w obszarze umiejętności teleinformatycznych i znajomości języków obcych w celu umożliwienia podjęcia pracy, jak również rozwinięciu systemu opieki nad dziećmi do lat 3, który będzie dostępny ekonomicznie dla szerszej grupy odbiorców. Rozwój przedsiębiorczości jest jedną z najefektywniejszych form walki z bezrobociem oraz podnoszenia poziomu aktywności, przy jednoczesnym pobudzaniu wzrostu ekonomicznego regionu, stąd działania ukierunkowane muszą być na powstawanie nowych firm oraz aktywizację zawodową. Ponadto istotnym czynnikiem wpływającym na wzrost szans powrotu na rynek pracy są działania związane z systemem opieki przedszkolnej, tworzenie nowych miejsc wychowania przedszkolnego i poprawa jakości świadczonych usług.

Działanie to jest skierowane do osób przygotowujących się do wejścia na rynek pracy oraz do osób, które przerwały aktywność zawodową – lub są zagrożone jej przerwaniem – ze względu na zwolnienia, czynności opiekuńcze lub stan zdrowia. Działanie przyczyni się do trwałej zatrudnialności na terenie Subregionu Zachodniego. Działania związane z kształceniem osób dorosłych, systemem opieki nad dziećmi do lat 3, wzrostem aktywności zawodowej osób pozostających bez zatrudnienia, promocją przedsiębiorczości i samozatrudnienia muszą stanowić dopełnienie kompleksowego programu rewitalizacji tj. powinny zostać zaplanowane w programie rewitalizacji i są ukierunkowane na osiągnięcie jego celów lub powinny być komplementarne z interwencją podejmowaną w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. Realizacja działania pozwoli osiągnąć następujące cele szczegółowe oraz powiązane z nimi rezultaty strategiczne, wskazane w tabeli nr 41:

- **C1.1.2.1. Obniżenie skali bezrobocia długookresowego,**

- **C1.1.2.2. Rozwój przedsiębiorczości i samozatrudnienia,**
- **C1.1.2.3. Poprawa dostępności do usług opiekuńczych nad dziećmi do lat 3 i edukacji przedszkolnej.**

Istotą działania D1.2.1. **Wzmocnienie lokalnych potencjałów rozwoju oraz kompleksowa rewitalizacja** jest rewitalizacja ważnych dla społeczności lokalnych Subregionu Zachodniego obszarów i obiektów. Proces ten rozumiany jest kompleksowo, jako odnowienie zabudowy oraz wprowadzanie do niej nowych funkcji, np. biznesowych, społecznych czy kulturowych. Obejmuje zarówno projekty o większej skali wiążące się z kompleksową rewitalizacją zdegradowanych centrów i dzielnic miejskich, jak i projekty mniejsze, wykorzystujące potencjał pojedynczych obiektów. Towarzyszą temu działania społecznościowe, wsparcie inicjatyw lokalnych oraz aktywizacja zawodowa i wspieranie osób podlegających wykluczeniu. Działanie to obejmuje także przygotowanie się do radzenia sobie z przyszłymi wyzwaniami społecznymi, takimi jak np. społeczeństwo seniorów. Skupienie na tym działaniu przyczynia się do zrównoważonego rozwoju i spójności przestrzennej, gospodarczej i społecznej całego obszaru.

Podejmowane działania ukierunkowane będą na ograniczenia niedoborów w zakresie infrastruktury społecznej związanej ze świadczeniem usług socjalnych. Finansowane będą inwestycje dotyczące mieszkalnictwa socjalnego, wspomaganego i chronionego, w oparciu o istniejącą infrastrukturę, w powiązaniu z procesem aktywizacji społeczno-zawodowej. W celu obniżenia odsetka rodzin zmarginalizowanych lub zagrożonych marginalizacją na skutek bezrobocia, ubóstwa, uzależnień, niepełnosprawności, niewydolności wychowawczej istotne będą działania związane z włączeniem społecznym poprzez tworzenie centrów usług społecznościowych przygotowujących do pełnienia ról społecznych osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem. Niezwykle istotne są również działania związane z realizacją inicjatyw środowiskowych wzmacniające spójność społeczności wieloproblemowych, wykorzystujące różne formy pracy, w szczególności oparte o samopomoc, budowanie kompetencji społecznych, zawodowych. Działania realizowane będą w oparciu o dostępne zasoby ludzkie i podmiotowe, wzmacniające wolontariat i partycypację społeczną.

Jako iż każda ze społeczności charakteryzuje się innymi potrzebami, ich diagnoza powinna zawierać się w Programach Rewitalizacji tworzonych przy zaangażowaniu wszystkich aktorów lokalnej sceny, zarówno władzy samorządowej, biznesu i organizacji obywatelskich jak i samych mieszkańców (w przypadku gdy na obszarze objętym rewitalizacją nie zidentyfikowano potrzeby interwencji infrastrukturalnej, interwencja związana z rozwojem mieszkalnictwa socjalnego, wspomaganego i chronionego oraz infrastruktury usług społecznych realizowana jest przy

zachowaniu komplementarności z interwencją podejmowaną w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego). Realizacja przedsięwzięć z obszaru rozwoju usług społecznych, winna wynikać z Programu Rewitalizacji danego samorządu bądź zachowana powinna być komplementarność z interwencją podejmowaną w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. Realizacja działania pozwoli osiągnąć następujące cele szczegółowe oraz powiązane z nimi rezultaty strategiczne wskazane w tabeli nr 41:

- **C1.2.1.1.Zwiększona aktywizacja społeczno – gospodarcza ludności zamieszkującej rewitalizowane tereny,**
- **C1.2.1.2.Lepszy dostęp do usług społecznych dla osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem.**

Realizacja celu strategicznego CS2. Zdrowe środowisko życia dzięki zmniejszonej antropopresji w Subregionie Zachodnim zorientowana jest na zintegrowane w skali Subregionu Zachodniego podejścia do zagadnień: zapewniania możliwości swobodnego i dogodnego poruszania się zintegrowanym, niskoemisyjnym transportem publicznym, jako alternatywy dla transportu prywatnego; zmniejszania nakładów energetycznych w nieruchomościach publicznych i mieszkaniowych wraz z minimalizowaniem niskiej emisji, mającej swoje źródło w tych nieruchomościach; zwiększenia wykorzystania OZE; zagospodarowania odpadów komunalnych oraz racjonalizacji gospodarki wodno-ściekowej.

Mając to na uwadze, CS2. Składa się z dwóch priorytetów strategicznych, a to P2.1. **Ochrona powietrza i efektywność energetyczna** oraz P2.2. **Ochrona zasobów przyrody**, na które składają się pakiety opisanych poniżej działań.

Istotą działania D2.1.1. **Równoważenie mobilności** jest zmniejszenie antropopresji na środowisko przez stworzenie oferty oraz systemu zachęt sprzyjających korzystaniu przez mieszkańców Subregionu Zachodniego ze zróżnicowanych form przemieszczania się. Przede wszystkim zakłada się zwiększenie zainteresowania komunikacją zbiorową, osiągane w pierwszej kolejności dzięki stworzeniu sprawnie funkcjonującej sieci transportu publicznego w oparciu o dostępne oferty operatorów transportu zbiorowego organizowanego przez samorządy, a także komplementarności tych form z transportem kolejowym organizowanym przez Koleje Śląskie oraz PKP Przewozy Regionalne. Mając to na uwadze realizacja działania związana jest również z tworzeniem ścieżek rowerowych, systemów parkingów i węzłów typu *park&ride, bike&ride*. Rozwiązania te zostaną zintegrowane z wykorzystaniem inteligentnych systemów transportowych nadających priorytet transportowi publicznemu oraz pozwalających pasażerom korzystać

z bieżących informacji o ruchu środków transportu. Skupienie na tym działaniu przyniesie pozytywny, niskoemisyjny efekt środowiskowy; przyczyni się do odciążenia z nadmiernego ruchu samochodowego centrów miast, promowania ekomobilności. Inwestycje w transport miejski będą przyczyniać się do osiągnięcia niskoemisyjnej i zrównoważonej mobilności w miastach. **Muszą one wynikać z przygotowanych przez samorządy planów, zawierających odniesienia do kwestii przechodzenia na bardziej ekologiczne i zrównoważone systemy transportowe w miastach. Funkcję takich dokumentów mogą pełnić plany dotyczące gospodarki niskoemisyjnej, plany mobilności miejskiej, plany rozwoju zrównoważonego transportu publicznego, studia transportowe, Strategia RIT lub inne dokumenty zawierające elementy planu zrównoważonej mobilności miejskiej.** Dokumenty te powinny określać lokalne uwarunkowania oraz kierunki planowanych interwencji na danym obszarze i w zależności od zidentyfikowanych potrzeb zawierać odniesienia lub wskazywać adekwatne obowiązujące dokumenty zawierające odniesienia do takich kwestii jak np.: zbiorowy transport pasażerski, transport niezmotoryzowany, wykorzystanie inteligentnych systemów transportowych (ITS), logistyka miejska, bezpieczeństwo ruchu drogowego w miastach, wdrażanie nowych wzorców użytkowania czy promocja ekologicznie czystych i energooszczędnych pojazdów (czyste paliwa i pojazdy). Przedmiotowe dokumenty powinny zawierać szczegółowe analizy i diagnozy, z których wynika uzasadnienie/ potrzeba planowanego do realizacji przedsięwzięcia. Zakres wsparcia projektów z zakresu niskoemisyjnego transportu miejskiego musi być zgodny z celami i kierunkami działań Strategii Rozwoju Systemu Transportu Województwa Śląskiego oraz Programem ochrony powietrza dla terenu województwa śląskiego mającego na celu osiągnięcie poziomów dopuszczalnych substancji w powietrzu oraz pułapu stężenia ekspozycji.

Na jakość powietrza również negatywnie wpływa energochłonne i przestarzałe oświetlenie ulic generujące jednocześnie wysokie koszty eksploatacji, dlatego koniecznym jest podjęcie interwencji przez w zakresie wymiany oświetlenia nieefektywnego energetycznie, na oświetlenie charakteryzujące się zwiększoną sprawnością energetyczną, a także projekty wdrażające system sterowania oświetleniem w celu poprawy jego efektywności energetycznej.

Wszystkie projekty dotyczące zrównoważonej mobilności miejskiej, w tym transportu publicznego będą musiały uwzględniać szersze podejście, wpisując się w strategie miejskie (w tym plany mobilności miejskiej lub plany gospodarki niskoemisyjnej), odnoszące się do zagadnień niskoemisyjności. Z dokumentów tych mogą również wynikać projekty dotyczące oświetlenia miejskiego.

Realizacja działania pozwoli osiągnąć następujący cele szczegółowy oraz powiązany z nim rezultat strategiczny wskazane w tabeli nr 41:

- C2.1.1.1. Zwiększona atrakcyjność transportu publicznego dla pasażerów

Istotą działania D2.1.2. **Zapobieganie niskiej emisji w nieruchomościach publicznych i budynkach mieszkaniowych** jest infrastrukturalne i mentalnościowe zmierzenie się z wyzwaniem stopniowej konwersji lokalnych systemów zaopatrzenia w energię elektryczną i cieplną przy jednoczesnym działaniu na rzecz zmniejszenia zużycia energii w budynkach lub na cele publiczne. Realizacja priorytetu obejmuje głównie inwestycje w OZE (budowa i przebudowa infrastruktury służącej do produkcji i dystrybucji energii elektrycznej i cieplnej pochodzącej ze źródeł odnawialnych, takich jak: biomasa, słońce, woda, geotermia, wiatr, w tym instalacji kogeneracyjnych. Inwestycje związane ze spalaniem biomasy muszą być zgodne z zapisami wojewódzkiego programu ochrony powietrza) oraz inwestycje termomodernizacyjne wspierane kampaniami społecznymi skierowanymi do różnych grup odbiorców, a także inwestycje w wymianę lub uzupełnienie oświetlenia publicznego pozwalające na osiągnięcie dodatniego efektu oszczędności energii. Projekty z zakresu głębokiej modernizacji energetycznej otrzymają wsparcie jeśli poprawa efektywności energetycznej (obliczanej dla energii końcowej) będzie większa niż 25%. Skupienie na tym działaniu przyczyni się do poprawy stanu powietrza w Subregionie Zachodnim oraz do zmniejszenia lub przynajmniej równoważenia obciążeń budżetów gospodarstw domowych i samorządów wynikających z wydatków na zakup energii. **Zasadność realizacji projektów z tego zakresu powinna wynikać z lokalnych planów gospodarki niskoemisyjnej (charakter nieobligatoryjny).**

Realizacja działania pozwoli osiągnąć następujące cele szczegółowe oraz powiązane z nimi rezultaty strategiczne wskazane w tabeli nr 41:

- **C2.1.2.1.Zwiększony poziom produkcji energii ze źródeł odnawialnych,**
- **C2.1.2.2.Zwiększona efektywność energetyczna w sektorze publicznym i mieszkaniowym.**

Istotą działania D2.2.1. **Bezpieczne gospodarowanie odpadami** jest z jednej strony pełne wprowadzenie i ugruntowanie rozwiązań związanych z reformą systemów zagospodarowania odpadów komunalnych – tak, by uzyskiwać zamierzone efekty ekologiczne przy racjonalnym gospodarowaniu budżetami samorządowymi. Z drugiej zaś strony istotą działania jest wypracowanie systemowych rozwiązań dotyczących usuwania odpadów niebezpiecznych, przede wszystkim powstałych w wyniku zmian technologicznych w budownictwie, czy też wynikających z działalności komunalnej prowadzonej w regionie. Szczególne miejsce w tym aspekcie ma

usuwanie azbestu. Skupienie na tym działaniu przyczynia się do uzyskania bezpieczeństwa środowiskowego i zdrowotnego w Subregionie Zachodnim. Ponadto interwencja skupia się na budowie/rozbudowie/modernizacji zakładów odzysku i unieszkodliwiania odpadów komunalnych, linii sortowniczych przystosowanych do segregacji strumienia zmieszanych odpadów komunalnych i/lub sortowania odpadów ze zbiórki selektywnej. Realizacja działania pozwoli osiągnąć następujący cel szczegółowy oraz powiązany z nim rezultat strategiczny wskazany w tabeli nr 41:

- C2.2.1.1. Zwiększony udział unieszkodliwionych odpadów komunalnych i azbestowych.

Istotą działania D2.2.2. **Racjonalizacja gospodarki wodno-ściekowej** jest doprowadzenie do osiągnięcia sytuacji, w której spełnione zostaną wymogi Dyrektywy dotyczącej oczyszczania ścieków komunalnych. Dokumentem stanowiącym podstawę do wyboru projektów będzie KPOŚK wraz z opracowanym w toku aktualizacji KPOŚK Masterplanem dla wdrażania dyrektywy ściekowej, zawierającym listę potrzeb inwestycyjnych w poszczególnych aglomeracjach. Wsparcie w ww. zakresie uzyskają przedsięwzięcia realizowane na obszarze aglomeracji, w rozumieniu ustawy Prawo wodne, o wielkości od 2 do 10 tys. RLM. Istotne będą działania związane z budową i modernizacją sieci kanalizacyjnych dla ścieków komunalnych, sieci kanalizacji deszczowej, oczyszczalni ścieków komunalnych czy budową instalacji służących do zagospodarowania osadów ściekowych i sieci wodociągowej dla wody pitnej oraz/lub stacji uzdatniania wody. Realizacja działania pozwoli osiągnąć następujący cele szczegółowy oraz powiązany z nim rezultat strategiczny wskazany w tabeli nr 41:

- C2.2.2.1.Zwiększony odsetek ludności korzystającej z systemu oczyszczania ścieków zgodnego z dyrektywą dotyczącą ścieków komunalnych.

Zintegrowany charakter działań w ramach Strategii jest zapewniony przez podejście bazujące na ich realizacji za pomocą wiązek uzupełniających się projektów, składających się na kompleksową realizację celów strategicznych w priorytetowych dziedzinach. Charakterystykę wiązek projektów opisano w rozdziale V.2. Pełna lista wskaźników, których osiągnięcie będzie możliwe dzięki realizacji zadań w formule RIT znajduje się w tabeli nr 41.

Tabela 32. Matryca celów Strategii RIT Subregionu Zachodniego.

<table>
<tr><td>Misja RIT Subregionu Zachodniego</td><td colspan="8">Regionalne Inwestycje Terytorialne Subregionu Zachodniego narzędziem niwelującym oddziaływanie zdefiniowanych obszarów problemowych oraz pogłębiającym integrację i współpracę samorządów Subregionu Zachodniego.</td></tr>
<tr><td>Wizja Subregionu Zachodniego</td><td colspan="8">Subregion Zachodni jako obszar zrównoważonego i trwałego rozwoju, stwarzającego mieszkańcom korzystne warunki życia i pracy w wolnym od emisji środowisku, w oparciu o dostęp do usług publicznych o wysokim standardzie i dobrze rozwiniętej infrastruktury technicznej, zapewniający możliwości adaptacyjne swoim mieszkańcom w obliczu dynamicznych przemian dotykających region.</td></tr>
<tr><td>Cele strategiczne Subregionu Zachodniego</td><td colspan="4">CS1. Rozwój kapitału ludzkiego bazujący na zatrudnialności i spójności społeczno - gospodarczej Subregionu Zachodniego</td><td colspan="4">CS2. Zdrowe środowisko życia w Subregionie Zachodnim dzięki zmniejszonej antropopresji</td></tr>
<tr><td>Priorytety</td><td colspan="2">P1.1. Gospodarka i miejsca pracy</td><td>P1.2 Aktywność społeczna i zapobieganie wkluczeniom</td><td colspan="2">P2.1 Ochrona powietrza i efektywność energetyczna</td><td colspan="2">P2.2. Ochrona zasobów przyrody</td></tr>
<tr><td>Działania</td><td>D1.1.1 Przywrócenie funkcji gospodarczych na obszarach zdegradowanych</td><td>D1.1.2. Wyrównywanie szans wejścia i powrotu na rynek pracy</td><td>D1.2.1 Wzmocnienie lokalnych potencjałów rozwoju oraz kompleksowa rewitalizacja</td><td>D2.1.1. Równoważenie mobilności</td><td>D2.1.2 Zapobieganie niskiej emisji w nieruchomościach publicznych i budynkach mieszkalnych</td><td>D2.2.1 Bezpieczne gospodarowanie odpadami</td><td>D2.2.2. Racjonalizacja gospodarki wodno - ściekowej</td></tr>
<tr><td rowspan="4">Cele szczegółowe</td><td>C1.1.1.1. Ulepszone warunki dla rozwoju MŚP</td><td>C1.1.2.1 Obniżenie skali bezrobocia długookresowego</td><td>C1.2.1.1. Zwiększona aktywizacja społeczno – gospodarcza ludności zamieszkującej rewitalizowane tereny</td><td rowspan="3">C2.1.1.1. Zwiększona atrakcyjność transportu publicznego dla pasażerów</td><td>C2.1.2.1. Zwiększony poziom produkcji energii ze źródeł odnawialnych</td><td rowspan="3">C2.2.1.1. Zwiększony udział unieszkodliwionych odpadów komunalnych i azbestowych</td><td rowspan="3">C2.2.2.1. Zwiększony odsetek ludności korzystającej z systemu oczyszczania ścieków zgodnego z dyrektywą ścieków komunalnych</td></tr>
<tr><td rowspan="2">C1.1.1.2. Zwiększone kompetencje uczniów szkół kształcących w zawodach</td><td>C1.1.2.2. Rozwój przedsiębiorczości i samozatrudnienia</td><td rowspan="2">C1.2.1.2. Lepszy dostęp do usług społecznych dla osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem</td><td rowspan="2">C2.1.2.2. Zwiększona efektywność energetyczna w sektorze publicznym i mieszkaniowym</td></tr>
<tr><td>C1.1.2.3. Poprawa dostępności do usług opiekuńczych nad dziećmi do lat 3 i edukacji przedszkolnej</td></tr>
</table>

Źródło: Opracowanie własne.

V.2. **Kluczowe informacje dotyczące wiązek.**

Do każdego z działań Strategii przypisane są odpowiadające mu skwantyfikowane wiązki projektów. Każda z wiązek obejmuje interwencję w ramach pojedynczego priorytetu inwestycyjnego. Wiązki projektów odpowiadają swoją szczegółowością poziomowi stosowanemu w RPO oraz opisywane są z wykorzystaniem wskaźników przyjętych dla RPO.

Metodyka pomiaru wskaźników jest zgodna z przyjętą dla RPO. Założone w Strategii wiązki projektów wypełniają swoim zakresem wszystkie wytypowane działania Strategii. Jednocześnie w całości zakres wiązek odpowiada zakresowi interwencji przewidzianej dla RIT w RPO. Wiązki projektów cechują się wzajemną komplementarnością w układzie celów i priorytetów Strategii.

V.2.1. **Wiązka „Tereny inwestycyjne”.**

Projekty w ramach wiązki docelowo wpłyną na zwiększenie ilości przygotowanych i uzbrojonych terenów inwestycyjnych. Istotą działania jest ponowne wykorzystanie na cele gospodarcze terenów typu brownfield (obszary poprzemysłowe, popegeerowskie, powojskowe, pokolejowe). Możliwe działania w tym zakresie będą polegały na kompleksowym przygotowaniu terenów pod inwestycje (w tym rekultywacja z zastrzeżeniem, iż powyższe koszty nie mogą stanowić wiodącego zakresu przedsięwzięcia) wraz z możliwością ich promocji. Preferencje uzyskają projekty realizowane na terenach zlokalizowanych w pobliżu inwestycji transportowych (autostrady, drogi szybkiego ruchu, linie kolejowe), terenach zdegradowanych, wymagających rewitalizacji, w związku ze zintensyfikowanym i udokumentowanym zapotrzebowaniem firm poszukujących lokalizacji dla prowadzenia działalności. Oczekiwanym rezultatem działań jest poprawa warunków do rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw na terenie Subregionu Zachodniego, wsparcie przedsiębiorczości w regionie poprzez zaoferowanie w pełni przygotowanych terenów inwestycyjnych pod prowadzenie działalności gospodarczej.

Zestawienie najważniejszych informacji o realizacji wiązki obrazuje tabela nr 33.

Tabela nr 33. Kluczowe informacje dotyczące wiązki „Tereny inwestycyjne”.

Cel STRATEGII	CS.1 Rozwój kapitału ludzkiego bazujący na zatrudnialności i spójności społeczno-gospodarczej Subregionu Zachodniego
Priorytet Strategii	P1.1 Gospodarka i miejsca pracy
Działanie Strategii	D1.1.1 Przywrócenie funkcji gospodarczych na obszarach zdegradowanych
Cel szczegółowy Strategii	C1.1.1.1 Ulepszone warunki dla rozwoju MŚP
Priorytet inwestycyjny RPO	**3a** promowanie przedsiębiorczości, w szczególności poprzez ułatwianie gospodarczego wykorzystywania nowych pomysłów oraz sprzyjanie tworzeniu nowych firm, w tym również poprzez inkubatory przedsiębiorczości
Poddziałanie SZOOP	3.1.2 Tworzenie terenów inwestycyjnych na obszarach typu brownfield – RIT
Cel szczegółowy, którego osiąganie wspiera realizacja projektów	Ulepszone warunki do rozwoju MŚP
Typy projektów	Kompleksowe przygotowanie terenów inwestycyjnych typu brownfield w celu nadania im nowych funkcji gospodarczych wraz z możliwością ich promocji
Typy beneficjentów	1. Podmioty zarządzające inkubatorami przedsiębiorczości 2. Podmioty zarządzające akademickimi inkubatorami przedsiębiorczości 3. Jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia 4. Jednostki sektora finansów publicznych
Formuła wyboru projektów	Tryb konkursowy dedykowany dla projektów realizowanych na obszarze Subregionu Zachodniego
Wskaźnik rezultatu bezpośredniego i jego wartości docelowa (2023)	–
Wskaźnik produktu i jego wartość docelowa (2023)	Powierzchnia przygotowanych terenów inwestycyjnych – 3,9 ha
Wskaźnik rezultatu strategicznego i jego wartość docelowa (2023)	Nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach w stosunku do PKB - 10,91%

Źródło: Opracowanie własne.

V.2.2. Wiązka „Szkolnictwo zawodowe”.

W ramach tejże wiązki dążyć się będzie do tego, aby szkolnictwo zawodowe realizowało zajęcia, które dadzą absolwentom umiejętności niezbędne do funkcjonowania na rynku pracy. Ponadto, w ramach wiązki zakłada się również, że podmioty organizujące szkolnictwo zawodowe uzyskają wsparcie na dostosowanie swoich placówek, aby było one wydolne do kształcenia w kierunkach i umiejętnościach niezbędnych na rynku pracy. Podejmowane w ramach wiązki czynności podniosą jakość edukacji m.in. poprzez świadczenie usług wyposażających kapitał ludzki w specyficzne umiejętności niezbędne na rynku pracy, jak również w umiejętności kluczowe wyzwalające inicjatywę i zaradność. Niezmiernie istotne jest więc zwiększanie efektywności szkolnictwa zawodowego poprzez wykorzystanie potencjału szkół i placówek kształcących

w zawodach. W kontekście powyższego, inwestycje muszą być ukierunkowane przede wszystkim na unowocześnienie bazy techno-dydaktycznej tak, aby warunki nauczania były dostosowane do potrzeb pracodawców i zachodzących zmian, w związku z postępem technologicznym. Jednocześnie, ważne jest, aby tworzone dla uczniów warunki do praktycznej nauki zawodu, w efekcie pozwoliły na ich lepsze odnalezienie się na konkurencyjnym rynku pracy. Kierunkiem dla czynności podejmowanych w ramach wiązki są wskazane w diagnozie niedobory w zakresie wyposażenia pracowni nauki zawodu, które zawarto w *Tabeli nr 11. Rodzaj pracowni i kierunek kształcenia w szkolnictwie zawodowym, które wymagają doposażenia w Subregionie Zachodnim.* Łagodzenie niedoborów, będzie się odbywało poprzez min. doskonalenie umiejętności i kompetencji zawodowych nauczycieli zawodu i instruktorów praktycznej nauki zawodu; podnoszenie umiejętności oraz uzyskiwanie kwalifikacji zawodowych przez uczniów i wzmacnianie ich zdolności do zatrudnienia; rozwój współpracy szkół lub placówek systemu oświaty prowadzących kształcenie zawodowe z ich otoczeniem społeczno-gospodarczym; rozwój doradztwa edukacyjno-zawodowego, także uzupełniająco poprzez przebudowę, budowę, remont laboratoriów, sal do praktycznej nauki zawodu wraz z zapewnieniem wyposażenia, w tym przystosowanie do potrzeb osób niepełnosprawnych. Wsparcie inwestycyjne projektów dot. infrastruktury szkolnictwa zawodowego ze środków EFRR ma charakter uzupełniający (dodatkowy) i możliwe będzie wyłącznie w powiązaniu z działaniami realizowanymi ze środków EFS, które pełnią rolę wiodącą względem EFRR.

Zestawienie najważniejszych informacji o realizacji wiązki obrazuje tabela nr 34.

Tabela nr 34. Kluczowe informacje dotyczące wiązki „Szkolnictwo zawodowe”.

Cel STRATEGII	CS.1 Rozwój kapitału ludzkiego bazujący na zatrudnialności i spójności społeczno-gospodarczej Subregionu Zachodniego
Priorytet Strategii	P1.1 Gospodarka i miejsca pracy
Działanie Strategii	D1.1.1 Przywrócenie funkcji gospodarczych na obszarach zdegradowanych
Cel szczegółowy Strategii	C1.1.1.2 Zwiększone kompetencje uczniów szkół kształcących w zawodach
Priorytet inwestycyjny RPO	**10iv**. Lepsze dostosowanie systemów kształcenia i szkolenia do potrzeb rynku pracy, ułatwienie przechodzenia z etapu kształcenia do etapu zatrudnienia oraz wzmocnienie systemów kształcenia i szkolenia zawodowego i ich jakości, w tym poprzez mechanizmy prognozowania umiejętności, dostosowania programów nauczania oraz tworzenia i rozwoju systemów uczenia się poprzez praktyczną naukę zawodu zrealizowaną w ścisłej współpracy z pracodawcami. **10a.** Inwestycje w kształcenie, szkolenie i szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie poprzez rozwój infrastruktury edukacyjnej i szkoleniowej.
Poddziałanie SZOOP	11.2.2 Wsparcie szkolnictwa zawodowego – RIT 12.2.2 Infrastruktura kształcenia zawodowego - RIT
Cel szczegółowy, którego osiąganie wspiera realizacja projektów	**11.2.2:** Wzrost zatrudnienia wśród absolwentów szkół i placówek kształcenia zawodowego poprzez poprawę efektywności realizowanego wsparcia. **12.2.2:** Zwiększone kompetencje uczniów szkół kształcących w zawodach.

Typy projektów	**11.2.2:** 1. Poprawa jakości edukacji w szkołach i placówkach prowadzących kształcenie zawodowe we współpracy z otoczeniem, w szczególności z pracodawcami, poprzez: a. doskonalenie umiejętności i kompetencji zawodowych nauczycieli zawodu i instruktorów praktycznej nauki zawodu; b. podnoszenie umiejętności oraz uzyskiwanie kwalifikacji zawodowych przez uczniów i wzmacnianie ich zdolności do zatrudnienia; c. rozwój współpracy szkół lub placówek prowadzących kształcenie zawodowe z ich otoczeniem społeczno-gospodarczym; d. rozwój doradztwa edukacyjno-zawodowego; 2. Realizacja działań w zakresie stworzenia w szkole i placówkach prowadzących kształcenie zawodowe warunków kształcenia zawodu, odzwierciedlających naturalne warunki pracy. **12.2.2:** Przebudowa, budowa, remont laboratoriów, sal do praktycznej nauki zawodu wraz z zapewnieniem wyposażenia, w tym przystosowanie do potrzeb osób niepełnosprawnych.
Typy beneficjentów	**11.2.2:** Wszystkie podmioty - z wyłączeniem osób fizycznych (nie dotyczy osób prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie przepisów odrębnych) **12.2.2:** 1. Jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia; 2. Inne państwowe lub samorządowe jednostki sektora finansów publicznych, których ustawowym lub statutowym zadaniem jest pełnienie zadań publicznych w zakresie kształcenia ustawicznego; 3. Inne państwowe lub samorządowe jednostki sektora finansów publicznych, których ustawowym lub statutowym zadaniem jest pełnienie zadań publicznych w zakresie edukacji; 4. Organizacje pozarządowe; 5. Podmioty prowadzące placówki kształcenia ustawicznego; 6. Osoby prawne i fizyczne będące organami prowadzącymi szkoły ponadgimnazjalne (wyłącznie w zakresie kształcenia zawodowego); 7. Kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i innych związków wyznaniowych;
Formuła wyboru projektów	Tryb konkursowy dedykowany dla projektów realizowanych na obszarze Subregionu Zachodniego
Wskaźnik rezultatu bezpośredniego i jego wartości docelowa (2023)	**11.2.2:** – Liczba szkół i placówek kształcenia zawodowego wykorzystujących doposażenie zakupione dzięki EFS – 4 szt. – Liczba nauczycieli kształcenia zawodowego oraz instruktorów praktycznej nauki zawodu, którzy uzyskali kwalifikacje lub nabyli kompetencje po opuszczeniu programu – 13 os.
Wskaźnik produktu i jego wartość docelowa (2023)	**11.2.2:** – Liczba uczniów szkół i placówek kształcenia zawodowego uczestniczących w stażach i praktykach u pracodawcy – 465 os. – Liczba nauczycieli kształcenia zawodowego oraz instruktorów praktycznej nauki zawodu objętych wsparciem w programie – 17 os. – Liczba szkół i placówek kształcenia zawodowego doposażonych w programie w sprzęt i materiały dydaktyczne niezbędne do realizacji kształcenia zawodowego – 3 szt.

	12.2.2: – Potencjał objętej wsparciem infrastruktury w zakresie opieki nad dziećmi lub infrastruktury edukacyjnej – 4361 os. – Liczba wspartych obiektów kształcenia zawodowego – 8 szt.
Wskaźnik rezultatu strategicznego i jego wartość docelowa (2023)	Zdawalność egzaminów zawodowych w województwie śląskim – 84,8%

Źródło: Opracowanie własne.

V.2.3. Wiązka „Zwiększenie zatrudnienia”.

Skutkiem realizacji projektu w ramach wiązki, będzie przede wszystkim wzrost poziomu zatrudnienia, poprzez efektywne wykorzystanie kapitału ludzkiego w tworzeniu miejsc pracy. Ponadto zakłada się zwiększenie u osób dorosłych - działających z własnej inicjatywy - umiejętności i kompetencji w zakresie znajomości języków obcych oraz biegłej obsługi komputera, które są niezbędne na współczesnym rynku pracy. Kierunkowe dla wiązki jest wyrównywanie szans w zakresie dostępu do rynku pracy i awansu zawodowego, w tym: wyrównanie szans kobiet w zakresie dostępu do awansu zawodowego, znoszenie barier utrudniających osobom niepełnosprawnym znalezienie zatrudnienia oraz ułatwienie powrotu na rynek pracy osobom długotrwale bezrobotnym. Tym samym cele strategii mogą zostać osiągnięte poprzez wdrażanie instrumentów i usług rynku pracy służących indywidualizacji wsparcia oraz pomocy w zakresie określenia ścieżki zawodowej w ramach, których będzie możliwa identyfikacja potrzeb osób pozostających bez zatrudnienia oraz diagnozowanie możliwości w zakresie doskonalenia zawodowego, w tym identyfikacja stopnia oddalenia od rynku pracy; kompleksowe i indywidualne pośrednictwo pracy w zakresie wyboru zawodu zgodnego z kwalifikacjami i kompetencjami wspieranej osoby lub poradnictwo zawodowe w zakresie planowania rozwoju kariery zawodowej, w tym podnoszenia lub uzupełniania kompetencji i kwalifikacji zawodowych. Ponadto wdrażane mogą być instrumenty i usługi rynku pracy skierowane do osób, u których zidentyfikowano potrzebę uzupełnienia lub zdobycia nowych umiejętności i kompetencji, w tym m.in.: nabywanie, podwyższanie lub dostosowywanie kompetencji i kwalifikacji, niezbędnych na rynku pracy w kontekście zidentyfikowanych potrzeb osoby, której udzielane jest wsparcie, m.in. poprzez wysokiej jakości szkolenia.

W dalszej kolejności wdrażane mogą być instrumenty i usługi rynku pracy służące zdobyciu doświadczenia zawodowego wymaganego przez pracodawców jak i przedsiębiorców, w tym m.in.: nabywanie lub uzupełnianie doświadczenia zawodowego oraz praktycznych umiejętności w zakresie wykonywania danego zawodu, m.in. poprzez staże i praktyki, spełniające standardy

wskazane w Europejskich Ramach Jakości Praktyk i Staży oraz w Polskich Ramach Jakości Staży i Praktyk; wspieranie zatrudnienia osób pozostających bez zatrudnienia u przedsiębiorcy lub innego pracodawcy, stanowiące zachętę do zatrudnienia, m.in. poprzez pokrycie kosztów subsydiowania zatrudnienia dla osób, u których zidentyfikowano adekwatność tej formy wsparcia, refundację wyposażenia lub doposażenia stanowiska (wyłącznie w połączeniu z subsydiowanym zatrudnieniem). Dalej podejmowane mogą być działania EURES związane z bezpośrednim świadczeniem usług dla osób bezrobotnych, nieaktywnych zawodowo i pracodawców, obejmujące pośrednictwo pracy w ramach sieci EURES, o których mowa w art. 36 ust. 1 ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (tj. Dz. U. z 2015 r. poz. 149) oraz inne usługi świadczone w ramach tej sieci, określone w przepisach Unii Europejskiej. Na końcu w ramach wiązki będzie również możliwość szkolenia osób dorosłych i kierowania ich na kursy, jeżeli z własnej inicjatywy wyraziły zainteresowanie nabyciem, uzupełnieniem lub podwyższeniem umiejętności i kompetencji w obszarze umiejętności ICT i znajomości języków obcych.

Realizacja działań w wiązce „Zwiększenie zatrudnienia" bezpośrednio koresponduje z projektami w ramach wiązki „Rewitalizacja i rozwój usług społecznych", które w sposób kompleksowy, czyli uwzględniający zarówno prowadzenie działań na rzecz lokalnej społeczności, jak i działania dotyczące przestrzeni oraz gospodarki zmierzają ku eliminacji lub ograniczeniu negatywnych zjawisk powodujących sytuacje kryzysową. Działania w ramach obu wiązek muszą być również skoncentrowane terytorialnie i prowadzone przez interesariuszy rewitalizacji.

Projekty realizowane w ramach wiązki stanowią dopełnienie kompleksowego programu rewitalizacji podejmowanego na obszarze zdegradowanym, co oznacza, że projekty powinny stanowić uzupełnienie przedsięwzięć rewitalizacyjnych w ramach opracowanych PR. Szczegółowe dane o problemach oraz ich przyczynach znajdą się programach rewitalizacji opracowywanych przez poszczególne JST. Dopuszcza się możliwość realizacji projektów z wyłączeniem obowiązku uzupełnienia przedsięwzięć rewitalizacyjnych jednak obligatoryjne w takim przypadku jest zachowanie komplementarności z interwencją podejmowaną ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego.

Zestawienie najważniejszych informacji o realizacji wiązki obrazuje tabela nr 35.

Tabela nr 35. Kluczowe informacji dotyczące wiązki „Zwiększenie zatrudnienia”.

Cel STRATEGII	CS.1 Rozwój kapitału ludzkiego bazujący na zatrudnialności i spójności społeczno-gospodarczej Subregionu Zachodniego
Priorytet Strategii	P1.1 Gospodarka i miejsca pracy
Działanie Strategii	D1.1.2 Wyrównywanie szans wejścia i powrotu na rynek pracy
Cel szczegółowy Strategii	C1.1.2.1 Obniżanie skali bezrobocia długookresowego
Priorytet inwestycyjny RPO	**8i.** Dostęp do zatrudnienia dla osób poszukujących pracy i biernych zawodowo, w tym długotrwale bezrobotnych oraz oddalonych od rynku pracy, także poprzez lokalne inicjatywy na rzecz zatrudnienia oraz wspieranie mobilności pracowników. **10iii.** Wyrównanie dostępu do uczenia się przez całe życie o charakterze formalnym, nieformalnym i pozaformalnym wszystkich grup wiekowych, poszerzenie wiedzy, podnoszenie umiejętności i kompetencji siły roboczej oraz promowanie elastycznych ścieżek kształcenia, w tym poprzez doradztwo zawodowe i potwierdzanie nabytych kompetencji.
Poddziałanie SZOOP	7.1.2. Poprawa zdolności do zatrudnienia osób poszukujących pracy i pozostających bez pracy na obszarach rewitalizowanych – RIT 11.4.2. Kształcenie ustawiczne – RIT
Cel szczegółowy, którego osiąganie wspiera realizacja projektów	**7.1.2:** Wzrost aktywności zawodowej osób pozostających bez zatrudnienia. **11.4.2:** Wzrost kwalifikacji i kompetencji w zakresie umiejętności cyfrowych i języków obcych dorosłych mieszkańców województwa śląskiego, w szczególności osób starszych oraz osób o niskich kwalifikacjach.
Typy projektów	**7.1.2:** 1. Instrumenty i usługi rynku pracy służące indywidualizacji wsparcia oraz pomocy w zakresie określenia ścieżki zawodowej (obligatoryjne): a. identyfikacja potrzeb osób pozostających bez zatrudnienia oraz diagnozowanie możliwości w zakresie doskonalenia zawodowego, w tym identyfikacja stopnia oddalenia od rynku pracy; b. kompleksowe i indywidualne pośrednictwo pracy w zakresie wyboru zawodu zgodnego z kwalifikacjami i kompetencjami wspieranej osoby lub poradnictwo zawodowe w zakresie planowania rozwoju kariery zawodowej, w tym podnoszenia lub uzupełniania kompetencji i kwalifikacji zawodowych. 2. Instrumenty i usługi rynku pracy skierowane do osób, u których zidentyfikowano potrzebę uzupełnienia lub zdobycia nowych umiejętności i kompetencji, w tym m.in.: a. nabywanie, podwyższanie lub dostosowywanie kompetencji i kwalifikacji, niezbędnych na rynku pracy w kontekście zidentyfikowanych potrzeb osoby, której udzielane jest wsparcie, m.in. poprzez wysokiej jakości szkolenia. 3. Instrumenty i usługi rynku pracy służące zdobyciu doświadczenia zawodowego wymaganego przez pracodawców jak i przedsiębiorców, w tym m.in.: a. nabywanie lub uzupełnianie doświadczenia zawodowego oraz praktycznych umiejętności w zakresie wykonywania danego zawodu, m.in. poprzez staże i praktyki, spełniające standardy wskazane w Europejskich Ramach Jakości Praktyk i Staży oraz w Polskich Ramach Jakości Staży i Praktyk; b. wsparcie zatrudnienia osoby pozostającej bez zatrudnienia u przedsiębiorcy lub innego pracodawcy, stanowiące zachętę do zatrudnienia, m.in. poprzez pokrycie kosztów subsydiowania zatrudnienia dla osób, u których zidentyfikowano adekwatność tej formy wsparcia, refundację wyposażenia lub doposażenia stanowiska (wyłącznie w połączeniu z subsydiowanym zatrudnieniem). 4. Działania EURES związane z bezpośrednim świadczeniem usług dla osób bezrobotnych, nieaktywnych zawodowo i pracodawców:

	a. pośrednictwo pracy w ramach sieci EURES obejmujące działania, o których mowa w art. 36 ust. 1 ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (tj. Dz. U. z 2015 r. poz. 149) oraz inne usługi świadczone w ramach tej sieci, określone w przepisach Unii Europejskiej. **11.4.2:** Szkolenia i kursy skierowane do osób dorosłych, które z własnej inicjatywy są zainteresowane nabyciem, uzupełnieniem lub podwyższeniem umiejętności i kompetencji w obszarze umiejętności ICT i znajomości języków obcych.
Typy beneficjentów	**7.1.2:** <u>W odniesieniu do typów operacji 1-3:</u> Wszystkie podmioty – z wyłączeniem osób fizycznych (nie dotyczy osób prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie przepisów odrębnych), w tym: agencje zatrudnienia; instytucje szkoleniowe; instytucje dialogu społecznego; instytucje partnerstwa lokalnego; Lokalne Grupy Działania. <u>W odniesieniu do typu 4 operacji:</u> Wyłącznie podmioty prowadzące agencje zatrudnienia oraz podmioty, o których mowa w art. 18c ust. 1 pkt 2 i 3 oraz ust. 2 pkt 3 ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (tj. Dz. U. z 2015 r. poz. 149), po uzyskaniu akredytacji, o której mowa w art. 36 a ust. 4 pkt 2 wskazanej ustawy. **11.4.2:** Wszystkie podmioty – z wyłączeniem osób fizycznych (nie dotyczy osób prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie przepisów odrębnych.
Formuła wyboru projektów	Tryb konkursowy dedykowany dla projektów realizowanych na obszarze Subregionu Zachodniego
Wskaźnik rezultatu bezpośredniego i jego wartości docelowa (2023)	**7.1.2:** – Liczba osób pracujących po opuszczeniu programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek) – 69 os. – Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu – 41 os. **11.4.2:** – Liczba osób o niskich kwalifikacjach, które uzyskały kwalifikacje lub nabyły kompetencje po opuszczeniu programu – 168 os. – Liczba osób w wieku 50 lat i więcej, które uzyskały kwalifikacje lub nabyły kompetencje po opuszczeniu programu – 38 os. – Liczba osób w wieku 25 lat i więcej, które uzyskały kwalifikacje lub nabyły kompetencje po opuszczeniu programu – 155 os.
Wskaźnik produktu i jego wartość docelowa (2023)	**7.1.2:** – Liczba osób bezrobotnych (łącznie z długotrwale bezrobotnymi) objętych wsparciem w programie – 108 os. – Liczba osób długotrwale bezrobotnych objętych wsparciem w programie – 61 os. – Liczba osób z niepełnosprawnościami objętych wsparciem w programie – 3 os. – Liczba osób biernych zawodowo objętych wsparciem w programie – 18 os. – Liczba osób w wieku 50 lat i więcej objętych wsparciem w programie – 23 os. – Liczba osób o niskich kwalifikacjach objętych wsparciem w programie – 100 os. **11.4.2:** – Liczba osób o niskich kwalifikacjach objętych wsparciem w programie – 269 os. – Liczba osób w wieku 50 lat i więcej objętych wsparciem w programie – 50 os. – Liczba osób w wieku 25 lat i więcej objętych wsparciem w programie – 260 os.

Wskaźnik rezultatu strategicznego i jego wartość docelowa (2023)	Bezrobotni zarejestrowani pozostający bez pracy dłużej niż 1 rok w ogóle bezrobotnych – 30,5%

Źródło: Opracowanie własne.

V.2.4. Wiązka „Rozwój przedsiębiorczości”.

W ramach wiązki przewiduje się wsparcie dla podmiotów, które chcą rozpocząć własną działalność gospodarczą. Wsparcie procesu tworzenia przedsiębiorstw jest działaniem najbardziej prowzrostowym i prorozwojowym w zakresie celu tematycznego 8: Wspieranie zatrudnienia i mobilności pracowników. To przedsiębiorcy tworzą miejsca pracy. Powstawanie nowych firmy przybliża do realizacji celu określonego w Strategii Europa 2020 dotyczącego wskaźnika zatrudnienia. Wzrost liczby przedsiębiorstw ma znaczny wpływ na wskaźniki makroekonomiczne: wzrost PKB oraz wskaźnik HDI. Przedsięwzięcia w zakresie aktywizacji zawodowej będą uwzględniały efektywność zatrudnieniową, której jednolita metodologia pomiaru, a także sposób wskazywania jej wartości minimalnych będzie określona w odpowiednich wytycznych ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego. Osiągnięcie celów Strategii zakłada się poprzez udzielanie w ramach wiązki wsparcia obejmującego: bezzwrotne dotacje na rozpoczęcie działalności gospodarczej, wsparcie doradczo-szkoleniowe dla osób planujących rozpoczęcie działalności oraz wsparcie pomostowe.

Realizacja działań w wiązce „Rozwój przedsiębiorczości” bezpośrednio koresponduje z projektami w ramach wiązki „Rewitalizacja i rozwój usług społecznych”, które w sposób kompleksowy, czyli uwzględniający zarówno prowadzenie działań na rzecz lokalnej społeczności, jak i działania dotyczące przestrzeni oraz gospodarki zmierzają ku eliminacji lub ograniczeniu negatywnych zjawisk powodujących sytuacje kryzysową. Działania w ramach obu wiązek muszą być również skoncentrowane terytorialnie i prowadzone przez interesariuszy rewitalizacji.

Projekty realizowane w ramach wiązki stanowią dopełnienie kompleksowego programu rewitalizacji podejmowanego na obszarze zdegradowanym, co oznacza, że projekty powinny stanowić uzupełnienie przedsięwzięć rewitalizacyjnych w ramach opracowanych PR. Dopuszcza się możliwość realizacji projektów z wyłączeniem obowiązku uzupełnienia przedsięwzięć rewitalizacyjnych jednak obligatoryjne w takim przypadku jest zachowanie komplementarności z interwencją podejmowaną ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego.

Zestawienie najważniejszych informacji o realizacji wiązki obrazuje tabela nr 36.

Tabela nr 36. Kluczowe informacje dotyczące wiązki „Rozwój przedsiębiorczości”.

Cel STRATEGII	CS.1 Rozwój kapitału ludzkiego bazujący na zatrudnialności i spójności społeczno-gospodarczej Subregionu Zachodniego
Priorytet Strategii	P1.1 Gospodarka i miejsca pracy
Działanie Strategii	D1.1.2 Wyrównywanie szans wejścia i powrotu na rynek pracy
Cel szczegółowy Strategii	C1.1.2.2 Rozwój przedsiębiorczości i samozatrudnienia
Priorytet inwestycyjny RPO	**8iii.** Praca na własny rachunek, przedsiębiorczość i tworzenie przedsiębiorstw, w tym innowacyjnych mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw.
Poddziałanie SZOOP	7.3.2. Promocja samozatrudnienia na obszarach rewitalizowanych– RIT
Cel szczegółowy, którego osiąganie wspiera realizacja projektów	Rozwój przedsiębiorczości i samozatrudnienia
Typy projektów	1. Bezzwrotne dotacje na rozpoczęcie działalności gospodarczej. 2. Wsparcie doradczo-szkoleniowe dla osób planujących rozpoczęcie działalności. 3. Wsparcie pomostowe.
Typy beneficjentów	Wszystkie podmioty - z wyłączeniem osób fizycznych (nie dotyczy osób prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie przepisów odrębnych) oraz publicznych służb zatrudnienia.
Formuła wyboru projektów	Tryb konkursowy dedykowany dla projektów realizowanych na obszarze Subregionu Zachodniego
Wskaźnik rezultatu bezpośredniego i jego wartości docelowa (2023)	Liczba utworzonych miejsc pracy w ramach udzielonych z EFS środków na podjęcie działalności gospodarczej – 20 szt.
Wskaźnik produktu i jego wartość docelowa (2023)	Liczba osób pozostających bez pracy, które otrzymały bezzwrotne środki na podjęcie działalności gospodarczej w programie – 20 os.
Wskaźnik rezultatu strategicznego i jego wartość docelowa (2023)	Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą w ogóle ludności – 6,25%

Źródło: Opracowanie własne.

V.2.5. Wiązka „Usługi opiekuńcze nad dziećmi do lat 3 oraz edukacja przedszkolna”.

Realizacja wiązki przyczyni się do zwiększenia odsetka dzieci objętych wysokiej jakości usługami placówek wychowania przedszkolnego w Subregionie Zachodnim. Tym samym zmniejszy się liczba dzieci w wieku przedszkolnym o specjalnych potrzebach, które mają utrudniony dostęp do wsparcia. Wartością dodaną realizowanego wsparcia będzie aktywizacja zawodowa osób, którym opieka nad dziećmi uniemożliwia podjęcie zatrudnienia. Obowiązki osób aktywnych zawodowo powodują, iż nie mają one wystarczająco dużo czasu, aby poświęcić go na czynności wychowawcze i edukacyjne wobec swoich dzieci. Ponadto znacząco niższa liczba dzieci w rodzinie wpływa także negatywnie na kształtowanie umiejętności społecznych tj. współpracę,

komunikatywność, które z kolei na rynku pracy są umiejętnościami kluczowymi. W tym kontekście, bardzo istotne staje się zwiększenie dostępności do usług wychowania przedszkolnego. Usługi te powinny być przy tym usługami wysokiej jakości, gdyż dostrzega się jak ważna jest wczesna stymulacja i organizowanie środowiska sprzyjającego rozwojowi oraz docenia wpływ wczesnej edukacji na późniejsze osiągnięcia dziecka. Wsparcie w obszarze edukacji przedszkolnej będzie uwzględniało również działania na rzecz wyrównywania szans edukacyjnych dzieci o specjalnych potrzebach edukacyjnych poprzez organizowanie i prowadzenie dodatkowych (w tym wykraczających poza podstawę programową) zajęć wspierających w placówkach wychowania przedszkolnego (np. logopedycznych, wsparcia psychologiczno-pedagogicznego itp.) szczególnie w środowiskach wiejskich, które charakteryzuje niższy dostęp do specjalistycznego wsparcia.

W kontekście promowania godzenia życia zawodowego i prywatnego oraz równego dostępu do wysokiej jakości edukacji wczesnoszkolnej istotne jest nie tylko zwiększenie udziału kobiet w rynku pracy, ale również zwiększenie szans dzieci ze środowisk znajdujących się w niekorzystnej sytuacji na nadrobienie zaległości m.in. w zakresie umiejętności społecznych oraz uczenia się, aby w efekcie miały szansę na równy start z innymi dziećmi na późniejszym etapie nauki. W ramach wiązki zostaną również podjęte starania dot. zwiększenie dostępu do usług opieki, a tym samym umożliwienie osobom pełniącym opiekę nad dziećmi do lat 3 zatrudnienie, powrót do zatrudnienia lub utrzymanie zatrudnienia. Działania umożliwią godzenie życia zawodowego i rodzinnego, co pozwoli na zminimalizowanie segmentacji na rynku pracy. Minimalizowanie niedoborów w ramach wiązki nastąpi poprzez min.: tworzenie i funkcjonowanie podmiotów opieki nad dzieckiem do lat 3, w tym żłobków (m.in. przyzakładowych), klubów dziecięcych i punktów dziennej opieki, tworzenie nowych miejsc opieki w podmiotach opieki nad dzieckiem do lat 3 już istniejących, tworzenie i rozwijanie miejsc opieki nad dziećmi w innych formach opieki wymienionych w ustawie o opiece nad dziećmi do lat 3 obejmujące: sprawowanie opieki przez nianię, sprawowanie opieki przez opiekuna dziennego, a także pokrycie kosztów związanych z bieżącym świadczeniem usług opieki nad dziećmi do lat 3 dla osób znajdujących się w trudnej sytuacji, dla których obowiązek opieki nad dziećmi stanowi barierę w dostępie do rynku pracy.

Ponadto przewiduje się realizację programów zapewnianiających dostęp do wysokiej jakości edukacji przedszkolnej, zwiększających liczbę miejsc przedszkolnych oraz podnoszących jakość edukacji, obejmujących: utworzenie dodatkowych miejsc przedszkolnych, w liczbie odpowiadającej faktycznemu i prognozowanemu w perspektywie 3-letniej zapotrzebowaniu na usługi przedszkolne, w tym ewentualnie adaptacja pomieszczeń i/lub doposażenie danej placówki w pomoce dydaktyczne, podniesienie jakości edukacji przedszkolnej poprzez doskonalenie umiejętności i kompetencji zawodowych nauczycieli, niezbędnych do pracy z dziećmi w wieku

przedszkolnym, w tym z dziećmi ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci poprzez organizowanie i prowadzenie dodatkowych zajęć specjalistycznych, edukacyjnych, rozwijających kompetencje społeczno-emocjonalne, językowe i matematyczne oraz gimnastyki korekcyjnej w placówkach wychowania przedszkolnego. Uzupełniająco w ramach wiązki możliwa jest przebudowa, budowa (jedynie w przypadku udokumentowania braku możliwości wykorzystania /adaptacji istniejących budynków) przedszkoli, oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych i innych form wychowania przedszkolnego wraz z zapewnieniem niezbędnego wyposażenia, w tym przystosowanie do potrzeb osób niepełnosprawnych. Wsparcie inwestycyjne projektów ze środków EFRR ma charakter uzupełniający (dodatkowy) i możliwe będzie wyłącznie w powiązaniu z działaniami realizowanymi ze środków EFS, które pełnią rolę wiodącą względem EFRR.

Podejmowane działania z zakresu sprawowania opieki nad dziećmi do lat 3 powinny stanowić dopełnienie kompleksowego programu rewitalizacji podejmowanego na obszarze zdegradowanym, co oznacza, że projekty powinny stanowić uzupełnienie przedsięwzięć rewitalizacyjnych w ramach opracowanych PR lub powinny być komplementarne z interwencją podejmowaną w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego.

Zestawienie najważniejszych informacji o realizacji wiązki obrazuje tabela nr 37.

Tabela nr 37. Kluczowe informacje dotyczące wiązki „Usługi opiekuńcze nad dziećmi do lat 3 oraz edukacja przedszkolna”.

Cel STRATEGII	CS.1 Rozwój kapitału ludzkiego bazujący na zatrudnialności i spójności społeczno-gospodarczej Subregionu Zachodniego
Priorytet Strategii	P1.1 Gospodarka i miejsca pracy
Działanie Strategii	D1.1.2 Wyrównywanie szans wejścia i powrotu na rynek pracy
Cel szczegółowy Strategii	C1.1.2.3 Poprawa dostępności do usług opiekuńczych nad dziećmi do lat 3 i edukacji przedszkolnej
Priorytet inwestycyjny RPO	**8iv.** Równość mężczyzn i kobiet we wszystkich dziedzinach, w tym dostęp do zatrudnienia, rozwój kariery, godzenie życia zawodowego i prywatnego oraz promowanie równości wynagrodzeń za taką samą pracę. **10i.** Ograniczenie i zapobieganie przedwczesnemu kończeniu nauki szkolnej oraz zapewnienie równego dostępu do dobrej jakości wczesnej edukacji elementarnej oraz kształcenia podstawowego, gimnazjalnego i ponadgimnazjalnego z uwzględnieniem formalnych, nieformalnych i pozaformalnych ścieżek kształcenia umożliwiających ponowne podjęcie kształcenia i szkolenia. **10a.** Inwestycje w kształcenie, szkolenie i szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie poprzez rozwój infrastruktury edukacyjnej i szkoleniowej
Poddziałanie SZOOP	8.1.2. Zapewnienie dostępu do usług opiekuńczych nad dziećmi do 3 lat – RIT 11.1.2. Wzrost upowszechnienia wysokiej jakości edukacji przedszkolnej – RIT 12.1.2. Infrastruktura wychowania przedszkolnego – RIT

Cel szczegółowy, którego osiąganie wspiera realizacja projektów	**8.1.2:** Poprawa dostępności do usług opiekuńczych nad dziećmi do 3 roku życia **11.1.2:** Wzrost dostępu do wysokiej jakości edukacji przedszkolnej w województwie śląskim. **12.1.2:** Zwiększona liczba miejsc w placówkach wychowania przedszkolnego
Typy projektów	**8.1.2:** 1. Tworzenie i funkcjonowanie podmiotów opieki nad dzieckiem do lat 3, w tym żłobków (m.in. przyzakładowych), klubów dziecięcych i punktów dziennej opieki; 2. Tworzenie nowych miejsc opieki w podmiotach opieki nad dzieckiem do lat 3 już istniejących; 3. Tworzenie i rozwijanie miejsc opieki nad dziećmi w innych formach opieki wymienionych w ustawie o opiece nad dziećmi do lat 3 obejmujące: a. sprawowanie opieki przez nianię, b. sprawowanie opieki przez opiekuna dziennego; 4. Pokrycie kosztów związanych z bieżącym świadczeniem usług opieki nad dziećmi do lat 3 dla osób znajdujących się w trudnej sytuacji, dla których obowiązek opieki nad dziećmi stanowi barierę w dostępie do rynku pracy. **11.1.2:** 1. Programy zapewniania dostępu do wysokiej jakości edukacji przedszkolnej oparte na subregionalnej analizie deficytów w zakresie dostępności miejsc wychowania przedszkolnego zawartej w strategii ZIT/RIT, zwiększające liczbę miejsc wychowania przedszkolnego oraz podnoszące jakość edukacji, obejmujące: a. utworzenie dodatkowych miejsc wychowania przedszkolnego, w liczbie odpowiadającej faktycznemu i prognozowanemu w perspektywie 3-letniej zapotrzebowaniu na usługi edukacji przedszkolnej na terenie danej gminy/miasta, na których są one tworzone w tym adaptacja oraz dostosowanie pomieszczeń do potrzeb dzieci z niepełnosprawnościami i/lub doposażenie danej placówki w pomoce dydaktyczne, b. wydłużenie godzin pracy placówek wychowania przedszkolnego, c. podniesienie jakości edukacji przedszkolnej poprzez doskonalenie umiejętności i kompetencji zawodowych nauczycieli, niezbędnych do pracy z dziećmi w wieku przedszkolnym, w tym z dziećmi ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, d. rozszerzenie oferty placówek wychowania przedszkolnego o dodatkowe zajęcia wyrównujące szanse edukacyjne dzieci w zakresie stwierdzonych deficytów oraz zajęcia na rzecz podnoszenia jakości edukacji przedszkolnej. Formy wsparcia wskazane w lit. b, c i d mogą być realizowane wyłącznie, jako uzupełnienie działań w zakresie tworzenia nowych miejsc wychowania przedszkolnego (nie dotyczy realizacji wsparcia dla dzieci z niepełnosprawnościami). **12.1.2:** Przebudowa, budowa przedszkoli, oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych i innych form wychowania przedszkolnego wraz z zapewnieniem niezbędnego wyposażenia, w tym przystosowanie do osób niepełnosprawnych.

Typy beneficjentów	**8.1.2, 11.1.2:** Wszystkie podmioty (z wyłączeniem osób fizycznych, nie dotyczy osób prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie przepisów odrębnych) **12.1.2:** 1. Jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia. 2. Inne państwowe lub samorządowe jednostki sektora finansów publicznych, których ustawowym lub statutowym zadaniem jest pełnienie zadań publicznych w zakresie edukacji. 3. Organizacje pozarządowe. 4. Osoby prawne i fizyczne będące organami prowadzącymi przedszkola, oddziały przedszkolne przy szkołach podstawowych oraz inne formy wychowania przedszkolnego. 5. Kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i innych związków wyznaniowych.
Formuła wyboru projektów	Tryb konkursowy dedykowany dla projektów realizowanych na obszarze Subregionu Zachodniego
Wskaźnik rezultatu bezpośredniego i jego wartości docelowa (2023)	**8.1.2:** – Liczba osób, które powróciły na rynek pracy po przerwie związanej z urodzeniem/wychowaniem dziecka, po opuszczeniu programu – 2 os. – Liczba osób pozostających bez pracy, które znalazły pracę lub poszukują pracy po opuszczeniu programu – 1 os. **11.1.2:** Liczba nauczycieli, którzy uzyskali kwalifikacje lub nabyli kompetencje po opuszczeniu programu – 14 os.
Wskaźnik produktu i jego wartość docelowa (2023)	**8.1.2:** – Liczba utworzonych miejsc opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 – 24 szt. – Liczba osób opiekujących się dziećmi w wieku do lat 3 objętych wsparciem w programie – 5 os. **11.1.2:** – Liczba miejsc wychowania przedszkolnego dofinansowanych w programie – 246 szt. – Liczba dzieci objętych w ramach programu dodatkowymi zajęciami zwiększającymi ich szanse edukacyjne w edukacji przedszkolnej – 926 os. – Liczba nauczycieli objętych wsparciem w programie – 17 os. **12.1.2:** – Potencjał objętej wsparciem infrastruktury w zakresie opieki nad dziećmi lub infrastruktury edukacyjnej – 597 os. – Liczba wspartych obiektów infrastruktury przedszkolnej – 7 szt.
Wskaźnik rezultatu strategicznego i jego wartość docelowa (2023)	Odsetek dzieci w wieku 0-3 lat objętych opieką w żłobkach – 4,0% Odsetek dzieci w wieku 3-4 lat objętych wychowaniem przedszkolnym – 84,1%

Źródło: Opracowanie własne.

V.2.6. Wiązka „Rewitalizacja i rozwój usług społecznych”.

Działania w ramach wiązki będą realizowane na obszarach zdiagnozowanych w lokalnych programach rewitalizacji, które są systematycznie opracowywane przez samorządy. Stan opracowywania programów obrazuje tabela, stanowiąca załącznik nr 2 do Strategii.

W ramach wiązki zakłada się ograniczenie zjawiska ubóstwa i wykluczenia społecznego poprzez aktywne włączenie w życie społeczne i zawodowe osób i grup szczególnie narażonych na wykluczenie społeczne za pomocą kompleksowych, zindywidualizowanych instrumentów aktywnej integracji i przy współpracy międzysektorowej, za pośrednictwem działań jakościowych i ilościowych w zakresie wsparcia dostępności usług warunkujących możliwości rozwojowe, ze szczególnym uwzględnieniem wsparcia obszarów z nasilonymi negatywnymi procesami społecznymi. Ponadto w ramach wiązki, przewiduje się minimalizowanie niedoborów w zakresie infrastruktury społecznej związanej ze świadczeniem usług socjalnych (mieszkalnictwo socjalne, wspomagane i chronione, w oparciu o istniejącą infrastrukturę), w powiązaniu z procesem aktywizacji zawodowej, mającej na celu usamodzielnienie ekonomiczne osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. Kluczowym efektem wsparcia będzie usamodzielnienie się ekonomiczne i społeczne osób objętych wsparciem. Wsparcie powiązane będzie z procesem integracji społecznej, aktywizacji społecznozawodowej i deinstytucjonalizacji usług (włączając formy stacjonarne). Tworzenie efektywnej opieki środowiskowej będzie elementem równoległym do dostosowania usług społecznych do potrzeb społeczeństwa. Zakłada się również dostosowanie budynków do pełnienia funkcji centrów usług dla społeczności, wraz z zakupem wyposażenia niezbędnego do ich prawidłowego funkcjonowania. Zintegrowane wykorzystanie wsparcia jest szczególnie istotne w odniesieniu do terytorialnej koncentracji problemów, dlatego pożądane będą działania przyjmujące formę przedsięwzięć odpowiadających kompleksowo na potrzeby grup wykluczonych w zakresie ich aktywizacji, które będą miały charakter długofalowego organizowania społeczności lokalnej.

Cele Strategii zostaną osiągnięte poprzez realizację w ramach wiązki min.: programów na rzecz wzmacniania potencjału społecznego i zawodowego lokalnych społeczności uwzględniających specyfikę terytorium i zamieszkujących je społeczności z uwzględnieniem działań: opartych o samopomoc i wolontariat, środowiskowych, prozatrudnieniowych, edukacyjnych oraz uzupełniająco kulturalnych. Nadto w ramach wiązki przewiduje się podniesienie jakości i dostępności usług wsparcia rodziny wspierające proces deinstytucjonalizacji, w tym: wsparcie dla tworzenia lub działalności placówek oferujących wsparcie dzienne dla dzieci i młodzieży, rozwijanie środowiskowych form opieki nad dziećmi i młodzieżą, wsparcie i rozwój

rodzinnych form pieczy zastępczej oraz podnoszenie jakości usług realizowanych w instytucjonalnych formach pieczy zastępczej, w tym kształcenie kandydatów na rodziny zastępcze, prowadzących rodzinne domy dziecka i dyrektorów placówek opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego, doskonalenie kompetencji osób sprawujących rodzinną pieczę zastępczą, rozwijanie asystentury rodzinnej, instytucji rodzin wspierających, pomocowych, jako wspierających rodzinę w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych; rozwój usług mieszkalnictwa wspieranego, poprzez zapewnienie dostępu do usług świadczonych w mieszkaniach chronionych, treningowych i wspieranych skierowanych do osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczonych wspierających proces ich integracji społecznej i zawodowej; rozwój usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych z uwzględnieniem priorytetyzacji w kierunku środowiskowej formuły świadczenia, w tym prowadzone w miejscu zamieszkania, obejmujące m.in.: tworzenie miejsc opieki w istniejących lub nowotworzonych ośrodkach zapewniających opiekę dzienną lub całodobową, w tym miejsc opieki krótkoterminowej w zastępstwie osób na co dzień opiekujących się osobami niesamodzielnymi, usługi asystenckie lub opiekuńcze w celu umożliwienia opiekunom osób niesamodzielnych podjęcie aktywności zawodowej, usługi dziennych opiekunów, asystentów osób niesamodzielnych, wolontariat opiekuńczy, pomoc sąsiedzką i inne formy samopomocowe, usługi zwiększające mobilność, autonomię i bezpieczeństwo osób niesamodzielnych (np. likwidowanie barier architektonicznych w miejscu zamieszkania, dowożenie posiłków), rozwój usług opiekuńczych w oparciu o nowoczesne technologie, np. teleopieki, aktywizacja środowisk lokalnych w celu tworzenia społecznych (sąsiedzkich) form samopomocy przy wykorzystaniu nowych technologii); rozwój środowiskowych form usług społecznych innych niż wymienione powyżej wspierających proces integracji społecznej, zawodowej osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczonych społecznie zgodne z kierunkami określonymi w *Wytycznych w zakresie realizacji przedsięwzięć w obszarze włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa z wykorzystaniem środków Europejskiego Funduszu Społecznego i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego na lata 2014-2020*; zwiększenie dostępu i jakości usług zdrowotnych służących zachowaniu, ratowaniu, przywracaniu lub poprawie zdrowia osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym zgodnie z kierunkami określonymi w *Wytycznych w zakresie zasad realizacji przedsięwzięć z udziałem środków EFS w obszarze zdrowia na lata 2014-2020*.

Uzupełniająco w ramach wiązki realizowane będą: roboty budowlane (za wyjątkiem budowy nowych obiektów) w zdegradowanych budynkach w celu adaptacji ich na mieszkania socjalne, wspomagane i chronione; roboty budowlane (za wyjątkiem budowy nowych obiektów) w zdegradowanych budynkach na potrzeby utworzenia centrów usług społecznościowych; roboty

budowlane (za wyjątkiem budowy nowych obiektów) w obiektach poprzemysłowych/ powojskowych/popegeerowskich/pokolejowych wraz z zagospodarowaniem przyległego otoczenia; zagospodarowywanie przestrzeni miejskich, w tym roboty budowlane (za wyjątkiem budowy nowych obiektów) w obiektach wraz z zagospodarowaniem przyległego otoczenia.

Realizacja projektów inwestycyjnych w ramach wiązki jest uzależniona od realizacji projektu z zakresu aktywnej integracji i usług społecznych, finansowanych w ramach EFS, a dotyczących określonej grupy społecznej, dotkniętej dysfunkcją lub wykluczeniem. Wsparcie inwestycyjne projektów z EFRR ma charakter uzupełniający (dodatkowy) i możliwe jest wyłącznie w powiązaniu z działaniami realizowanymi z EFS, które pełnią rolę wiodącą względem EFRR. Tak więc projekty muszą wykazywać charakter przedsięwzięć kompleksowych, koordynujących interwencję infrastrukturalną z wsparciem realizowanym w ramach EFS.

Projekty realizowane w ramach wiązki stanowią dopełnienie kompleksowego programu rewitalizacji podejmowanego na obszarze zdegradowanym, co oznacza, że projekty powinny stanowić uzupełnienie przedsięwzięć rewitalizacyjnych w ramach opracowanych PR. Szczegółowe dane o problemach oraz ich przyczynach znajdą się programach rewitalizacji opracowywanych przez poszczególne JST (w przypadku gdy na obszarze objętym rewitalizacją nie zidentyfikowano potrzeby interwencji infrastrukturalnej, interwencja związana z rozwojem mieszkalnictwa socjalnego, wspomaganego i chronionego oraz infrastruktury usług społecznych realizowana jest przy zachowaniu komplementarności z interwencją podejmowaną w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego). Dopuszcza się możliwość realizacji projektów z zakresu usług społecznych (działanie 9.2) z wyłączeniem obowiązku uzupełnienia przedsięwzięć rewitalizacyjnych, jednak obligatoryjne w takim przypadku jest zachowanie komplementarności z interwencją podejmowaną ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego.

Zestawienie najważniejszych informacji o realizacji wiązki obrazuje tabela nr 38.

Tabela 38. Kluczowe informacje dotyczące wiązki „Rewitalizacja i rozwój usług społecznych”.

Cel STRATEGII	CS.1 Rozwój kapitału ludzkiego bazujący na zatrudnialności i spójności społeczno-gospodarczej Subregionu Zachodniego
Priorytet Strategii	P1.2 Aktywność społeczna i zapobieganie wkluczeniom
Działanie Strategii	D1.2.1 Wzmocnienie lokalnych potencjałów rozwoju oraz kompleksowa rewitalizacja

Cel szczegółowy Strategii	C1.1.2.1.1 Zwiększona aktywizacja społeczno-gospodarcza ludności zamieszkującej rewitalizowane tereny C1.2.1.2 Lepszy dostęp do usług społecznych dla osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem
Priorytet inwestycyjny RPO	**9i**. aktywne włączenie, w tym z myślą o promowaniu równych szans oraz aktywnego uczestnictwa i zwiększaniu szans na zatrudnienie **9iv.** ułatwianie dostępu do przystępnych cenowo, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług socjalnych świadczonych w interesie ogólnym **9a.** inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną, które przyczyniają się do rozwoju krajowego, regionalnego i lokalnego, zmniejszania nierówności w zakresie stanu zdrowia, promowanie włączenia społecznego poprzez lepszy dostęp do usług społecznych, kulturalnych i rekreacyjnych, oraz przejścia z usług instytucjonalnych na usługi na poziomie społeczności lokalnych **9b.** wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności i obszarów miejskich i wiejskich
Poddziałanie SZOOP	**9.1.2** Wzmacnianie potencjału społeczno-zawodowego społeczności lokalnych -RIT **9.2.2** Rozwój usług społecznych i zdrowotnych – RIT **10.2.2** Rozwój mieszkalnictwa socjalnego, wspomaganego i chronionego oraz infrastruktury usług społecznych – RIT **10.3.2** Rewitalizacja obszarów zdegradowanych - RIT
Cel szczegółowy, którego osiąganie wspiera realizacja projektów	**9.1.2:** Wzmocnienie aktywności społecznej i zawodowej społeczności lokalnych zamieszkujących obszary zdegradowane i peryferyjne. **9.2.2:** Wzrost dostępności i jakości usług społecznych zapobiegających ubóstwu i wykluczeniu społecznemu **9.2.2:** Wzrost dostępności do usług zdrowotnych w regionie **10.2.2:** Lepszy dostęp do usług społecznych dla osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem **10.3.2:** Zwiększona aktywizacja społeczno-gospodarcza ludności zamieszkującej rewitalizowane tereny
Typy projektów	**9.1.2:** Programy na rzecz wzmacniania potencjału społecznego i zawodowego lokalnych społeczności uwzględniające specyfikę terytorium i zamieszkujących je społeczności z uwzględnieniem działań: opartych o samopomoc i wolontariat, środowiskowych, prozatrudnieniowych, edukacyjnych. Działania kulturalne mogą być realizowane wyłącznie jako wsparcie uzupełniające. **9.2.2:** 1. Działania w zakresie podniesienia jakości i dostępności usług wsparcia rodziny wspierające proces deinstytucjonalizacji, w tym: a. wsparcie dla tworzenia nowych miejsc w funkcjonujących placówkach w połączeniu z rozszerzeniem oferty wsparcia lub tworzenie nowych placówek oferujących wsparcie dzienne dla dzieci i młodzieży, rozwijanie środowiskowych form opieki nad dziećmi i młodzieżą (np. świetlice środowiskowe w tym z programem socjoterapeutycznym, kluby środowiskowe), b. wsparcie i rozwój rodzinnych form pieczy zastępczej oraz podnoszenie jakości usług realizowanych w instytucjonalnych formach pieczy zastępczej, w tym kształcenie kandydatów na rodziny zastępcze, prowadzących rodzinne domy dziecka i dyrektorów placówek opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego, doskonalenie kompetencji osób sprawujących rodzinną pieczę zastępczą,

	c. wsparcie i rozwój form pracy z rodziną, asystentury rodzinnej, instytucji rodzin wspierających, pomocowych jako wspierających rodzinę w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych; 2. Działania na rzecz rozwoju usług mieszkalnictwa wspieranego, poprzez zapewnienie dostępu do usług świadczonych w mieszkaniach chronionych, treningowych i wspieranych skierowanych do osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczonych wspierających proces ich integracji społecznej i zawodowej. 3. Działania na rzecz rozwoju usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych z uwzględnieniem priorytetyzacji w kierunku środowiskowej formuły świadczenia, w tym prowadzone w miejscu zamieszkania, obejmujące m.in.: a. tworzenie miejsc opieki w istniejących lub nowotworzonych ośrodkach zapewniających opiekę dzienną lub całodobową, w tym miejsc opieki krótkoterminowej w zastępstwie osób na co dzień opiekujących się osobami niesamodzielnymi, b. usługi asystenckie lub opiekuńcze w celu umożliwienia opiekunom osób niesamodzielnych podjęcie aktywności zawodowej, c. usługi dziennych opiekunów, asystentów osób niesamodzielnych, wolontariat opiekuńczy, pomoc sąsiedzką i inne formy samopomocowe, d. rozwój usług opiekuńczych w oparciu o nowoczesne technologie, np. teleopieki, aktywizacja środowisk lokalnych w celu tworzenia społecznych (sąsiedzkich) form samopomocy przy wykorzystaniu nowych technologii), e. usługi zwiększające mobilność, autonomię i bezpieczeństwo osób niesamodzielnych (np. likwidowanie barier architektonicznych w miejscu zamieszkania, dowożenie posiłków) – wyłącznie jako wsparcie uzupełniające projekty dotyczące usług asystenckich lub opiekuńczych. 4. Działania na rzecz rozwoju środowiskowych form usług społecznych innych niż wymienione powyżej wspierających proces integracji społecznej, zawodowej osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczonych społecznie zgodne z kierunkami określonymi w Wytycznych w zakresie realizacji przedsięwzięć w obszarze włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa z wykorzystaniem środków Europejskiego Funduszu Społecznego i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego na lata 2014-2020; 5. Działania w zakresie deinstytucjonalizacji usług zdrowotnych służących zachowaniu, ratowaniu, przywracaniu lub poprawie zdrowia osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym zgodnie z kierunkami określonymi w Wytycznych w zakresie zasad realizacji przedsięwzięć z udziałem środków EFS w obszarze zdrowia na lata 2014-2020. **10.2.2:** 1. Roboty budowlane (za wyjątkiem budowy nowych obiektów) w zdegradowanych budynkach w celu adaptacji ich na mieszkania socjalne, wspomagane i chronione. 2. Roboty budowlane (za wyjątkiem budowy nowych obiektów) w zdegradowanych budynkach na potrzeby utworzenia centrów usług społecznościowych. **10.3.2:** 1. Roboty budowlane (za wyjątkiem budowy nowych obiektów) w obiektach poprzemysłowych/ powojskowych/popegeerowskich/ pokolejowych wraz z zagospodarowaniem przyległego otoczenia. 2. Zagospodarowywanie przestrzeni miejskich, w tym roboty budowlane (za wyjątkiem budowy nowych obiektów) w obiektach wraz z zagospodarowaniem przyległego otoczenia.

	3. Roboty budowlane (za wyjątkiem budowy nowych obiektów) w zdegradowanych budynkach wraz z zagospodarowaniem przyległego otoczenia.
Typy beneficjentów	**9.1.2, 9.2.2:** Wszystkie podmioty (z wyłączeniem osób fizycznych, nie dotyczy osób prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie przepisów odrębnych). **10.2.2; 10.3.2:** 1. Jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia. 2. Podmioty, w których większość udziałów lub akcji posiadają jednostki samorządu terytorialnego lub ich związki i stowarzyszenia. 3. Podmioty działające na zlecenie samorządu terytorialnego wybrane zgodnie z prawem zamówień publicznych. 4. Kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych. 5. Organizacje pozarządowe. 6. Jednostki zaliczane do sektora finansów publicznych (niewymienione powyżej). 7. Spółdzielnie mieszkaniowe, wspólnoty mieszkaniowe, TBS, spółdzielnie. 8. Instytucje kultury. 9. Przedsiębiorcy.
Formuła wyboru projektów	Tryb konkursowy dedykowany dla projektów realizowanych na obszarze Subregionu Zachodniego
Wskaźnik rezultatu bezpośredniego i jego wartości docelowa (2023)	**9.1.2:** Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym poszukujących pracy, uczestniczących w kształceniu lub szkoleniu, zdobywających kwalifikacje, pracujących (łącznie z prowadzącymi działalność na własny rachunek) po opuszczeniu programu – 259 os. **9.2.2:** – Liczba wspartych w programie miejsc świadczenia usług społecznych istniejących po zakończeniu projektu – 11 szt. – Liczba wspartych w programie miejsc świadczenia usług zdrowotnych istniejących po zakończeniu projektu – 4 szt.. – Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym poszukujących pracy, uczestniczących w kształceniu lub szkoleniu, zdobywających kwalifikacje, pracujących (łącznie z prowadzącymi działalność na własny rachunek) po opuszczeniu programu – 63 os.
Wskaźnik produktu i jego wartość docelowa (2023)	**9.1.2:** – Liczba środowisk objętych programami aktywności lokalnej – 33 szt. – Liczba projektów zrealizowanych w pełni lub częściowo przez partnerów społecznych lub organizacje pozarządowe – 25 szt. – Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie – 654 os. **9.2.2:** – Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych usługami społecznymi świadczonymi w interesie ogólnym w programie – 517 os – Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych usługami zdrowotnymi w programie – 200 os. **10.2.2:**

	– Liczba wybudowanych/przebudowanych/ wyremontowanych objętych innymi robotami budowlanymi obiektów, w których realizowane są usługi aktywizacji społeczno-zawodowej – 13 szt. **10.3.2:** – Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją – 10 ha – Ludność mieszkająca na obszarach objętych zintegrowanymi strategiami rozwoju obszarów miejskich – 92 133 os.
Wskaźnik rezultatu strategicznego oraz jego wartość docelowa (2023)	**C1.2.1.1:** – Liczba funkcjonujących form aktywizacji ludności zamieszkującej rewitalizowane tereny – 632 szt. – Liczba zrealizowanych projektów związanych z rewitalizacją społeczno-gospodarczą w okresie programowania – 29 szt. **C1.2.1.2:** Liczba gospodarstw domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej – 13,131 tys. szt.

Źródło: Opracowanie własne.

V.2.7. Wiązka „Poprawa stanu powietrza w Subregionie Zachodnim”.

Zakładane w ramach wiązki przedsięwzięcia odnoszące się do celu szczegółowego C2.1.1.1. Zwiększona atrakcyjność transportu publicznego dla pasażerów, muszą wynikać z planów gospodarki niskoemisyjnej zawierających odniesienia do zrównoważonej mobilności miejskiej. Z kolei przedsięwzięcia odnoszące się do celów szczegółowych C2.1.2.1. Zwiększony poziom produkcji energii ze źródeł odnawialnych oraz C2.1.2.2. Zwiększona efektywność energetyczna w sektorze publicznym i mieszkaniowym, powinny wynikać z planów gospodarki niskoemisyjnej. Stan opracowań planów gospodarki niskoemisyjnej obrazuje tabela stanowiąca załącznik nr 4 do Strategii. Jeżeli z programów gospodarki niskoemisyjnej/planów mobilności miejskiej będą wynikać inne kluczowe problemy i będą one mieć istotny wpływ na zapisy Strategii, dokument zostanie zaktualizowany i opiniowany zgodnie z ustawą wdrożeniową. Głównym problemem Subregionu Zachodniego jest przekroczenie norm emitowanych do atmosfery pyłów PM 10. Inwestycje w zakresie sektora energetyki przyczynią się m.in. do zmniejszenia zużycia energii pierwotnej, poprzez wzrost efektywności energetycznej na poziomie: produkcji - wzrost efektywności produkcji cieplnej w miastach, zwiększenia wykorzystania ciepła użytkowego oraz zużycia - wzrost efektywności zużycia w sektorze mieszkaniowym i budynkach użyteczności publicznej. Zakłada się, że wraz z modernizacją energetyczną budynków użyteczności publicznej i mieszkalnych, budową instalacji

OZE oraz modernizacją źródeł ciepła, nastąpi wzrost efektywności energetycznej w sektorze publicznym i mieszkaniowym, obniżenie energochłonności gospodarki, a także ograniczenie tzw. „niskiej emisji". Uzupełniająco nastąpi wzrost udziału produkcji energii ze źródeł odnawialnych w końcowym zużyciu energii. Realizacja działań w tym zakresie powinna przyczyniać się do poprawy jakości powietrza w regionie w wyniku ograniczenia emisji do atmosfery m.in. dwutlenku węgla i pyłów. Wsparcie efektywności energetycznej oraz uzupełniająco produkcji i dystrybucji energii z odnawialnych źródeł przyczyni się również do efektywnego wykorzystywania regionalnych zasobów przez sektor publiczny i mieszkaniowy. Co więcej, w dłuższej perspektywie czasowej, w wyniku wsparcia ww. działań, nastąpi obniżenie koszów funkcjonowania administracji publicznej i sektora mieszkaniowego.

Dodatkowo przewiduje się wsparcie infrastruktury transportu zbiorowego oraz promowanie alternatywnych form przemieszczania się w miastach. Tym samym dojdzie do ograniczania emisji CO_2, jak i innych zanieczyszczeń. Inwestycje w transport miejski będą przyczyniać się do osiągnięcia niskoemisyjnej i zrównoważonej mobilności miejskiej. Również wsparcie w zakresie efektywnego energetycznie oświetlenia przestrzeni publicznej wpisuje się przyczyni się do osiągnięcia lepszych wyników w zakresie energooszczędności oraz redukcji emisji gazów cieplarnianych.

Jako podsumowanie, wskazać należy, że osiągnięcie celów Strategii w ramach wiązki, nastąpi min. poprzez: budowę i przebudowę infrastruktury służącej do produkcji i dystrybucji energii elektrycznej i/lub cieplnej ze źródeł odnawialnych, modernizację energetyczną budynków użyteczności publicznej oraz wielorodzinnych budynków mieszkalnych, likwidację „niskiej emisji" poprzez wymianę/modernizację indywidualnych źródeł ciepła lub podłączanie budynków do sieciowych nośników ciepła, budowę instalacji OZE w modernizowanych energetycznie budynkach, budowę, przebudowę liniowej i punktowej infrastruktury transportu zbiorowego (np. zintegrowane węzły przesiadkowe, drogi rowerowe, parkingi Park&Ride i Bike&Ride, buspasy, budowa systemów miejskich wypożyczalni rowerów wraz z zakupem rowerów), wdrażanie inteligentnych systemów transportowych (ITS), zakup taboru autobusowego na potrzeby transportu publicznego, poprawę efektywności energetycznej oświetlenia.

Zestawienie najważniejszych informacji o realizacji wiązki obrazuje tabela nr 39.

Tabela nr 39. Kluczowe informacje dotyczące wiązki „Poprawa stanu powietrza w Subregionie Zachodnim”.

Cel STRATEGII	CS.2 Zdrowe środowisko życia w Subregionie Zachodnim dzięki zmniejszonej antropopresji
Priorytet Strategii	P2.1 Ochrona powietrza i efektywność energetyczna
Działanie Strategii	D2.1.1 Równoważenie mobilności D2.1.2 Zapobieganie niskiej emisji w nieruchomościach publicznych i budynkach mieszkalnych
Cel szczegółowy Strategii	C2.1.1.1 Zwiększona atrakcyjność transportu publicznego dla pasażerów C2.1.2.1 Zwiększony poziom produkcji energii ze źródeł odnawialnych C2.1.2.2 Zwiększona efektywność energetyczna w sektorze publicznym i mieszkaniowym
Priorytet inwestycyjny RPO	**4a** wspieranie wytwarzania i dystrybucji energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych **4c** wspieranie efektywności energetycznej, inteligentnego zarządzania energią i wykorzystania odnawialnych źródeł energii w infrastrukturze publicznej, w tym w budynkach publicznych i w sektorze mieszkaniowym **4e** promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich rodzajów terytoriów, w szczególności dla obszarów miejskich, w tym wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej i działań adaptacyjnych mających oddziaływanie łagodzące na zmiany klimatu
Poddziałanie SZOOP	**4.1.2** Odnawialne źródła energii – RIT **4.3.2** Efektywność energetyczna i odnawialne źródła energii w infrastrukturze publicznej i mieszkaniowej – RIT **4.5.2** Niskoemisyjny transport miejski oraz efektywne oświetlenie - RIT
Cel szczegółowy, którego osiąganie wspiera realizacja projektów	**4.1.2:** Zwiększony poziom produkcji energii ze źródeł odnawialnych **4.3.2:** Zwiększona efektywność energetyczna w sektorze publicznym i mieszkaniowym **4.5.2:** Zwiększona atrakcyjność transportu publicznego dla pasażerów
Typy projektów	**4.1.2:** Budowa i przebudowa infrastruktury służącej do produkcji i dystrybucji energii ze źródeł odnawialnych **4.3.2:** 1. Modernizacja energetyczna budynków użyteczności publicznej oraz wielorodzinnych budynków mieszkalnych. 2. Likwidacja „niskiej emisji” poprzez wymianę/modernizację indywidualnych źródeł ciepła lub podłączanie budynków do sieciowych nośników ciepła. 3. Budowa instalacji OZE w modernizowanych energetycznie budynkach. **4.5.2:** 1. Budowa, przebudowa liniowej i punktowej infrastruktury transportu zbiorowego (np. zintegrowane węzły przesiadkowe, drogi rowerowe, parkingi Park&Ride i Bike&Ride, buspasy, budowa systemów miejskich wypożyczalni rowerów wraz z zakupem rowerów). 2. Wdrażanie inteligentnych systemów transportowych (ITS). 3. Zakup taboru autobusowego na potrzeby transportu publicznego. 4. Poprawa efektywności energetycznej oświetlenia
Typy beneficjentów	**4.1.2, 4.3.2:** 1. Jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia. 2. Podmioty, w których większość udziałów lub akcji posiadają jednostki samorządu terytorialnego lub ich związki i stowarzyszenia. 3. Jednostki zaliczane do sektora finansów publicznych (nie wymienione wyżej) 4. Podmioty wykonujące działalność leczniczą, w rozumieniu ustawy o działalności leczniczej, posiadające osobowość prawną lub zdolność prawną. 5. Szkoły wyższe. 6. Organizacje pozarządowe.

	7. Spółdzielnie i wspólnoty mieszkaniowe. 8. Towarzystwa budownictwa społecznego. **4.5.2:** <u>W zakresie niskoemisyjnego transportu:</u> 1. Jednostki samorządu terytorialnego oraz ich związki, których statutowym zadaniem jest wykonywanie ustawowych zadań jednostek samorządu terytorialnego w zakresie transportu publicznego. 2. Podmioty działające na zlecenie jednostek samorządu terytorialnego i ich związków, realizujące zadania z zakresu transportu publicznego, wybrane zgodnie z prawem zamówień publicznych. 3. Podmioty, w których większość udziałów posiada jednostka samorządu terytorialnego lub związek JST, realizujące na podstawie statutu zadania publiczne z zakresu transportu publicznego <u>W zakresie poprawy efektywności oświetlenia w gminach:</u> 1. Jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia. 2. Podmioty, w których większość udziałów lub akcji posiadają jednostki samorządu terytorialnego lub ich związki i stowarzyszenia. 3. Jednostki zaliczane do sektora finansów publicznych (nie wymienione wyżej) 4. Spółdzielnie, wspólnoty mieszkaniowe, towarzystwa budownictwa społecznego.
Formuła wyboru projektów	Tryb konkursowy dedykowany dla projektów realizowanych na obszarze Subregionu Zachodniego
Wskaźnik rezultatu bezpośredniego i jego wartości docelowa (2023)	**4.3.2:** – Stopień redukcji PM 10 – 75 t/rok
Wskaźnik produktu i jego wartość docelowa (2023)	**4.1.2:** – Szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych – 353 tony ekwiwalentu CO_2/rok – Liczba jednostek wytwarzania energii elektrycznej z OZE – 3 szt. – Liczba jednostek wytwarzania energii cieplnej z OZE – 4 szt. – Dodatkowa zdolność wytwarzania energii ze źródeł odnawialnych – 3MW **4.3.2:** – Zmniejszenie rocznego zużycia energii pierwotnej w budynkach publicznych – 19855 kWh/rok – Szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych – 967 tony ekwiwalentu CO_2/rok – Liczba jednostek wytwarzania energii elektrycznej z OZE – 5 szt. – Liczba jednostek wytwarzania energii cieplnej z OZE – 5 szt. – Dodatkowa zdolność wytwarzania energii ze źródeł odnawialnych – 3 MW – Liczba gospodarstw domowych z lepszą klasą zużycia energii – 83 szt. **4.5.2:** – Liczba zakupionych jednostek taboru pasażerskiego w publicznym transporcie zbiorowym komunikacji miejskiej – 4 szt. – Liczba wybudowanych zintegrowanych węzłów przesiadkowych – 1 szt. – Szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych – 33 tony ekwiwalentu CO_2/rok
Wskaźnik rezultatu strategicznego i jego wartość docelowa (2023)	**C2.1.1.1** Przewozy pasażerów środkami komunikacji miejskiej - 822,35 mln osób **C2.1.2.1** Udział produkcji energii elektrycznej ze źródeł odnawialnych w produkcji energii elektrycznej ogółem – 17,32%

	C2.1.2.2: – Sprzedaż energii cieplnej na cele komunalno-bytowe obejmująca mieszkalnictwo i budynki publiczne – 3332720,8 GJ – Średnioroczne stężenie pyłu zawieszonego (PM10) – 49,3 [µg/m3]

Źródło: Opracowanie własne.

V.2.8. Wiązka „Poprawa stanu środowiska i warunków życia w Subregionie Zachodnim”.

Realizacja wiązki przyczyni się do wsparcia inwestycji z zakresu budowy lub modernizacji sieci kanalizacyjnych, oczyszczalni ścieków oraz systemów zaopatrzenia w wodę. Skutkiem, czego większa liczba mieszkańców Subregionu Zachodniego skorzysta z systemu oczyszczania ścieków. Docelowo nastąpi zmniejszenie presji na środowisko naturalne poprzez ograniczenie zużycia wody, zmniejszenie ilości ścieków nieoczyszczonych wprowadzonych do rzek, a także zwiększenie odsetka oczyszczonych ścieków komunalnych. Wsparcie uzyskają projekty realizowane na obszarze aglomeracji, w rozumieniu ustawy Prawo wodne, o wielkości od 2 do 10 tys. RLM. Dokumentem stanowiącym podstawę do wyboru projektów będzie Krajowy Program Oczyszczania Ścieków Komunalnych wraz z opracowanym w toku aktualizacji KPOŚK Masterplanem dla wdrażania dyrektywy ściekowej, zawierającym listę potrzeb inwestycyjnych w poszczególnych aglomeracjach. Inwestycje w budową i modernizację infrastruktury wodociągowej będą możliwe tylko w ramach kompleksowych projektów regulujących gospodarkę ściekową lub gdy na danych terenie jest zapewniona sieć kanalizacyjna lub uregulowana gospodarka ściekowa. Realizacja wiązki przyczyni się do zwiększenia masy wycofanych z użytkowania i unieszkodliwionych wyrobów zawierających azbest, wygenerowania dodatkowych możliwości przerobowych w zakresie recyklingu odpadów, a także wsparcie dla zakładów zagospodarowania odpadami, co spowoduje zmniejszenie presji na środowisko naturalne, w tym poprawę jakości życia ludzi, dzięki zapewnieniu lepszego stanu środowiska i likwidacji uciążliwości związanych z odpadami.

Realizację celów Strategii, w ramach wiązki, przewiduje się min. poprzez: budowę i modernizację sieci kanalizacyjnych dla ścieków komunalnych oraz budowę i modernizację sieci kanalizacji deszczowej, budowę i modernizację oczyszczalni ścieków komunalnych, budowę instalacji do zagospodarowania komunalnych osadów ściekowych, budowę i modernizację systemów zaopatrzenia w wodę, budowę, rozwój lub modernizację zakładów odzysku i unieszkodliwiania odpadów komunalnych, kompleksowe unieszkodliwianie odpadów zawierających azbest.

Zestawienie najważniejszych informacji o realizacji wiązki obrazuje tabela nr 40.

Tabela nr 40. Kluczowe informacje dotyczące wiązki „Poprawa stanu środowiska i warunków życia w Subregionie Zachodnim”.

Cel STRATEGII	CS.2 Zdrowe środowisko życia w Subregionie Zachodnim dzięki zmniejszonej antropopresji
Priorytet Strategii	P2.2 Ochrona zasobów przyrody
Działanie Strategii	D2.2.1 Bezpieczne gospodarowanie odpadami D2.2.2 Racjonalizacja gospodarki wodno-ściekowej
Cel szczegółowy Strategii	C2.2.1.1 Zwiększony udział unieszkodliwionych odpadów komunalnych i azbestowych C2.2.2.1 Zwiększony odsetek ludności korzystającej z systemu oczyszczenia ścieków zgodnego z dyrektywą ścieków komunalnych
Priorytet inwestycyjny RPO	**6a** inwestowanie w sektor gospodarki odpadami celem wypełnienia zobowiązań określonych w dorobku prawnym Unii w zakresie środowiska oraz zaspokojenia wykraczających poza te zobowiązania potrzeb inwestycyjnych określonych przez państwa członkowskie **6b** inwestowanie w sektor gospodarki wodnej celem wypełnienia zobowiązań określonych w dorobku prawnym Unii w zakresie środowiska oraz zaspokojenia wykraczających poza te zobowiązania potrzeb inwestycyjnych, określonych przez państwa członkowskie
Poddziałanie SZOOP	**5.1.2** Gospodarka wodno-ściekowa – RIT **5.2.2** Gospodarka odpadami - RIT
Cel szczegółowy, którego osiąganie wspiera realizacja projektów	**5.1.2:** Zwiększony odsetek ludności korzystającej z systemu oczyszczania ścieków zgodnego z dyrektywą ścieków komunalnych **5.2.2:** Zwiększony udział unieszkodliwionych odpadów komunalnych i niebezpiecznych (azbest)
Typy projektów	**5.1.2:** 1. Budowa i modernizacja sieci kanalizacyjnych dla ścieków komunalnych oraz budowa i modernizacja sieci kanalizacji deszczowej. 2. Budowa i modernizacja oczyszczalni ścieków komunalnych. 3. Budowa instalacji do zagospodarowania komunalnych osadów ściekowych. 4. Budowa i modernizacja systemów zaopatrzenia w wodę. **5.2.2:** 1. Budowa/rozwój/modernizacja zakładów odzysku i unieszkodliwiania odpadów komunalnych. 2. Kompleksowe unieszkodliwianie odpadów zawierających azbest.
Typy beneficjentów	**5.1.2:** 1. Jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia. 2. Podmioty, w których większość udziałów lub akcji posiadają jednostki samorządu terytorialnego lub ich związki i stowarzyszenia. 3. Jednostki zaliczane do sektora finansów publicznych (nie wymienione wyżej) **5.2.2:** 1. Jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia. 2. Podmioty, w których większość udziałów lub akcji posiadają jednostki samorządu terytorialnego lub ich związki i stowarzyszenia. 3. Jednostki zaliczane do sektora finansów publicznych (nie wymienione wyżej). 4. Spółdzielnie i wspólnoty mieszkaniowe. 5. Towarzystwa budownictwa społecznego.
Formuła wyboru projektów	Tryb konkursowy dedykowany dla projektów realizowanych na obszarze Subregionu Zachodniego

Wskaźnik rezultatu bezpośredniego i jego wartości docelowa (2023)	-
Wskaźnik produktu i jego wartość docelowa (2023)	**5.1.2:** – Długość sieci kanalizacji sanitarnej – 38 km – Długość sieci wodociągowej – 2 km – Liczba wspartych oczyszczalni ścieków komunalnych – 1 szt. – Liczba dodatkowych osób korzystających z ulepszonego oczyszczania ścieków – 5162 RLM – Liczba dodatkowych osób korzystających z ulepszonego zaopatrzenia w wodę – 910 os. **5.2.2:** – Masa wycofanych z użytkowania i unieszkodliwionych wyrobów zawierających azbest – 434 t – Dodatkowe możliwości przerobowe w zakresie recyklingu odpadów – 17 132 t/rok – Liczba wspartych zakładów zagospodarowania odpadów – 1 szt.
Wskaźnik rezultatu strategicznego oraz jego wartość docelowa (2023)	**C2.2.1.1** Udział odpadów komunalnych niepodlegających składowaniu w ogólnej masie odpadów komunalnych – 50% **C2.2.2.1** Odsetek ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków – 74,58%

Źródło: Opracowanie własne.

Tabela nr 41. Tabela wskaźników produktu, rezultatu bezpośredniego i rezultatu strategicznego.

Cel strategiczny/ Priorytet /Działanie/ Cel szczegółowy	Nazwa wskaźnika	Typ wskaźnika (P, RB, RS)*	Jednostka pomiaru	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość wskaźnika		Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
						Pośrednia (2018)	Docelowa (2023)		
CS.1 Rozwój kapitału ludzkiego bazujący na zatrudnialności i spójności społeczno-gospodarczej Subregionu Zachodniego									
P1.1 Gospodarka i miejsca pracy									
D1.1.1 Przywrócenie funkcji gospodarczych na obszarach zdegradowanych									
C1.1.1.1 Ulepszone warunki dla rozwoju MŚP	Powierzchnia przygotowanych terenów inwestycyjnych	P	ha	0	2013	n/d	3,9	LSI/KSI	rok
	Nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach w stosunku do PKB	RS	%	8,8**	2011	n/d	10,91**	GUS	rok
C1.1.1.2 Zwiększone kompetencje uczniów szkół kształcących w zawodach	Potencjał objętej wsparciem infrastruktury w zakresie opieki nad dziećmi lub infrastruktury edukacyjnej	P	osoby	0	2013	839	4 361	LSI/KSI	rok
	Liczba wspartych obiektów kształcenia zawodowego	P	szt.	0	2013	2	8	LSI/KSI	rok
	Liczba uczniów szkół i placówek kształcenia zawodowego uczestniczących w stażach i praktykach u pracodawcy	P	osoby	0	2013	66	465	LSI/KSI	rok
	Liczba nauczycieli kształcenia zawodowego oraz instruktorów praktycznej nauki zawodu objętych wsparciem w programie	P	osoby	0	2013	n/d	17	LSI/KSI	rok
	Liczba szkół i placówek kształcenia zawodowego doposażonych w programie w sprzęt i materiały dydaktyczne niezbędne do realizacji kształcenia zawodowego	P	szt.	0	2013	n/d	3	LSI/KSI	rok
	Liczba szkół i placówek kształcenia zawodowego wykorzystujących doposażenie zakupione dzięki EFS	RB	szt.	0	2013	n/d	4	LSI/KSI	rok
	Liczba nauczycieli kształcenia zawodowego oraz instruktorów praktycznej nauki zawodu, którzy uzyskali kwalifikacje lub nabyli kompetencje po opuszczeniu programu	RB	osoby	0	2013	n/d	13	LSI/KSI	rok
	Zdawalność egzaminów zawodowych w województwie śląskim	RS	%	77,8	2013	n/d	84,8	OKE Jaworzno	rok

D1.1.2 Wyrównywanie szans wejścia i powrotu na rynek pracy									
C1.1.2.1 Obniżanie skali bezrobocia długookresowego	Liczba osób o niskich kwalifikacjach objętych wsparciem w programie	P	osoby	0	2013	n/d	269	LSI/KSI	rok
	Liczba osób w wieku 50 lat i więcej objętych wsparciem w programie	P	osoby	0	2013	n/d	50	LSI/KSI	rok
	Liczba osób w wieku 25 lat i więcej objętych wsparciem w programie	P	osoby	0	2013	n/d	260	LSI/KSI	rok
	Liczba osób bezrobotnych (łącznie z długotrwale bezrobotnymi) objętych wsparciem w programie	P	osoby	0	2013	33	108	LSI/KSI	rok
	Liczba osób długotrwale bezrobotnych objętych wsparciem w programie	P	osoby	0	2013	n/d	61	LSI/KSI	rok
	Liczba osób z niepełnosprawnościami objętych wsparciem w programie	P	osoby	0	2013	n/d	3	LSI/KSI	rok
	Liczba osób biernych zawodowo objętych wsparciem w programie	P	osoby	0	2013	n/d	18	LSI/KSI	rok
	Liczba osób w wieku 50 lat i więcej objętych wsparciem w programie	P	osoby	0	2013	n/d	23	LSI/KSI	rok
	Liczba osób o niskich kwalifikacjach objętych wsparciem w programie	P	osoby	0	2013	n/d	100	LSI/KSI	rok
	Liczba osób o niskich kwalifikacjach, które uzyskały kwalifikacje lub nabyły kompetencje po opuszczeniu programu	RB	osoby	0	2013	n/d	168	LSI/KSI	rok
	Liczba osób w wieku 50 lat i więcej, które uzyskały kwalifikacje lub nabyły kompetencje po opuszczeniu programu	RB	osoby	0	2013	n/d	38	LSI/KSI	rok
	Liczba osób w wieku 25 lat i więcej, które uzyskały kwalifikacje lub nabyły kompetencje po opuszczeniu programu	RB	osoby	0	2013	n/d	155	LSI/KSI	rok
	Liczba osób pracujących po opuszczeniu programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek)	RB	osoby	0	2013	n/d	69	LSI/KSI	rok
	Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu	RB	osoby	0	2013	n/d	41	LSI/KSI	rok
	Bezrobotni zarejestrowani pozostający bez pracy dłużej niż 1 rok w ogóle bezrobotnych	RS	%	31,9	2014	n/d	30,5	GUS	rok

C1.1.2.2 Rozwój przedsiębiorczości i samozatrudnienia	Liczba osób pozostających bez pracy, które otrzymały bezzwrotne środki na podjęcie działalności gospodarczej w programie	P	osoby	0	2013	n/d	20	LSI/KSI	rok
	Liczba utworzonych miejsc pracy w ramach udzielonych z EFS środków na podjęcie działalności gospodarczej	RB	szt.	0	2013	n/d	20	LSI/KSI	rok
	Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą w ogóle ludności	RS	%	5,89	2014	n/d	6,25	GUS	rok
C1.1.2.3 Poprawa dostępności do usług opiekuńczych nad dziećmi do lat 3 i edukacji przedszkolnej	Liczba utworzonych miejsc opieki nad dziećmi w wieku do lat 3	P	szt.	0	2013	n/d	24	LSI/KSI	rok
	Liczba osób opiekujących się dziećmi w wieku do lat 3 objętych wsparciem w programie	P	osoby	0	2013	n/d	5	LSI/KSI	rok
	Liczba miejsc wychowania przedszkolnego dofinansowanych w programie	P	szt.	0	2013	n/d	246	LSI/KSI	rok
	Liczba dzieci objętych w ramach programu dodatkowymi zajęciami zwiększającymi ich szanse edukacyjne w edukacji przedszkolnej	P	osoby	0	2013	n/d	926	LSI/KSI	rok
	Liczba nauczycieli objętych wsparciem w programie	P	osoby	0	2013	n/d	17	LSI/KSI	rok
	Potencjał objętej wsparciem infrastruktury w zakresie opieki nad dziećmi lub infrastruktury edukacyjnej	P	osoby	0	2013	119	597	LSI/KSI	rok
	Liczba wspartych obiektów infrastruktury przedszkolnej	P	szt.	0	2013	n/d	7	LSI/KSI	rok
	Liczba osób, które powróciły na rynek pracy po przerwie związanej z urodzeniem/wychowaniem dziecka, po opuszczeniu programu	RB	osoby	0	2013	n/d	2	LSI/KSI	rok
	Liczba osób pozostających bez pracy, które znalazły pracę lub poszukują pracy po opuszczeniu programu	RB	osoby	0	2013	n/d	1	LSI/KSI	rok
	Liczba nauczycieli, którzy uzyskali kwalifikacje lub nabyli kompetencje po opuszczeniu programu	RB	osoby	0	2013	n/d	14	LSI/KSI	rok
	Odsetek dzieci w wieku 3-4 lat objętych wychowaniem przedszkolnym	RS	%	61,4	2013	n/d	84,1	GUS	rok
	Odsetek dzieci w wieku 0-3 lat objętych opieką w żłobkach	RS	%	3,3	2013	n/d	4,0	GUS	rok

P1.2 Aktywność społeczna i zapobieganie wkluczeniom									
D1.2.1 Wzmocnienie lokalnych potencjałów rozwoju oraz kompleksowa rewitalizacja									
C1.1.2.1.1 Zwiększona aktywizacja społeczno-gospodarcza ludności zamieszkującej rewitalizowane tereny	Liczba środowisk objętych programami aktywności lokalnej	P	szt.	0	2013	n/d	33	LSI/KSI	rok
	Liczba projektów zrealizowanych w pełni lub częściowo przez partnerów społecznych lub organizacje pozarządowe	P	szt.	0	2013	n/d	25	LSI/KSI	rok
	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie	P	osoby	0	2013	213	654	LSI/KSI	rok
	Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacja	P	ha	0	2013	3	10	LSI/KSI	rok
	Ludność mieszkająca na obszarach objętych zintegrowanymi strategiami rozwoju obszarów miejskich	P	osoby	0	2013	n/d	92 133	LSI/KSI	rok
	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym poszukujących pracy, uczestniczących w kształceniu lub szkoleniu, zdobywających kwalifikacje, pracujących (łącznie z prowadzącymi działalność na własny rachunek) po opuszczeniu programu	RB	osoby	0	2013	n/d	259	LSI/KSI	rok
	Liczba funkcjonujących form aktywizacji ludności zamieszkującej rewitalizowane tereny	RS	szt.	290***	2013	n/d	632***	IZ RPO	Na początku okresu programowania, 2 razy w trakcie wdrażania programu, na końcu okresu programowania
	Liczba zrealizowanych projektów związanych z rewitalizacją społeczno-gospodarczą w okresie programowania	RS	szt.	23****	2014	n/d	29****	IZ RPO	rok
C1.2.1.2 Lepszy dostęp do usług społecznych dla osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem	Liczba wybudowanych/przebudowanych/ wyremontowanych objętych innymi robotami budowlanymi obiektów, w których realizowane są usługi aktywizacji społeczno-zawodowej	P	szt.	0	2013	n/d	13	LSI/KSI	rok
	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych usługami społecznymi świadczonymi w interesie ogólnym w programie	P	osoby	0	2013	n/d	517	LSI/KSI	rok
	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych usługami zdrowotnymi w programie	P	osoby	0	2013	n/d	200	LSI/KSI	rok
	Liczba wspartych w programie miejsc świadczenia usług społecznych istniejących po zakończeniu projektu	RB	szt.	0	2013	n/d	11	LSI/KSI	rok
	Liczba wspartych w programie miejsc świadczenia usług zdrowotnych istniejących po zakończeniu projektu	RB	szt.	0	2013	n/d	4	LSI/KSI	rok

	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym poszukujących pracy, uczestniczących w kształceniu lub szkoleniu, zdobywających kwalifikacje, pracujących (łącznie z prowadzącymi działalność na własny rachunek) po opuszczeniu programu	RB	osoby	0	2013	n/d	63	LSI/KSI	rok
	Liczba gospodarstw domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej	RS	tys. osób	9,727	2013	n/d	13,131	GUS	rok
CS.2 Zdrowe środowisko życia w Subregionie Zachodnim dzięki zmniejszonej antropopresji									
P2.1 Ochrona powietrza i efektywność energetyczna									
D2.1.1 Równoważenie mobilności									
C2.1.1.1 Zwiększona atrakcyjność transportu publicznego dla pasażerów	Liczba zakupionych jednostek taboru pasażerskiego w publicznym transporcie zbiorowym komunikacji miejskiej	P	szt.	0	2013	1	4	LSI/KSI	rok
	Liczba wybudowanych zintegrowanych węzłów przesiadkowych	P	szt.	0	2013	0	1	LSI/KSI	rok
	Liczba zainstalowanych inteligentnych systemów transportowych	P	szt.	0	2013	0	0	LSI/KSI	rok
	Szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych	P	tony ekwiwalentu CO_2/rok	0	2013	n/d	33	LSI/KSI	rok
	Przewozy pasażerów środkami komunikacji miejskiej	RS	mln osób	585,6**	2012	n/d	822,35**	GUS	rok
D2.1.2 Zapobieganie niskiej emisji w nieruchomościach publicznych i budynkach mieszkalnych									
C2.1.2.1 Zwiększony poziom produkcji energii ze źródeł odnawialnych	Szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych	P	tony ekwiwalentu CO_2/rok	0	2013	n/d	353	LSI/KSI	rok
	Liczba jednostek wytwarzania energii elektrycznej z OZE	P	szt.	0	2013	n/d	3	LSI/KSI	rok
	Liczba jednostek wytwarzania energii cieplnej z OZE	P	szt.	0	2013	n/d	4	LSI/KSI	rok
	Dodatkowa zdolność wytwarzania energii ze źródeł odnawialnych	P	MW	0	2013	n/d	3	LSI/KSI	rok
	Udział produkcji energii elektrycznej ze źródeł odnawialnych w produkcji energii elektrycznej ogółem	RS	%	7,1**	2012	n/d	17,32**	GUS	rok
C2.1.2.2 Zwiększona efektywność energetyczna w sektorze publicznym i mieszkaniowym	Zmniejszenie rocznego zużycia energii pierwotnej w budynkach publicznych	P	kWh/rok	0	2013	n/d	19 855	LSI/KSI	rok
	Szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych	P	tony ekwiwalentu CO_2/rok	0	2013	n/d	967	LSI/KSI	rok
	Liczba jednostek wytwarzania energii elektrycznej z OZE	P	szt.	0	2013	n/d	5	LSI/KSI	rok
	Liczba jednostek wytwarzania energii cieplnej z OZE	P	szt.	0	2013	n/d	5	LSI/KSI	rok

	Dodatkowa zdolność wytwarzania energii ze źródeł odnawialnych	P	MW	0	2013	n/d	3	LSI/KSI	rok
	Liczba gospodarstw domowych z lepszą klasą zużycia energii	P	szt.	0	2013	n/d	83	LSI/KSI	rok
	Stopień redukcji PM 10	RB	t/rok	0	2013	n/d	75	LSI/KSI	rok
	Sprzedaż energii cieplnej na cele komunalno-bytowe obejmująca mieszkalnictwo i budynki publiczne	RS	GJ	4565371	2013	n/d	3332720,8	GUS	rok
	Średnioroczne stężenie pyłu zawieszonego	RS	[µg/m3]	50,5	2013	n/d	49,3	WIOŚ	rok
P2.2 Ochrona zasobów przyrody									
D2.2.1 Bezpieczne gospodarowanie odpadami									
C2.2.1.1 Zwiększony udział unieszkodliwionych odpadów komunalnych i azbestowych	Masa wycofanych z użytkowania i unieszkodliwionych wyrobów zawierających azbest	P	t	0	2013	n/d	434	LSI/KSI	rok
	Dodatkowe możliwości przerobowe w zakresie recyklingu odpadów	P	t/rok	0	2013	n/d	17 132	LSI/KSI	rok
	Liczba wspartych zakładów zagospodarowania odpadów	P	szt.	0	2013	n/d	1	LSI/KSI	rok
	Udział odpadów komunalnych niepodlegających składowaniu w ogólnej masie odpadów komunalnych	RS	%	9,1**	2012	n/d	50**	GUS	rok
D2.2.2 Racjonalizacja gospodarki wodno-ściekowej									
	Długość sieci kanalizacji sanitarnej	P	km	0	2013	8	38	LSI/KSI	rok
	Długość sieci wodociągowej	P	km	0	2013	n/d	2	LSI/KSI	rok
	Liczba wspartych oczyszczalni ścieków komunalnych	P	szt.	0	2013	n/d	1	LSI/KSI	rok
	Liczba dodatkowych osób korzystających z ulepszonego oczyszczania ścieków	P	szt.	0	2013	n/d	5 162	LSI/KSI	rok
	Liczba dodatkowych osób korzystających z ulepszonego zaopatrzenia w wodę	P	osoby	0	2013	n/d	910	LSI/KSI	rok
	Odsetek ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków	RS	%	66	2013	n/d	74,58	GUS	rok

Źródło: Opracowanie własne.

* użyte skróty oznaczają: P – wskaźnik produktu, RB – wskaźnik rezultatu bezpośredniego, RS – wskaźnik rezultatu strategicznego

** przyjęto wartości założone dla Województwa Śląskiego ze względu na agregację danych GUS na poziomie NTS2

*** ze względu na to, że dane wynikają z badania ewaluacyjnego IZ RPO WSL i brak jest danych na poziomie subregionu, przyjęto dane założone dla Województwa Śląskiego

**** opracowanie własne na podstawie dokumentu Ewaluacja ex post RPO WSL 2007 – 2014

VI. ZASADY I TRYB WYBORU PROJEKTÓW.

W ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2014-2020 przewiduje się wsparcie dla Regionalnych Inwestycji Terytorialnych **w ścieżce konkursowej**. Podstawę prawną formuły ZIT/RIT, realizujących zintegrowane działania na rzecz zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich stanowi na gruncie wspólnotowym art. 36 *Rozporządzenia ogólnego z dnia 17 grudnia 2013 r.*, natomiast na gruncie prawa krajowego art. 30 *ustawy z dnia 11 lipca 2014 r. o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014–2020.*

Zgodnie z przytoczonym stanem prawnym, Związkowi Gmin i Powiatów Subregionu Zachodniego Województwa Śląskiego z siedzibą w Rybniku, pełniącemu funkcję Instytucji Pośredniczącej dla Regionalnych Inwestycji Terytorialnych RPO WSL 2014-2020 na podstawie zawartego porozumienia z Instytucją Zarządzającą RPO WSL, powierzona została część zadań dotyczących wdrażania narzędzia RIT, w tym m. in. zadania związane z procesem naboru i oceny wniosków o dofinansowanie projektów (współpraca przy opracowaniu kryteriów wyboru projektów, współpraca przy opracowywaniu harmonogramu konkursów, współdzielenie roli Instytucji Organizującej Konkurs tj. odpowiedzialność za organizację, przeprowadzenie zgodnie z właściwymi dokumentami oraz nadzorowanie oceny merytorycznej w zakresie kryteriów zgodności ze Strategią RIT, udział w ocenie projektów w ramach Komisji Oceny Projektów (KOP) w zakresie zgodności ze Strategią RIT, w razie potrzeby udział w procedurze odwoławczej w zakresie oceny RIT oraz zatwierdzanie listy ocenionych projektów wspólnie z IZ RPO WSL).

Wstępna ocena projektów planowanych do realizacji w ramach RIT będzie przeprowadzana wg następującej metodologii: projekty przewidziane do realizacji w formule RIT muszą wpisywać się w wiązki mające strategiczne znaczenie dla rozwoju subregionu oraz pozostawać w zgodzie ze Strategią Regionalnych Inwestycji Terytorialnych Subregionu Zachodniego Województwa Śląskiego oraz Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Śląskiego 2014-2020. Projekty planowane do dofinansowania w ramach RIT powinny spełniać zarówno kryteria zgodności ze Strategią RIT, jak i kryteria programowe, formalne oraz merytoryczno-techniczne.

Do zadań Instytucji Pośredniczącej RIT Subregionu Zachodniego należy przygotowanie we współpracy z IZ RPO WSL do zatwierdzenia przez KM RPO WSL propozycji kryteriów wyboru

projektów dotyczących zgodności ze Strategią RIT dla Działań/ Poddziałań objętych RIT, po uzyskaniu opinii IP RT Subregionu Zachodniego. IP RIT uczestniczy ponadto w przygotowaniu pozostałych kryteriów wyboru projektów we współpracy z IZ RPO WSL, które następnie przedkładane są do zatwierdzenia przez Komitet Monitorujący RPO WSL.

Kryteria będą opracowywane z uwzględnieniem zasad przejrzystości, rzetelności, bezstronności i równego dostępu do informacji podczas wyboru projektów do dofinansowania. Kryteria oraz procedury wyboru projektów będą uwzględniać fundamentalne zasady tj.: zgodność z obowiązującymi przepisami prawa unijnego i krajowego (art. 6 *rozporządzenia ogólnego*), zapewnienie dostępności dla osób z niepełnosprawnościami, zapewnienie równości kobiet i mężczyzn oraz niedyskryminację (art.7 *rozporządzenia ogólnego*) i uwzględnianie zasady zrównoważonego rozwoju (art.8 *rozporządzenia ogólnego*).

Kryteria wyboru projektów zgodności ze Strategią RIT odnoszą się do celów szczegółowych Strategii RIT.

Kryteria wyboru projektów zgodności ze Strategią RIT w ramach RIT Subregionu Zachodniego obejmują: kryteria dostępu (kryteria 0/1, których spełnienie jest obligatoryjne), wspólne dla projektów w ramach EFRR i EFS, które dotyczą:

- Lokalizacji projektu na obszarze funkcjonalnym danego ZIT/RIT
- Zgodności uzasadnienia i celu projektu z diagnozą i Priorytetami/Celami /Działaniami Strategii ZIT/RIT
- Zgodności przedmiotu projektu z zakresem wsparcia wskazanym w Strategii ZIT/RIT

Niespełnienie przez projekt co najmniej jednego z w/w kryteriów powoduje, że projekt otrzymuje ocenę negatywną, nie podlega dalszej ocenie i nie kwalifikuje się do dofinasowania.

W części odnoszącej się do projektów z zakresu EFRR, koncentruje się na sześciu wymienionych poniżej obszarach tematycznych, premiując każdy z nich punktacją w zakresie od 0/1 do 4 oraz odpowiednią wartością wagową. W tej fazie oceny projekt może uzyskać maksymalnie 40 punktów, a wymaganym progiem oceny pozytywnej jest uzyskanie 40%, czyli 16 punktów.

Ocenie podlega:

1. Adekwatność projektu do zdiagnozowanych problemów/wyzwań oraz Celów/Priorytetów/ Działań wskazanych w Strategii ZIT/RIT.
2. Stopień realizacji przez projekt celów Strategii ZIT/RIT mierzony stopniem wpływu projektu na osiągnięcie wskaźników produktu lub rezultatu bezpośredniego danego Celu/Priorytetu/Działania ZIT/RIT, adekwatnych dla typu projektu
3. Komplementarny charakter projektu.
4. Wpływ Związków ZIT/RIT /sygnatariuszy Porozumień w sprawie realizacji ZIT/RIT na realizację projektów na obszarze objętym Strategią ZIT/RIT.
5. Udział partnerów lokalnych oraz społeczności lokalnych w planowaniu i realizacji projektu.
6. Doświadczenie wnioskodawcy.

Ocena zgodności projektów z celami oraz priorytetami Strategii RIT stanowi 50% wartości wagowej całkowitej oceny projektu.

W przypadku projektów z obszaru Europejskiego Funduszu Społecznego, etap oceny zgodności ze Strategią RIT odbywa się w oparciu o szczegółowe kryteria dla poszczególnych poddziałań, w ramach których ocenie podlega między innymi poprawność Programu Rewitalizacji, zgodność projektu z Programem Rewitalizacji oraz komplementarność i partnerstwo wielosektorowe.

W pierwszej kolejności weryfikowane będzie spełnienie kryteriów zgodności ze Strategią ZIT/RIT – dostępu (zerojedynkowe), które zostały wskazane wyżej oraz kryteriów dostępu wskazanych w kryteriach zgodności ze Strategią ZIT/RIT szczegółowych dla poddziałań ZIT/RIT - EFS, które mają charakter obligatoryjny. Niespełnienie przez projekt, co najmniej jednego z kryteriów powoduje, że projekt otrzymuje ocenę negatywną i nie kwalifikuje się do dofinasowania.

W drugiej kolejności weryfikowane będą kryteria zgodności ze Strategią ZIT/RIT szczegółowe dla Poddziałań ZIT/RIT (kryteria dodatkowe). W ramach każdego szczegółowego kryterium dodatkowego możliwe jest przyznanie zdefiniowanej liczby punktów. Ostateczną liczbę punktów w tej części oceny stanowi średnia arytmetyczna z punktów przyznanych przez oceniających. Projekt otrzymuje ocenę pozytywną w przypadku, gdy uzyskał co najmniej 20 punktów tj. 40% maksymalnej, możliwej do uzyskania punktacji w ramach kryteriów zgodności ze Strategią ZIT/RIT szczegółowych dla poddziałań ZIT/RIT – EFS. Projekt, który uzyska mniej niż 40% punktów otrzymuje ocenę negatywną i nie kwalifikuje się do dofinansowania. Maksymalna możliwa do uzyskania punktacja w ramach kryteriów zgodności ze Strategią ZIT/ RIT wynosi 50 punktów.

W ramach części 2 oceny w ramach EFS projekt oceniany jest na podstawie ogólnych kryteriów horyzontalnych oraz ogólnych kryteriów merytorycznych (ocena IZ RPO WSL/IP RPO WSL). Wniosek, który nie spełnia ogólnych kryteriów horyzontalnych otrzymuje ocenę negatywną. Następnie oceniane są ogólne kryteria merytoryczne składające się z kryteriów 0/1 oraz kryteriów punktowych. Spełnienie kryteriów 0/1 jest konieczne aby wniosek uzyskał pozytywną ocenę. Niespełnienie któregokolwiek z 0/1 ogólnych kryteriów merytorycznych skutkuje negatywną oceną. Projekt otrzymuje ocenę pozytywną w przypadku uzyskania 60% maksymalnej możliwej do uzyskania punktacji w ramach ogólnych kryteriów merytorycznych. Maksymalna punktacja możliwa do uzyskania w ramach ogólnych kryteriów merytorycznych wynosi 50 punktów. Aby wniosek uzyskał pozytywną ocenę musi uzyskać minimum punktowe w wysokości 30 pkt. możliwych do uzyskania w trakcie 2 części oceny merytorycznej oraz uzyskać minimum punktowe w kryteriach, dla których minimum punktowe zostało określone w regulaminie konkursu.

Ostateczną ocenę wniosku stanowi suma arytmetyczna punktów przyznanych na 1 części oceny merytorycznej oraz punktów przyznanych na 2 części oceny merytorycznej.

Kryteria wyboru projektów dotyczące zgodności ze Strategią RIT oraz ich ewentualne zmiany są opracowywane przez IZ RPO WSL we współpracy z IP RIT oraz każdorazowo przedkładane są do zatwierdzenia Komitetowi Monitorującemu RPO WSL.

Instytucja Pośrednicząca RIT Subregionu Zachodniego zobowiązała się, na podstawie Porozumienia z IZ RPO WSL, do udziału w ocenie projektów w zakresie kryteriów zgodności ze Strategią RIT, na zasadach określonych przez IZ RPO WSL. IP RIT SZ współdzieli z IZ RPO WSL/ IP WUP rolę Instytucji Organizującej Konkurs, współpracuje z IZ RPO WSL w wyborze ekspertów zewnętrznych dokonujących oceny oraz bierze udział w ocenie projektów w ramach Komisji Oceny Projektów, w zakresie oceny zgodności ze Strategią RIT, na podstawie właściwych kryteriów wyboru projektów, zatwierdzonych przez Komitet Monitorujący RPO WSL. Sposób działania KOP określa Regulamin pracy KOP, który opracowuje IZ RPO WSL/IP WUP i konsultuje z IP RIT SZ.

Ocena projektów służących realizacji Strategii RIT Subregionu Zachodniego jest realizowana w oparciu o kryteria przyjęte przez Komitet Monitorujący, w tym kryteria dot. zgodności ze Strategią RIT, w których opracowaniu uczestniczy IP RIT. Nabór projektów w ramach RIT Subregionu Zachodniego jest organizowany przez IZ RPO WSL 2014-2020 lub Wojewódzki

Urząd Pracy we współpracy z IP RIT Subregionu Zachodniego. Każdorazowo w ramach naborów dedykowanych RIT, pracownicy IZ RPO WSL/IP RPO WSL dokonują ceny formalnej wniosków o dofinansowanie.

Pracownicy IP RIT i/lub eksperci zewnętrzni, z którymi IP RIT SZ zawrze umowy cywilno-prawne, wchodzą w skład Komisji Oceny Projektów i uczestniczą w ocenie projektów w zakresie oceny merytorycznej w zakresie zgodności ze Strategią RIT. Druga część oceny merytorycznej dokonywana jest przez ekspertów IZ RPO WSL oraz pracowników IP RPO WSL i dotyczy kryteriów merytorycznych dla poszczególnych poddziałań RPO WSL. Obie części oceny merytorycznej prowadzone są równolegle.

Szczegółowe kryteria wyboru projektów, w tym kryteria zgodności ze Strategią RIT, zawarte zostaną w załączniku do Szczegółowego Opisu Osi Priorytetowych RPO WSL 2014-2020.

Po dokonaniu pełnej oceny merytorycznej (kryteria zgodności ze Strategią RIT oraz kryteria merytoryczne dla poszczególnych poddziałań RPO WSL), IZ RPO WSL/IP RPO WSL przygotowuje listę ocenionych projektów i przekazuje do IP RIT SZ celem zatwierdzenia. Instytucja Pośrednicząca RIT Subregionu Zachodniego zatwierdza listę ocenionych projektów w ramach danego naboru dedykowanego RIT Subregionu Zachodniego w formie uchwały Zarządu Związku Subregionu Zachodniego z siedzibą w Rybniku. Następnie listę projektów zatwierdza IZ RPO WSL.

Pełna dokumentacja projektowa składana jest przez poszczególnych beneficjentów z terenu subregionu zachodniego do IZ RPO WSL oraz Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Katowicach (Instytucja Pośrednicząca, gdzie składana będzie część projektów EFS), celem dokonania oceny formalnej i merytorycznej, za wyjątkiem oceny kryteriów dot. zgodności ze Strategią RIT.

Zgodnie z ustawą wdrożeniową (art. 46 ust. 4): po rozstrzygnięciu konkursu właściwa instytucja zamieści na swojej stronie internetowej oraz portalu listę projektów wybranych do dofinansowania wyłącznie na podstawie spełnienia kryteriów wyboru projektów albo listę projektów, które uzyskały wymaganą liczbę punktów, z wyróżnieniem projektów wybranych do dofinasowania. Po rozstrzygnięciu konkursu projektodawca informowany będzie o wynikach oceny. Informacja sporządzana zostanie pisemnie i będzie zawierała uzasadnienie oceny, punktację otrzymaną przez projekt lub informację o spełnieniu bądź niespełnieniu kryteriów. W przypadku

oceny negatywnej, stosownie do art. 46 ust. 5 *ustawy wdrożeniowej*, podawana będzie informacja o możliwości wniesienia protestu na zasadach określonych w art. 53 i 54 *ustawy wdrożeniowej*. Procedura odwoławcza odnosi się do właściwej oceny formalnej i właściwej oceny merytorycznej trybu konkursowego. Protest jest rozpatrywany przez IZ/ IP RPO WSL w zakresie działań powierzonych do wdrażania tym instytucjom (IP RIT w zakresie oceny kryteriów dotyczących zgodności ze Strategią RIT). Zgodnie z art. 61 ustawy wdrożeniowej wnioskodawca będzie mógł złożyć skargę do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego. Od orzeczenia Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego wnioskodawca lub IZ RPO WSL będzie mógł wnieść skargę kasacyjną do Naczelnego Sądu Administracyjnego.

Rys. 16. Schemat procedury wyboru projektów RIT.

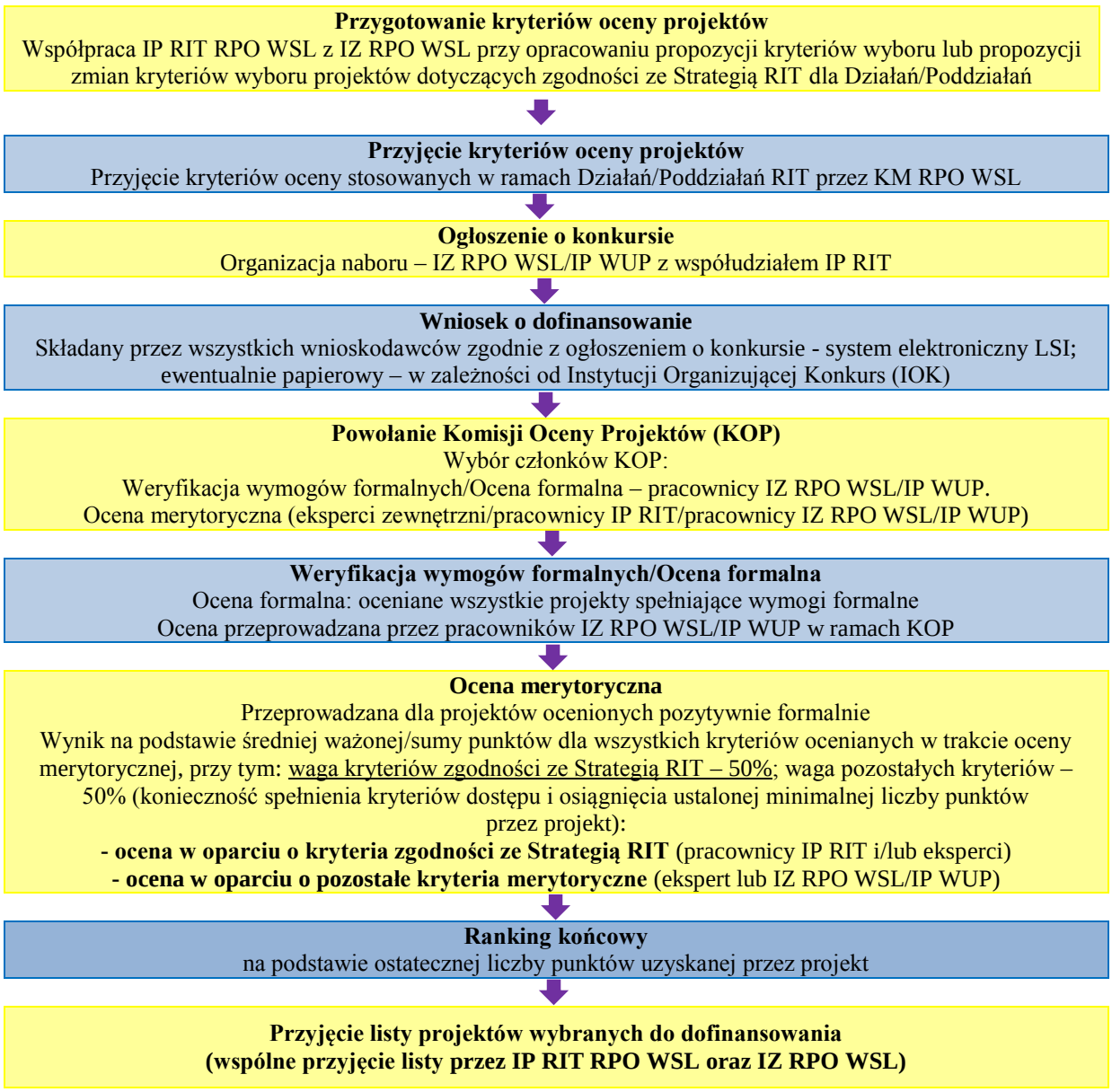

VII. RAPORT Z PRZYGOTOWANIA STRATEGII RIT.

Strategia RIT będzie wdrażana przez Związek Gmin i Powiatów Subregionu Zachodniego z siedzibą w Rybniku wespół z dwudziestoma ośmioma jednostkami samorządu terytorialnego tworzącymi Związek. Stąd też udział w przygotowaniu Strategii brały udział samorządy, które będą zaangażowane w jej wdrażanie. Bezpośredni wkład w konsultacje i kształt dokumentu ma grupa robocza ds. RPO WSL 2014 – 2020. Narzędziem służącym uwzględnieniu zasady partnerstwa było zawiązanie stowarzyszenia JST w oparciu o właściwe przepisy Ustawy z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (tj. Dz. U. z 2013 roku, poz. 594 ze zm.) oraz Ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (tj. Dz. U. z 2013 poz. 595 ze zm.) i realizacja wszelkich prac w ramach stowarzyszenia. Uwzględniając, że członkowie Związku reprezentowani są na Zgromadzeniu Ogólnym, które ma określone statutem kompetencje do przyjmowania Strategii oraz jej aktualizacji, wskazać należy, że kompetencje partnerów samorządowych określone są kompetencjami poszczególnych organów Związku. Analogicznie do partnerskiej formy wdrażania Strategii RIT, Związek będzie prowadził działania informacyjne i animacyjne na rzecz tworzenia partnerstw w związku z ubieganiem się o środki w ramach RIT. Zakłada się udział przedstawicieli Związku w spotkaniach potencjalnych beneficjentów, w trakcie których będą prezentowane możliwości partnerskiej realizacji projektów. W tym zakresie przewiduje się również podjęcie współpracy z Lokalnym Punktem Informacji o Funduszach Europejskich w Rybniku.

Dokument został poddany konsultacjom wśród jednostek samorządu terytorialnego Subregionu Zachodniego oraz wśród organizacji parasolowych zrzeszających organizacje pozarządowe. Samorządy tworzące Związek umożliwiły proces konsultacji poprzez umieszczenie treści dokumentu oraz formularza zgłaszania uwag na swoich stronach internetowych, w tym BIP. Dokument został również umieszczony na stronie internetowej Związku www.subregion.pl.

Dokument został także przekazany do takich podmiotów, jak Rady Pożytku Publicznego oraz związki stowarzyszeń, funkcjonujące na obszarze Subregionu Zachodniego.

Kalendarium prac nad Strategią RIT prezentuje się następująco:

I. wrzesień – listopad 2013 – przygotowanie pierwszej wersji Strategii RIT – Związek Subregionu Zachodniego z siedzibą w Rybniku;
II. listopad 2013 r. – przekazanie dokumentu do konsultacji IZ RPO WSL 2014 – 2020;
III. kwiecień – maj 2014 – analiza uwag IZ RPO WSL 2014 – 2020;
IV. czerwiec – sierpień 2014 – redagowanie drugiej wersji dokumentu Strategii RIT;
V. sierpień – wrzesień 2014 – konsultacje społeczne Strategii RIT i przekazanie IZ RPO WSL 2014 – 2020;
VI. wrzesień – grudzień 2014 – analiza uwag, prace nad dokumentem Strategii RIT;
VII. I kw. 2015 – redagowanie trzeciej wersji Strategii RIT, przekazanie dokumentu roboczego do IZ RPO WSL 2014 – 2020, ewentualne korekty i prace nad przygotowaniem dokumentu Strategii do przyjęcia.

Zestawienie zgłoszonych oraz sposób ich uwzględnienia obrazuje raport, stanowiący załącznik nr 5 do Strategii.

VIII. ODNIESIENIE DO INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH.

W ramach Strategii RIT Subregionu Zachodniego nie przewiduje się wsparcia dla projektów w ramach instrumentów finansowych. W razie wystąpienia na etapie wdrażania Strategii RIT zasadności zastosowania takich instrumentów, wynikającego z zasad realizacji Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2014-2020, w Strategii RIT zostaną wprowadzone stosowne zmiany, zgodnie z dokumentami programowymi RPO WSL.

IX. STRATEGICZNA OCENA ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO.

Zgodnie ze stanowiskiem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Katowicach[10], Strategia RIT posiada charakter dokumentu strategicznego i jako taka, nie przesądza o konkretnych lokalizacjach planowanych przedsięwzięć, stosowanych technologiach realizacji inwestycji i parametrach funkcjonowania ukończonych projektów. Celem Strategii RIT jest zwiększenie zaangażowania partnerów lokalnych, w tym jednostek samorządu terytorialnego w zarządzanie środkami strukturalnymi Unii Europejskiej. Strategia, jako dokument stanowi więc podstawę realizacji RIT. Jest ona swoistym programem, w oparciu o który znajdzie uzasadnienie realizacja poszczególnych projektów.

Możliwe oddziaływanie na środowisko przedsięwzięć realizowanych w wyniku wdrożenia Strategii RIT będzie rozpatrywane podczas procedowania możliwości finansowania poszczególnych inwestycji. W przypadku zamierzeń, które mogą znacząco oddziaływać na środowisko zostanie przeprowadzona procedura oceny oddziaływania na środowisko w trybie ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz ocenach oddziaływania na środowisko (z późn. zm.).

Jednocześnie, zakres działań Strategii RIT co do zasady ogranicza się do zakresu interwencji RPO WSL, dla którego Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Katowicach wydał opinię pozytywną w ramach procedury strategicznej ocenie oddziaływania na środowisko.

Tym samym, wobec faktu, że Strategia RIT zakłada realizację inwestycji w Działaniach RPO WSL 2014 – 2020, wskazanych w treści niniejszego dokumentu, które de facto zostały ocenione już pozytywnie przez RDOŚ, przeprowadzenie odrębnej strategicznej oceny oddziaływania na środowisko Strategii RIT, w opinii Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Katowicach oraz Śląskiego Inspektora Sanitarnego, nie jest konieczne.

[10] Pismo z 13 września 2013 r., sygn. WOOŚ.410.326.2013.RK1

X. ZGODNOŚĆ STRATEGII RIT Z KRAJOWYMI I UNIJNYMI DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI ORAZ PLANISTYCZNYMI.

X.1. **Zgodność dokumentacyjna.**

Strategia Regionalnych Inwestycji Terytorialnych powstała w głównej mierze w oparciu o Umowę Partnerstwa i ustawę z dnia 11 lipca 2014 r. o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014-2020, a także wytyczne opracowane przez Ministerstwo Rozwoju Regionalnego (tytuł dokumentu: Zasady realizacji Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych w Polsce, data publikacji: lipiec 2013 r.). Podstawą do jej opracowania był również rozdział dotyczący wymiaru terytorialnego zamieszczony w RPO WSL 2014 – 2020. Jest ona także ściśle powiązana ze Strategią rozwoju oraz innymi dokumentami takimi jak: Strategia „Śląskie 2020+", KSRR 2010 – 2020, Strategia Europa 2020, Umowa Partnerstwa.

Treść niniejszego dokumentu, podobnie jak w/w obejmuje wyzwania, potrzeby i potencjały niezbędne do wzmocnienia spójności terytorialnej i wsparcia obszarów funkcjonalnych. Działania te będą realizowane z wykorzystaniem doświadczeń uzyskanych przy wdrażaniu Programu Rozwoju Subregionów, obejmujących udział partnerów lokalnych w wyborze przedsięwzięć do dofinansowania oraz partnerską formułę realizacji PRS w perspektywie 2007 – 2013.

Strategia RIT Subregionu Zachodniego jest zgodna lub nie pozostaje w sprzeczności z dokumentami stanowiącymi o kierunkach zagospodarowania przestrzeni w jednostkach samorządu terytorialnego tworzących obszar. Mowa tu przede wszystkim o miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego. Taki sam stan faktyczny istnieje w stosunku do Wojewódzkiego Planu Zagospodarowania Przestrzennego.

Strategia RIT Zachodniego obszaru funkcjonalnego jest zgodna z koncepcjami prezentowanymi na potrzeby opracowania Lokalnych Programów Rewitalizacji, które będą redagowane i wdrażane przez samorządy.

Tabela nr 42. Zgodność Strategii RIT z dokumentami wyższego rzędu.

Cele strategiczne Subregionu Zachodniego	CS1. Rozwój kapitału ludzkiego bazujący na zatrudnialności i spójności społeczno-gospodarczej Subregionu Zachodniego			CS2. Zdrowe środowisko życia w Subregionie Zachodnim dzięki zmniejszonej antropopresji			
Priorytety	P1.1 Gospodarka i miejsca pracy		P1.2 Aktywność społeczna i zapobieganie wkluczeniom	P2.1 Ochrona powietrza i efektywność energetyczna		P2.2 Ochrona zasobów przyrody	
Działania	D1.1.1 Przywrócenie funkcji gospodarczych na obszarach zdegradowanych	D1.1.2 Wyrównywanie szans wejścia i powrotu na rynek pracy	D1.2.1 Wzmocnienie lokalnych potencjałów rozwoju oraz kompleksowa rewitalizacji	D2.1.1 Równoważenie mobilności	D2.1.2 Zapobieganie niskiej emisji w nieruchomościach publicznych i budynkach mieszkalnych	D2.2.1 Bezpieczne gospodarowanie odpadami	D2.2.2 Racjonalizacja gospodarki wodno-ściekowej
Strategia rozwoju	C1. Konkurencyjna struktura gospodarcza subregionu zachodniego opierająca się na wykorzystywaniu potencjałów wewnętrznych oraz powiązaniach z sąsiednimi centrami rozwoju nowej gospodarki: C1.3. Przedsiębiorczość wykorzystująca potencjały subregionu oraz rozwijająca się w otoczeniu tradycyjnych branż subregionu, w tym przemysłu wydobywczego, energetycznego i rolnictwa. C1.4. Wysoka atrakcyjność inwestycyjna subregionu opierająca się na kapitale ludzkim, korzystnej lokalizacji oraz dobrze przygotowanych terenach inwestycyjnych.	C2. Wysoka jakość kapitału ludzkiego zwiększająca szanse rozwoju indywidualnego oraz wspierająca rozwój społeczny i gospodarczy subregionu: C2.1. Wysoka dostępność urozmaiconej, dostosowanej do oczekiwań rynku pracy oferty edukacyjnej każdego szczebla, w tym edukacji przedszkolnej. C2.4. Rozwijająca się przedsiębiorczość społeczna wspierająca subregionalny rynek pracy.	C3. Spójna, atrakcyjna i bezpieczna przestrzeń warunkująca rozwój aktywności mieszkańców i stanowiąca wyróżnik subregionu w otoczeniu: C3.2.Przestrzeń subregionu rewitalizowana i dostosowywana do zmieniających się oczekiwań użytkowników. C2. Wysoka jakość kapitału ludzkiego zwiększająca szanse rozwoju indywidualnego oraz wspierająca rozwój społeczny i gospodarczy subregionu: C2.3.Zaangażowanie mieszkańców w rozwój swoich miejscowości i rozwój społeczeństwa obywatelskiego.	C3. Spójna, atrakcyjna i bezpieczna przestrzeń warunkująca rozwój aktywności mieszkańców i stanowiąca wyróżnik subregionu w otoczeniu: C3.3.Wewnętrzna spójność komunikacyjna gmin subregionu i całego subregionu opierająca się na zintegrowanej i nowoczesnej infrastrukturze komunikacyjnej oraz rozwiniętych formach zrównoważonego transportu, w tym na transporcie publicznym.	C3. Spójna, atrakcyjna i bezpieczna przestrzeń warunkująca rozwój aktywności mieszkańców i stanowiąca wyróżnik subregionu w otoczeniu: C3.1. Wysoka estetyka przestrzeni publicznych opierająca się na wykorzystywaniu i wzbogacaniu dziedzictwa przyrodniczo-kulturowego subregionu, C3.4. Poprawa stanu środowiska przyrodniczego (w szczególności poprzez zmniejszenie ilości zanieczyszczeń w powietrzu oraz poprawę gospodarki odpadami i gospodarki wodno - ściekowej.)		

„Śląskie 2020+"	Województwo śląskie regionem nowoczesnej gospodarki rozwijającej się w oparciu o innowacyjność i kreatywność. Województwo śląskie regionem otwartym będącym istotnym partnerem rozwoju Europy. Województwo śląskie regionem o wysokiej jakości życia opierającej się na powszechnej dostępności do usług publicznych o wysokim standardzie.	Województwo śląskie regionem nowoczesnej gospodarki rozwijającej się w oparciu o innowacyjność i kreatywność. Województwo śląskie regionem o wysokiej jakości życia opierającej się na powszechnej dostępności do usług publicznych o wysokim standardzie.	Województwo śląskie regionem o wysokiej jakości życia opierającej się na powszechnej dostępności do usług publicznych o wysokim standardzie. Województwo śląskie regionem atrakcyjnej i funkcjonalnej przestrzeni.	Województwo śląskie regionem atrakcyjnej i funkcjonalnej przestrzeni.	Województwo śląskie regionem atrakcyjnej i funkcjonalnej przestrzeni.	Województwo śląskie regionem atrakcyjnej i funkcjonalnej przestrzeni.	Województwo śląskie regionem atrakcyjnej i funkcjonalnej przestrzeni
Umowa Partnerstwa	Cel tematyczny 3. Wzmacnianie konkurencyjności małych i średnich przedsiębiorstw, sektora rolnego (w odniesieniu do EFRROW) oraz sektora rybołówstwa i akwakultury (w odniesieniu do EFMR): PI 3a. Cel tematyczny 10. Inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie: PI 10a. PI 10iv.	Cel tematyczny 8. Promowanie trwałego i wysokiej jakości zatrudnienia oraz wsparcie mobilności pracowników: PI 8i. PI 8iii. PI 8iv. Cel tematyczny 10. Inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie: PI 10a. PI 10i. PI 10iii.	Cel tematyczny 9. Promowanie włączenia społecznego, walka z ubóstwem i wszelką dyskryminacją: PI 9i. PI 9iv. PI 9a. PI 9b.	Cel tematyczny 4. Wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach: PI 4e., PI 4v.	Cel tematyczny 4. Wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach: PI4i., PI 4a. PI 4iii., PI 4c.	Cel tematyczny 6. Zachowanie i ochrona środowiska naturalnego oraz wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami: PI 6i, PI 6a.	Cel tematyczny 6. Zachowanie i ochrona środowiska naturalnego oraz wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami: PI 6ii, PI 6b.
KSRR 2010 – 2020	1.2. Tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania procesów rozwojowych i zwiększeniach ich absorpcji poza miastami wojewódzkimi 1.3. Budowa podstaw konkurencyjności województw – działania tematyczne.	1.3 Budowa podstaw konkurencyjności województw – działania tematyczne	2.3. Restrukturyzacja i rewitalizacja miast i innych obszarów tracących dotychczasowe funkcje społeczno-gospodarcze	1.3 Budowa podstaw konkurencyjności województw – działania tematyczne	1.3 Budowa podstaw konkurencyjności województw – działania tematyczne	1.3 Budowa podstaw konkurencyjności województw – działania tematyczne	1.3 Budowa podstaw konkurencyjności województw – działania tematyczne
Strategia Europa 2020	Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu: wspieranie gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia, zapewniającej spójność społeczną i terytorialną.			Rozwój zrównoważony: wspieranie gospodarki efektywniej korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej.			

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Strategii rozwoju, Strategii "Śląskie 2020+",Umowy Partnerstwa z 21 maja 2014 r., KSRR 2010 – 2020 Regiony, miasta obszary wiejskie, Synteza, 19 kwietnia 2011 r., Warszawa oraz Strategii Europa 2020

X.2. **Strategia RIT a Strategie niskoemisyjne.**

Strategia RIT Subregionu Zachodniego w sposób obszerny definiuje konieczność podejmowania działań na rzecz poprawy stanu powietrza w samorządach wchodzących w skład Subregionu.

Nie przypadkowo w odpowiedzi na przedstawioną diagnozę w ramach RIT przewidziano wsparcie w ramach priorytetów inwestycyjnych RPO WSL 204 - 2020:

- 4a wspieranie wytwarzania i dystrybucji energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych,
- 4c wspieranie efektywności energetycznej, inteligentnego zarządzania energią i wykorzystywania odnawialnych źródeł energii w infrastrukturze publicznej, w tym w budynkach publicznych i sektorze mieszkaniowym,
- 4e Promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich rodzajów terytoriów, w szczególności obszarów miejskich, w tym wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej i działań adaptacyjnych mających oddziaływanie łagodzące na klimat.

Uwzględniając powyższe, niniejszy rozdział dokonuje swoistego podsumowania działań opisanych we wskazanych priorytetach inwestycyjnych, które były dotychczas podejmowane przez samorządy tworzące Związek Subregionu Zachodniego z siedzibą w Rybniku. Załącznik nr 3 Działania związane z efektywnością energetyczną w gminach subregionu, wskazuje samorządy oraz zrealizowane przez nie przedsięwzięcia.

Działania te odpowiadają zdefiniowanym w RPO WSL 2014 – 2020 wyzwaniom polegającym na zwiększeniu efektywności energetycznej w mieszkalnictwie i budynkach publicznych, które wynikają z Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 16 grudnia 2002 r. – Energy Performannce of Buildings Directive (EPBD) oraz nowelizujących ją aktów prawnych.

Dotychczasowe działania samorządów oraz te planowane w przyszłości pozostają w ścisłym związku z Programem ochrony powietrza dla województwa śląskiego. Działania naprawcze opisane w tym dokumencie były i są każdorazowo realizowane z udziałem samorządów tworzących Subregion Zachodni. Aktualna pozostaje diagnoza dla Subregionu Zachodniego przedstawiona w Programie, która wskazuje, że do wzrostu stężeń substancji w powietrzu w województwie śląskim, przyczynia się w szczególności:

- stosowanie paliw o niskiej jakości, w szczególności o wysokiej zawartości popiołu (muły), w nieprzystosowanych do tego celu paleniskach;
- spalanie odpadów komunalnych w indywidualnych kotłach i paleniskach;

- duże natężenie ruchu samochodowego na głównych ciągach komunikacyjnych przebiegających przez centra miast i obszary o gęstej zabudowie mieszkaniowej i wysokiej emisji komunalnej;
- zły stan technicznych pojazdów i dróg;
- wypalanie traw;
- emisja wtórna z niezrekultywowanych terenów poprzemysłowych, składowisk odpadów, zwałów kopalnianych, dużych, utwardzonych i zanieczyszczonych pyłem powierzchni obiektów przemysłowych i handlowych, parkingów, chodników, torowisk kolejowych i tramwajowych itp.;
- emisja powstająca w trakcie prac budowlanych, w szczególności w obrębie dużych inwestycji drogowych.

Jako przyczyny braku znaczących efektów w ograniczaniu analizowanych zjawisk, wskazać należy bariery prawne, ograniczenia finansowe, ograniczenia organizacyjne oraz brak możliwości realizacji ze względu na małe zainteresowanie społeczne.

W oparciu o powyższe Program ochrony powietrza wskazuje na konieczność prowadzenia działań naprawczych, obejmujących kontynuację działań polegających na ograniczaniu emisji pyłu PM10, związanej z wytwarzaniem energii cieplnej dla celów bytowo gospodarczych poprzez podłączenie do sieci, również poprzez zwiększenie wykorzystania energii elektrycznej i gazu dla celów grzewczych oraz podgrzewania wody na cele bytowo gospodarcze, a także wprowadzanie do eksploatacji instalacji opartych o niskoemisyjne techniki spalania paliw, budowę lokalnych systemów pracujących w układach kogeneracji z wykorzystaniem energii odnawialnej. Następnie Program przewiduje kontynuację działań z zakresu termomodernizacji obiektów użyteczności publicznej w miastach oraz termomodernizacji budynków należących do Spółdzielni mieszkaniowych. Szczegółowe działania godne kontynuacji wg Programu obejmują: wymianę ogrzewania węglowego w budynkach użyteczności publicznej, zgodnie z przepisami obowiązującymi w tym zakresie, a także ograniczenie zużycia energii poprzez termoizolację.

Powyższe pozostaje tożsame ze zdefiniowanymi do kontynuacji działaniami mającymi na celu zwalczanie emisji powierzchniowej, a to:

1. Podłączenie do sieci ciepłowniczej;
2. Zastąpienie ogrzewania węglowego ogrzewaniem gazowym;
3. Wymiana starych kotłów węglowych na niskoemisyjne węglowe (retortowe i inne wysokosprawne);
4. Wymiana ogrzewania węglowego na ekologiczne opalane brykietami;
5. Wymiana ogrzewania węglowego na olejowe;
6. Zastąpienie ogrzewania węglowego.
7. Wykorzystanie odnawialnych źródeł energii (kolektory).

Samorządy tworzące Związek Subregionu Zachodniego z siedzibą w Rybniku, planują podjąć szereg przedsięwzięć mających doprowadzić do poprawy stanu powietrza. Plany te odzwierciedlają Programy Gospodarki Niskoemisyjnej. Stan opracowania planów oraz wynikające z nich planowane przedsięwzięcia obrazuje tabela stanowiąca załącznik nr 4 do Strategii.

Ponadto wśród działań zwalczających zjawisko emisji powierzchniowej Program ochrony powietrza wskazuje na przygotowywanie Programu Ograniczenia Niskiej Emisji (PONE) i stworzenie systemu organizacyjnego w celu jego realizacji. System wdrażania PONE powinien składać się z:

1. przedstawionej struktury organizacyjnej realizacji programu;
2. określenia odpowiedzialności;
3. przygotowanego terminarza zadań uwzględniającego uwarunkowania prawne i warunki finansowania zadania;
4. przygotowanych dokumentów związanych z realizacją PONE pod kątem ich kompletności w kontekście celu osiągnięcia poprawy jakości powietrza;
5. przygotowanych komunikatów medialnych o programie;
6. zdefiniowanych problemów (ryzyka) i wyzwań związanych z zarządzaniem programem;
7. określenia interesariuszy programu;
8. przedstawionych narzędzi umożliwiających zarządzanie procesem udzielania dotacji i usprawnienie pracy właściwej komórki urzędu.

Analiza licznych dokumentów, sprawozdań i zestawień wskazanych w Programie ochrony powietrza, obrazuje zestaw działań, niezbędnych do realizacji w celu uzyskania jakości powietrza wymaganej przepisami prawnymi. Wybrane działania muszą:

- uzyskać maksymalny efekt przy zminimalizowanych nakładach finansowych;
- mieć podstawy prawne ich realizacji – kompetencyjne, organizacyjnej i kontrolne;
- umożliwiać jednostkom, zaangażowanym w realizację, podejmowanie elastycznych rozwiązań w ramach działania, jednakże z określonym skutkiem rzeczowym lub ekologicznym. Katalog działań kształtuje się następująco:
    - Ograniczenie emisji z urządzeń małej mocy do 1 MW;
    - Ograniczenie emisji z transportu;
    - Ograniczenie emisji ze źródeł punktowych;
    - Planowanie przestrzenne;
    - Działania wspomagające;
    - Wdrożenie i zarządzanie realizacją Programu ochrony powietrza;
    - Działania wspomagające wynikające z innych Programów realizowane warunkowo.

Zakres i specyfikę poszczególnych działań precyzuje Program ochrony powietrza (str. 131 i nast.).

Działania naprawcze wskazane powyżej, były realizowane dotychczas w Subregionie Zachodnim. Obrazuje to załącznik nr 4 do Strategii. Ponadto zgodnie ze wskazaną w Programie ochrony powietrza ideą kontynuacji działań, planuje się ich dalszą realizację. Podejście w Subregionie Zachodnim pozostaje w ścisłym związku z rozwiązaniami projektowanymi na szczeblu wojewódzkim. Źródłem finansowania planowanych działań zgodnie z Uzasadnieniem do Programu ochrony powietrza, mogą być min. środki pochodzące z RPO WSL 2014 – 2020.

XI. PLAN FINANSOWY.

Źródłem finansowania Strategii RIT Subregionu Zachodniego będą w szczególności środki budżetowe jednostek samorządu terytorialnego (gmin i powiatów) subregionu zachodniego województwa śląskiego w wysokości ok. 15% oraz środki Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach RPO WSL 2014-2020. Ponadto, w zakresie działań realizowanych przez podmioty inne niż JST, źródłem finansowania będą środki własne tych podmiotów oraz inne środki pozyskane na finansowanie wkładu własnego m.in. dotacje celowe, kredyty itp.

Tabela nr 43. Plan finansowy.

Cel strategiczny/ Priorytet /Działanie/ Cel szczegółowy	Oś priorytetowa/działanie/poddziałanie w ramach SZOOP	Cel tematyczny UE	Priorytet inwestycyjny UE	Wsparcie UE [w EUR]	Środki własne na dofinansowanie	Udział wsparcia UE w całości środków PO	
						EFS %	EFRR %
CS.1 Rozwój kapitału ludzkiego bazujący na zatrudnialności i spójności społeczno-gospodarczej Subregionu Zachodniego							
P1.1 Gospodarka i miejsca pracy							
D1.1.1 Przywrócenie funkcji gospodarczych na obszarach zdegradowanych							
C1.1.1.1 Ulepszone warunki dla rozwoju MŚP	**III:** Konkurencyjność MŚP **3.1.2** Tworzenie terenów inwestycyjnych na obszarach typu brownfield - RIT	**CT 3** Wzmacnianie konkurencyjności MŚP, sektora rolnego (w odniesieniu do EFRROW) oraz sektora rybołówstwa i akwakultury (w odniesieniu do EFMR)	**3a** promowanie przedsiębiorczości, w szczególności poprzez ułatwianie gospodarczego wykorzystywania nowych pomysłów oraz sprzyjanie tworzeniu nowych firm, w tym również poprzez inkubatory przedsiębiorczości	3 527 042,00	622 419,18	0,00	1,56
C1.1.1.2 Zwiększone kompetencje uczniów szkół kształcących w zawodach	XI: Wzmocnienie potencjału edukacyjnego 11.2.2 Wsparcie szkolnictwa zawodowego - RIT	**CT 10** Inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie	**10iv** lepsze dostosowanie systemów kształcenia i szkolenia do potrzeb rynku pracy, ułatwienie przechodzenia z etapu kształcenia do etapu zatrudnienia oraz wzmocnienie systemów kształcenia i szkolenia zawodowego i ich jakości, w tym poprzez mechanizmy prognozowania umiejętności, dostosowania programów nauczania oraz tworzenia i rozwoju systemów uczenia się poprzez praktyczną naukę zawodu zrealizowaną w ścisłej współpracy z pracodawcami	3 419 398,00	603 423,18	1,75	0,00
	XII: Infrastruktura edukacyjna **12.2.2** Infrastruktura kształcenia zawodowego		**10a** inwestycje w kształcenie, szkolenie i szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie poprzez rozwój infrastruktury edukacyjnej i szkoleniowej	4 988 100,00	880 252,94	0,00	6,15
D1.1.2 Wyrównywanie szans wejścia i powrotu na rynek pracy							

C1.1.2.1 Obniżanie skali bezrobocia długookresowego	**VII:** Regionalny rynek pracy **7.1.2** Poprawa zdolności do zatrudnienia osób poszukujących pracy i pozostających bez pracy na obszarach rewitalizowanych – projekty w ramach RIT	**CT 8** Promowanie trwałego i wysokiej jakości zatrudnienia oraz wsparcie mobilności pracowników	**8i** dostęp do zatrudnienia dla osób poszukujących pracy i osób biernych zawodowo, w tym długotrwale bezrobotnych oraz oddalonych od rynku pracy, także poprzez lokalne inicjatywy na rzecz zatrudnienia oraz wspieranie mobilności pracowników	372 750,00	65 779,41	0,17	0,00
	XI: Wzmocnienie potencjału edukacyjnego **11.4.2** Kształcenie ustawiczne - RIT	**CT 10** Inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie	**10iii** wyrównanie dostępu do uczenia się przez całe życie o charakterze formalnym, nieformalnym i poza formalnym wszystkich grup wiekowych, poszerzenie wiedzy, podnoszenie umiejętności i kompetencji siły roboczej oraz promowanie elastycznych ścieżek kształcenia, w tym poprzez doradztwo zawodowe i potwierdzanie nabytych kompetencji	521 850,00	92 091,18	0,27	0,00
C1.1.2.2 Rozwój przedsiębiorczości i samozatrudnienia	**VII:** Regionalny rynek pracy **7.3.2** Promocja samozatrudnienia na obszarach rewitalizowanych - RIT	**CT 8** Promowanie trwałego i wysokiej jakości zatrudnienia oraz wsparcie mobilności pracowników	**8iii** praca na własny rachunek, przedsiębiorczość i tworzenie przedsiębiorstw, w tym innowacyjnych mikro, małych i średnich przedsiębiorstw	447 300,00	78 935,29	0,20	0,00
C1.1.2.3 Poprawa dostępności do usług opiekuńczych nad dziećmi do lat 3 i edukacji przedszkolnej	**VIII:** Regionalne kadry gospodarki opartej na wiedzy **8.1.2** Zapewnienie dostępu do usług opiekuńczych nad dziećmi do 3 lat - RIT	**CT 8** Promowanie trwałego i wysokiej jakości zatrudnienia oraz wsparcie mobilności pracowników	**8iv** równość mężczyzn i kobiet we wszystkich dziedzinach w tym dostęp do zatrudnienia, rozwój kariery, godzenie życia zawodowego i prywatnego oraz promowanie równości wynagrodzeń za taką samą pracę	223 650,00	39 467,65	0,10	0,00
	XI: Wzmocnienie potencjału edukacyjnego **11.1.2** Wzrost upowszechniania wysokiej jakości edukacji przedszkolnej - RIT	**CT 10** Inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie	**10i** ograniczenie i zapobieganie przedwczesnemu kończeniu nauki szkolnej oraz zapewnienie równego dostępu do dobrej jakości wczesnej edukacji elementarnej oraz kształcenia podstawowego, gimnazjalnego i ponadgimnazjalnego z uwzględnieniem formalnych, nieformalnych i poza formalnych ścieżek kształcenia umożliwiających ponowne podjęcie kształcenia i szkolenia	1 704 953,00	300 874,06	0,87	0,00
	XII: Infrastruktura edukacyjna **12.1.2** Infrastruktura wychowania przedszkolnego - RIT		**10a** inwestycje w kształcenie, szkolenie i szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie poprzez rozwój infrastruktury edukacyjnej i szkoleniowej	3 453 300,00	609 405,88	0,00	4,26
P1.2 Aktywność społeczna i zapobieganie wykluczeniom							

D1.2.1 Wzmocnienie lokalnych potencjałów rozwoju oraz kompleksowa rewitalizacja							
C1.1.2.1.1 Zwiększona aktywizacja społeczno-gospodarcza ludności zamieszkującej rewitalizowane tereny	**IX:** Włączenie społeczne **9.1.2** Wzmacnianie potencjału społeczno-zawodowego społeczności lokalnych - RIT	**CT 9** Promowanie włączenia społecznego, walka z ubóstwem i wszelką dyskryminacją	**9i** aktywne włączenie, w tym z myślą o promowaniu równych szans oraz aktywnego uczestnictwa i zwiększaniu szans na zatrudnienie	2 773 633,00	489 464,65	1,06	0,00
	X: Rewitalizacja oraz infrastruktura społeczna i zdrowotna **10.3.2** Rewitalizacja obszarów zdegradowanych - RIT		**9b** wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności i obszarów miejskich i wiejskich	15 717 560,00	2 773 687,06	0,00	5,36
C1.2.1.2 Lepszy dostęp do usług społecznych dla osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem	**IX:** Włączenie społeczne **9.2.2** Rozwój usług społecznych i zdrowotnych - RIT		**9iv** ułatwianie dostępu do przystępnych cenowo, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług socjalnych świadczonych w interesie ogólnym	3 030 249,00	534 749,82	1,16	0,00
	X: Rewitalizacja oraz infrastruktura społeczna i zdrowotna **10.2.2** Rozwój mieszkalnictwa socjalnego, wspomaganego i chronionego oraz infrastruktury usług społecznych - RIT		**9a** inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną, które przyczyniają się do rozwoju krajowego, regionalnego i lokalnego, zmniejszania nierówności w zakresie stanu zdrowia, promowanie włączenia społecznego poprzez lepszy dostęp do usług społecznych, kulturalnych i rekreacyjnych, oraz przejścia z usług instytucjonalnych na usługi na poziomie społeczności lokalnych	7 736 000,00	1 365 176,47	0,00	2,64
CS.2 Zdrowe środowisko życia w Subregionie Zachodnim dzięki zmniejszonej antropopresji							
P2.1 Ochrona powietrza i efektywność energetyczna							
D2.1.1 Równoważenie mobilności							
C2.1.1.1 Zwiększona atrakcyjność transportu publicznego dla pasażerów	**IV:** Efektywność energetyczna, odnawialne źródła energii i gospodarka niskoemisyjna **4.5.2** Niskoemisyjny transport miejski oraz efektywne oświetlenie	**CT 4** Wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach	**4e** promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich rodzajów terytoriów, w szczególności dla obszarów miejskich, w tym wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej i działań adaptacyjnych mających oddziaływanie łagodzące na zmiany klimatu	8 584 210,00	1 514 860,59	0,00	1,08
D2.1.2 Zapobieganie niskiej emisji w nieruchomościach publicznych i budynkach mieszkalnych							
C2.1.2.1 Zwiększony poziom produkcji energii ze źródeł odnawialnych	**IV**: Efektywność energetyczna, odnawialne źródła energii i gospodarka niskoemisyjna **4.1.2** Odnawialne źródła energii - RIT	**CT 4** Wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach	**4a** wspieranie wytwarzania i dystrybucji energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych	4 342 500,00	766 323,53	0,00	0,55
C2.1.2.2 Zwiększona efektywność energetyczna w sektorze publicznym i mieszkaniowym	**IV:** Efektywność energetyczna, odnawialne źródła energii i gospodarka niskoemisyjna **4.3.2** Efektywność energetyczna i odnawialne źródła energii w infrastrukturze publicznej i mieszkaniowej - RIT		**4c** wspieranie efektywności energetycznej, inteligentnego zarządzania energią i wykorzystania odnawialnych źródeł energii w infrastrukturze publicznej, w tym w budynkach publicznych i w sektorze mieszkaniowym	26 865 452,00	4 740 962,12	0,00	3,37
P2.2 Ochrona zasobów przyrody							

D2.2.1 Bezpieczne gospodarowanie odpadami							
C2.2.1.1 Zwiększony udział unieszkodliwionych odpadów komunalnych i azbestowych	**V:** Ochrona środowiska i efektywne wykorzystywanie zasobów **5.2.2** Gospodarka odpadami - RIT	**CT 6** Zachowanie i ochrona środowiska naturalnego oraz wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami	**6a** inwestowanie w sektor gospodarki odpadami celem wypełnienia zobowiązań określonych w dorobku prawnym Unii w zakresie środowiska oraz zaspokojenia wykraczających poza te zobowiązania potrzeb inwestycyjnych określonych przez państwa członkowskie	5 457 599,00	963 105,71	0,00	2,62
D2.2.2 Racjonalizacja gospodarki wodno-ściekowej							
C2.2.2.1 Zwiększony odsetek ludności korzystającej z systemu oczyszczenia ścieków zgodnego z dyrektywą ścieków komunalnych	**V:** Ochrona środowiska i efektywne wykorzystywanie zasobów **5.1.2** Gospodarka wodno-ściekowa - RIT	**CT 6** Zachowanie i ochrona środowiska naturalnego oraz wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami	**6b** inwestowanie w sektor gospodarki wodnej celem wypełnienia zobowiązań określonych w dorobku prawnym Unii w zakresie środowiska oraz zaspokojenia wykraczających poza te zobowiązania potrzeb inwestycyjnych, określonych przez państwa członkowskie	12 243 600,00	2 160 635,29	0,00	5,88

Źródło: Opracowanie własne.

XII. OPIS SYSTEMU ZARZĄDZANIA I WDRAŻANIA STRATEGII RIT Z UWZGLĘDNIENIEM WŁĄCZENIA SPOŁECZNOŚCI LOKALNYCH W REALIZACJĘ STRATEGII.

XII.1. **Postanowienia ogólne.**

Związek Gmin i Powiatów Subregionu Zachodniego Województwa Śląskiego z siedzibą w Rybniku, który pełni funkcję Związku RIT, prowadzi prace nad wdrażaniem Strategii RIT Subregionu Zachodniego, poprzez swoje Organy, Biuro Związku oraz powoływane: stałe lub ad hoc, ciała doradcze. Związek pełni również rolę Instytucji Pośredniczącej RIT Subregionu Zachodniego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2014-2020. IP RIT funkcjonuje w oparciu o następujące dokumenty:

1. Statut Związku, zaktualizowany uchwałą nr 4/2015 Zgromadzenia Ogólnego Związku Gmin i Powiatów Subregionu Zachodniego Województwa Śląskiego z siedzibą w Rybniku z dnia 4 marca 2015 r.
2. Regulamin Organizacyjny Biura Związku, zaktualizowany uchwałą nr 26/2015 Zarządu Związku Gmin i Powiatów Subregionu Zachodniego Województwa Śląskiego z siedzibą w Rybniku z dnia 20 lipca 2015 r.
3. Regulaminu Zarządu Związku, przyjęty uchwałą nr 14/2015 Zgromadzenia Ogólnego Związku Gmin i Powiatów Subregionu Zachodniego Województwa Śląskiego z siedzibą w Rybniku z dnia 4 marca 2015 r.
4. Regulamin Zgromadzenia Ogólnego Związku, zaktualizowany uchwałą nr 15/2012 Zgromadzenia Ogólnego Związku Gmin i Powiatów Subregionu Zachodniego Województwa Śląskiego z siedzibą w Rybniku z dnia 10 grudnia 2012 r.

Związek RIT jest przede wszystkim zobowiązany do:

a) przygotowania i przyjęcia Strategii RIT w oparciu o istniejące dokumenty strategiczne i planistyczne oraz na wprowadzania zmian do tego dokumentu;
b) udziału w programowaniu, wdrażaniu, koordynacji, współfinansowaniu, ewaluacji oraz rozliczaniu realizacji RIT na zasadach określonych w Porozumieniu w sprawie powierzenia zadań z zakresu realizacji instrumentu Regionalne Inwestycje Terytorialne w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2014-2020 z dnia 13.03.2015 r. z późn. zm.;

c) przygotowywania raportów monitoringowych oraz sprawozdań nt. wdrażania RIT, zgodnie z wymaganiami IZ RPO WSL 2014 – 2020 określonymi w Porozumieniu w sprawie powierzenia zadań z zakresu realizacji instrumentu Regionalne Inwestycje Terytorialne w amach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2014-2020 z dnia 13.03.2015 r. z późn. zm.;
d) udziału w pracach/posiedzeniach Komitetu Monitorującego RPO WSL 2014 – 2020;
e) realizacji innych zadań wynikających z Porozumienia w sprawie powierzenia zadań z zakresu realizacji instrumentu Regionalne Inwestycje Terytorialne w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2014-2020 z dnia 13.03.2015 r. z późn. zm. oraz wynikających z przyjętych przez IZ RPO WSL dokumentów i wytycznych dotyczących realizacji RIT.

Ponadto Związek RIT (IP RIT) zobowiązany jest do współpracy z Wojewódzkim Urzędem Pracy w Katowicach (IP RPO WSL 2014-2020) w zakresie wyboru projektów do dofinansowania w ramach następujących Podziałań:

7.1.2	Poprawa zdolności do zatrudnienia osób poszukujących pracy i pozostających bez pracy na obszarach rewitalizowanych – RIT
7.3.2	Promocja samozatrudnienia na obszarach rewitalizowanych – RIT
11.4.2	Kształcenie ustawiczne – RIT

Zgromadzenie Ogólne Związku, jako Zgromadzenie RIT, posiada kompetencje do:

a) przyjęcia Strategii Rozwoju Subregionu Zachodniego;
b) przyjęcia Strategii RIT Związku;
c) przyjmowania innych dokumentów programowych, których potrzeba przyjęcia pojawi się na etapie programowania lub wdrażania RPO WSL 2014 – 2020.

Zarząd Związku, jako Zarząd RIT posiada kompetencje do:

a) przygotowania Strategii RIT;
b) zatwierdzenia projektu porozumienia z Instytucją Zarządzającą Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Śląskiego na lata 2014-2020 (RPO WSL 2014-2020) dot. realizacji RIT;
c) wdrażania RIT w oparciu o porozumienie z Instytucją Zarządzającą Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Śląskiego na lata 2014-2020 (RPO WSL 2014-

2020) dot. realizacji RIT, w tym wyboru projektów do dofinansowania w formule RIT;

d) dokonywania innych czynności dotyczących RIT, niezastrzeżonych do kompetencji innych organów Związku.

Biuro Związku, jako ciało pomocnicze organów Związku RIT, posiada kompetencje do:

a) zapewnienia obsługi merytorycznej i technicznej prac Zarządu, Komisji Rewizyjnej oraz Zgromadzenia Ogólnego w zakresie dotyczącym RIT;
b) przygotowania projektu Strategii RIT oraz innych dokumentów wynikających z porozumienia z Instytucją Zarządzającą Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Śląskiego na lata 2014-2020 dot. realizacji RIT;
c) konsultacji projektu porozumienia z Instytucją Zarządzającą Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Śląskiego na lata 2014-2020 (RPO WSL 2014-2020) dot. realizacji RIT;
d) prowadzenia procesu monitoringu wdrażania RIT poprzez gromadzenie danych dla Zarządu.

W skład Zgromadzenia Ogólnego wchodzi 28 jednostek samorządu terytorialnego (25 gmin i 3 powiaty) tworzące Subregion Zachodni, które są reprezentowane przez swoich Wójtów, Burmistrzów, Prezydentów i Starostów. Zarząd składa się z przedstawicieli JST, wybranych na czteroletnią kadencję.

Przy omawianiu potencjału instytucjonalnego do wdrażania Strategii RIT, nie można pominąć dwóch kolejnych podmiotów. Pierwszy z nich to Komisja Rewizyjna Związku, która zajmuje się bieżącym badaniem prawidłowości funkcjonowania Związku. Uwzględniając jej kompetencje, będzie ona również kontrolowała przebieg procesu wdrażania RIT. Drugi z podmiotów to Biuro Związku, na czele którego stoi Dyrektor Biura. Jest to podmiot, który jest odpowiedzialny za merytoryczną i bieżącą obsługę Związku. Na Biurze będzie spoczywał ciężar przygotowywania dokumentów, merytorycznej obsługi Zarządu i Zgromadzenia RIT oraz wdrażanie instrumentu RIT na obszarze Subregionu Zachodniego, w tym koordynacji i monitorowania terminowego przygotowania projektów, monitorowanie realizacji Strategii RIT w zakresie postępu rzeczowego i finansowego.

Dodać należy, że Zarząd Związku jest wyposażony w kompetencję do powoływania stałych lub doraźnych organów doradczych. W chwili obecnej przy Zarządzie Związku funkcjonuje Grupa robocza ds. RPO WSL 2014 – 2020. Składa się ona z pracowników merytorycznych, wydziałów poszczególnych Urzędów, odpowiedzialnych za pozyskiwanie środków unijnych. Stanowi ona organ doradczy Zarządu i pomaga pracownikom Biura Związku w wypracowywaniu jednolitych

stanowisk i rozwiązań dotyczących programowania perspektywy 2014 – 2020. Na etapie wdrażania RPO WSL 2014 – 2020, zasadne wydaje się utrzymanie funkcjonowania grupy, jako forum konsultacyjnego.

W Zarządzie jak i w grupie roboczej funkcjonuje pełna reprezentatywność wszystkich jednostek samorządu terytorialnego.

Jednostki samorządu terytorialnego, które staną się beneficjentami RIT, odpowiadają za merytoryczne przygotowanie etapu programowania oraz wdrażania i realizacji założonych przez siebie projektów. Spoczywa na nich obowiązek współpracy i udostępniania danych, dokumentów itp. na żądanie Związku RIT oraz IZ RPO WSL 2014 – 2020. W przypadku projektów partnerskich jednostki we własnym zakresie dokonują doboru partnerów wg obowiązujących w tym zakresie przepisów.

XII.2. **Włączenie społeczności lokalnych w realizację strategii.**

Włączenie społeczności lokalnych w realizację Strategii przebiega trzytorowo. Pierwszy kierunek stanowi istnienie Związku Subregionu Zachodniego z siedzibą w Rybniku, jako stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego, które zgodnie z ustawami ustrojowymi są zdefiniowane, jako wspólnoty samorządowe oraz określone terytoria. Związek jako taki stał się forum skutecznego włączenia społeczności lokalnych w przygotowanie i wdrożenie strategii, poprzez zaangażowanie władz lokalnych społeczności, wybranych w bezpośrednich wyborach i działających na rzecz swoich wspólnot.

Z kolei drugi kierunek włączenia społeczności lokalnych obejmuje upowszechnianie działań Związku jako IP RIT oraz założeń RIT w wymiarze subregionalnym, co ma skutkować zachęceniem społeczności do wkładu projektowego w ogłaszane konkursy oraz udział w konsultowaniu dokumentów przygotowywanych przez poszczególne samorządy oraz Związek przy wdrażaniu instrumentu RIT, np. programów rewitalizacji które finansowane będą z RPO w ramach działań przewidzianych dla RIT, a których opracowanie wymaga dużego zaangażowania społecznego. Partnerzy społeczno-gospodarczy będą zapraszani do konsultacji w przypadku potrzeby weryfikacji lub przedefiniowania celów Strategii warunkujących aktualizację dokumentu. Związek będzie stosował takie narzędzia jak konsultacje w formie spotkań informacyjnych oraz gromadzenie informacji w formie elektronicznej na dedykowaną skrzynkę e-mail. Przewiduje się kierowanie zapytań do organizacji pozarządowych „o charakterze parasolowym", które zrzeszają u siebie inne organizacje pozarządowe. Dodatkowo w proces konsultacji będą również

zaangażowane rady pożytku publicznego działające na terenie Subregionu Zachodniego. Związek korzysta również ze stron Biuletynu Informacji Publicznej członków, którzy umieszczają tam przekazywane przez Związek ogłoszenia oraz publikuje stosowne informacje na własnej stronie www. Wymienione narzędzia będą stosowane na etapie przed przyjęciem stosownych uchwał przez organy Związku RIT, a po zdefiniowaniu potrzeb aktualizacji treści dokumentów. Powyższe umożliwi wykorzystanie potencjału sektora społecznego oraz wpłynie na bardziej racjonalne podejmowanie decyzji strategicznych. Podmioty te cechuje znajomość bieżącej specyfiki obszarów tematycznych realizowanych w ramach Strategii, dzięki temu możliwość współpracy z nimi pozwoli na weryfikację i precyzyjne definiowanie zmian, które muszą zostać w niej uwzględnione. Instytucjonalna forma Związku jako stowarzyszenia gmin i powiatów, czyli jednostek umiejscowionych w strukturze administracyjnej najbliżej mieszkańców, przedsiębiorców, organizacji pozarządowych itp. gwarantuje możliwość udziału społeczności w realizację Strategii RIT. Gwarancja ta wynika, z przytoczonego wyżej i stosowanego przez Związek instrumentarium. Nadmienić należy, że podmioty z szeroko rozumianego sektora społecznego są również reprezentowane i biorą udział w pracach Komitetu Monitorującego RPO WSL 2014 – 2020, który jest głównym realizatorem zasady partnerstwa na poziomie regionalnym, jako podmiot konsultacyjno-kontrolny. Udział społeczności może przybrać formę przedłożenia projektu w procedurze konkursowej lub formę partnerskiego udziału w projekcie. W tym zakresie zapewni się możliwość udziału w spotkaniach informacyjno-konsultacyjnych poprzedzających konkursy, a dotyczące naboru projektów.

Trzecim torem dla zapewnienia większej reprezentatywności działań Związku Subregionu Zachodniego z siedzibą w Rybniku oraz pogłębienia włączenia społecznego w realizację Strategii, jest powołanie przy Zarządzie Związku Rady Konsultacyjnej ds. RIT. Będzie ona ciałem doradczym i konsultacyjnym Zarządu Związku w procesach związanych z wdrażaniem i ewaluacją Strategii.

Do jej zadań będzie należało:

a) opiniowanie propozycji kryteriów wyboru projektów w ramach RIT RPO WSL,
b) opiniowanie raportów i innych dokumentów dotyczących monitoringu i oceny wdrażania Strategii RIT Subregionu Zachodniego, na podstawie sprawozdań przekazywanych przez Związek do IZ RPO WSL,
c) rozpatrywanie innych spraw przekazanych przez Zarząd Związku lub wskazanych w Regulaminie Rady Konsultacyjnej, który zostanie jej nadany.

W skład Rady Konsultacyjnej wejdzie nie więcej niż 12 przedstawicieli partnerów społecznych – zgłaszanych po dwóch przez miasta na prawach powiatów oraz powiaty ziemskie tworzące Związek. Zgłoszenie będzie obejmowało kandydatów spośród sektora pracodawców; instytucji działających w obszarze edukacji, ochrony środowiska oraz polityki społecznej; organizacji pozarządowych oraz organizatorów transportu. Prawo rekomendowania członków Rady Konsultacyjnej przysługiwało będzie wszystkim członkom Związku. Wyboru składu Rady Konsultacyjnej na dwuletnie kadencje będzie dokonywał Zarząd Związku.

Dla podmiotów spoza sektora jednostek finansów publicznych model włączenia przewiduje ustawa z dnia 11 lipca 2014 r. o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014-2020. Art. 33 cytowanej ustawy definiuje wymogi proceduralne dla wyboru partnerów. Zgodnie z ww. przepisem wybór partnera następuje przed złożeniem wniosku o dotację w drodze publicznego naboru, z co najmniej 21-dniowym terminem przyjmowania zgłoszeń. Wnioskodawcy mogą składać oferty indywidualne bądź wspólnie z innymi podmiotami. Ponadto, potencjalny partner musi legitymować się zgodnością profilu działalności z celami partnerstwa, co jest weryfikowane na podstawie zapisów w statucie. Jeśli zakres współpracy wymaga stosownych zezwoleń, uprawnień lub certyfikatów po stronie potencjalnego partnera, to wnioskodawca musi takie dokumenty przedstawić. Potencjalny partner musi się również wykazać posiadaniem doświadczenia w realizacji projektów o podobnym do zakresu partnerstwa charakterze. Weryfikacji jest również poddawany potencjał organizacyjny wnioskodawcy. Zgodnie z tym założeniem o pozycję partnera mogą ubiegać się podmioty, których wiedza i doświadczenie pozwolą na prawidłowe wykonanie projektu, ze szczególnym uwzględnieniem doświadczenia w realizacji zadań na terenie danej gminy lub regionu. Powyższy wymóg jest weryfikowany na podstawie oświadczenia o realizacji przynajmniej dwóch przedsięwzięć o przedmiotowym charakterze w przeciągu ostatnich pięciu lat działalności, a jeśli podmiot istnieje krócej to w okresie swojej dotychczasowej działalności. Potwierdzeniem potencjału kadrowego potencjalnej organizacji partnerskiej jest lista osób wraz z zakresem stosownych kwalifikacji niezbędnych do wykonania zadania. Potencjalny partner musi również zadeklarować w formie oświadczenia zdolność do wniesienia finansowego lub niefinansowego wkładu własnego w realizację celów partnerstwa, zgodnie z obowiązującymi zasadami; musi również znajdować się sytuacji ekonomicznej i finansowej, która pozwoli na prawidłową realizację zadań partnerstwa. Dokumentem wypełniającym ten warunek jest również oświadczenie, w tym przypadku: o niepodleganiu wykluczeniu z prawa do otrzymania dotacji, o którym mowa w art. 145 ust. 6 ustawy z 30 czerwca 2005 r. o finansach publicznych. Zapisem procedury, którego nie znajdziemy w ustawie wdrożeniowej jest wymóg przynajmniej rocznego funkcjonowania organizacji

wnioskującej o partnerstwo. Weryfikacja odbywa się na podstawie aktualnego odpisu z Krajowego Rejestru Sądowego, innego rejestru, ewidencji lub innych dokumentów potwierdzających status prawny organizacji. Dodatkowo, potencjalny partner musi przedstawić do oceny koncepcję własnego wkładu merytorycznego w planowane przedsięwzięcie z uwzględnieniem np.: lokalnych planów rewitalizacji i strategii RIT. Oceny dokonuje komisja rekrutacyjna według przejrzystych kryteriów podanych do wiadomości potencjalnych beneficjentów. Podsumowaniem procedury jest podanie do publicznej wiadomości na stronie internetowej jednostki informacji o podmiotach wybranych do pełnienia funkcji partnera.

XII.3. Monitoring i ewaluacja strategii.

Monitoring Strategii jest prowadzony na bieżąco. Stanowi on naturalną kontynuację prac diagnostycznych i programowych związanych z jej przygotowaniem. Analogicznie przebiega proces jej ewaluacji, na który składa się zarówno ocena strategicznego charakteru przyjętych i wdrażanych rozwiązań, jak i formalnej zgodności Strategii z innymi dokumentami programowymi, w tym przede wszystkim z RPO WSL. Podmiotem odpowiedzialnym za monitorowanie i ewaluację jest Związek. Działania w tym zakresie prowadzi Biuro Związku z wykorzystaniem wkładu JST – członków Związku. **Wszystkie podejmowane działania będą spójne z procesem ewaluacji RPO WSL 2014-2020.**

Monitoring obejmuje:

- gromadzenie najważniejszych danych ilościowych i jakościowych o procesach rozwojowych na obszarze Subregionu Zachodniego, dotyczących zagadnień będących przedmiotem diagnozy, Posiadane dane jakościowe są aktualizowane na bieżąco, a dane ilościowe w cyklach związanych z funkcjonowaniem sprawozdawczości prowadzonej przez JST oraz z publikowaniem danych statystycznych przez GUS;
- bieżące monitorowanie mierników produktów i postępu finansowego projektów wybranych do realizacji w formule RIT. Mierniki te są zgodne z przyjętymi dla RPO oraz wpisują się w system monitorowania postępów i efektów wdrażania programu w całości oraz w obrębie poszczególnych PI;
- monitorowanie bieżącej gotowości do uruchomienia projektów przewidywanych do realizacji w ramach RIT, na potrzeby opracowania harmonogramu naboru wniosków.

Ewaluacja obejmuje:

- przegląd zgodności strategii z sytuacją w Subregionie Zachodnim, oczekiwaniami JST oraz partnerów społecznych połączona z ewaluacją wdrażalności Strategii. Wszelkie zmiany, aktualizacje itp. będą wdrażane zgodnie z przyjętymi instrukcjami wykonawczymi;
- przegląd śródokresowy realizacji Strategii. Zostanie on uruchomiony w 2017 r.;
- aktualizacja Strategii w kontekście działań po perspektywie 2014 - 2020 oraz kontynuacji inicjatyw podjętych w ramach RIT;
- ewaluacja ex post, która zostanie wykonana przez niezależny podmiot po zakończeniu wydatkowania środków w ramach RIT.

Prowadząc monitoring i ewaluację strategii, konieczne jest zapewnienie zachowania zasad:

- wiarygodności, czyli gromadzenia i przetwarzania niepodważalnych danych, których wykorzystanie minimalizuje ryzyko podejmowania błędnych działań korygujących;
- aktualności, czyli ciągłego gromadzenia i analizowania informacji, co umożliwia reagowanie we właściwym czasie;
- koordynacji, czyli takiego gromadzenia, analizowania i udostępniania informacji, w którym unikać się będzie powtórzeń oraz minimalizowane będą obciążenia wszystkich zaangażowanych stron związane z opracowywaniem informacji i korzystaniem z nich;
- obiektywności, czyli stosowania wskaźników i kryteriów nieobciążonych subiektywizmem;
- realizmu, czyli uwzględniania kontekstu społeczno-gospodarczego oraz innych kontekstualnych czynników warunkujących wdrażanie strategii;
- strategiczności, czyli odnoszenia się do procesów istotnych z perspektywy wdrażania strategii.

XIII. WYKAZ TABEL:

1 *Podmioty gospodarcze wg formy prawnej w Subregionie Zachodnim* 11
2 *Zatrudnienie w kopalniach węgla kamiennego na obszarze Subregionu Zachodniego* 12
3 *Powierzchnia gospodarstw rolnych w ha* 13
4 *Matryca specjalizacji* 14
5 *Stopa bezrobocia rejestrowanego w Subregionie Zachodnim* 15
6 *Bezrobocie w Subregionie Zachodnim wg stanu na koniec II kw. 2013 r* 16
7 *Ilość osób długotrwale bezrobotnych* 16
8 *Porównywalny rozkład bezrobocia w poszczególnych grupach wiekowych na koniec II kw. 2012 i 2013r* 17
9 *Wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych w wieku 16 – 64 lata* 18
10 *Obszary poprzemysłowe i zdegradowane w Subregionie Zachodnim* 19
11 *Rodzaj pracowni i kierunek kształcenia w szkolnictwie zawodowym, które wymagają doposażenia w Subregionie Zachodnim* 24
12 *Stopień upowszechnienia edukacji przedszkolnej w roku 2012, w Subregionie Zachodnim* 27
13 *Dzieci w wieku żłobkowym, objęte opieką w żłobkach w 2014 r* 29
14 *Ludność w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym w latach 2010-2013* 30
15 *Ilość lokali socjalnych i chronionych ogółem w 2014 r. na terenie Subregionu Zachodniego* 35
16 *Zaległości w opłatach za mieszkania wg form własności w 2013 r* 37
17 *Osoby niepełnosprawne w Subregionie Zachodnim* 39
18 *Przyczyny orzekania niepełnosprawności w 2014 r* 40
19 *Charakterystyka stref jakości powietrza w województwie śląskim* 44
20 *Przynależność JST Subregionu Zachodniego do poszczególnych stref oceny jakości powietrza* 44
21 *Wyniki pomiarów pyłu zawieszonego PM10 na stanowiskach pomiarowych w aglomeracji rybnicko-jastrzębskiej w latach 2006-2012* 45
22 *Wyniki pomiarów pyłu zawieszonego PM10 na stanowiskach pomiarowych w strefie śląskiej – obszar Subregionu Zachodniego, w latach 2006-2012* 46
23 *Produkcja energii ze źródeł odnawialnych w Subregionie Zachodnim* 51
24 *Przebieg dróg przez poszczególne JST* 55
25 *Stan inwentarzowy taboru autobusowego oraz przebieg wozów ogółem* 66
26 *Ścieżki rowerowe w Subregionie Zachodnim* 69
27 *Ilość występowania płyt azbestowo - cementowych na terenie Subregionu Zachodniego [Mg], Wskaźnik występowania płyt azbestowo - cementowych na terenie Subregionu Zachodniego [Mg/ km2],Wskaźnik zagrożenia wyrobami zawierającymi azbest - płyty azbestowo -cementowe na terenie Subregionu Zachodniego [kg/M/ km2]* 72
28 *Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w Subregionie Zachodnim – stan na 2012 r* 72
29 *Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w% ogólnej liczby mieszkańców. Stan na 2012r* 73
30 *Ludność korzystająca z sieci wodociągowej. Stan na 2012 r* 73
31 *Analiza SWOT* 75

32 *Matryca celów Strategii RIT Subregionu Zachodniego* 90
33 *Kluczowe informacje dotyczące wiązki „Tereny inwestycyjne”* 92
34 *Kluczowe informacje dotyczące wiązki „Szkolnictwo zawodowe”* 93
35 *Kluczowe informacje dotyczące wiązki „Zwiększenie zatrudnienia”* 97
36 *Kluczowe informacje dotyczące wiązki „Rozwój przedsiębiorczości”* 100
37 *Kluczowe informacje dotyczące wiązki „Usługi opiekuńcze nad dziećmi do lat 3 oraz edukacja przedszkolna”* 102
38 *Kluczowe informacje dotyczące wiązki „Rewitalizacja i rozwój usług społecznych”* 107
39 *Kluczowe informacje dotyczące wiązki „Poprawa stanu powietrza w Subregionie Zachodnim”* 113
40 *Kluczowe informacje dotyczące wiązki „Poprawa stanu środowiska i warunków życia w Subregionie Zachodnim”* 116
41 *Tabela wskaźników produktu, rezultatu bezpośredniego i rezultatu strategicznego* 118
42 *Zgodność Strategii RIT z dokumentami wyższego rzędu* 134
43 *Plan finansowy* 140

XIV. WYKAZ RYSUNKÓW:

Rys. 1	*Aglomeracja Rybnicka i jej bezpośrednie otoczenie funkcjonalne*	*8*
Rys. 2	*Obszar wsparcia Strategii RIT*	*10*
Rys. 3	*Procentowy rozkład NZOZ w Subregionie Zachodnim*	*32*
Rys. 4	*Nasycenie NGO w Subregionie Zachodnim*	*33*
Rys. 5	*Strefy jakości powietrza*	*43*
Rys. 6	*Fragment strefy śląskiej – Subregion Zachodni, bez aglomeracji rybnicko – jastrzębskiej*	*47*
Rys. 7	*Rozkład stężeń średniorocznych pyłu zawieszonego PM10 w aglomeracji rybnicko-jastrzębskiej w 2012 r*	*48*
Rys. 8	*Emisja transgraniczna w Subregionie Zachodnim*	*49*
Rys. 9	*Obszary peryferyjne komunikacyjnie w Subregionie Zachodnim*	*57*
Rys.10	*Podział zadań przewozowych w województwie śląskim*	*58*
Rys. 11	*Szacowana liczba pasażerów transportu zbiorowego w latach 2003-2010*	*60*
Rys. 12	*Kierunki i natężenie powiązań powyżej 250 osób na podstawie PIT-11 do Rybnika*	*62*
Rys. 13	*Kierunki i natężenie powiązań powyżej 250 osób na podstawie PIT-11 z Rybnika*	*63*
Rys. 14	*Wielkość udziału powiązań do Rybnika z gmin zewnętrznych*	*64*
Rys. 15	*Model dostępności czasowej Rybnika w transporcie drogowym*	*65*
Rys. 16	*Schemat procedury wyboru projektów RIT*	*129*

.

ANALIZA ZAWODÓW NADWYŻKOWYCH I DEFICYTOWYCH W SUBREGIONIE ZACHODNIM

Zestawienie zawodów nadwyżkowych w Subregionie Zachodnim – dane za 2013r.

Lp.	Jednostka	Nazwa zawodu
1.	Powiat Wodzisławski	Technik ekonomista
		Technik hotelarstwa
		Technik usług kosmetycznych
		Technik informatyk
		Robotnik drogowy
		Pedagog
		Technik budownictwa
		Nauczyciel przedszkola
		Rolnik
		Technik handlowiec
		Technik elektryk
		Specjalista do spraw organizacji usług gastronomicznych, hotelarskich i turystycznych
		Elektromonter (elektryk) zakładowy
		Inżynier budownictwa – budownictwo ogólne
		Laborant chemiczny
		Kucharz małej gastronomii
		Technik administracji
		Ratownik medyczny
		Technik pojazdów samochodowych
		Opiekunka dziecięca
		Technik rachunkowości
		Mechanik maszyn i urządzeń przemysłowych
		Fotograf
		Inżynier elektryk
		Technik masażysta
		Technik elektronik
		Malarz – tapeciarz
		Wizażystka / stylistka
		Krawiec
		Mechanik pojazdów samochodowych
2.	Rybnik	Dekarz
		Terapeuta zajęciowy
		Monter instalacji i urządzeń sanitarnych
		Specjalista do spraw kadr
		Technik geodeta
		Technik analityki medycznej
		Pozostali robotnicy przy pracach prostych w przemyśle
		Pielęgniarka
		Kierownik budowy
		Pedagog szkolny
		Technik telekomunikacji
		Mechanik maszyn rolniczych
		Elektromonter instalacji elektrycznych
		Palacz pieców zwykłych
		Opiekunka dziecięca

		Technik fizjoterapii
		Elektryk
		Technik elektronik
		Barman
		Pracownik socjalny
		Kierownik działu sprzedaży
		Inżynier inżynierii materiałowej
		Architekt
		Nauczyciel / instruktor praktycznej nauki zawodu
3.	Powiat Rybnicki	Specjalista do spraw marketingu i handlu
		Kelner
		Sprzedawca
		Ogrodnik
		Sprzątaczka biurowa
		Monter instalacji i urządzeń sanitarnych
		Kucharz
		Wychowawca w placówkach oświatowych, wychowawczych i opiekuńczych
		Dziennikarz
		Zbrojarz
		Szwaczka
		Malarz - tapeciarz
		Ślusarz
		Kosmetyczka
		Fryzjer
		Technik elektronik
		Technik elektryk
		Tapicer
		Pomoc kuchenna
		Nauczyciel przedszkola
		Opiekunka dziecięca
		Technik farmaceutyczny
		Elektromechanik pojazdów samochodowych
		Technik ochrony środowiska
		Technik rachunkowości
		Mechanik maszyn i urządzeń przemysłowych
		Architekt
4.	Jastrzębie-Zdrój	Technik budownictwa
		Robotnik górniczy dołowy
		Ślusarz
		Szwaczka
		Cukiernik
		Robotnik pomocniczy w przemyśle przetwórczym
		Technik obsługi turystycznej
		Pozostali mechanicy maszyn i urządzeń rolniczych i przemysłowych
		Elektromonter (elektryk) zakładowy
		Mechanik samochodów osobowych
		Technik mechanik
		Malarz budowlany
		Lakiernik samochodowy
		Mechanik pojazdów samochodowych
		Pielęgniarka
		Pakowacz
		Kucharz
		Piekarz

		Technik handlowiec
		Fryzjer
		Ładowacz
		Specjalista do spraw marketingu i handlu
		Technik informatyk
		Krawiec
		Kelner
		Sprzedawca
		Pozostali pracownicy obsługi biurowej
		Murarz
		Pedagog
		Stolarz
		Barman
		Górnik eksploatacji podziemnej
		Kierowca samochodu osobowego
		Malarz - tapeciarz
		Technik ekonomista
		Kucharz małej gastronomii
		Technik administracji
		Cieśla szalunkowy
		Specjalista do spraw finansów
		Technik żywienia i gospodarstwa domowego
		Specjalista do spraw organizacji usług gastronomicznych, hotelarskich i turystycznych
		Robotnik naziemny w górnictwie
		Specjalista administracji publicznej
		Salowa
		Ekonomista
		Rolnik produkcji roślinnej i zwierzęcej pracujący na własne potrzeby
		Mechanik samochodów ciężarowych
		Kopacz
		Monter instalacji i urządzeń telekomunikacyjnych (telemonter)
5.	Powiat Raciborski	Pedagog
		Socjolog
		Technik żywienia i gospodarstwa domowego
		Technik mechanik
		Terapeuta zajęciowy
		Cukiernik
		Sprzedawca
		Kucharz
		Malarz- tapeciarz
		Ślusarz
6.	Żory	Ślusarz
		Technik informatyk
		Robotnik drogowy
		Sprzedawca
		Fizjoterapeuta
		Murarz
		Mechanik - monter maszyn i urządzeń
		Dziewiarz
		Dozorca
		Kucharz
		Monter / składacz okien
		Technik administracji
		Manikiurzystka
		Technik handlowiec
		Malarz - tapeciarz

		Technik logistyk
		Lakiernik samochodowy
		Animator kultury
		Telemarketer
		Konserwator części
		Salowa
		Technik obsługi turystycznej
		Zbrojarz
		Mechanik samochodów osobowych
		Górnik eksploatacji podziemnej
		Elektromonter (elektryk) zakładowy
		Piekarz
		Cukiernik
		Pakowacz
		Technik budownictwa

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Powiatowych Urzędów Pracy w Rybniku, Raciborzu, Wodzisławiu Śląskim, Jastrzębiu-Zdroju, Żorach.

Zestawienie zawodów deficytowych w Subregionie Zachodnim – dane za 2013r.

Lp.	Jednostka	Nazwa zawodu
1.	Powiat Wodzisławski	Kierowca samochodu dostawczego
		Opiekun osoby starszej
		Specjalista do spraw sprzedaży
		Kierowca ciągnika siodłowego
		Doradca klienta
		Spedytor
		Goniec
		Operator myjni
		Tokarz / frezer obrabiarek sterowanych numerycznie
		Tynkarz
		Kierowca samochodu ciężarowego
		Monter konstrukcji stalowych
		Zbrojarz
		Dozorca
		Robotnik gospodarczy
		Monter / składacz okien
		Kosztorysant budowlany
		Technik mechanik maszyn i urządzeń
		Recepcjonista hotelowy
		Sprzedawca w branży mięsnej
		Pakowacz
		Technik fizjoterapii
		Operator obrabiarek sterowanych numerycznie
		Florysta
		Sekretarka
		Wulkanizator
		Prasowaczka ręczna
		Technik prac biurowych
		Sekretarka medyczna
		Konsultant / agent sprzedaży bezpośredniej
		Opiekun dzieci na przejściach dla pieszych
		Portier
		Kominiarz
		Maglarz
2.	Rybnik	Technik energetyk
		Murarz tynkarz

		Operator obrabiarek sterowanych numerycznie
		Spawacz metodą MAG
		Zbrojarz
		Spedytor
		Tokarz / frezer obrabiarek sterowanych numerycznie
		Kierowca samochodu ciężarowego
		Grafik komputerowy DTP
		Higienistka stomatologiczna
		Kasjer walutowy
		Sekretarka
		Bukieciarz
		Pilarz
		Operator suwnic (suwnicowy)
		Przedstawiciel handlowy
		Cieśla
		Technolog robót wykończeniowych w budownictwie
		Specjalista do spraw sprzedaży
		Sanitariusz szpitalny
		Spawacz ręczny gazowy
		Inżynier mechanik - technologia mechaniczna
		Dyspozytor transportu samochodowego
		Szklarz
		Kierowca autobusu
		Kierowca operator wózków jezdniowych
3.	Powiat Rybnicki	Kierowca samochodu ciężarowego
		Kierowca ciągnika rolniczego
		Magazynier
		Murarz- tynkarz
		Brukarz
		Logistyk
		Specjalista do spraw kadr
		Spawacz ręczny gazowy
		Stolarz meblowy
		Księgowy
4.	Jastrzębie-Zdrój	Pozostali listonosze i pokrewni
		Pracownik ochrony fizycznej bez licencji
		Brukarz
		Telemarketer
		Kierowca samochodu dostawczego
		Elektromonter maszyn i urządzeń górnictwa podziemnego
		Dozorca
		Robotnik drogowy
		Fizjoterapeuta
		Technik prac biurowych
		Technik górnictwa podziemnego
		Robotnik gospodarczy
		Kasjer handlowy
		Robotnik budowlany
		Sprzątaczka biurowa
		Doradca klienta
		Pozostałe pomoce i sprzątaczki biurowe, hotelowe i podobne
		Robotnik placowy
		Mechanik maszyn i urządzeń górnictwa podziemnego
		Przedstawiciel handlowy
		Kierowca samochodu ciężarowego
		Magazynier
		Asystent do spraw księgowości

		Elektryk
		Lektor języka angielskiego
		Instruktor tańca
		Agent ubezpieczeniowy
		Sprzedawca w branży mięsnej
		Pracownik ochrony fizycznej I stopnia
5.	Powiat Raciborski	Opiekun osoby starszej
		Technik farmaceutyczny
		Specjalista do spraw sprzedaży
		Doradca klienta
		Brukarz
		Dekarz
		Operator koparko-ładowarki
		Kierowca samochodu ciężarowego C+E
		Spawacz metodą MIG
		Stolarz meblowy
6.	Żory	Technik prac biurowych
		Kontroler jakości wyrobów mechanicznych
		Specjalista kontroli jakości
		Monter urządzeń chłodniczych i gastronomicznych
		Asystent do spraw księgowości
		Sprzedawca w branży spożywczej
		Lakiernik
		Operator maszyn do produkcji wyrobów z drutu, lin, siatek i kabli
		Sprzedawca w stacji paliw
		Kierownik działu sprzedaży
		Technik dentystyczny
		Cieśla
		Kierowca samochodu dostawczego
		Kierowca autobusu
		Operator żurawia jezdniowego
		Kierowca operator wózków jezdniowych
		Konsultant / agent sprzedaży bezpośredniej
		Projektant grafiki
		Pośredni w obrocie nieruchomościami
		Agent ubezpieczeniowy
		Zaopatrzeniowiec
		Spedytor
		Sekretarka medyczna
		Fakturzystka
		Sprzedawca w branży przemysłowej
		Monter mebli
		Operator suwnic (suwnicowy)
		Pracownik ochrony fizycznej bez licencji
		Konserwator budynków
		Kierowca samochodu osobowego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Powiatowych Urzędów Pracy w Rybniku, Raciborzu, Wodzisławiu Śląskim, Jastrzębiu-Zdroju, Żorach.

DIAGNOZA LOKALNYCH PROGRAMÓW REWITALZIACJI NA OBSZARZE JST SUBREGIONU ZACHODNIEGO - STAN NA DZIEŃ 20.04.2016 R. –

Dane w tabeli stanowią fragmenty Lokalnych Programów Rewitalizacji opracowanych i przyjętych przez samorządy Subregionu Zachodniego Województwa Śląskiego. Związek nie ma możliwości ingerowania w zakres, treść oraz sposób ich formułowania przez poszczególne JST. Jeżeli z przyjmowanych LPR-ów będą wynikać inne istotne problemy i będą one miały wpływ na zapisy Strategii RIT, dokument będzie podlegał aktualizacji.

JST	Posiadanie Lokalnego Programu Rewitalizacji	Działania wynikające z LPR	Zdiagnozowane w LPR problemy	Zdiagnozowane w LPR obszary wymagające rewitalizacji	Zakładane wskaźniki	Inne dokumenty, analizy naukowe itp.
Godów	Program został przyjęty Uchwałą nr X/77/2015 Rady Gminy z dnia 31 sierpnia 2015 r.	**1) Godów:** a) Rewitalizacja terenów wokół budynku Urzędu Gminy, b) Zagospodarowanie terenów byłej piaskowni, c) Utworzenie terenów pod zabudowę mieszkaniową, d) Rewitalizacja budynku po byłym ośrodku zdrowia w zarządzie Powiatowego Zakładu Zarzadzania Nieruchomościami, e) Rewitalizacja nieczynnej linii kolejowej nr 159 Wodzisław Śląski, f) Budowa szlaku rowerowego, g) Rewitalizacja budynku przedszkola przy ul. 1 –go Maja 66, h) Rewitalizacja budynku po siedzibie likwidowanego GS – u przy ul. 1 – go Maja 122, i) Rewitalizacja budynku sklepu, likwidowanego GS – u, j) Budowa oraz przebudowa infrastruktury drogowej, **2) Krostoszowice:** a) Rewitalizacja terenów byłej kopalni, b) Budowa oraz przebudowa infrastruktury drogowej, **3) Skrzyszów:** a) Rewitalizacja terenów hałdy pogórniczej,	- utrata funkcji obszarów określonych w Miejscowym Plan Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Godów, - niska atrakcyjność gospodarcza danego obszaru, - degradacja obiektów o wartości architektonicznej i znaczeniu historycznym, - liczba środowisk korzystających z pomocy społecznej, - poziom ubóstwa, - poziom bezrobocia, - stopień degradacji infrastruktury technicznej i budynków, - poziom przestępczości, - stan środowiska naturalnego	**1) Godów:** a) G – 1 Tereny wokół budynku Urzędu Gminy wraz z budynkiem Urzędu Gminy, b) G – 2 Teren po byłej piaskowni zlokalizowany w sąsiedztwie ulicy Piaskowej, c) G – 3 Tereny pomiędzy ulicą Piaskową, Szkolną i Słoneczną, d) G – 4 Budynek po byłym ośrodku zdrowia w zarządzie Powiatowego Zakładu Zarządzania Nieruchomościami położony przy ulicy 1 – go Maja, e) G – 5 Nieczynna linia kolejowa nr 159 Wodzisław Śląski – Orzesze wraz z zabudowaniami dworca kolejowego, f) G – 6 Tereny w rejonie ulicy Olszyńskiej g) G – 7 Budynek przedszkola przy ul. 1 – go Maja 66 h) G – 8 Budynek po byłej siedzibie GS przy ul. 1 – go Maja 122 i) G – 9 Budynek sklepu przy ul. Polnej 3, j) Gd1 – Gd8 - Ulica: Raszczykowiec, Dworcowa, Stawowa, Polna,	Lokalny Program Rewitalizacji zakłada osiągnięcie następujących rezultatów: a) powierzchnię terenów rekreacyjnych udostępniona w ramach realizacji inwestycji. b) powierzchnię terenów poprzemysłowych udostępniona w ramach realizacji inwestycji; c) powierzchnię zmodernizowanych obiektów sportowych udostępniona w ramach realizacji inwestycji; e) wybudowanie ścieżek pieszych i rowerowych; f) zwiększenie liczby osób korzystających z terenów	- Strategia rozwoju Gminy Godów na lata 2014 – 2020, - Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Godów, - Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii, - Program przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie

		b) Zagospodarowanie terenów Katowickiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej, c) Rewitalizacja budynku po obiekcie handlowym Gminnej Spółdzielni., d) Poprawa widoczności na skrzyżowaniu, e) Rewitalizacja zbiorników wodnych., f) Budowa szlaku rowerowego, g) Rewitalizacja nieczynnej linii kolejowej nr 159 Wodzisław Śląski – Orzesze, h) Adaptacja budynku byłego przedszkola przy ul. 1- go Maja 116 na mieszkania socjalne na poddaszu i gosp. na parterze, i) Rewitalizacja terenów wzdłuż autostrady A – 1 do granicy z sołectwem Krostoszowice, j) Budowa oraz przebudowa infrastruktury drogowej. **4) Łaziska:** a) Rewitalizacja terenów w kierunku zabudowy mieszkaniowej i usługowej, b) Rewitalizacja terenów w kierunku kulturalno-wypoczynkowym, c) Rewitalizacja boiska sportowego wraz z zagospodarowaniem terenów sąsiednich, d) Rewitalizacja zbiorników wodnych wraz z zagospodarowaniem terenów sąsiednich, e) Rewitalizacja nieczynnej linii kolejowej nr 159 Wodzisław Śląski – Orzesze, f) Budowa ścieżki rowerowej, g) Tyczenie szlaku rowerowego, h) Budowa oraz przebudowa infrastruktury drogowej. **5) Gołkowice:** a) Rewitalizacja terenów byłego kółka rolniczego, b) Rewitalizacja boiska wraz z zagospodarowaniem terenów sąsiednich, c) Przebudowa boiska sportowego wraz z infrastrukturą towarzyszącą., d) Rewitalizacja ulicy Wyzwolenia – budowa ścieżki pieszo-rowerowej, e) Rewitalizacja parku „Podgórnik”, f) Rewitalizacja zabudowań przy ul. 1 – go Maja 44 – 52 wraz z terenem przyległym, g) Budowa oraz przebudowa infrastruktury drogowej. **6) Podbucze:** a) Rewitalizacja terenów w sąsiedztwie Kaplicy Miłosierdzia Bożego,		Słoneczna, Graniczna, Piaskowa, Szkolna, Kopernika **2) Krostoszowice:** a) Tereny po byłej kopalni graniczące z Autostrada A – 1 od południa, od północy z miastem Wodzisław Śląski. Tereny boiska sportowego położone w sąsiedztwie ulicy Leśnej, b) Kd1 – Kd5 Ulica: Olszyńska, Wąwozowa, Turska, Środkowa, Brzozowa **3) Skrzyszów:** a) S – 1 Tereny istniejącej hałdy graniczące od północy z Autostradą A – 1, od południa z terenami zielonymi i ulicą Wallacha, b) S – 2 Tereny Katowickiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej wraz z terenami sąsiadującymi, c) S – 3 Budynek po obiekcie handlowym Gminnej Spółdzielni położony przy ulicy Wyzwolenia, d) S – 4 Skrzyżowanie ulic 1- go Maja i Powstańców Śląskich, e) S – 5 Tereny istniejących zbiorników wodnych położone w sąsiedztwie nieczynnej linii kolejowej nr 159 Wodzisław Śląski – Orzesze, przy ulicy Komuny Paryskiej, f) S – 6 Tereny położone wzdłuż południowo-zachodniej granicy sołectwa w sąsiedztwie ulicy Wiejskiej, g) S – 7 Nieczynna linia kolejowa nr 159 Wodzisław Śląski – Orzesze, h) S – 8 Tereny wokół budynku byłego przedszkola położonego przy ulicy 1-go Maja 116. i) S – 9 Tereny położone w pobliżu Autostrady A1 przeznaczone do rewitalizacji wspólnie z sołectwem Krostoszowice, j) Sd1 – Sd5 Ulica: ks. Roberta Wallacha, Wyzwolenia, Zielona, Dębowa, Wspólna. **4) Łaziska:**	rekreacyjnych, ścieżek pieszych i rowerowych; g) ilość zakupionego wyposażenia obiektu sportowego udostępniona w ramach realizacji inwestycji; h) przebudowane układy komunikacyjne,	

		b) Rewitalizacja ulicy Wiejskiej – budowa ścieżki pieszo-rowerowej,, c) Budowa oraz przebudowa infrastruktury drogowej. **7) Skrebeńsko:** a) Rewitalizacja terenów przy budynku szkoły podstawowej, b) Rewitalizacja budynku sklepu likwidowanego GS – u przy ulicy Piotrowickiej 62, c) Budowa oraz przebudowa infrastruktury drogowej.		a) Ł – 1 Tereny przy byłym przejściu granicznym położone wzdłuż ulicy Wierzniowickiej, b) Ł – 2 Tereny zlokalizowane w sąsiedztwie budynku OSP w Łaziskach, c) Ł – 3 Tereny boiska sportowego położonego przy ulicy Skotnickiej, d) Ł – 4 Tereny istniejącego zalewiska położonego w sąsiedztwie rzeki Olzy przy Granicy z Czechami, e) Ł – 5 Nieczynna linia kolejowa nr 159 Wodzisław Śląski – Orzesze, f) Ł – 6 Obszary położone wzdłuż ulicy Okrężnej i Kopernika, g) Ł – 7 Tereny położone wzdłuż ulicy Skotnickiej, h) Łd1 – Łd5 Ulica: Leśna, Mickiewicza, Okrężna, Wierzniowicka, Kopernika **5) Gołkowice:** a) Gł – 1 Tereny wokół byłego kółka rolniczego, b) Gł – 2 Tereny boiska sportowego położonego przy ulicy Wyzwolenia, c) Gł – 3 Tereny boiska sportowego treningowego położonego w sąsiedztwie ulicy Wyzwolenia, d) Gł – 4 Tereny zielone wzdłuż ulicy Wyzwolenia, e) Gł – 5 Tereny położone pomiędzy ulica Dębina i Powstańców Śląskich, f) Gł – 6 Zabudowania przy ul. 1 – go Maja 44 – 52 wraz z terenem przyległym, g) Głd1 – Głd9 Ulica: Wyzwolenia, Rzeczna, Leśna, 1-go Maja, Podlaska, Cmentarna, Dębiny, Żabkowska, Graniczna **6) Podbucze:** a) P – 1 Tereny w rejonie skrzyżowania ulicy Wiejskiej i Dębowej, b) P – 2 Tereny wzdłuż ulicy Wiejskiej, c) P1 – P2 Ulica: Wiejska, Bukowa i Dębowa **7) Skrebeńsko:**		

				a) Sk – 1 Tereny wokół szkoły Szkoły Podstawowej im. K.I Gałczyńskiego, b) Sk – 2 Budynek byłego sklepu GS przy ul. Piotrowickiej 62, c) Skd1 – Skd4 Ulica: Poprzeczna, Zielona, Szkolna, Zimne Doły		
Gorzyce	Program przyjęty Uchwałą nr XI/83/15 Rady Gminy Gorzyce z dnia 10 sierpnia 2015 r.	Rewitalizacja zabytkowych obiektów budowlanych w sołectwie Kolonia Fryderyk; 2. Rewitalizacja obszarów zdegradowanych wraz z zagospodarowaniem terenu na Kolonii Fryderyk; 3. Rewitalizacja terenu po wyrobiskach pożwirowych w Olzie; 4. Rewitalizacja zasobów w Olzie, przy ul. Dworcowej należących do Spółdzielni Mieszkaniowej „Orłowiec"; 5. Adaptacja budynku pod lokale socjalne; 6. „Czas na zmianę", 7. Rewitalizacja społeczna: Aktywizacja osób w wieku 50+ „Aktywny obywatel"; 8. Rewitalizacja społeczna: Aktywizacja społeczna rodziców: „Rodzic na topie"; 9. Rewitalizacja społeczna: „Podwórkowy Facebook"; 10. Rewitalizacja społeczna: „Wydobyć perłę"; 11. Rewitalizacja społeczna: Profilaktyka społeczna i doradztwo specjalistyczne.	1) długotrwałe bezrobocie, 2) wyższy poziom przestępczości 3) wyższy poziom wykluczenia społecznego i ubóstwa, 4) niski wskaźnik aktywności gospodarczej, 5) depopulacja obszaru, 6) zmiany demograficzne, 7) stan infrastruktury technicznej,	**1) Obszar nr 1: Sołectwo Kolonia Fryderyk – teren byłej kopalni wraz z osiedlem patronackim:** a) budynki mieszkalne przy ul. Kopalnianej 57, 59, 61; b) budynki mieszkalne przy ul. Leśnej 1, 3, 5, 7; c) budynki przy ul. Leśnej 39, 40, 41, 42, 44; d) budynek przy ul. Leśnej 46 – szkoła; e) teren dawnej kopalni „Fryderyk" wyznaczony od wschodu i południa granicą lasu, od zachodu i północy ul. Leśną. **2) Obszar nr 2: Sołectwo Olza – Kolonia Olecka „Familoki" i tereny pokopalniane po eksploatacji kruszyw mineralnych:** a)teren budynków mieszkalnych przy ul. Dworcowej 90, 92, 94, 96, 98, 102 wraz z zabudowaniami gospodarczymi; b) wyrobiska po eksploatacji kruszyw mineralnych: od północy teren zamyka ul. Nowa oraz granica sołectwa, stronę wschodnią zamykają zabudowania ul. Dworcowej, południową i zachodnią granicę wyznacza linia kolejowa.	1) Liczba osób korzystających ze wspartej infrastruktury 2) Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu 3) Liczba zajęć prowadzonych w ramach projektu 4) Liczba osób +50 objęta działaniami rewitalizacji społecznej 5) Liczba osób objętych działaniami rewitalizacji społecznej	Strategia Rozwoju Gminy Gorzyce na lata 2014-2020
Jastrzębie – Zdrój	Przewidywany termin przyjęcia – przełom II i III kwartału 2016 r.	1. Jastrzębie-Zdrój -- Dom Solidarności. 2. Modernizacja obiektu Łazienki III w Parku Zdrojowym na potrzeby utworzenia Pałacu aktywności młodzieżowej i integracji międzypokoleniowej w Jastrzębiu-Zdroju. 3. Skate-park na Osiedlu Zofiówka. 4. Przebudowa i nadbudowa budynku mieszkalnego wielorodzinnego socjalnego wraz z zagospodarowaniem terenu przy ul. Gagarina.	W zakresie sytuacji społecznej zdiagnozowano następujące kwestie problemowe: - depopulacja, czyli malejąca liczba mieszkańców miasta, której głównymi przyczynami są: malejący przyrost naturalny, duża liczba emigracji, także z miasta na wieś, - wysoki odsetek kobiet i osób długotrwale bezrobotnych w strukturze wszystkich bezrobotnych, - duży odsetek bezrobotnych	W obszar włączone zostały następujące części miasta: Os. 1000-lecia Szeroka, Os. Zofiówka z wyłączeniem części ulic, Os. Przyjaźń z wyłączeniem części ulic, Os. Jastrzębie Górne i Dolne z wyłączeniem części ulic, Os. Gwarków, Os. Zdrój,	a. liczba mieszkań powstałych w wyniku nadbudowy budynku mieszkalnego b. liczba mieszkańców korzystających ze wsparcia socjalnego c. ilość odwiedzających miejsce zrewitalizowane d. liczba osób	- Jastrzębie-Zdrój 2015. Potencjał gospodarczy i trendy rozwojowe. Raport syntetyczny. - Gminny Program przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar

		5. Aktywizacja zawodowa osób bezrobotnych z obszaru rewitalizowanego. 6. Festiwal Sztuk Wszelkich ZDERZENIA DZIAŁAŃ WRAŻLIWYCH. 7. Festyn rodzinny z okazji Dnia Dziecka. 8. Jarmark Sztuki Wiosna Ludów. 9. Jastrzębskie Lato Muzyczne. 10. Językowa akademia kultury pogranicza -- wsparcie inicjatyw kulturalno-edukacyjnych. 11. Letnie Kino Parkowe. 12. Muzyczne środy 13. Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej Subregionu Zachodniego. 14. "O krok do przodu" Wsparcie dla osób z terenów rewitalizowanych. 15. Pałac 1. Centrum Aktywności Młodzieżowej. 16. Piknik w Kurorcie. 17. Słowo i obraz w przestrzeni międzypokoleniowej -- zajęcia w obszarze kultury i sztuki angażujące różne pokolenia. 18. Centrum wolontariatu i organizacji poza-rządowych. 19. Akademia seniora -- organizowanie wspólnych warsztatów na rzecz zdobywanej umiejętności i uczenia się przez całe życie. 20. Wydarzenia kulturalne skierowane do mieszkańców. 21. Wzmacnianie potencjału społeczno-zawodowego społeczności lokalnych 9.1.2. 22. Festiwal Organizacji Pozarządowych	posiadających średnie wykształcenie, - duża liczba popełnianych czynów o charakterze wykroczeń, - duża przestępczość nieletnich, odzwierciedlona ilością stosowanych nadzorów kuratorskich (sięgająca nawet 80 na jednym osiedlu). W zakresie sytuacji gospodarczej zdiagnozowano następujące kwestie problemowe: - duże uzależnienie rozwoju społeczno-gospodarczego miasta od sytuacji finansowej Jastrzębskiej Spółki Węglowej SA, - lokalna gospodarka zdominowana przez przemysł wydobywczy, co negatywnie wpływa na aktywność gospodarczą mieszkańców oraz zniechęca inwestorów innych branż do podejmowania inwestycji na terenie miasta, - spadek liczby podmiotów działających w branży handlowej, naprawy pojazdów samochodowych oraz artykułów użytku osobistego i domowego, - niski poziom aktywności zawodowej kobiet, - występująca rozbieżność pomiędzy kierunkami kształcenia wybieranymi przez uczniów i osoby podejmujące naukę, a ofertami rynku pracy, - zmniejszający się udział osób w wieku produkcyjnym i przedprodukcyjnym w ogólnej liczbie mieszkańców. W zakresie sytuacji przestrzennej zdiagnozowano następujące kwestie problemowe: Środowisko naturalne - Wysoki stopień zanieczyszczenia środowiska spowodowany niską emisją, szczególnie na obszarach zabudowy jednorodzinnej i w okolicy głównych ciągów komunikacyjnych miasta, - duży stopień degradacji środowiska	l. Gagarina (108, 110, 112, 116) w sołectwie Szeroka.	korzystających ze wspartej infrastruktury e. liczba obiektów zrewitalizowanych na cele społeczno-kulturalne f. liczba osób bezrobotnych łącznie z długotrwale bezrobotnymi objętych wsparciem g. liczba osób w wieku 50+ objętych wsparciem h. liczba osób pozostających bez pracy, które otrzymały bezzwrotne środki na podjęcie działalności gospodarczej w programie i. liczba utworzonych miejsc pracy w ramach udzielonych z EFS środków na podjęcie działalności gospodarczej j. liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych usługami społecznymi k. liczba dzieci objętych wsparciem l. liczba środowisk objętych programami aktywności lokalnej ł. liczba projektów realizowanych w pełni lub częściowo przez partnerów społecznych lub organizacje pozarządowe m. liczba utworzonych miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 n. liczba osób	przemocy w rodzinie dla gminy Jastrzębie-Zdrój na lata 2011-2015 - Gminny Program przeciwdziałania narkomanii na rok 2013, 2015 - Gminny Program profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych na rok 2013, 2015 - Strategia Rozwoju Miasta Jastrzębie-Zdrój do roku 2020 - Monitoring zawodów deficytowych i nadwyżkowych - Wieloletni Program gospodarowania mieszkaniowym zasobem gminy Jastrzębie-Zdrój na lata 2008-2012 - Wieloletni Program Gospodarowania Mieszkaniowym Zasobem Gminy Jastrzębie-Zdrój na lata 2014-2018 - Studium Uwarunkowań i Kierunków Rozwoju Przestrzennego Miasta Jastrzębie-Zdrój

			wywołany eksploatacją złóż węgla kamiennego, - obecność na terenie miasta hałd związanych z wydobyciem węgla kamiennego, które są na bieżąco rekultywowane. Infrastruktura techniczna - niewykorzystane układy szynowe. Zasoby mieszkaniowe oraz architektura - zły stan techniczny niektórych budynków, konieczność przeprowadzenia remontów, - brak węzłów sanitarnych w niektórych budynkach mieszkaniowych, zwłaszcza budynkach socjalnych będących w zarządzie MZN, - elementy azbestowe obecne w wielu budynkach mieszkalnych głównie wielorodzinnych, - przestrzeń publiczna niedostosowana do oczekiwań mieszkańców (przede wszystkim brak przestrzeni stanowiącej centrum miasta, wynikający ze specyfiki powstania miasta).		uczestniczących w wydarzeniach kulturalnych itp.	
Krzyżanowice	Przewidywany termin opracowania - kwiecień 2016 r.	<u>Planowane obiekty w zakresie działań rewitalizacyjnych:</u> **1. Krzyżanowice** a) Teren PKP Krzyżanowice b) Teren po składowisku śmieci Krzyżanowice SANDGRUBA c)Teren byłego PGR-u w Krzyżanowicach (obecna RSP) d) SKR Krzyżanowice (wraz magazynami przy stacji paliw) e)Tereny poprzemysłowe w Krzyżanowicach f) Wyrobiska pożwirowe Krzyżanowice g) Teren GS Krzyżanowice **2. Tworków** a) Ruiny zamku w Tworkowie wraz z parkiem b) Teren PKP Tworków wraz z terenami przyległymi	1) eurosieroctwo, 2) poziom bezrobocia, 3) degradacja obiektów o wartości architektonicznej i znaczeniu historycznym, 4) stopień degradacji infrastruktury technicznej i budynków, 5) niewykorzystany potencjał infrastruktury technicznej o charakterze kulturalno – edukacyjnym, 6) niewystarczająca ilość mieszkań socjalnych, 7) niewykorzystany potencjał turystyczny.	<u>Obszary wymagające rewitalizacji to .m,in.:</u> **1. Krzyżanowice** a) Teren PKP Krzyżanowice b) Teren po składowisku śmieci Krzyżanowice SANDGRUBA c)Teren byłego PGR-u w Krzyżanowicach (obecna RSP) d) SKR Krzyżanowice (wraz magazynami przy stacji paliw) e)Tereny poprzemysłowe w Krzyżanowicach f) Wyrobiska pożwirowe Krzyżanowice g) Teren GS Krzyżanowice **2. Tworków** a) Ruiny zamku w Tworkowie wraz z parkiem b) Teren PKP Tworków wraz z terenami przyległymi	W trakcie opracowywania	W trakcie opracowywania

		c) Teren magazynu byłej roszarni w Tworkowie d) Teren przy budynku byłego hotelu robotniczego w Tworkowie e) Teren po składowisku odpadów komunalnych f) Teren GS Tworków **3. Chałupki** a) Tereny po byłych jednostkach straży granicznej w Chałupach (Strażnice ul. Długa) b) Teren byłego przejścia granicznego Chałupki - Bogumin c) Treny przy PKP w Chałupkach d) Teren przy Zamku w Chałupkach wraz z parkiem e) Teren byłych stajni (wzdłuż DK 78) f) Tereny poprzemysłowe przy ul. Fabrycznej g) Teren GS Chałupki h) Teren PKS Chałupki		c) Teren magazynu byłej roszarni w Tworkowie d) Teren przy budynku byłego hotelu robotniczego w Tworkowie e) Teren po składowisku odpadów komunalnych f) Teren GS Tworków **3. Chałupki** a) Tereny po byłych jednostkach straży granicznej w Chałupach (Strażnice ul. Długa) b) Teren byłego przejścia granicznego Chałupki - Bogumin c) Treny przy PKP w Chałupkach d) Teren przy Zamku w Chałupkach wraz z parkiem e) Teren byłych stajni (wzdłuż DK 78) f) Tereny poprzemysłowe przy ul. Fabrycznej g) Teren GS Chałupki h) Teren PKS Chałupki		
Mszana	Program został przyjęty Uchwałą nr VIII/57/205 Rady Gminy Mszana z 29 czerwca 2015 r.	- Rozbudowa infrastruktury rekreacyjno - sportowej przy ulicy Okrężnej, - Kompleksowa eliminacja szkodliwych odpadów azbestowych, - Remont budynku i adaptacja na mieszkania socjalne wraz z zagospodarowaniem otoczenia, -Adaptacja budynku OSP wraz z zagospodarowaniem sąsiadującego terenu na cele kulturalno-rekreacyjne, - Budowa wielofunkcyjnego budynku rekreacyjno-sportowego wraz z zagospodarowaniem terenu, - Integracja społeczności lokalnej poprzez sport, - Aktywizacja społeczno - zawodowa kobiet poprzez wsparcie na rzecz rozwoju rękodzieła,	- wysoki odsetek długotrwale bezrobotnych, - mniejsza w stosunku do całej gminy ilość zarejestrowanych podmiotów gospodarczych, - wysoki odsetek osób korzystających z pomocy społecznej, - znaczny udział osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, - niewystarczająca liczba mieszkań socjalnych, - niewykorzystany potencjał turystyczny, - niewykorzystany potencjał w sferze rekreacyjno – sportowej, - zła jakość dróg publicznych, - niedostateczna ilość miejsc parkingowych, - wysoki odsetek dachów z pokryciem azbestowym, - niedostosowana do potrzeb mieszkańców infrastruktura sportowo rekreacyjna	Sołectwo Gogołowa: ulice Morcinka, Okrężną i Śmieji, oraz 25% ulicy Wiejskiej - część łączącą trzy ww. ulice.	a) Liczba zmodernizowanych ulic, w tym z wybudowanym parkingiem, b) Liczba zorganizowanych warsztatów o tematyce rękodzieła, c) Masa usuniętego azbestu, d) Liczba wybudowanych budynków rekreacyjno – sportowych, e) Liczba zorganizowanych zawodów sportowych, f) Liczba utworzonych mieszkań socjalnych, g) Zmodernizowane budynki użyteczności	1) Strategia Rozwoju Powiatu Wodzisławskiego na lata 2008-2015, 2) Strategia Rozwoju Gminy Mszana do roku 2015

					publicznej, h) Liczba kobiet biorących udział w warsztatach rękodzieła, i) Liczba osób biorących udział w zawodach sportowych i innych wydarzeniach promujących zdrowy tryb życia, j) Liczba zrewitalizowanych obszarów	

Źródło: Opracowanie własne, na podstawie danych JST.

DZIAŁANIA ZWIĄZANE Z EFEKTYWNOŚCIĄ ENERGETYCZNĄ W GMINACH SUBREGIONU ZACHODNIEGO

Jednostka samorządu terytorialnego	Dotychczasowe działania z zakresu odnawialnych źródeł energii	Dotychczasowe działania z zakresu termomodernizacji	Dotychczasowe działania z zakresu energooszczędnego oświetlenia
Gmina i Miasto Czerwionka-Leszczyny	- Zrealizowano projekt współfinansowany z Unii Europejskiej polegający na budowie infrastruktury służącej do produkcji energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych - energii słonecznej, a także częściowo energii wiatrowej. Infrastruktura obejmowała 234 jednostki wytwarzania energii elektrycznej przy wykorzystaniu energii promieniowania, na które składają się: - 82 lampy uliczne hybrydowe, zasilane przez systemy pobierające energie wiatru i słoneczną (2 moduły fotowoltaiczne + turbina wiatrowa), - 25 lamp ulicznych solarnych (2 moduły fotowoltaiczne), - 18 lamp parkowych solarnych (1 moduł fotowoltaiczny), -2 znaki drogowe, oświetlane 1 modułem fotowoltaicznym. - Termomodernizacja Szkoły Podstawowej w Książenicach – zastosowanie źródła energii odnawialnej poprzez zabudowę na dachu budynku 4 szt. solarów wraz z niezbędną instalacją. - Termomodernizacja Zespołu Szkół nr 3 i Gimnazjum nr 2 w Czerwionce-Leszczynach (projekt współfinansowany z Unii Europejskiej): wykonanie na obu szkołach instalacji solarnej. Łącznie zamontowano 47 szt. solarów (12 szt. na Zespole Szkół nr 3 w Czerwionce-Leszczynach, 35 szt. na Gimnazjum nr 2 w Czerwionce-Leszczynach)	- Termomodernizacja Zespołu Szkół nr 5 w Bełku (termomodernizacja realizowana w ramach projektu pn. „Ograniczanie niskiej emisji w budynkach użyteczności publicznej w powiecie rybnickim") – prace przy budynku obejmowały m.in. wymianę, remont instalacji c.o. , sieci ciepłowniczej, wymianę źródeł ciepła i remont wymienników, ocieplenie ścian, elewacji, ocieplenie dachu, wymianę konstrukcji dachu, wymianę wentylacji i remont kominów, wymianę stolarki okiennej i drzwiowej. -Termomodernizacja Zespołu Szkół nr 3 i Gimnazjum nr 2 w Czerwionce-Leszczynach wraz modernizacją instalacji centralnego ogrzewania oraz wykonaniem instalacji solarnej służącej do podgrzewania ciepłej wody użytkowej. Zakres prac przy Zespole Szkół nr 3 obejmował ocieplenie dachów i stropów, ocieplenie ścian zewnętrznych płytami styropianowymi, wymianę zużytej stolarki okiennej na stolarkę z PCV, wymianę stolarki drzwiowej zewnętrznej na stolarkę stalową, wymianę instalacji odgromowej, modernizacja instalacji centralnego ogrzewania (montaż zaworów termostatycznych przy grzejnikach, regulacja instalacji), wykonanie instalacji solarnej. Zakres prac przy Gimnazjum nr 2 obejmował: wymianę stolarki okiennej i drzwiowej, odwodnienie doświetlaczy okien piwnicznych, ocieplenie ścian zewnętrznych, ocieplenie poddasza, ocieplenie dachu, wymianę instalacji	W ramach zmniejszenia zużycia energii elektrycznej wymieniono około 3230 opraw oświetlenia ulicznego z starego typu na nowe oprawy oświetlenia ulicznego z różnej mocy.

		odgromowej, modernizację instalacji CO, kotłownia - roboty budowlane, instalacja sterowania i sygnalizacji, wykonanie instalacji solarnej. - Likwidacja ogrzewania piecowego w centrum Leszczyn – zakres prac obejmował m.in. wykonanie instalacji centralnego ogrzewania, docieplenie ścian zewnętrznych 89 budynków, docieplenie stropów nad ostatnią kondygnacją w 89 budynkach, docieplenie stropów piwnic 87 budynków oraz stropu nad przejściem 1 budynek (MOK), wykonanie sieci ciepłowniczej, przyłączy i zewnętrznej instalacji odbiorczej, zakup i montaż 79 węzłów cieplnych (w tym 3 grupowych) obsługujących 89 budynków, montaż pompy zmieszania gorącego i zmieszania zimnego, rozdzielnicy szafowej wyposażonej w falowniki do napędu pomp, automatykę sterującą pracą pomp w kotłowni węglowej przy ul. Polnej. - Termomodernizacja Szkoły Podstawowej nr 8 w Dębieńsku – zakres prac obejmował m.in. rozbiórkę istniejącego pokrycia z papy, wymianę wylewki stropodachu, ocieplenie stropodachu, naprawę pękniętych kominów ponad dachem, demontaż istniejących obróbek blacharskich i wykonanie nowych obróbek z blachy stalowej powlekanej, wymianę rynien dachowych na rynny PCV, wykonanie pokrycia dachowego, odtworzenie instalacji odgromowej dachu, wykonanie robót towarzyszących i porządkowych, przełożenie instalacji elektrycznej i odgromowej na ścianach budynku, ocieplenie ścian płytami styropianowymi, wykonanie robót towarzyszących: malarskich i porządkowych, wymianę stolarki okiennej i drzwiowej, wymianę zaworów na zawory termostatyczne. - Termomodernizacja ze zmianą źródła ogrzewania dla Szkoły Podstawowej nr 4 i Gimnazjum nr 3 w Czerwionce przy ulicy Furgała 71, zakres prac obejmował m.in. docieplenie ścian zewnętrznych, docieplenie	

		stropodachów, stropu piwnic, konstrukcji więźby, wymianę stolarki okiennej i drzwiowej wraz z robotami towarzyszącymi, modernizację instalacji co., adaptację pomieszczenia piwnicy na kotłownię wraz z montażem kotłów c.o. z osprzętem. - Termomodernizacja Szkoły Podstawowej w Książenicach, zakres prac obejmował m.in. docieplenie ścian zewnętrznych, docieplenie stropodachów, wymianę stolarki okiennej i drzwiowej wraz z robotami towarzyszącymi, remont instalacji co., remont pomieszczenia kotłowni wraz z montażem kotła co. z osprzętem. - Termomodernizacja budynku KS Górnik Czerwionka. Zakres zadania: Wykonanie termomodernizacji budynku KS Górnik Czerwionka w pełnym zakresie w odniesieniu do segmentu 1 tj. docieplenie przegród zewnętrznych, wymiana stolarki okiennej i drzwiowej, wymiana instalacji co. wraz z grzejnikami i montażem zaworów termostatycznych, natomiast w segmencie 2 wykonane było docieplenie stropodachu oraz wykonanie izolacji ścian zewnętrznych.	
Gaszowice	W latach 2010-2012 realizowano Program Ograniczenia Niskiej Emisji. Dotacje przyznawane były do zakupu i montażu kompletnych instalacji solarnych. Eksploatacja tego typu urządzeń pozwala na znaczne ograniczenie kosztów związanych z podgrzewaniem wody. Instalacja solarna pozwala na pokrycie zapotrzebowania na c.w.u. w miesiącach letnich i na znaczne oszczędności paliwa podstawowego w sezonie grzewczym. W ramach PONE osiągnięto następujący efekt rzeczowy: - montaż 55 instalacji solarnych. Na dofinansowanie zadania Gmina pozyskała środki z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Katowicach w postaci pożyczki. Każdy uczestnik Programu otrzymywał w formie dotacji zwrot części nakładów poniesionych przy realizacji inwestycji. Dotacje udzielane były mieszkańcom gminy w wysokości 50% kosztów inwestycji, jednak w kwocie nie większej niż: a) w roku 2010 – 5.000,00 zł w przypadku montażu instalacji solarnej b) w roku 2011 – 5.000,00 zł w przypadku montażu instalacji solarnej. c) w roku 2012 – 5.148,00 zł w przypadku montażu instalacji solarnej.	1. W latach 2010-2012 realizowano Program Ograniczenia Niskiej Emisji. W ramach Programu dotowano nowoczesne kotły na paliwo stałe, które wykorzystują paleniska automatyczne (retortowe lub tłokowe), co pozwala na bardziej efektywne spalanie węgla i przyczynia się do ograniczenia zapotrzebowania na paliwa stałe, które charakteryzują się wysokimi wskaźnikami emisyjności. W ramach PONE osiągnięto następujący efekt rzeczowy: - likwidacja 40 kotłów opalanych paliwem stałym, - montaż 40 niskoemisyjnych kotłów węglowych. Na dofinansowanie zadania Gmina pozyskała środki z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony	Wymiana opraw oświetleniowych, na terenie Gminy Gaszowice. W latach 2009-2010 wymieniono 784 sztuki lamp na sodowe(co stanowi 100% lamp na terenie gminy). Koszt inwestycji – 801461,76 zł.

		Środowiska i Gospodarki Wodnej w Katowicach w postaci pożyczki. Każdy uczestnik Programu otrzymywał w formie dotacji zwrot części nakładów poniesionych przy realizacji inwestycji. Dotacje udzielane były mieszkańcom gminy w wysokości 50% kosztów inwestycji, jednak w kwocie nie większej niż: a) w roku 2010 –w kwocie nie większej niż 4.934,88 zł w przypadku montażu kotła c.o. b) w roku 2011 –w kwocie nie większej niż 5.000,00 zł w przypadku montażu kotła c.o. c) w roku 2012 –w kwocie nie większej niż 4.752,00 zł w przypadku montażu kotła c.o. Łącznie finansowanie PONE tj. montaż instalacji solarnych i wymiana kotłów Rok Środki finansowe pozyskane z WFOŚiGW 2010 212.843,76 2011 160.000,00 2012 100.105,36 Kwota całkowita inwestycji brutto(środki publiczne +prywatne) 2010 – 510208,52 zł 2011 – 407080,35 zł 2012 – 258240,59 zł 2. Gmina Gaszowice była partnerem projektu „Ograniczanie niskiej emisji w budynkach użyteczności publicznej w Powiecie Rybnickim" realizowanego w ramach RPO. Na terenie gminy projektem objęto 2 budynki tj. Przedszkole w Czernicy oraz Szkołę Podstawową w Szczerbicach. Wymieniono instalacje c.o. i kotły, docieplenie dachów, docieplenie i elewacja budynków. Wartość projektu to 1242289,54 zł wtym dotacja UE wyniosła 110227,62zł. Projekt realizowany był od 2007 r. do III kwartału 2012 r.	
Godów	Dotychczasowe działania zrealizowane w ramach programu ograniczania niskiej emisji z zakresu odnawialnych źródeł energii w latach 2013-2015 to:	Dotychczasowe zrealizowane działania z zakresu termomodernizacje: 1. Termomodernizacja budynku Szkoły	Opis działań dotyczących wymiany opraw oświetleniowych, ilość zakupionych opraw w stosunku do

	- zabudowa instalacji solarnych w 38 budynkach mieszkalnych, - powierzchnia zamontowanych paneli solarnych na budynkach mieszkalnych 229,32 m2. Opis wykorzystania np. biogazu, pomp ciepła, instalacji solarnych, fotowoltaicznych itp. (można podać ilość instalacji, rodzaje obiektów- publiczne, prywatne, powierzchnie paneli solarnych itp.)	Podstawowej przy ul. 1 Maja 179 w Skrzyszowie; zakres rzeczowy inwestycji: - ocieplenie ścian, - ocieplenie stropodachu, - wymiana instalacji c.o., - wymiana kotła, Wartość inwestycji: - 432 815,00 zł 2. Termomodernizacja budynku usługowego przy ul. 1 Maja 146 w Godowie; zakres rzeczowy inwestycji: - ocieplenie przegród, - wymiana stolarki okiennej i drzwiowej, - wymiana instalacji c.o., - wymiana kotła węglowego. Wartość inwestycji: 203 307,00 zł 3. Termomodernizacja wraz z modernizacją systemu grzewczego budynku przy ul. 1 Maja 18a w Godowie; zakres rzeczowy: - ocieplenie przegród, - wymiana stolarki okiennej i drzwiowej, - wymiana instalacji c.o., - wymiana kotła węglowego na węglowy niskoemisyjny, Wartość inwestycji: 599 803,00 zł 4. Modernizacja instalacji wraz z termomodernizacją dachu Szkoły Podstawowej przy ul. Powstańców Śl. w Łaziskach; zakres rzeczowy: - modernizacja instalacji c.o., - docieplenie dachu, - wymiana kotła na niskoemisyjny węglowy. Wartość projektu: 409 146,00 zł 5. Termomodernizacja Szkoły Podstawowej przy ul. Szkolnej 1 w Skrbeńsku; zakres rzeczowy: - ocieplenie przegród, - wymiana stolarki okiennej i drzwiowej, - wymiana instalacji c.o., - wymiana kotła węglowego,	ilości wszystkich opraw. Wskazanie ilości opraw, które pozostają do wymiany. Opis zastosowanych technologii. (LED, sodowe itp.)

		Wartość inwestycji: 451 683,00 zł 6. Termomodernizacja Wiejskiego Ośrodka Kultury przy ul. 1 Maja 101 w Gołkowicach; zakres rzeczowy: - ocieplenie przegród, - wymiana stolarki okiennej i drzwiowej, - wymiana instalacji c.o., - wymiana kotła węglowego. Wartość inwestycji: 446 096,00 zł 7. Termomodernizacja budynku Szkoły Podstawowej w Krostoszowicach; zakres rzeczowy: - ocieplenie przegród, - wymiana stolarki okiennej i drzwiowej, - wymiana instalacji c.o., - wymiana kotła węglowego. Wartość inwestycji: 575 509,00 zł 8. Termomodernizacja budynku Ośrodka Kultury przy ulicy Wyzwolenia 12 w Skrzyszowie; zakres rzeczowy: - docieplenie ścian zewnętrznych, - docieplenie stropów nad ostatnimi kondygnacjami, - docieplenie stropu zewnętrznego, - modernizację systemu przygotowania cwu, - wykonanie systemu kolektorów słonecznych, - modernizację instalacji c.o. - modernizację źródła ciepła. Wartość inwestycji: 608 813,62 zł Ilość budynków publicznych nie poddanych termomodernizacji: 12 Dotychczasowe działania zrealizowane w ramach programu ograniczania niskiej emisji w latach 2008-2010 to: - wymiana źródeł ciepła w 129 budynkach mieszkalnych w tym: a) opalanych paliwem stałym: 108	

		b) opalanych gazem: 20 c) opalanych biomasą: 1 Dotychczasowe działania zrealizowane w ramach programu ograniczania niskiej emisji w latach 2013-2015 to: - wymiana źródła ciepła w 55 budynkach mieszkalnych w tym: a) opalanych paliwem stałym: 54 b) opalanych gazem: 1 Opis działań w zakresie termomodernizacji. Wskazać działania na budynkach publicznych i prywatnych oddzielnie. Wskazać skalę działań tj. kwotę środków przeznaczonych na termomodernizację, ilość budynków publicznych poddanych całościowej lub częściowej termomodernizacji, zakres prowadzonej termomodernizacji tj. wskazanie co obejmowały prace(wymiana dachu, stolarki okiennej, ocieplenia, wymiana źródła ciepła wraz z instalacją lub bez)ilość budynków publicznych nie poddanych dotychczas termomodernizacji ilość domów, w których dokonano wymiany źródeł ciepła.	
Gorzyce	1) Realizacja Programu ograniczenia niskiej emisji na terenie gminy Gorzyce na lata 2009-2011 2) Realizacja Programu ograniczenia niskiej emisji na terenie gminy Gorzyce na lata 2013-2015	1) Dofinansowania do zakupu źródeł ciepła w latach 1998-2008: - kotły węglowe – 58 - kotły niewęglowe – 129 2)PONE 2009-2011: - kotły węglowe – 160 - kotły gazowe – 10 - pompy ciepła – 2 - kotły opalane drewnem i energią elektryczną – 1 - kotły opalane olejem opałowym – 2 - instalacje solarne – 65 3) PONE 2013-2015: - kotły węglowe – 39 - kocioł gazowy – 1 - instalacje solarne - 30	Łączna ilość opraw oświetleniowych na terenie Gminy wynosi 2110 szt. W 2012 roku wykonano modernizację oświetlenia ulicznego na terenie Gminy Gorzyce, poprzez dobudowę 272 szt opraw i wymianę 1050 szt opraw. Wymiana opraw polegała na wymianie opraw z rtęciowych i sodowych dużej mocy na sodowe posiadające układy redukcji mocy. Oprawy te stanowią obecnie ponad 60% stanu oświetlenia całej gminy. W przypadku pozostałych opraw w celu dalszej redukcji zużycia energii zabudowano reduktory mocy (obecnie 24 szt.)
Jastrzębie - Zdrój	*Lata 2007-2013* *Kolektory słoneczne dla osób fizycznych -726 sztuk na kwotę 2.119.140,54*	*Lata 2007-2013* *Pompy ciepła dla osób fizycznych 65 na kwotę 181266,05 zł*	
	dotacje przyznane osobom fizycznym do zakupu i montażu urządzeń	dotacje przyznane osobom fizycznym do	

	grzewczych -kolektory słoneczne	zakupu i montażu urządzeń grzewczych. Dofinansowanie przyznawane było ze środków Gminnego i Powiatowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej- rok 2009 oraz z budżetu Miasta – rok 2010, w wysokości zależnej od rodzaju instalowanego urządzenia:	
	- urządzenia do wytwarzania energii ze źródeł odnawialnych- 614 000 zł	- kotły węglowe (na terenach, gdzie brak jest sieci gazowej lub sieci co) – 77 600 zł - kotły węglowe retortowe jednopaleniskowe – 144 400 zł - kotły elektryczne, gazowe i olejowe, kominki, kotły na biomasę- 99 554 zł - podłogowe i ścienne ogrzewanie elektryczne- 0 zł	
	ROK 2011 201 (115) osoby otrzymały dofinansowanie w wysokości: 479 250,84 (345 000,00)	Wysokość dofinansowania przyznana dla osób fizycznych do zakupu i montażu urządzeń grzewczych:	
	ROK 2012 312 (208) osoby otrzymały dofinansowanie w wysokości: 799 914,25 (623 114,25)	ROK 2009 172 osoby otrzymały dofinansowanie w wysokości 295 854,00	
	Nakłady poniesione na inwestycje finansowane ze środków budżetu Miasta:	ROK 2010 291osób otrzymało dofinansowanie w wysokości 639 700,00	
	ROK 2011 Dom Pomocy Społecznej "Dar Serca", PP nr 7, PP nr 8, Jastrzębski Zakład Komunalny, Dom Nauki i Rehabilitacji, Komenda Miejska Państwowej Straży Pożarnej-kolektory słoneczne kwota 432 175,00; SP nr 19 pompa ciepła kwota 41 000,00	Dotacja w latach 2011-2012 przyznawana była osobom fizycznym ze środków budżetu Miasta, w wysokości zależnej od rodzaju instalowanego urządzenia:	
	ROK 2012 SP nr 16 budowa instalacji wykorzystującej metan do celów grzewczych kwota 324 600,00; budynki przedszkolne kolektory słoneczne kwota 17 000,00; PP 20, Zespół Szkół Mistrzostwa Sportowego wymiana kotła na gazowy kwota 48 784,00	- kotły węglowe (na terenach, gdzie brak jest sieci gazowej lub sieci co) – 34 400 zł - kotły węglowe retortowe jednopaleniskowe – 84 000 zł - kotły elektryczne, gazowe i olejowe, kominki, kotły na biomasę- 81 650,84 zł - urządzenia do wytwarzania energii ze źródeł odnawialnych- 1 089 114,25 zł	
	PP 6 Instalacja paneli słonecznych z pompą ciepła-35 760 zł PP 8 Instalacja paneli słonecznych wraz z pompą ciepła – 49 240 zł	SM NOWA ROK 2009: ul. Katowicka 1-3, ul. Wodeckiego 2-4 docieplenie ściany frontowej; os. 1000-lecia 15	

	PP 26 Instalacja paneli słonecznych wraz pompą ciepła – 40 000 zł SP 19 Instalacja pompy ciepła wraz z pracami towarzyszącymi -40 800 zł	A docieplenie budynku koszt: 863 000,00	
		ROK 2010 ul. Turystyczna 6-8 docieplenie budynku koszt: 700 000,00	
		ROK 2011-2012: Os.1000-lecia 30, 31,37 ocieplenie ścian Koszt: 109 000,00	
		Górnicza Spółdzielnia Mieszkaniowa	
		ROK 2009 ul. Jasna 62-80, ul. Krakowska 1-3, ul. Śląska 16, ul. Krakowska 2-12, ul. Poznańska 13-23, ul. Armii Krajowej 86 docieplenie ścian koszt: 2 268 043,02	
		ROK 2010 ul. Armii Krajowej 84A, ul. Armii Krajowej 84DE, ul. Katowicka 31-33, ul. Jasna 82-100, ul. Armii Krajowej 84A docieplenie ścian koszt: 1 533 180,05	
		ROK 2011 ul. Armii Krajowej 84, ul. Pomorska 16-28, ul. Katowicka 15-17 ocieplenie ścian koszt: 1 483 488,44	
		ROK 2012 ul. Śląska 8, ul. Śląska 38, ul. Pomorska 2-14, ul. Wrzosowa 28-38, ul. Łowicka 11-19, ul. Armii Krajowej	
		84 bc, ul. 1-go Maja 9-13, ul. Kurpiowska 3, ul. Kurpiowska 4, ul. Kurpiowska 10, ul. Kaszubska 12 ocieplenie ścian koszt: 7 383 656,00	
		Miejski Zarząd Nieruchomości	
		ROK 2009-2010 ul. Wrocławska, ul. Komuny Paryskiej 14, ul. Dworcowa 17A wymiana okien, remont instalacji c.o. termomodernizacja budynku koszt: 191 802,46	
		ROK 2011 ul. Gagarina 112 docieplenie ścian koszt: 155 815,75	
		ROK 2012 ul. Gagarina 110, Gagarina 108 docieplenie	

		ścian koszt: 314 149,77	
		SM Jas-Mos	
		ROK 2009 ul. Krasickiego 19, ul. Wieczorka 2-4, ul. Wiejska 13c, ul. Kusocińskiego 5-23, docieplenie ścian szczytowych; ul. Krasickiego 19 docieplenie budynku koszt: 518 500,00	
		ROK 2010 ul. Pomorska 17-29, ul. Pomorska 31-43, ul. Pomorska 45-57, ul. Harcerska 1-3, ul. Harcerska 5-7, ul. Warmińska 1-13, ul. Pomorska 59-71, ul. Pomorska 73-85, ul. Warmińska 44-56, ul. Warmińska 16-28, ul. Warmińska 30-42, ul. Pomorska 17-29, ul. Pomorska 31-43, ul. Pomorska 45-57 stropodach koszt: 159 900,00	
		ROK 2011 ul. Pomorska 17-29, ul. Śląska 15, ul. Krasickiego 7, ul. Krasickiego 8 docieplenie ścian i stropów piwnic; ul. Pomorska 31-43, ul. Pomorska 45-57, ul. Ofiar Faszyzmu 2-10, ul. Wyspiańskiego 1-7 docieplenie ścian szczytowych; ul. Zielona 44-62, al. Jana Pawła 15 A-F, ul. Zielona 24-42, ul. Harcerska 2-4, ul. Miodowa 2-4, ul. Zielona 1-3, ul. Zielona 4-22, ul. Warmińska 2-14, ul. Zielona 5-7, ul. Kopernika 2-4, ul. Kopernika 11-13, ul. Kopernika 10-12, ul. Kopernika 6-8 docieplenie stropodachu koszt: 1 775 828,84	
		ROK 2012 ul. Kurpiowska 5-13, ul. Pomorska 31-43 docieplenie ścian i stropów piwnic; ul. Pomorska 45-57 docieplenie stropów piwnic; ul. Pomorska 59-71, ul. Pomorska 73-85, ul. Warmińska 1-13, ul. Warmińska 16-28, ul. Warmińska 2-14, ul. Warmińska 30-42, ul. Krasickiego 1 docieplenie ścian i stropów piwnic; ul. Kopernika 11-13, ul. Wieczorka 1-9, ul. Staszica 8, ul. Górnicza 40, ul. Górnicza 38, ul. Moniuszki 8-10, ul. Moniuszki 4-6, ul. Słoneczna 4-8, ul.	

		Warmińska 44-56, ul. Kopernika 2-4, al. Jana Pawła II 15 A-F, ul. Słoneczna 10-18, ul. Krótka 2-6, ul. 1 Maja 2-8 docieplenie ścian koszt: 6 192 048,63 Urząd Miasta 2013 Publiczne Przedszkole nr 21 Remont instalacji centralnego ogrzewania - 10500 zł Publiczne Przedszkole nr 26 Wymiana stolarki okiennej- 26 000 zł Publiczne Przedszkole nr 8 Remont instalacji centralnego ogrzewania – 28 766 zł Publiczne Przedszkole nr 5 Remont instalacji centralnego ogrzewania - 17 405 zł Publiczne Przedszkole nr 20 Remont instalacji centralnego ogrzewania - 26 864 zł Wymiana drzwi do kotłowni i inne roboty - 12 599zł Publiczne Przedszkole nr 6 Wymiana kaloryferów i drzwi- 24 000 zł. Publiczne Przedszkole nr 13 Wymiana drzwi-4674 zł Publiczne Przedszkole nr 15, 18, 21, 24 – Wymiana kaloryferów-54 300 zł Publiczne Przedszkole 16- Wymiana drzwi i okien do piwnicy -2 830 zł SP nr 5 – docieplenie ściany i wymiana drzwi- 4500 zł SP 12-wyminan drzwi-34 870 zł SP nr 19-Wymina okien i drzwi zewn. -70 290 zł SP nr 12- wymiana kaloryferów i zaworów termoregulacyjnych-10.000zł ZS nr 1- wymiana drzwi-56 835 zł ZS nr 3 – docieplenie dachu – 46255 zł ZS nr 2 –kompleksowa termomodernizacja – 2.570 000 zł 2011-2012	

		Gimnazjum nr 8 ocieplenie stropodachów, wykonanie nowego pokrycia dachowego wraz z obróbkami i rynnami koszt: 188 012,77; ZS nr 2 ocieplenie dachów , wymiana pokrycia dachowego wraz z obróbkami, docieplenie ścian, montaż rynien i rur spustowych koszt: 2 264 103,91 SP nr 17 ocieplenie ścian i stropodachu sali gimnastycznej koszt: 67 475,89 ZS nr 12 wymiana okien i drzwi zewnętrznych, ocieplenie ścian i poddaszy, wymiana pokrycia dachowego, montaż rynien i rur spustowych koszt: 858 720,31 PP nr 8, docieplenie ścian i stropu koszt: 332 680,77 docieplenie ścian zewnętrznych – 171 017,64 zł PP nr 21 docieplenie ściany frontowej koszt: 36 899,00 docieplenie ścian zewnętrznych , ocieplenie stropodachu wraz z wymiana pokrycia dachowego – 162 454,01 zł PP 7 –wymiana kotła na paliwo stałe na bezobsługowy kocioł gazowy z przebudową kotłowni – 52 499 zł PP 14 ocieplenie dachu koszt: 69 126,00 wymiana drzwi – 7000 zł PP 5 docieplenie stropodachu koszt: 65 800,00 PP 20 – docieplenie ścian zewnętrznych styropianem oraz wymiana stolarki okiennej i drzwiowej – 174 989,53 zł PP 18 – termomodernizacja budynku,	

		docieplenie ścian zewnętrznych oraz ocieplenie stropodachu-210 582,54zł PP 16- wymiana okien -34 500 zł PP 26 – koszt inwestycji – 20 000 zł PP 14 –wymiana okien-15 000 zł PP 17-wymiana okien-8000 zł PP 24 –wymiana drzwi głównych- 9 800 zł PP 15 -wymiana okien -10 000 zł	
		Szkoły	
		ROK 2009 wymiana drzwi, okien Koszt: 1 593 541,76	
		ROK 2010 wymiana drzwi, okien, stropodachy koszt: 1 382 818,59	
		Przedszkola	
		ROK 2010 wymiana drzwi, okien koszt: 595 100,00	
		PP nr 8, PP nr 8 ocieplenie ścian i stropu koszt: 332 680,77 PP nr 21 docieplenie ściany frontowej koszt: 36 899,00 PP 14 docieplenie dachu koszt: 69 126,00 PP 5 docieplenie stropodachu koszt: 65 800,00	
		KM PSP	
		ROK 2009 docieplenie budynku koszt: 300 856,00	

Spółdzielnia mieszkaniowa „JAS-MOS”			
Jastrzębie-Zdrój zasoby S.M. „JAS-MOS”	–	*Spółdzielnia w swoich zasobach posiada 110 budynków mieszkalnych na terenie miasta Jastrzębie Zdrój. W 104 budynkach ocieplono stropodachy lub dachy (styropapą), elewacje 65 budynków ocieplono kompleksowo, a 26 częściowo (ściany szczytowe lub część elewacji), stropy piwnic ocieplono w 19 budynkach. Stolarka okienna w mieszkaniach wymieniona jest w 80÷100 % w poszczególnych budynkach, stolarkę okienną na klatkach schodowych wymieniono w 98 budynkach, okienka piwniczne w 90 budynkach a 109 budynkach wymieniono drzwi wejściowe. W jednym budynku wymieniono instalację C.O. (rurarz, grzejniki, węzeł cieplny) a w wszystkich budynkach zmodernizowano instalację C.O. poprzez montaż zaworów regulacji podpionowej i montaż przygrzejnikowych zaworów termostatycznych. W latach 2007-2013 ocieplono kompleksowo elewacje 26 budynków, ocieplono ściany szczytowe lub część elewacji 22 budynków, ocieplono stropodachy 24 budynków oraz stropy piwnic 19 budynków. Koszt tych robót wyniósł 12.965.000,00 zł. W okresie tym wymieniono stolarkę okienną na kl. schodowych 5 budynków, wymieniono okienka piwniczne w 62 budynkach i wymieniono drzwi wejściowe w 42 budynkach. Koszt tych robót wyniósł 788.000,00 zł. Ponadto w okresie tym przeznaczono kwotę 523.000,00 zł na wymianę stolarki okiennej w mieszkaniach. Wymieniono instalację C.O. w 1 budynku (rurarz, grzejniki, węzeł cieplny) a koszt tych robót wyniósł 120.000,00 zł*	*Spółdzielnia w całości swoich zasobów wymienia oprawy oświetleniowe oraz źródła światła na energooszczędne, uwzględniając działanie tych opraw uzależnione od ruchu i oświetlenia dziennego.* *Dotychczas wymieniono 1413 szt. opraw, co stanowi ok. 33% wszystkich opraw oświetleniowych w zasobach Spółdzielni.* *W wymienianych oprawach zastosowano technologię LED z połączeniem czujników zmierzchowych i ruchu.*
Spółdzielnia Mieszkaniowa „NOWA”			

Jastrzębie-Zdrój	*BRAK*	*Termomodernizacja budynków mieszkalnych obejmuje docieplenie ściany lub ścian frontowych budynku, docieplenie stropodachów oraz regulację c.o. Zakres prac uzależniony jest od założeń przewidzianych w audycie oraz od środków finansowych.* *Remonty wykonane i planowane:* *(rok / ilość budynków/ wydatkowane lub planowane środki)* *2008 – 3 budynki – 3 830 000,00* *2009 – 3 budynki – 865 000,00* *2010 – 1 budynek - 710 000* *2011 – 2 budynki – 1 030 000,00* *2013 – 4 budynki – 2 300 000,00* *2014 – 1 budynek – 1 100 000,00* *2015 – 6 budynków– 2 700 000,00* *2016 – 1 budynek – 120 000,00* *Powyższe budynki zostały już wytypowane do realizacji. Docelowo Spółdzielnia w miarę możliwości finansowych planuje termomodernizację całych swoich zasobów.*	*W Spółdzielni od 2012 roku sukcesywnie następuje wymiana opraw oświetleniowych na klatkach schodowych i przejściach na energooszczędne z czujnikiem ruchu i żarówkami LED-owymi.* *Corocznie wykonywana jest modernizacja na kilku budynkach. Dalsze plany uzależnione są od środków finansowych. Docelowo Spółdzielnia chce zmodernizować oświetlenie na całych swoich zasobach.*
Miejski Zarząd Nieruchomości *Jastrzębie - Zdrój*			
Dotychczasowe działania z zakresu termomodernizacji (lata 2007 - 2015)			

Lp.	*Zakres prowadzonej termomodernizacji*	*Kwota*
I. Budynki mieszkalne Gminne		
1.	ul. Armii Krajowej: 1. Wymiana stolarki okiennej w lokalach mieszkalnych: 9 300,92 zł 2. Zabudowa układu telemetrii sterowniczej: 13 252,87 zł	22 553,79
2.	ul. Gagarina: 1. Termomodernizacja ścian zewnętrznych metodą „lekką-mokrą” z zastosowaniem płyt styropianowych: 469 965,52 zł 2. Wymiana stolarki okiennej w lokalach mieszkalnych: 49 121,14 zł 3. Zabudowa układu telemetrii sterowniczej: 26 946,98 zł	546 033,64
3.	ul. Pszczyńska: 1. Wymiana stolarki okiennej w lokalach mieszkalnych: 48 410,52 zł 2. Zabudowa układu telemetrii sterowniczej: 50 979,13 zł	99 389,65
4.	ul. Stodoły: 1. Wymiana stolarki okiennej w lokalach mieszkalnych: 1 386,04 zł 2. Zabudowa układu telemetrii sterowniczej: 39 976,42 zł	41 362,46
5.	ul. Moniuszki: 1. Wymiana stolarki okiennej w lokalach mieszkalnych: 14 399,19 zł 2. Regulacja instalacji centralnego ogrzewania: 23050,00 zł 3. Zabudowa układu telemetrii sterowniczej: 5 147,76 zł	42 596,95
6.	ul. Wyspiańskiego: 1. Wymiana stolarki okiennej w lokalach mieszkalnych: 11 681,09 zł 2. Wymiana stolarki okiennej na klatkach schodowych i w pomieszczeniach piwnicznych: 4 750,00 zł 3. Zabudowa układu telemetrii sterowniczej: 56 373,63 zł 4. Termomodernizacja 3 budynków: 497 970,36 zł	570 775,08
7.	ul. Żeromskiego: 1. Wymiana stolarki okiennej w lokalach mieszkalnych: 18 821,75 zł 2. Wymiana stolarki okiennej na klatce schodowej oraz drzwi wejściowych do budynku: 14 930,00 zł 3. Zabudowa układu telemetrii sterowniczej: 18 791,21 zł 4. Termomodernizacja budynku: 128 564,96 zł	181 107,92
8.	ul. Kościelna: 1. Zabudowa układu telemetrii sterowniczej: 5 147,75 zł	5 147,75
	Razem:	1 508 967,24
II. Budynki mieszkalne – Wspólnoty Mieszkaniowe		

1.	ul. Szarych Szeregów: 1. Wymiana stolarki okiennej w lokalach mieszkalnych: 159 280,33 zł 2. Wymiana stolarki okiennej na klatkach schodowych i pomieszczeniach piwnicznych oraz drzwi wejściowych do budynku: 138 228,98 zł 3. Zabudowa układu telemetrii sterowniczej, montaż zaworów termostatycznych: 33 550,00 zł	331 059,31
2.	ul. Broniewskiego: 1. Wymiana stolarki okiennej w lokalach mieszkalnych: 24 583,36 zł 2. Wymiana stolarki okiennej na klatce schodowej oraz drzwi wejściowych do budynku: 46 818,70 zł 3. Montaż zaworów termostatycznych: 31 398,56 zł	102 800,62
3.	ul. Kościuszki: 1. Wymiana stolarki okiennej w lokalach mieszkalnych: 23 839,71 zł 2. Wymiana stolarki okiennej na klatce schodowej oraz drzwi wejściowych do budynku: 41 614,39 zł	65 454,10
4.	ul. Hanki Sawickiej: 1. Wymiana stolarki okiennej w lokalach mieszkalnych: 15 675,68 zł 2. Wymiana stolarki okiennej na klatce schodowej oraz drzwi wejściowych do budynku: 72 819,41 zł 3. Montaż zaworów termostatycznych: 14 984,89 zł	103 479,98
5.	ul. Żeromskiego: 1. Wymiana stolarki okiennej w lokalach mieszkalnych: 179 485,42 zł 2. Wymiana stolarki okiennej na klatce schodowej oraz drzwi wejściowych do budynku: 56 589,44 zł	236 074,86
6.	ul. 1 Maja: 1. Wymiana stolarki okiennej w lokalach mieszkalnych: 15 320,78 zł 2. Wymiana stolarki okiennej na klatce schodowej oraz drzwi wejściowych do budynku: 29 018,76 zł 3. Montaż zaworów termostatycznych: 1 119,38 zł	45 458,92
7.	ul. Piastów: 1. Wymiana stolarki okiennej w lokalach mieszkalnych: 58 479,76 zł 2. Wymiana stolarki okiennej na klatce schodowej oraz drzwi wejściowych do budynku: 61 207,01 zł 3. Montaż zaworów termostatycznych: 7 704,00 zł	127 390,77
8.	ul. Brzechwy: 1. Wymiana stolarki okiennej w lokalach mieszkalnych: 33 013,88 zł 2. Wymiana stolarki okiennej na klatce schodowej oraz drzwi wejściowych do budynku: 56 974,47 zł 3. Montaż zaworów termostatycznych: 30 850,00 zł	120 838,35
9.	ul. Kopernika: 1. Wymiana stolarki okiennej w lokalach mieszkalnych: 20 697,97 zł 2. Wymiana stolarki okiennej na klatce schodowej oraz drzwi wejściowych do budynku: 17 700,00 zł	38 397,97

10.	ul. Bednorza: 1. Wymiana stolarki okiennej w lokalach mieszkalnych: 39 648,59 zł 2. Wymiana stolarki okiennej na klatce schodowej oraz drzwi wejściowych do budynku: 23 000,00 zł 3. Docieplenie ścian szczytowych: 30 514,35 zł	93 162,94
11.	ul. Dunikowskiego: 1. Wymiana stolarki okiennej w lokalach mieszkalnych: 25 070,95 zł 2. Wymiana stolarki okiennej na klatce schodowej oraz drzwi wejściowych do budynku: 34 717,06 zł 3. Docieplenie ściany szczytowej: 3 487,73 zł	63 275,74
12.	ul. Moniuszki: 1. Wymiana stolarki okiennej w lokalach mieszkalnych: 88 956,73 zł 2. Wymiana stolarki okiennej na klatce schodowej oraz drzwi wejściowych do budynku: 54 379,01 zł 3. Montaż zaworów termostatycznych: 17 710,09 zł 4. Termomodernizacja budynku: 141 435,03 zł	302 480,86
13.	ul. Morcinka: 1. Wymiana stolarki okiennej w lokalach mieszkalnych: 108 616,86 zł 2. Wymiana stolarki okiennej na klatce schodowej oraz drzwi wejściowych do budynku: 79 474,13 zł 3. Montaż zaworów termostatycznych: 22 340,77 zł 4. Docieplenie ścian szczytowych ponad dachem: 45 788,86 zł	289 220,62
14.	ul. Wyspiańskiego: 1. Wymiana stolarki okiennej w lokalach mieszkalnych: 125 559,09 zł 2. Wymiana stolarki okiennej na klatce schodowej oraz drzwi wejściowych do budynku: 73 000,00 zł 3. Zabudowa układu telemetrii sterowniczej: 16 000,00 zł	214 559,09
15.	ul. Truskawkowa: 1. Wymiana stolarki okiennej w lokalach mieszkalnych: 50 515,95 zł 2. Wymiana stolarki okiennej na klatce schodowej oraz drzwi wejściowych do budynku: 24 000,00 zł	74 515,95
16.	ul. Miodowa: 1. Wymiana stolarki okiennej w lokalach mieszkalnych: 16 240,52 zł 2. Wymiana stolarki okiennej na klatce schodowej oraz drzwi wejściowych do budynku: 43 870,68 zł	60 111,20
17.	ul. Śląska: 1. Wymiana stolarki okiennej w lokalach mieszkalnych: 78 666,55 zł 2. Wymiana stolarki okiennej na klatce schodowej oraz drzwi wejściowych do budynku: 44 025,46 zł 3. Docieplenie ścian szczytowych: 72 857,10 zł	195 549,11
18.	ul. Poznańska: 1. Wymiana stolarki okiennej na klatce schodowej oraz drzwi wejściowych do budynku: 31 937,30 zł 2. Zabudowa układu telemetrii sterowniczej: 21 000,00 zł	52 937,30
19.	ul. Karola Miarki:	161 722,55

	1. Wymiana stolarki okiennej w lokalach mieszkalnych: 45 559,23 zł 2. Wymiana stolarki okiennej na klatce schodowej oraz drzwi wejściowych do budynku: 25 463,32 zł 3. Remont dachu wraz z dociepleniem styropapą: 90 700,00 zł	
20.	os. 1000 – lecia: 1. Wymiana stolarki okiennej w lokalach mieszkalnych: 21 281,50 zł 2. Docieplenie ścian szczytowych: 68 486,26 zł	89 767,76
	Razem:	2 768 258,00
III. Budynki użytkowe		
1.	ul. 1 Maja: 1. Wymiana stolarki okiennej na klatce schodowej oraz witryn do budynku: 102 687,94 zł 2. Remont instalacji centralnego ogrzewania: 25 930,00 zł 3. Zabudowa układu telemetrii sterowniczej: 17 229,54 zł	145 847,48
2.	ul. Zdrojowa: 1. Zabudowa układu telemetrii sterowniczej: 12 500,00 zł	12 500,00
3.	ul. Cieszyńska: 1. Remont instalacji centralnego ogrzewania wraz z wymianą kotła węglowego: 30 584,90 zł 2. Docieplenie ścian zewnętrznych wraz z wymianą stolarki okiennej i drzwiowej, zmianą źródła zasilania ciepła z pieca na paliwo stałe na ogrzewanie grzejnikami elektrycznymi, remontem pomieszczeń w tym dwóch sanitariatów z przystosowaniem jednego dla osób niepełnosprawnych, wymianą bramy garażowej oraz remontem instalacji elektrycznej w zakresie wymiany istniejącego oświetlenia na oświetlenie typu LED, wykonania zasilania dla nowopowstałych źródeł ciepła i chłodu oraz urządzeń pomocniczych (OSP): 292 666,62 zł. 3. Ocieplenie poddasza, stropu piwnic oraz wymianę stolarki okiennej i drzwiowej (DS): 192 552,71.	515 804,23
4.	ul. Dworcowa: 1. Docieplenie ścian zewnętrznych, wymiana stolarki okiennej i wejściowej oraz remont instalacji centralnego ogrzewania wraz z wymiana kotła gazowego: 121 412,82 zł 2. Zabudowa układu telemetrii sterowniczej: 6 498,26 zł	127 911,08
5.	ul. Jasna 1A: 1. Częściowa wymiana witryn i stolarki drzwiowej: 78 102,18 zł 2. Zabudowa układu telemetrii sterowniczej: 24 457,02 zł 3. Wymiana witryn: 282 824,61 zł	385 383,81
6.	ul. Krakowska: 1. Zabudowa układu telemetrii sterowniczej: 10 128,19 zł	10 128,19
7.	ul. Mazowiecka: 1. Zabudowa układu telemetrii sterowniczej: 12 200,00 zł	12 200,00

8.	ul. Witczaka: 1. Zabudowa układu telemetrii sterowniczej: 32 504,51 zł		32 504,51
9.	ul. Wrzosowa: 1. Wymiana stolarki okiennej i drzwiowej: 279 515,47 zł 2. Zabudowa układu telemetrii sterowniczej: 12 200,00 zł		391 715,47
10.	ul. Zielona: 1. Zabudowa układu telemetrii sterowniczej: 50 543,37 zł		50 543,37
11.	ul. Gagarina: 1. Przebudowa kotłowni wraz z remontem instalacji c. o . w zakresie zmiany instalacji z węglowej na gazową: 88 758,76 zł		88 758,76
12.	ul. Komuny Paryskiej: 1. Wymiana drzwi zewnętrznych, grzejników i zaworów grzejnikowych wraz z modernizacją instalacji zabezpieczającej układ grzewczy: 15 651,38 zł 2. Docieplenie stropodachu wełną mineralną oraz częściowe ocieplenie elewacji: 37 000,00 zł 3. Zabudowa układu telemetrii sterowniczej: 12 065,80 zł		64 717,18
13.	ul. Sybiraków: 1. Wymiana wkładów szyb zespolonych: 62 000,00 zł		62 000,00
14.	ul. Piastów: 1. Wymiana witryn: 49 075,72 zł		49 075,72
15.	ul. Szarych Szeregów: 1. Wymiana witryn: 66 304,56 zł		66 304,56
16.	os. 1000 - lecia: 1. Wymiana witryn: 6 710,00 zł		6 710,00
17.	ul. Turystyczna 5 A: 1. Wymiana grzejników: 16 454,96 2. Wymiana stolarki okiennej: 15 369,69		6 710,00
		Razem:	2 028 814,36
Urząd Miasta – Wydział Infrastruktury Komunalnej i Inwestycji	*– nie przeprowadzono działań z powyższego zakresu*	*W latach 2007 – 2013 Miasto Jastrzębie-Zdrój wykorzystało 11,740 tys. zł na termomodernizację. Została ona przeprowadzona całościowo bądź częściowo, łącznie w 31 placówkach oświatowych. Prace obejmowały: wymianę stolarki okiennej,*	*Od 2007 roku zabudowano 953 nowe oprawy sodowe w tym 173 z redukcją mocy.* *Na dzień dzisiejszy na całym mieście posiadamy zamontowane oprawy*

		wymianę stolarki drzwiowej, ocieplenie ścian, ocieplenie i wymianę pokrycia dachów, wymianę źródła ciepła z węglowego na gazowe wraz z wymianą lub regulacją instalacji c.o., założenie zaworów regulacyjnych podpionowych. *W chwili obecnej trwają prace związane m.in. z termomodernizacją placówki oświatowej, z terminem zakończenie w sierpniu 2014 r.*	*sodowe.* *6958 opraw sodowych.*
	-	*Przygotowana jest dokumentacja budowlana termomodernizacji budynku Szkoły Podstawowej nr 17 w zakresie między innymi docieplenia stropu, docieplenia ścian zewnętrznych i przyziemia, wymianę grzejników c.o. oraz instalacji c.o. Planowane jest rozszerzenie dokumentacji o projekt wymiany źródła ciepła i zamianę istniejącego kotła węglowego na kocioł gazowy. Planuje się również rozbudowę Szkoły Podstawowej nr 1 na potrzeby przeniesienia Publicznego Przedszkola nr 7 wraz z wymianą źródła ciepłą z kotłowni węglowej na gazową. Realizacja inwestycji w latach 2015-17.*	-
	W roku 2011 przeprowadzono instalację pompy ciepła w Szkole Podstawowej nr 19 w Jastrzębiu-Zdroju. Pompa typu powietrze-woda o mocy 0,43 KW zasila piony sanitariatów uczniowskich w c.w.u. Koszt zakupu i instalacji urządzenia wyniósł 40 800 zł. *W roku 2011 zainstalowano również w budynkach Publicznego Przedszkola nr 6, Publicznego Przedszkola nr oraz Publicznego Przedszkola nr 26 pomp ciepła (3,5 kW każda) wraz z instalacją solarną (15 m2 w każdej z placówek) do ogrzewania c.w.u. Koszt inwestycji wyniósł odpowiednio 35 760, 49 240, 40 000 zł*	*W latach 2007-2013 przeprowadzono wymianę stolarki okiennej i drzwiowej w budynkach oświatowych na łączną kwotę 826 712 zł., W wyniku prowadzonych przez kilka lat inwestycji zdecydowana większość placówek oświatowych została zabezpieczona przed stratami ciepła poprzez okna i drzwi. Ponad 95 % wszystkich okien w placówkach oświatowych ma współczynnik 1,1 lub niższy. Przeprowadzono także wymianę instalacji centralnego ogrzewania na kwotę 456 207zł, w tym wymieniono grzejniki , rury, wymienniki ciepła*	*Nie dotyczy placówek oświatowych.*

		oraz zainstalowano zawory termoregulacyjne. Przeprowadzono również termomodernizację budynków PP 5 (dach), PP 8 (dach i ściany zewnętrzne), PP 13 (dach i ściany zewnętrzne), PP 15 (ściany przyziemia podczas odwodnienia), PP 18 (dach i ściany zewnętrzne), PP 20 (ściany zewnętrzne), PP 21 (dach i ściany zewnętrzne). Łączna kwota na zadanie termomodernizacji obiektów oświatowych wraz z mniejszymi pracami oraz projektami budowlanymi do inwestycji w latach 2007-2013 wyniosła 1 136 049 zł. Pozostało do docieplenia 30 budynków oświatowych w całości oraz 10 budynków wymagających dokończenia prac wykonanych w częściach lub etapami. W większości budynków oświatowych należy zmniejszyć straty ciepła przez regulację temperaturową (automatykę pogodową) zapobiegająca konieczności nadmiernego wietrzenia przegrzanych pomieszczeń.	
Jejkowice	Urząd Gminy był organizatorem spotkania mieszkańców z przedstawicielami Programu „Słoneczna Gmina" dotyczącego dofinansowania do zakupu i instalacji kolektorów słonecznych dla indywidualnych odbiorców , następnie urząd udzielał informacji o możliwości uzyskania ww. dofinansowania. Podjęto również działania mające na celu pozyskanie dofinansowania w ramach RIT.	Urząd zlecił wykonanie dwóch audytów energetycznych: 1. Termomodernizacja budynku sportowo – kulturalnego w Jejkowicach, 2. Audyt budynku szkolnego.	W toku jest inwestycja związana z wymianą opraw oświetleniowych na oprawy energooszczędne. Stare oprawy zostaną wymienione na oprawy sodowe – w ilości 226 szt.
Kornowac	<u>Działania na obiektach publicznych:</u> • Montaż instalacji solarnej w budynku Przedszkola Publicznego w Pogrzebieniu – łączna powierzchnia kolektorów: 7,53 m^2 (2013 r.); • Montaż instalacji solarnej w budynku Przedszkola Publicznego w Łańcach – łączna powierzchnia kolektorów: 12,57 m^2 (2010 r.) W okresie 2014-2015 planowany montaż instalacji solarnych na budynku Zespołu Szkolno-Przedszkolnego w Kobyli. <u>Brak danych na temat działań z zakresu OZE w budynkach prywatnych.</u>	<u>Działania na obiektach publicznych (8 obiektów):</u> • Budynek Domu Kultury (obecnie GOK) i OSP w Łańcach – termomodernizacja obejmująca wymianę stolarki okiennej, ocieplenie stropodachu i ścian zewnętrznych, wymianę źródła ciepła (2009 r., koszt brutto: 263 971,66 PLN) • Budynek Szkoły Podstawowej w Kobyli – termomodernizacja obejmująca wymianę stolarki okiennej i drzwiowej, ocieplenie	<u>Działania na obiektach publicznych:</u> nie podejmowano działań w tym zakresie. Do wymiany nadaje się całe oświetlenie w obiektach publicznych gminy Kornowac. <u>Brak danych na temat działań z zakresu energooszczędnego oświetlenia w budynkach prywatnych.</u>

		ścian zewnętrznych, wymiana źródła ciepła (2007 r., koszt brutto: 216 792,48 PLN); • Budynek Szkoły Podstawowej w Pogrzebieniu – termomodernizacja obejmująca wymianę stolarki okiennej i drzwiowej, ocieplenie stropodachu i ścian zewnętrznych, wymiana źródła ciepła (2010 r., koszt brutto: 590 602,52 PLN); • Budynek Domu Kultury w Pogrzebieniu – termomodernizacja obejmująca wymianę stolarki okiennej i drzwiowej, ocieplenie stropodachu i ścian zewnętrznych, wymiana źródła ciepła (2010 r., koszt brutto: 238 082,86 PLN); • Budynek Domu Kultury (obecnie GOK) w Kobyli – termomodernizacja obejmująca wymianę stolarki okiennej, ocieplenie stropodachu i ścian zewnętrznych (2009 r., koszt brutto: 315 606,87 PLN); • Budynek Domu Kultury (obecnie GOK) i OSP w Rzuchowie – termomodernizacja obejmująca wymianę stolarki okiennej, ocieplenie ścian zewnętrznych, (2009 r., koszt brutto: 89 230,91 PLN); • Budynek Szkoły Podstawowej w Rzuchowie – termomodernizacja obejmująca wymianę stolarki okiennej, ocieplenie stropodachu i ścian zewnętrznych (2009 r., koszt brutto: 210 511,98 PLN); • Budynek Przedszkola Publicznego w Kornowacu – termomodernizacja obejmująca wymianę stolarki okiennej, ocieplenie stropodachu i ścian zewnętrznych (2010 r., koszt brutto: 78 049,16 PLN); Budynki publiczne planowane do objęcia pracami termomodernizacyjnymi w okresie 2014-2020: budynek A Zespołu Szkolno-Przedszkolnego w Kobyli (m.in. docieplenie ścian, dachu), budynek B Zespołu Szkolno-Przedszkolnego w Kobyli (m.in. docieplenie	

		dachu), budynek Gimnazjum Publicznego w Kornowacu (m.in. wymiana stolarki okiennej, wymiana źródła ciepła). Brak danych na temat termomodernizacji i wymiany źródeł ciepła w budynkach prywatnych.	
Krzanowice	Opis wykorzystania np. biogazu, pomp ciepła, instalacji solarnych, fotowoltaicznych itp. (można podać ilość instalacji, rodzaje obiektów- publiczne, prywatne, powierzchnie paneli solarnych itp.) – z informacji jakie Gmina posiada, na terenie gminy funkcjonuje jedna pompa ciepła prywatna oraz kilkadziesiąt instalacji solarnych prywatnych oraz jedna instalacja solarna na potrzeby c.w.u na budynku Zespołu Szkół w Wojnowicach należącym do Gminy Krzanowice.	Opis działań w zakresie termomodernizacji. Wskazać działania na budynkach publicznych i prywatnych oddzielnie. Wskazać skalę działań tj. kwotę środków przeznaczonych na termomodernizację, ilość budynków publicznych poddanych całościowej lub częściowej termomodernizacji, zakres prowadzonej termomodernizacji tj. wskazanie co obejmowały prace(wymiana dachu, stolarki okiennej, ocieplenia, wymiana źródła ciepła wraz z instalacją lub bez)ilość budynków publicznych nie poddanych dotychczas termomodernizacji ilość domów, w których dokonano wymiany źródeł ciepła.- Działania w zakresie termomodernizacji obiektów publicznych należących do Gminy Krzanowice obejmowały wymiany dachów, stolarki okiennej, wykonanie dociepleń ścian, wymiana źródeł ciepłą w raz z instalacją w latach 1999-2014 min.: 1. Wymiana starych pieców na piece ekologiczne we wszystkich szkołach, budynku Urzędu Miejskiego w Krzanowicach, w budynku Ośrodka Zdrowia 2. Termomodernizacja budynku Zespołu Szkół w Krzanowicach 3. Termomodernizacja Domu Kultury w Krzanowicach 4. Termomodernizacja Sali gimnastycznej w Borucinie 5. Termomodernizacja budynku wielorodzinnego Bojanów ul. Polna 6. Termomodernizacja budynku wielofunkcyjnego w Krzanowicach ul. Cegielniana 7. Termomodernizacja Domu Kultury w Bojanowie Na ogólną kwotę ok. 4 mln zł	Opis działań dotyczących wymiany opraw oświetleniowych, ilość zakupionych opraw w stosunku do ilości wszystkich opraw. Wskazanie ilości opraw, które pozostają do wymiany. Opis zastosowanych technologii. (LED, sodowe itp.) – wymiana 100% opraw oświetleniowych na terenie Gminy Krzanowice - lampy sodowe.

<table>
<tr><td></td><td></td><td>Działania Gminy Krzanowice w budynkach prywatnych – wymiana 87 starych źródeł ciepła na nowoczesne piece ekologiczne w ramach Programu obniżania niskiej emisji na terenie Gminy Krzanowice na kwotę ok. 1 mln zł</td><td></td></tr>
<tr><td>Krzyżanowice</td><td>Do 31.12.2013r.
wykonano 85 instalacji solarnych na obiektach prywatnych</td><td>Do 31.12.2013 wykonano 220 wymian pieców w obiektach prywatnych
I. „Termomodernizacja budynku Zespołu Szkół Ogólnokształcących przy ulicy Łąkowej 12 w Krzyżanowicach.”
Koszt inwestycji: 1.442.257,25
<table>
<tr><td>WFOŚiGW pożyczka</td><td>729.804,00</td></tr>
<tr><td>WFOŚiGW dotacja</td><td>326.463,00</td></tr>
<tr><td>WFOŚiGW umorzenie pożyczki nr 285/2007/35/OA/po/P</td><td>269.222,40</td></tr>
<tr><td>Środki GFOŚiGW</td><td>77.483,85</td></tr>
<tr><td>Środki własne gminy</td><td>39.284,00</td></tr>
</table>
1. Prace ogólnobudowlane w obrębie źródła ciepła: skucie starych tynków i okładzin oraz drzwi, zabudowanie kanalizacji (studzienka, kratki i przewody), wykonanie fudamentów pod kotły, wykucie otworów wentylacyjnych, wykonanie wylewki wyrównujących, montaż drzwi wejściowych ppoż.(2 szt.), roboty wykończeniowe (powłoki malarskie, okładziny - płytki ścienne i podłogowe), zabezpieczenie ppoż.
2. Montaż kolektorów słonecznych 8 szt., producent typ ES1H/2 firmy Ensol 2 o łącznej powierzchni 16 m2 wraz z automatyką,sterownik temp., grupa pompowa, grupa bezpieczeństwa.
3. Docieplenie ścian metodą suchą -mokrą wg systemu BOLIX przy pomocy (styropianu) o grubości 12 cm, 6 cm - powierzchnia docieplana F=2317,72 m2 - zakup i montaż
4. Docieplenie stropodachów przy pomocy granulatu z wełny mineralnej o grubości 18 cm - powierzchnia docieplana F= 1 022,4 m2 - zakup i montaż
II. „Termomodernizacja budynku przedszkola w Krzyżanowicach przy ul. Wyzwolenia 1”</td><td>Brak</td></tr>
</table>

		Koszt inwestycji: 506.759,53 WFOŚiGW dotacja 196.008,00 WFOŚiGW dotacja 153.519,00 Środki własne – budżet gminy 157.232,53 1. Zakup i montaż urządzeń technologicznych kotłowi (w tym kotła opalanego gazem – firmy Viessmann Vitodens 200-W o mocy 73 kW - liczba sztuk -1) wraz z robotami elektrycznymi , ogólnobudowlanymi i demontażowymi w obrębie źródła ciepła oraz rozruchem technologicznym. 2. Zakup i montaż grzejników firmy PURMO typu dwupłytowego wraz z zakupem i montażem zaworów i głowic termostatycznych o śr. nominalnej 15 mm firmy Oventrop 3. Zakup i montaż grzejników firmy PURMO typu dwupłytowego wraz z zakupem i montażem zaworów i głowic termostatycznych o śr. nominalnej 15 mm firmy Oventrop 4. Zakup i montaż pozostałych materiałów koniecznych do budowy instalacji c.o. (rury, kształtki, armatura, nyple redukcyjne, izolacje) oraz roboty elektryczne w obrębie instalacji c.o. 5. Prace ogólnobudowlane wraz z pracami demontażowymi wewnętrznej instalacji c.o.– modernizacja instalacji c.o. (zamurowania, przebicia, tynkowanie, malowanie), próby szczelności oraz regulacja instalacji c.o. 6. Docieplenie ścian metodą lekką typu Kreisel– materiał styropian EPS 70 grubość 12, 10 cm - powierzchnia docieplana F = 638,7 m2 - zakup i montaż 7. Docieplenie ścian piwnicy metodą lekka typu Kreisel, styropian EPS 200 grubość 8 cm – powierzchnia docieplenia F = 83,2 m2 8. Docieplenie stropu nad ostatnią kondygnacją bez warstwy wyrównującej – materiał wełna mineralna grubość 18 cm - powierzchnia docieplana F = 470,732 m2 - zakup i montaż 9. Wymiana stolarki okiennej i drzwiowej na stolarkę okienną PVC o współczynniku przenikania ciepła 1,1 W/m2K - łączna	

		powierzchnia wymienianej stolarki F = 147,091 m2 10. Roboty ziemne i rozbiórkowe związane z dociepleniem ścian piwnic (rozebranie chodników, założenie opaski) oraz prace związane z dociepleniem ścian zewnętrznych (obróbki blacharskie, rynny, rury spustowe, instalacja uziemiająca i odgromowa, osadzenie drobnych elementów na elewacji po dociepleniu) III. „Termomodernizacja budynku przedszkola w Tworkowie przy ul. Polnej 3” Koszt inwestycji: 855.018,63 WFOŚiGW dotacja 278.665,00 WFOŚiGW pożyczka 175.857,00 Budżet gminy – środki własne 400.496,63 1. Zakup i montaż urządzeń technologicznych kotłowi (w tym kotła wodnego opalanego gazem) – firmy Viessmann typu Vitodens 200 W o mocy 72,6 kW - liczba sztuk -1) wraz z robotami elektrycznymi, ogólnobudowlanymi i demontażowymi w obrębie źródła ciepła oraz rozruchem technologicznym 2. Roboty montażowe wewnętrznej instalacji gazowej 3. Zakup i montaż urządzeń technologicznych instalacji solarnej, wyposażonej w kolektory słoneczne firmy Viessmann typu Vitosol 100-F o łącznej powierzchni czynnej (netto) 11,50 m2 wraz z robotami elektrycznymi, ogólnobudowlanymi i demontażowymi w obrębie instalacji solarnej 4. Zakup i montaż grzejników firmy VNH Cosmo Nova 5. Zakup i montaż zaworów i głowic termostatycznych typu Oventrop wraz z zaworami grzejnikowymi powrotnymi 6. Zakup i montaż pozostałych materiałów koniecznych do budowy instalacji c.o. (rury, kształtki, armatura, izolacje) oraz roboty elektryczne, ogólnobudowlane i demontażowe w	

		obrębie instalacji c.o. 7. Docieplenie ścian – materiał styropian grubość 12 cm - powierzchnia docieplana F=610,2 m2 - zakup i montaż 8. Docieplenie ścian piwnic części podpiwniczonej materiał styropian grubość 12 cm – powierzchnia docieplana F= 154,59 m2 - zakup i montaż 9. Docieplenie dachów od zewnątrz - materiał styropapa EPS 100 PSK2 grubość 16 cm - powierzchnia docieplana F= 500,019 m2 - zakup i montaż 10. Wymiana stolarki okiennej na stolarkę z PCV pięciokomorowa o wsp. U = 1,1 (W/m2*K) - łączna powierzchnia wymienianej stolarki F= 81,248 m2 11. Wymiana stolarki drzwiowej na stolarkę stalowa i drewnianą o wsp. U = 1,6 (W/m2*K) - łączna powierzchnia wymienianej stolarki F= 10,1 m2 12. Roboty ziemne i rozbiórkowe związane z dociepleniem ścian piwnic (rozebranie chodników, założenie opaski) oraz prace związane z dociepleniem ścian zewnętrznych (obróbki blacharskie, rynny, rury spustowe, instalacja uziemiająca i odgromowa, osadzenie drobnych elementów na elewacji po dociepleniu) 13. Wymiana instalacji c.w.u. wraz z zaworami przelotowymi, bezpieczeństwa, zwrotnymi, filtrami, manometrami, naczyniem wzbiorczym przeponowym DT-5, urządzeniem do podgrzewania wody firmy Viessmann typu Vitocell – V100 ze zbiornikiem o poj. 500 dm3, próbą szczelności oraz zaizolowaniu przewodów, pracami ogólnobudowlanymi i demontażowymi IV. „Termomodernizacja budynku przedszkola w Chałupkach, w którym mieści się Ośrodek Zdrowia i garaż OSP” Koszt inwestycji: 470.476,39 zł WFOŚiGW dotacja 125. 653,00 zł WFOŚiGW pożyczka 102.692,00 zł	

		<table><tr><td>WFOŚiGW - umorzenie</td><td>36.728,43 zł</td></tr><tr><td>Budżet gminy – środki własne</td><td>205.402,96 zł</td></tr></table> 1. Zakup i montaż urządzeń technologicznych kotłowni (w tym kotła wodnego opalanego gazem) firmy Viessmann typu Vitodens 200-W o mocy 50,6 kW – liczba sztuk – 1) wraz z robotami demontażowymi (demontaż kotła żeliwnego wodnego) w obrębie źródła ciepła oraz rozruchem technologicznym. Kocioł VIESSMAN VITODENS 200-W, pompy GRUNDFOS ALPHA 32-60 080- 2szt. GRUNDFOS UPS 32-30 – 1 szt 2. Roboty montażowe wewnętrznej instalacji gazowej 3. Roboty budowlane (wymiana i wstawienie nowych drzwi, odbicie i uzupełnienie tynków, studnie rewizyjne, wykopy) 4. Roboty elektryczne 5. Roboty demontażowe (demontaż grzejników żeliwnych, grzejników stalowych, zaworów zaporowych, rurociągu stalowego i rozdzielacza z rur stalowych) 6. Roboty montażowe (rurociągi w instalacjach c.o. miedziane, trójniki, nyple, roździelacze, zawory, przebicie i zamurowanie otworów) 7. Izolacje termiczne (zakup i montaż izolacji termicznej otulinami poliuretanowymi z folia izolacyjną w obrębie instalacji c.o). 8. Izolacje termiczne (zakup i montaż izolacji termicznej otulinami poliuretanowymi z folia izolacyjną w obrębie instalacji c.o). 9. Zakup i montaż: aparatów grzejnych – łącznie szt. 19 (w tym grzejniki jednopłytowe – szt. 1; dwupłytowe – szt. 17 i trzypłytowe – szt. 1) i głowic termostatycznych – łącznie szt. 19. grzejniki V&N COSMO 10. Izolacje ścian piwnic (w tym izolacja termiczna płytami styroduru XPS-R gr. 12cm na powierzchni 192,44 m2) – zakup i montaż. 11. Docieplenie ścian – materiał: styropian grubość 12. cm na powierzchni 536,76 m2-	

		zakup i montaż 12. Docieplenie stropodachu płytami styropianowymi FS-30 gr 160 mm dwustronnie laminowanymi papą na powierzchni 138,09 m2 - zakup i montaż 13. Docieplenie dachów skośnych metodą wypełnienia przestrzeni międzykrokwiowych – materiał: wełna mineralna grubość 18 cm (10+8) na powierzchni 279,98 m2- zakup i montaż 14. Wymiana stolarki okiennej (okna rozwierane i uchylno rozwierane jedno i dwudzielne z PCV – pow. 36,9 m2) i drzwiowej (drzwi aluminiowe jedno i dwuskrzydłowe – pow. 9,3 m2) V. „Termomodernizacja budynku przedszkola w Bieńkowicach, w którym znajduje się OSP” Koszt inwestycji: 1.101.264,25 zł WFOŚiGW dotacja 125. 848,00 zł WFOŚiGW pożyczka 148.915,00 zł WFOŚiGW - umorzenie 30.000,00 zł Budżet gminy – środki własne 796.501,25 zł 1. Zakup i montaż urządzeń technologicznych kotłowi kocioł gazowy kondensacyjny wiszący lub równiważny - typu Brotie WGB 50 o mocy 50 kW - liczba sztuk - 1 wraz z robotami elektrycznymi, ogólnobudowlanymi i demontażowymi w obrębie źródła ciepła oraz rozruchem technologicznym 2. Roboty montażowe wewnętrznej instalacji gazowej 3. Zakup i montaż urządzeń technologicznych instalacji solarnej, wyposażonej w kolektory słoneczne płaskie w ilości 5 sztuk o łącznej powierzchni czynnej (netto) 11,50 m2 wraz z robotami elektrycznymi, ogólnobudowlanymi i demontażowymi w obrębie instalacji solarnej oraz licznikiem ciepła 4. Zakup i montaż grzejników (zwykłych - 28 szt.) wraz zakupem i montażem zaworów termostatycznych 5. Zakup i montaż pozostałych materiałów	

		koniecznych do budowy instalacji c.o. (rury, kształtki, armatura, izolacje) oraz roboty elektryczne, ogólnobudowlane i demontażowe w obrębie instalacji c.o. 6. Zakup i montaż urządzeń technologicznych instalacji wentylacji mechanicznej wraz z robotami elektrycznymi, ogólnobudowlanymi i demontażowymi w obrębie instalacji wentylacji mechanicznej 7. Docieplenie ścian - materiał - powyżej cokołu styropian grubość 14 cm - zakup i montaż - należy podać powierzchnię docieplanych ścian - bez ościeży i innych powierzchni 8. Docieplenie ścian poniżej cokołu styrodurem grubosci 12 cm wraz z izolacja przeciwwilgociową 9. Docieplenie dachów od zewnątrz - materiał płyta styropianowa typu FS-30 (np. styropapa) grubość 180 mm - zakup i montaż 10. Wymiana stolarki okiennej na okna rozwierane i uchylnorozwierane z PCV i drzwiowej zewnetrznej na aluminiowe 11. Roboty ziemne i rozbiórkowe związane z docieleniem ścian piwnic (rozebranie chodników, założenie opaski) oraz prace związane z dociepleniem ścian zewnętrznych (obróbki blacharskie, rury, rynny spustowe,instalacja uziemiająca i odgromowa, syrena p-poż). W latach 2015-2017 planowana jest kompleksowa termomodernizacja 1. Budynek Zespołu Szkół Ogólnokształcących w Chałupkach. 2. Termomodernizacja Przedszkola w Zabełkowie. 3. Budynek Szkoły Podstawowej w Zabełkowie. 4. Budynek Świetlicy i OSP w Rudyszwałdzie. 5. Budynek PGK Górna Odra w Roszkowie. 6. Budynek Przedszkola i mieszkań socjalnych w Roszkowie. 7. Budynek Zespołu Szkół Ogólnokształcących w Tworkowie. 8. Budynek Zespołu Szkół Ogólnokształcących w Bieńkowicach. 9. Budynek Przedszkola w Nowej Wiosce. 10.	

		Budynek świetlicy i OSP w Owsiszczach. 11. Budynek Zespołu Szkolno-Przedszkolnego w Owsiszczach. Koszt orientacyjy całości: 5.058.823,53	
Kuźnia Raciborska	-	-	-
Lubomia	W ramach PONE zamontowano dotychczas 15 instalacji solarnych w budynkach prywatnych oraz 1 instalację w budynku Przedszkola w Lubomi.	1. Termomodernizacja Budynku OSP w Bukowie wraz z wymianą źródła ciepła oraz doposażeniem obiektu – zakres zadania obejmował: wymianę stolarki okienne i drzwiowej, ocieplanie dachu, ocieplanie ścian zewnętrznych, wykonanie instalacji odgromowej, wymianę instalacji c.o. w tym aparatów grzejnych oraz wykonanie nowej kotłowni. W ramach zadania zakupiono również wyposażenie budynku. 2. Adaptacja budynku szkoły na świetlicę – termomodernizacja obiektu wraz zagospodarowaniem terenu – zakres zadania obejmował: wymianę stolarki okiennej i drzwiowej, ocieplenie dachu, ocieplenie ścian zewnętrznych, wykonanie instalacji odgromowej, wymianę instalacji c.o. w tym aparatów grzejnych oraz wykonanie nowej kotłowni.	-
Lyski	Dotychczasowe działania z zakresu odnawialnych źródeł energii na terenie Gminy Lyski były związane z realizacją programu ograniczenia niskiej emisji. W jego ramach na 20 budynkach prywatnych zostały zamontowane instalacje solarne w latach 2010 – 2013. Instalacja solarna została również zamontowana na budynku szatni w Zwonowicach, jej koszt wyniósł ogółem ok. 57 tys. zł (cena brutto za całość instalacji wraz z osprzętem). W ramach w/w inwestycji zamontowano 4 panele solarne.	Od 2007 roku wykonano następujące zadania z zakresu termomodernizacji (budynki gminne): 1.Termomodernizacja i rozbudowa budynku w Pstrążnej (2009r.) – ocieplenie ścian, wymiana stolarki, koszt ogółem 806 tys. zł. 2.Termomodernizacja budynku wielofunkcyjnego w Suminie (2010r.) – ocieplenie ścian, częściowa wymiana stolarki, koszt ogółem 214 tys. zł. 3.Termomodernizacja budynku wielofunkcyjnego w Żytnej (2010r.) – ocieplenie ścian, częściowa wymiana stolarki, koszt ogółem 202 tys. zł. 4.Termomodernizacja budynku wielofunkcyjnego w Adamowicach wraz z przeprowadzeniem remontu (2012r.) – ocieplenie ścian, wymiana kotła wraz z częściową wymianą instalacji, koszt ogółem 229 tys. zł.	Dotychczasowe działania z zakresu odnawialnych źródeł energii na terenie Gminy Lyski były związane z realizacją programu ograniczenia niskiej emisji. W jego ramach na 20 budynkach prywatnych zostały zamontowane instalacje solarne w latach 2010 – 2013. Instalacja solarna została również zamontowana na budynku szatni w Zwonowicach, jej koszt wyniósł ogółem ok. 57 tys. zł (cena brutto za całość instalacji wraz z osprzętem). W ramach w/w inwestycji zamontowano 4 panele solarne.

		5.Termomodernizacja budynku gminnego w Nowej Wsi (2012r.) ocieplenie ścian, częściowa wymiana stolarki, koszt ogółem 143 tys. zł. 6.Termomodernizacja ZSP i Gimnazjum w Lyskach (2011r. - 2012r.) – ocieplenie ścian i stropów, wymiana stolarki, instalacji c. o. i kotłów, koszt ogółem 1,7 mln zł. 7.Wy miana okien w ZSP Adamowice (2010 – 2012r.) – koszt ogółem 46 tys. zł. 8.Wymiana okien w świetlicach w Adamowicach, Zwonowicach i Żytnej (2012r.) – koszt ogółem 16 tys. zł. W przyszłości planuje się wykonać termomodernizację kolejnych 7 budynków użyteczności publicznej w gminie Lyski. W latach 2010 – 2013 w ramach Programu ograniczenia niskiej emisji zostało wymienionych łącznie 36 starych kotłów na ekologiczne.	
Marklowice	Dotychczas na terenie gminy w budynkach prywatnych zabudowano 75 instalacji solarnych, 36 kotłów gazowych, 28 ekologicznych kotłów węglowych oraz dwie pompy ciepła. We wszystkich obiektach użyteczności publicznej jest ogrzewanie sieciowe lub z zastosowaniem kotłów gazowych i pomp ciepła albo ekologicznych kotłów węglowych.	Obecnie brak budynków publicznych wymagających termomodernizacji. W rozpatrywanej perspektywie czasowej nie podejmowano działań w tym zakresie (były one przeprowadzone wcześniej). Brak danych jeżeli chodzi o budynki prywatne.	Obecnie na terenie gminy czynnych jest 750 szt. opraw oświetleniowych wszystkie są sodowe energooszczędne. W rozpatrywanej perspektywie czasowej nie podejmowano działań w tym zakresie (były one przeprowadzone wcześniej).
Mszana	Montaż instalacji solarnej w budynku Urzędu Gminy w ramach umorzenia pożyczki z WFOŚiGW	Termomodernizacja Zespołu Szkół w Połomi (modernizacje wewnętrznej instalacji centralnego ogrzewania i kotłowni gazowej wraz z budową wewnętrznej instalacji gazowej) Termomodernizacja budynku OSP w Mszanie, Termomodernizacja budynku Urzędu Gminy w Mszanie w ramach umorzenia pożyczki z WFOŚiGW	Wymiana oświetlenia ulicznego na energooszczędne
Nędza	-	-Termomodernizacja budynku Przedszkola Publicznego w Łęgu przy ul. Wyzwolenia 8 należącego do Zespołu Szkolno – Przedszkolnego w Zawadzie Książęcej w gminie Nędza.(2009- 2010) -Termomodernizacja budynku Przedszkola Publicznego w Nędzy przy ulicy Mickiewicza	-

		53 w gminie Nędza(2010-2011) -Termomodernizacja budynku wielofunkcyjnego przy ul. Raciborskiej 55 w Zawadzie Książęcej w gminie Nędza(2011) -Termomodernizacja budynku Sali gimnastycznej przy Zespole Szkolno – Gimnazjalnym w Nędzy przy ul. Jana Pawła II 41a.(2009) -Termomodernizacja Zespołu Szkolno – Gimnazjalnego w Nędzy.(2005-2008) -Termoizolacja wraz z modernizacją źródła ciepła i instalacji wewnętrznej centralnego ogrzewania w budynku wielofunkcyjnym przy ul. Strażackiej w Nędzy.(2007-2009) -Modernizacja źródła ciepła i instalacji wewnętrznej centralnego ogrzewania w budynku wielofunkcyjnym przy ul. Raciborskiej 55a w Zawadzie Książęcej – etap 1 modernizacja kotłowni węglowej i sieci cieplnej przesyłowej w budynku wielofunkcyjnym przy ul. Raciborskiej 55 w Zawadzie Książęcej.(2008-2009 -Termoizolacja wraz z modernizacją źródła ciepła i instalacji wewnętrznej centralnego ogrzewania w budynku Szkolno – Przedszkolnym w Zawadzie Książęcej przy ul. Szkolnej 2 w Gminie Nędza(2007-2008) -Termomodernizacja budynków Zespołu Szkolno – Przedszkolnego wraz rozbudową o budynek Sali gimnastycznej w Górkach Śląskich przy ul. Ofiar Oświęcimskich 57.(2008-2009) -Termoizolacja budynku Urzędu Gminy wraz z modernizacją kotłowni. (2003-2005) -Termomodernizacja budynku wielofunkcyjnego przy ul. Raciborskiej 55a w Zawadzie Książęcej w gminie Nędza (2012- 2013)	
Pietrowice Wielkie	-	-	-
Pszów	Montaż instalacji solarnych w obiektach publicznych - 6 obiektów tj. - Szkoła Podstawowa nr 1, - Szkoła Podstawowa nr 2, - Szkoła Podstawowa nr 3,	Termomodernizacja obiektów publicznych - 7 obiektów tj. - Szkoła Podstawowa nr 1 - koszt inwestycji 1. 666.024.44 zł, zakres prac:	Oprawy oświetleniowe ogółem – 985 szt. - ilość zakupionych opraw w technologii LED – 14 szt.

	- Publiczne Przedszkole nr 2, - Publiczne Przedszkole nr 3, - Filia Publicznego Przedszkola nr 3. Montaż instalacji solarnych w obiektach prywatnych (udzielone dotacje) – 4 obiekty.	wymiana stolarki okiennej i drzwiowej, docieplenie ścian zewnętrznych i stropodachu - termomodernizacja całościowa obiektu, wymiana instalacji c.o., wymiana wymiennikowi ciepła, wymiana instalacji c.w.u., zabudowa kolektorów słonecznych. - Szkoła Podstawowa nr 2 - koszt inwestycji 726.554,05 zł, zakres prac: wymiana instalacji co, cwu , montaż instalacji solarnej, wymiana wymiennikowi ciepła, docieplenie budynku częściowa termomodernizacja (sali gimnastycznej), wykonanie instalacji elektrycznej. - Szkoła Podstawowa nr 3 - koszt inwestycji 877.144,07 zł, zakres prac: wymiana stolarki okiennej i drzwiowej, docieplenie dachu i stropodachu, docieplenie ścian zewnętrznych - termomodernizacja całościowa obiektu, wymiana instalacji c.o., zabudowa kolektorów słonecznych, wymiana instalacji c.w.u., modernizacja kotłowni. - Publiczne Przedszkole nr 2 – koszt inwestycji 349.000,00 zł, zakres prac: wymiana instalacji co, cwu , wymiana wymiennikowi ciepła, montaż instalacji solarnej, docieplenie budynku - termomodernizacja całościowa obiektu, wykonanie instalacji elektrycznej. - Publiczne Przedszkole nr 3, koszt inwestycji 579.287,82 zł, zakres prac: wymiana instalacji co, cwu, wymiana podajnika ciepła, montaż instalacji solarnej, docieplenie budynku – termomodernizacja całościowa obiektu, wykonanie robót instalacyjnych. - Filia Publicznego Przedszkola nr 3 - koszt inwestycji 366.410,85 zł, zakres inwestycji wymiana instalacji co, cwu ,wymiana kotła, montaż instalacji solarnej, docieplenie budynku – termomodernizacja całościowa, wykonanie instalacji elektrycznej. - Miejski Ośrodek Kultury w Pszowie - koszt inwestycji – 814 629.85zł, zakres	- ilość zakupionych opraw w technologii sodowej – 971 szt.

		inwestycji termomodernizacja całościowa obiektu. Ilość budynków publicznych nie poddanych dotychczas termomodernizacji (planowane inwestycje w latach 2015 – 2018) – 2 obiekty, tj. Ochotnicza Straż Pożarna, Budynek mieszkań komunalnych.	
Racibórz	W obiektach gminnych montowane są również instalacje solarne: Rok 2009 Wykonano system instalacji solarnej do przygotowania ciepłej wody użytkowej oraz wspomagania ogrzewania pomieszczenia socjalnego w Miejskich Składowiskach Odpadów w Raciborzu przy ul. Rybnickiej 125 Rok 2010 Wykonano system instalacji solarnej na obiekcie hali widowiskowo – sportowej przy ul. Łąkowej 33 w Raciborzu Rok 2011 Wykonano instalację solarną na potrzeby szatni sportowych Ośrodka Sportu i Rekreacji w Raciborzu przy ul. Zamkowej 4. Rok 2014 Zainstalowano kolektory słoneczne w nowym obiekcie Aquaparku przy ul. Zamkowej	Stopniowo prowadzone są także działania modernizacyjne i termomodernizacyjne w budynkach użyteczności publicznej oraz zasobie mieszkaniowym gminy. Od 2011r. przeprowadzono termomodernizację m.in. Szkoły Podstawowej nr 5 przy ul. Bojanowskiej 5, Przedszkola nr 20 przy ul. Polnej 25a, Przedszkola nr 14 przy ul. Słonecznej 31, Żłobka przy ul. Słonecznej 9, Szkoły Podstawowej nr 15 przy ul. Słowackiego 48, Przedszkola nr 11 przy ul. Jana 20, Raciborskiego Centrum Kultury przy ul. Chopina 21,Termomodernizacja obiektów Szkoły Podstawowej nr 1 przy ul. Cecylii 30 i Gimnazjum nr 2 przy ul. Elżbiety 14, Termomodernizacja budynku Sali Gimnastycznej i wymiana instalacji c.o. w Gimnazjum nr 1 w Raciborzu przy ul. Jana Kasprowicza 4, Termomodernizacja budynku Przedszkola nr 26 w Raciborzu przy ul. Żółkiewskiego 26, W ramach Programu ograniczania niskiej emisji, współfinansowanego ze środków pożyczki z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska w Katowicach, od 2007r. w budynkach jednorodzinnych na terenie Miasta Racibórz zainstalowano do dnia dzisiejszego 357 nowoczesnych kotłów i 131 instalacji solarnych o łącznej powierzchni czynnej 700 m2. Program ograniczenia niskiej emisji przewiduje w latach 2016-2018 modernizację kolejnych 180 kotłowni w budynkach jednorodzinnych, 45 źródeł ciepła w lokalach mieszkalnych w zabudowie wielorodzinnej oraz montaż 75 instalacji kolektorów słonecznych.	Bieżąca wymiana opraw oświetlenia ulicznego na oprawy energooszczędne.

		W ramach systemu dotacji ze środków gminnych (funkcjonującego od 1998r.) od 2007r. zmodernizowano 204 indywidualne źródła ciepła w lokalach mieszkalnych w zabudowie wielorodzinnej, budynkach jednorodzinnych oraz obiektach własności przedsiębiorców oraz osób prawnych. Dofinansowano również montaż 163 instalacji solarnych o łącznej powierzchni 920 m2 i 21 pomp ciepła na potrzeby przygotowania ciepłej wody użytkowej.	
Radlin	Budynki prywatne – 2003r – 33 instalacje solarne o powierzchni 160m2 PONE 2009-2013 – 242 instalacje solarne o powierzchni 1 210 m2 MOSiR 2005r - instalacje solarne o powierzchni 100,8m2	<u>Miejskie zasoby mieszkaniowe</u> - Korfantego 61 (lata 2007 - 2008): wymiana dachu z ociepleniem, termomodernizacja elewacji Razem: 181 845,57 zł - Rogozina 59 (lata 2008 - 2009): - instalacja c.o. z sieci, wymiana okien, remont dachu z ociepleniem, wymiana stolarki, elewacja – ocieplenie Razem: 292 587,01 zł - Mikołajczyka 9 (rok 2008): - remont dachu z ociepleniem, wymiana okien, instalacja kotła gazowego c.o. Razem: 83.912,07 zł - Hallera 13 (lata 2009-2010): - instalacja gazowa, wymiana okien, wymiana drzwi, wykonanie pokrycia dachu z ociepleniem, remont poddasza Razem: 328 272,41 zł - Mielęckiego 7 (rok 2009): - wymiana okien - 29.821,35 zł Korfantego 79 (rok 2009): - wymiana okien – 48.295,40 zł Korfantego 93 (rok 2012): - wymiana pokrycia dachu - roboty na poddaszu Razem: 206.280,22 zł - Mikołajczyka 17 (rok 2013): - ocieplenie elewacji, ocieplenie stropu piwnicy od spodu, instalacja gazowa, instalacja elektryczna, instalacja c.o. – etażowe, gazowe, remont klatki	Opis działań dotyczących wymiany opraw oświetleniowych, ilość zakupionych opraw w stosunku do ilości wszystkich opraw. Wskazanie ilości opraw, które pozostają do wymiany. Opis zastosowanych technologii. (LED, sodowe itp.)

		Razem: 298.191,41 - osiedle Mikołajczyka 13 : - ocieplenie ścian, wymiana źródła ciepła z węglowego na gazowe Razem: 516 159,71 zł - Mikołajczyka – rożne budynki: - wymiana okien i ocieplenie dachów Razem: 519 102,95 zł - Obiekt gimnastyczny „Sokolnia": wymiana okien, docieplenie dachu, docieplenie elewacji, wymiana kotła węglowego na gazowy z wymiana instalacji CO -1 077 789,91 - Zespół Szkół Sportowych nr 2: wymiana okien, ocieplenie dachu – 687 312,55 - Szkoła Podstawowa nr 4: wymiana okien – 222 576,82 - Przedszkole Publiczne nr 2: wymiana okien – 240 031,42 - Szkoła Podstawowa nr 3 termomodernizacja (ściany, dach, okna) – 983 800,66	
Rudnik	-	-	-
Rybnik	1.Odnawialne źródła energii zainstalowane od 2007 r. w obiektach Miasta Rybnika: <u>Kolektory słoneczne</u> Miejski Dom Pomocy Społecznej – 78 szt. o powierzchni 166,14 m^2 Hotel „OLIMPIA" – 36 szt. kolektorów o powierzchni 76,68 m^2, Zespół Szkół Budowlanych (część basenowa) – 24 szt. o powierzchni 51,12 m^2 Kryta Pływalnia w Rybniku-Boguszowicach – 96 szt. o powierzchni 204,48 m^2 Kąpielsko RUDA przy ul. Gliwickiej, 26 szt. kolektorów słonecznych o powierzchni 127,66 m^2 oraz tzw. solarna plaża służąca do podgrzewania wody w basenie o powierzchni 4193 m^2 2.Odnawialne źródła energii zainstalowane od 2007 r. w budynkach mieszkalnych z wykorzystaniem dotacji : <u>Kolektory słoneczne</u> • Dofinansowaniem z budżetu miasta objęto 532 instalacje solarne na łączną kwotę 1 717 239 zł (brak danych o powierzchni kolektorów) • Dofinansowaniem z WFOŚIGW objęto 300 instalacji na łączną kwotę 2 139 455 zł (powierzchnia zamontowany kolektorów 1703,61 m2)	<u>1.Działania termomodernizacyjne w budynkach publicznych wykonane od 2007 r.</u> Przedszkole nr 12 – modernizacja kotłowni i instalacji c.o. wraz z dociepleniem poddasza Szkoła Podstawowa nr 19 - modernizacja kotłowni i instalacji c.o. Budynek przy ul. Mościckiego 3- adaptacja pomieszczenia na wymiennikownię i przebudowa instalacji grzewczej (podłączenie do ciepłociągu) Dom Dziecka przy ul. Powstańców Śl. – przebudowa instalacji c.o. oraz zasilania central wentylacyjnych, przebudowa węzła cieplnego, przebudowa wewnętrznej instalacji gazowej, kanalizacji sanitarnej, wody ciepłej i zimnej, przebudowa instalacji elektrycznej wraz z wymianą oświetlenia, docieplenie przegród zewnętrznych, wymiana stolarki, wentylacja mechaniczna kuchni i pralni IV Liceum Ogólnokształcące przy ul. 1 Maja - ocieplenie i odnowienie elewacji + wymiana grzejników wraz z instalacją grzewczą dla sali	Na przełomie 2008 i 2009 r. firma Vattenfall we współpracy z Miastem przeprowadziła modernizację oświetlenia na terenie Rybnika. W ramach modernizacji zdemontowano 7298 energochłonnych opraw rtęciowych oraz sodowych niespełniających wymogów energooszczędności (w tym wszystkie oprawy sodowe o mocy 400W). Natomiast zabudowano 7339 nowych opraw których ilości oraz moce dostosowano do istniejących warunków terenowych oraz kategorii oświetlanej drogi. W przypadku opraw o mocach powyżej 70W zastosowano oprawy z autonomicznym układem redukcji mocy. Działania te pozwoliły na zmniejszenie zużycia energii w 2009 roku o ok. 27%. Przy rozbudowie oświetlenia oraz przy przebudowie dróg

	<u>Pompy ciepła</u> Dofinansowano 28 inwestycji na kwotę 87 127 zł, związanych z zabudową pomp ciepła, zarówno na potrzeby ogrzewania budynków jak również przygotowania c.w.u.. 3.Inne wykorzystanie OZE Budowa instalacji do biokonwersji odpadów ściekowych na terenie oczyszczalni ścieków w Rybniku – produkcja „zielonego paliwa” - 1 204 939,00 zł	gimnastycznej Dom Kultury Niedobczyce przy ul Barbary 23 – wykonanie wewnętrznej instalacji wod.- kan. oraz c.o. z wymiennikownią, docieplenie przegród zewnętrznych, wymiana instalacji elektrycznej, wymiana stolarki okiennej i drzwiowej, wykonanie instalacji wentylacyjnej Hala widowiskowo-sportowa w Boguszowicach – wymiana instalacji c.o., wod.-kan., elektrycznej wraz z oświetleniem, wymiana instalacji wentylacji i klimatyzacji, wymiana stacji wymienników ciepła, wymiana stolaki zewnętrznej, docieplenie ścian i dachu, przebudowa węzła c.w.u. Kryta Pływalnia w Boguszowicach –roboty budowlane w zakresie pokrycia i ocieplenia dachu, zabudowa stolarki okienna i drzwiowa, instalacje wod. – kan., c.o. i cwu, wentylacji, elektryczne, technologia wody basenowej Szkoła Podstawowa nr 22 przy ul. Bocznej 17, Zespół Szkół nr 3 przy ul. Orzepowickiej 15a, Przychodnia przy ul.Orzepowickiej 8d – likwidacja azbestu i termomodernizacja (usunięcie azbestu, ocieplenie przegród zewnętrznych tzn. ścian i stropodachu, wymiana stolarki, wymiana instalacji co) Szkoła Podstawowa nr 34 przy ul. Reymonta 69 – termomodernizacja (docieplenie ścian i stropodachów/dachów, wymiana stolarki okiennej i drzwiowej, modernizacja wymiennikowni c.o. i kotłowni gazowej c.w.u., wymiana wewnętrznej instalacja c.o.) Zespół Szkół Ekonomiczno-Usługowych przy ul. Św. Józefa 30 – termomodernizacja (wymiana stolarki okiennej i drzwiowej, docieplenie ścian, stropodachu i dachu, modernizacja węzła cieplnego, wymiana wewnętrznej instalacji c.o., modernizacja istniejącej wentylacji wywiewno - nawiewnej sali teatralnej, świetlicy i kuchni szkolnej) – Zespół Szkół Budowlanych przy ul. Świerklańskiej 42 – termomodernizacja (docieplenie ścian zewnętrznych, docieplenie	obejmującej również oświetlenie obecnie stosowane są oprawy sodowe z układem redukcji mocy. W 2014 roku Miasto w systemie projektuj i buduj zaplanowało wymianę oświetlenia z zastosowaniem opraw LED na ulicy Budowlanych na odcinku od ronda Mazamet do ronda Solidarności.

		dachów i stropodachów, wymiana instalacji c.o., modernizacja wymiennikowni c.o. i węzła cieplnego) Zespół Szkół nr 2 przy ul. Mikołowskiej 25 – termomodernizacja (wymiana pozostałej stolarki, docieplenie ścian zewnętrznych, dachów i stropodachów) Zespół Szkolno-Przedszkolny nr 3 przy ul. Kuglera 8a – termomodernizacja (docieplenie ścian zewnętrzny, poddasza, wymiana solarki okiennej, wymiana instalacji c.o., przebudowa kotłowni olejowej) Przedszkole nr 19 (ZSzP-8) przy ul. Żurawiej 2 – termomodernizacja (docieplenie dachu głównego i bocznych, przebudowa kotłowni polegająca na zastąpieniu kotłów węglowych zasilających instalację c.o. i kotła gazowego do podgrzewania c.w.u. kaskadą kotłów gazowych na potrzeby c.o. i c.w.u., przebudowa instalacji gazowej i centralnego ogrzewania wraz z wymianą grzejników) Szkoła Podstawowa nr 5 (ZSzP-5) – termomodernizacja (docieplenie ścian zewnętrznych i dachów, montaż w istniejących oknach PCV nawiewników higrosterowanych, remont pomieszczenia dawnego składu węgla) W sumie na działania termomodernizacyjne w budynkach publicznych należących do Miasta Rybnika wydano ok. 20 000 000zł (kwoty nie da się precyzyjnie wyliczyć ponieważ część prac termomodernizacyjnych była prowadzona równolegle z modernizacją całego budynku. <u>2.Działania termomodernizacyjne w budynkach mieszkalnych należących do miasta wykonane od 2007 r.</u> budynki mieszkalne przy ul. M.C Skłodowskiej 2 oraz ul. Hibnera 44 – wykonano pełną termomodernizację ścian, stropów i stropodachu, wymiana stolarki okiennej, instalacja c.o. i podłączenie do miejskiej sieci ciepłowniczej	

		budynki mieszkalne przy ul. M.C. Skłodowskiej 1 oraz Hibnera 21– wykonano pełna termomodernizację ścian, stropów i stropodachu, wymiana stolarki okiennej, instalacja c.o. i podłączenie do miejskiej sieci ciepłowniczej budynki mieszkalne przy ul. Piownik 9 Piownik 13, Zebrzydowicka 24 – wykonano pełną termomodernizację ścian, stropów i stropodachu, wymiana stolarki okiennej, instalacja c.o. i podłączenie do miejskiej sieci ciepłowniczej budynek mieszkalny przy ul. Westerplatte 18 - wykonano pełną termomodernizację ścian, stropów i stropodachu, wymiana stolarki okiennej, instalacja c.o. i podłączenie do miejskiej sieci ciepłowniczej budynek mieszkalny przy ul. Hetmańskiej 1 - wykonano termomodernizację ścian i wymianę stolarki okiennej. W sumie na działania termomodernizacyjne w budynkach mieszkalnych należących do Miasta Rybnika wydano 4 125 927,65zł <u>3.Działania termomodernizacyjne w budynkach mieszkalnych prywatnych z wykorzystaniem dotacji wykonane od 2007 r.</u> Dotychczasowe działania miasta w zakresie szeroko rozumianej termomodernizacji dla budynków prywantnych, dotyczą przede wszystkim modernizacji bądź wymiany starych niskoosprawnych źródeł ciepła na nowoczesne ekologiczne tj. certyfikowane źródła ciepła na paliwo stałe, paliwo gazowe, elektryczne, podłączenie budynku do sieci ciepłowniczej. Od 2007 r. dofinansowaniem objęto 1 014 inwestycji na kwotę 2 873 093 zł. Rozkład inwestycji przedstawiał się następująco: kotły gazowe – 469 szt. (1 045 931 zł) kocioł na paliwo stałe – 519 szt. (1 323 794 zł) ogrzewanie elektryczne – 8 szt. (13 708 zł) podłączenie do sieci c.o.- 34 szt. (489 660 zł)	

		W przypadku inwestycji związanych z podłączeniem budynku do sieci c.o. dofinansowaniem objęto zarówno te zrealizowane z budynkach mieszkalnych jednorodzinnych jak również w budynkach wielorodzinnych administrowanych przez wspólnoty i spółdzielnie mieszkaniowe. Ponadto miasto udzieliło dofinansowania na termomodernizację (w tym przypadku docieplenie budynku oraz jego podłączenie do cieci c.o.) budynków Wspólnot Mieszkaniowych przy ul. Hibnera 40 (223 140 zł), ul. Za Torem 19 (76 860 zł) oraz ul. Raciborskiej 12 i 14 (289 623 zł). Ponadto działania kompleksowe oraz częściowe działania termomodernizacyjne były również prowadzone na budynkach spółdzielni i wspólnot mieszkaniowych, a także na budynkach prywatnych. Skala inwestycji jest trudna do oszacowania ze względu na duże rozproszenie właścicieli budynków. Od 2007 r. było to ok. 40-50 budynków wielorodzinnych. Obecnie około 80 budynków publicznych na terenie Miasta Rybnika wymaga termomodernizacji z lub bez wymiany źródła ciepła.	
Rydułtowy	W roku 2011r. Miasto Rydułtowy oddało do użytku budynek nowego przedszkola PP1 przy ul. J. Kochanowskiego, na którym zamontowana jest instalacja solarna – powierzchnia 29,12 m2. W roku 2014r. planowany jest montaż instalacji solarnych na kolejnych 4 budynkach oświatowych w mieście: PP2, 3 i 4 oraz na budynku Zespołu Szkół. Łączna powierzchnia paneli solarnych: 69,6 m2. Planowana wartość robót: 194.955 zł. Miasto nie prowadzi ewidencji instalacji OZE realizowanych przez inwestorów prywatnych, aczkolwiek coraz częściej w ostatnich latach zauważa się montowanie instalacji solarnych na budynkach prywatnych.	Miasto Rydułtowy prowadzi systematyczne działania związane z termomodernizacją obiektów użyteczności publicznej: - budynek po byłej SP4 - obecnie Biblioteka Publiczna (wykonano w roku 2007: wymiana stolarki okiennej i drzwiowej, docieplenie dachu, zakup i montaż wymiennikowi, wewn. instalacja c.o.) : 498.205,04 zł;. -ZS (wykonano w roku 2007: docieplenie ścian i stropodachów, dachu, wymiana stolarki okiennej i drzwiowej, założenie zaworów termostatycznych): 2.289.946,97 zł.	W roku 2010 w Mieście Rydułtowy dokonano wymiany 508 szt. opraw oświetleniowych rtęciowych na sodowe. Ponadto dokonano montażu 189 szt. nowych opraw. Obecnie na terenie miasta wszystkie oprawy oświetleniowe (1863 szt.) są energooszczędne.

		- PP2 (wykonano w 2008 r.: docieplenie ścian, stropodachu, wymiana stolarki okiennej i drzwiowej, montaż zaworów termostatycznych): 242.140 zł. - PP3 (wykonano w 2008r.: docieplenie ścian, stropodachu,stropu piwnic, wymiana stolarki okiennej i drzwiowe: 516.903 zł. - PP4 (wykonano w 2008r.: docieplenie ścian, stropodachu, stropów piwnic, wymiana stolarki okiennej i drzwiowej, wymiana naświetli): 235.430 zł. - OSP Radoszowy (wykonano w 2008r.: docieplenie ścian i stropodachu, wymiana stolarki drzwiowej): 119.686,87 zł. W 2014r. dokonana będzie wymiana instalacji c.o., źródła ciepła oraz AKPiA. Planowana wartość robót: 195.907,40 zł. - SP3 (wykonano w latach 2011-2012: zakup i montaż wymiennikowi, docieplenie ścian i stropodachów, wymiana stolarki okiennej i drzwiowej): 615.613,38 zł. Do termomodernizacji w najbliższych latach planowane są budynki: - Urzędu Miasta przy ul.Ofiar Terroru 36, - na stadionie KS Naprzód, - Gimnazjum nr1, - Szkoły Podstawowej nr1. Większość mieszkaniowego zasobu gminy (ok. 10 budynków) nie została dotychczas poddana działaniom termomodernizacyjnym. Miasto nie prowadzi ewidencji w zakresie termomodernizacji budynków prywatnych właścicieli. W latach 2007-2009 Miasto realizowało 3-etapowy projekt dot. wymiany źródeł ciepła w budownictwie mieszkaniowym. Efekt rzeczowy w latach 2007-2008: 266 zmodernizowanych kotłowni, wyposażonych w niskoemisyjne kotły węglowe z paleniskiem retortowym oraz w roku 2009: 69 zmodernizowanych kotłowni, montaż 66 kotłów węglowych retortowych, 2 kotły olejowy oraz 1 kocioł gazowy. Wartość projektu: 3.705.180,79 zł.	

Świerklany	1. Instalacje w budynkach prywatnych – dofinansowanie z budżetu gminy do solarów, pomp ciepła, pieców gazowych. Od 2004 r. do kwietnia 2014 r. gmina udzieliła dotacji do następujących działań: - instalacje solarne - 150 szt. - pompy ciepła – 3 szt. - kotły gazowe – 50 szt. Powyższe informacje nie są kompletne, gdyż gmina nie prowadzi rejestru budynków prywatnych, w których prowadzone są tego typu działania. 2. Brak działań tego typu dla obiektów gminnych.	1. Termomodernizacja budynku Szkoły Podstawowej nr 1 w Świerklanach – wymiana źródła ciepła i c.o., docieplenie ścian budynku i stropodachu, wymiana wkładów szybowych – koszt 1 211 153,24 zł 2. Termomodernizacja budynku Ośrodka Zdrowia w Świerklanach – wymiana źródła ciepła i c.o., docieplenie ścian budynku i poddasza, wymiana okien i drzwi zewnętrznych – koszt 1 161 605,77 zł 3. Termomodernizacji wymagają jeszcze 3 budynki gminne. 4. Gmina nie posiada rejestru budynków prywatnych, w których wymienione zostało źródło ciepła. Jedyne dane to ilość umów na dofinansowanie zadań dot. wymiany źródła ciepła, tj. : - kotły gazowe – 50 szt. - piece niskoemisyjne – 87 szt.	W 2005 r. gmina wymieniła 75 opraw oświetlenia ulicznego na oprawy energooszczędne.
Wodzisław Śl.	Dotacja do montażu kolektorów słonecznych w budynkach mieszkalnych będących własnością osób prywatnych (szczegóły w kolumnie dot. dotychczasowych działań z zakresu termomodernizacji). Modernizacja systemu zasilania w ciepło poprzez przyłączenie do sieci ciepłowniczej budynku mieszkalnego przy ul. Piłsudskiego 3-9/Jana 12 w Wodzisławiu Śląskim dla celów c.o. z zabudopwaniem kolektorów słonecznych w układzie skojarzonym na potrzeby c.w.u. wraz z termomodernizacją. Zadanie obejmowałao okres od 2006 - 2008 Finansowany z EkoFundusz WFOŚiGW oraz środki własne. Modernizacja obejmowała Docieplenie ścian, stropów poddasza, zabudowa wymiennika ciepła c.o i c.w.u, , montaż 40szt. kolektorów słonecznych HEWALEX, montaż orz zabudowa grzejników, wykonanie nowych instalacji elektrycznych wraz z zabudową kuchni oraz likwidacja pieców węglowych Koszt całkowity zadania 1.494.785,00. Dotacja WFOŚiGW – 760.679,00 EkoFundusz 66.650,00	„Program ograniczenia niskiej emisji dla miasta Wodzisławia Śląskiego na lata 2008-2010” finansowany ze środków Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Katowicach. Program obejmował wymianę w budynkach mieszkalnych będących własnością osób prywatnych nieefektywnych źródeł ciepła na kotły efektywne i ekologiczne tj. węglowe z automatycznym podajnikiem paliwa, gazowe, olejowe, elektryczne, a także pompy ciepła, inne czyste technologie. Program przewidywał również montaż kolektorów słonecznych na potrzeby ciepłej wody użytkowej pod warunkiem, że nie współpracowały z węglowymi kotłami komorowymi. Wielkość dotacji wynosiła 60 % nakładów inwestycyjnych, jednak nie więcej niż 6000 zł na 1 obiekt. W ramach Programu zmodernizowano 163 kotłownie, w tym zamontowano 34 instalacje solarne. Koszta całkowity zadania wynosił 2 087 945,07 zł. Dotacja do modernizacji systemów ogrzewania	W 2010 roku Miasto podpisało ze Spółką VATTENFALL (obecnie TAURON) 4-letnią umowę na świadczenie usługi oświetleniowej polegającej m.in. na poprawie efektywności i jakości oświetlenia ulicznego, w szczególności poprzez montaż energooszczędnych opraw oświetleniowych, niezbędnych elementów sieci i urządzeń oraz rekonfigurację układu sieci z ewentualną przebudową punktów świetlnych i wymianę słupów. W ramach ww. umowy zostało wymienionych 2174 szt. opraw oświetleniowych (ogólna ilość punktów świetlnych 4307 szt.) i dobudowano 32 szt. nowych opraw na istniejącej sieci oświetlenia ulicznego. Oprawy sodowe zostały zastąpione oprawami z redukcją mocy typu ACRON. W związku ze zrealizowaną inwestycją szacuje się oszczędności w kosztach zużycia

		dla osób fizycznych realizowana ze środków własnych gminy (do roku 2010 ze środków Gminnego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej). Dofinansowanie obejmowało pokrycie części kosztów inwestycji polegającej na modernizacji istniejących systemów ogrzewania, tj. zamianie kotła węglowego o niskiej sprawności energetycznej na źródła ogrzewania wykorzystujące: energię elektryczną, gaz, olej opałowy, biomasę, węgiel w kotłach z paleniskiem retortowym, a także podłączeń budynków do sieci cieplej oraz od roku 2013 montażu instalacji wykorzystującej odnawialne źródło energii. Kwota dotacji wynosi 1000 zł, jednak nie więcej niż 50% wartości urządzenia grzewczego. W ramach zadania w latach 2007-2013 dofinansowano modernizację 102 kotłowni, w tym jedną instalację solarną. Łączna kwota udzielonych dofinansowań wynosiła 106 353,5 zł. Termomodernizacja Zespołu Szkół Nr 2 ul. Wałowa Przedmiotem inwestycji było: ocieplenie stropu nad ostatnią kondygnacją. Przyjęto ocieplenie z wełny twardej = 20 cm. Całość ocieplenia zostanie osłonięta folią paroprzepuszczalną 25mg/m 24H, o klasie palności B1/B2., ułożoną mijankowo w dwóch warstwach. Ocieplenie stropodachu niewentylowanego. Przyjęto ocieplenie wełną mineralną twardą = 20 cm klejoną o stropodachu po uprzednim usunięciu warstw izolacyjnych na dachu, ułożoną mijankowo w dwóch warstwach. Ocieplenie ścian zewnętrznych. Przyjęto ocieplenie metodą lekko mokrą styropianem gr.14m. Modernizacja instalacji c.o. Przyjęto modernizację instalacji c.o. przez wymianę i przyjęcie systemu ogrzewania pompowego, dwururowego z rozdziałem dolnym i odpowietrzeniem na grzejnikach i pionach. Przewody stalowe, łączone przez spawanie. Przejścia przez stropy w stalowych rurach	energii elektrycznej na poziomie 25%. Również w 2010 r. firma PROFIL RCG z Dąbrowy Górniczej zainstalowała w ciągu ul. Rybnickiej w granicach Miasta urządzenie do oszczędzania energii elektrycznej w obwodach oświetleniowych – sterownik ECO – T3. System generuje oszczędności na poziomie 27% w stosunku do zużycia energii elektrycznej bez ww. urządzenia.

		ochronnych. Elementy grzejne zaprojektowano jako grzejniki stalowe z zaworami grzejnikowymi wyposażonymi w głowice termostatyczne. Wymiana stolarki okienno – drzwiowej. Wymiana pozostałej, niezmodernizowanej stolarki okiennej drewnianej na stolarkę z PCV z zachowaniem formy podziału okien wg. stanu istniejącego o wskaźniku U= 1,1 [W/m^2/K] Wartość zadania : 1.479.446,34. Realizacja w latach 2007-2008. Termomodernizacja wraz z likwidacją azbestu w Zespole Szkół Nr 3 Przedmiotem inwestycji było: Likwidacja azbestu, wymiana części starej stolarki okiennej na PCV, wymiana drzwi zewnętrznych, docieplenie ścian płytami styropianowymi metodą lekką typu Kreisel. Wartość zadania 1.702.646,16. Realizacja w latach 2010 - 2011 Termomodernizacja Zespołu Szkolno-Przedszkolnego Nr 3 Zakres inwestycji to: docieplenie wszystkich segmentów szkoły: metodą lekko-mokrą w/ systemu docieplania CERESIT VWS , w oparciu o instrukcję ITB AT -15-4397/2003styropianem EPS 70, gr.14 cm, cokoły styropianem EPS 100 gr. 14 cm. Wymiana stolarki okiennej: okna PCV firmy WEKA i aluminiowe firmy YAWAL. Wymiana drzwi wejściowych: w seg.Ai B- aluminiowe pełne, seg C- aluminiowe pełne,PCV i stalowe pełne (do kotłowni). Docieplenie dachu i stropodachów: w seg A- metodą wypełnienia przestrzeni międzykrokwiowych , wełną mineralną - gr. 20 cm, w seg. B,C - od zewnątrz, wełną mineralną gr 20 cm. Wymiana instalacji c.o.: z rur miedzianych, łączonych przez lutowanie w otulinie z pianki, a w posadzce w otulinie do zalewania betonem. Grzejniki stalowe, płytowe firmy RADSON typu	

		Compact, zawory termostatyczne firmy Herz typu TS 98V Wartość zadania 1.449.198,51. Realizacja w latach 2010-2011 Termomodernizacja budynku 4b Urzędu Miasta . Zakres inwestycji to: ocieplenie ścian trzema metodami: - Części ścian nadziemnych styropianem gr. 15 cm, metodą lekko – mokrą, bezspoinową, - Ocieplenie cokołu z zastosowaniem systemu z zatopionym klinkierem, - Ocieplenie ścian piwnic poniżej terenu Izodrenem o gr. 10 cm do głębokości 1m. Wymiana starych okien drewnianych na energooszczędne z zapewnieniem odpowiedniej wentylacji,- PCV o współczynniku U=1,3W/m^{2}K dla całości okna, - aluminiowe o klasie odporności EI30. Wymiana starych drzwi zewnętrznych w ścianie szczytowej o współczynniku U=2,5W/m^{2}K. Budowę nowej instalacji grzewczej z rur miedzianych. Zaprojektowano grzejniki stalowe, płytowe, wyposażone w głowice termostatyczne Wartość zadania 2.636.765,44 w tym prace termomodernizacyjne 650.000 zł. Realizacja w latach 2012-2013	
Żory	<u>Rok 2011</u> Ograniczenie emisji zanieczyszczeń powietrza poprzez kompleksową modernizację gospodarki cieplnej Szpitala Miejskiego w Żorach Zakres: usunięcie i utylizację tkanki azbestowej z elewacji budynku (około 3 000 m2), instalację kolektorów słonecznych, przebudowę kotłowni koksowej i ocieplenie budynku	1.Wymiana źródeł ciepła bez instalacji w 150 budynkach w latach 2011-2013 w ramach Programu ograniczenia niskiej emisji w budynkach mieszkalnych jednorodzinnych dla miasta Żory 2.Działania z zakresu termomodernizacji w budynkach użyteczności publicznej: <u>Rok 2013:</u> Kompleksowa termomodernizacja budynku Zespołu Szkolno -Przedszkolnego nr 6 w Żorach Zakres: - ocieplenie ścian - ocieplenie dachu - wymiana instalacji c.o.	Od 2008 roku Gmina Żory przy budowie lub modernizacji oświetlenia ulicznego stosuje wyłącznie energooszczędne oprawy z redukcją mocy. Obecnie na sieciach wydzielonych posiadamy 658 szt. zamontowanych opraw z redukcją mocy. W IV kwartale 2012 roku na sieciach skojarzonych eksploatowanych od 2013 roku przez Tauron Dystrybucja S.A. wymieniono wszystkie oprawy na oprawy z redukcją mocy w ilości 1 328 szt. Łączna ilość opraw w gminie Żory wg stanu na dzień 31.12.2013r. wynosi

		- wykonanie układu wentylacji mechanicznej Zespół Szkół Ogólnokształcących Kwota: 115.063,22 zł Zakres: - docieplenie dachu - wymiana okien Szkoła Podstawowa nr 17 Zakres: - docieplenie dachu <u>Rok 2012:</u> Termomodernizacja budynku P-16 i żłobka w Żorach Zakres: - wykonanie ocieplenia ścian - wykonanie ocieplenia stropodachów - ocieplenie dachu - wymiana okien - wymiana drzwi - wymiana instalacji c.o. - wymiana instalacji odgromowej, Zespół Szkół nr 1 Zakres: - docieplenie dachu - wymiana okien <u>Rok 2011:</u> Termomodernizacja budynku Miejskiego Domu Pomocy Społecznej w Żorach Zakres: - docieplenie stropodachów - docieplenie ścian zewnętrznych - wymiana okien - wymiana stolarki drzwiowej - wymiana instalacji c.o. Zespół Szkół nr 3 Zakres: - docieplenie stropodachów - docieplenie ścian zewnętrznych - wymiana okien - wymiana drzwi <u>Rok 2010:</u> Termomodernizacja budynku mieszkalnego, ul. Gwarków 22 Termomodernizacja budynku mieszkalnego, ul.	6 209 szt. w tym 1 986 szt. z redukcją mocy oraz 10 szt. typu LED.

		Gwarków 24 <u>Rok 2009:</u> Szkoła Podstawowa nr 17 Zakres: - docieplenie ścian sali gimnastycznej Zespół Szkół Budowlano-Informatycznych Kwota: 48.456,35 zł Zakres: - docieplenie ściany szczytowej - wymiana okien piwnicznych - wymiana drzwi <u>Rok 2008</u> Gimnazjum nr 3 Kwota: 124.554,46 zł Zakres: - wymiana okien Gimnazjum nr 4 Kwota: 179.175,67 zł Zakres: - wymiana instalacji c.o.	

Źródło: Opracowanie własne, na podstawie danych JST.

DIAGNOZA PLANÓW GOSPODARKI NISKOEMISYJNEJ NA OBSZARZE JST SUBREGIONU ZACHODNIEGO - STAN NA DZIEŃ 20.04.2016 R. –

Dane w tabeli stanowią fragmenty Planów Gospodarki Niskoemisyjnej opracowanych i przyjętych przez samorządy Subregionu Zachodniego Województwa Śląskiego. Związek nie ma możliwości ingerowania w zakres, treść oraz sposób ich formułowania przez poszczególne JST. Jeżeli z przyjmowanych PGN-ów będą wynikać inne istotne problemy i będą one miały wpływ na zapisy Strategii RIT, dokument będzie podlegał aktualizacji.

JST	Posiadanie Planu Gospodarki Niskoemisyjnej	Plany inwestycyjne w zakresie ograniczania niskiej emisji do 2020 r. w ramach RPO WSL 2014 - 2020	Stan powietrza – emisja CO2 na terenie gminy	Szacowany spadek emisji CO2 w wyniku planowanych projektów inwestycyjnych	Inne dokumenty, analizy naukowe itp. dotyczące stanu powietrza w danej JST
Gaszowice	Nie	Gmina Gaszowice planuje zrealizować następujące inwestycje z zakresu ochrony powietrza: - budowę infrastruktury oświetleniowej i elementów bezpieczeństwa ruchu drogowego umożliwiających wykorzystanie energii przyjaznej środowisku, - termomodernizację budynku Szkoły Podstawowej w Gaszowicach, - budowę instalacji solarnych w placówkach szkolnych i przedszkolnych na terenie Gminy.	Gmina Gaszowice należy do strefy śląskiej. Wartości średnie stężeń pyłu zawieszonego PM10 w 2012 r. wyniosły: w strefie śląskiej - od 30 do 51µg/m3, przy wartości dopuszczalnej 40 µg/m3. Liczba przekroczeń dopuszczalnego poziomu stężeń 24-godzinnych pyłu zawieszonego PM10 była wyższa niż dopuszczalna częstość i wyniosła w strefie śląskiej od 0,8 do 3,5 razy więcej. W 2012 r. wartości 90,4 percentyla dla stężeń 24-godzinnych pyłu zawieszonego PM10 przekroczyły poziom 50 µg/m3, osiągając maksymalne	Brak danych	-

			przekroczenie w strefie śląskiej o 144 %. Średnioroczne stężenia benzo(a)pirenu wyniosły w strefie śląskiej w 2012 r. od 3,4 do 10,5 ng/m3 (wartość docelowa 1 ng/m3).		
Godów	Uchwała Rady Gminy Godów Nr XV/108/2015 z dnia 21.12.2015 r.	I. SEKTOR PUBLICZNY 1. Planowane termomodernizacje w sektorze publicznym: Termomodernizacja - Ośrodek Kultury w Godowie, Termomodernizacja - Ośrodek Kultury w Skrbeńsku, Termomodernizacja - Zespół Szkół w Gołkowicach, Termomodernizacja - budynek po PP Godów, Budowa Przedszkola Publicznego w Gołkowicach, Modernizacja - Przedszkole Publiczne w Skrzyszowie Termomodernizacja – Urząd Gminy Godów Termomodernizacja – budynek PG Godów Termomodernizacja – OSP Godów Termomodernizacja – 4 kluby sportowe i poczta Gołkowice 2. Modernizacja systemów ogrzewania w sektorze publicznym (wymiana źródeł ciepła i systemów ogrzewania – 4 budynki sołectwo Godów, 2 budynki sołectwo Skrzyszów, 2 budynki sołectwo Gołkowice, 1 budynek sołectwo Skrzyszów, montaż kolektorów słonecznych – 2 budynki sołectwo Gołkowice, montaż pomp ciepła – 1 budynek sołectwo Gołkowice, 1 budynek sołectwo Godów). 3. Inwestycje OZE w sektorze publicznym Gminy Godów (Instalacja PV- Zespół Szkół Godów, Instalacja PV- Zespół Szkół w Gołkowicach Instalacja PV- WOK Gołkowice, Instalacja PV- Zespół Szkół w Skrzyszowie). 4. Działania sektora publicznego na rzecz obniżenia emisji poprzez modernizację oświetlenia ulicznego. Wymiana 37 opraw – sołectwo Skrbeńsko, 96 opraw sołectwo Godów, 56 opraw sołectwo Gołkowice. 5. Poprawa gospodarki wodno- ściekowej w gminie Godów. II. SEKTOR MIESZKANIOWY Działania inwestycyjne mieszkańców: - termomodernizacja budynków mieszkalnych (DM1 - 10) – 350 domów, (DM1 – 20) – 700 domów - wymiana, modernizacja instalacji grzewczych oraz źródeł ogrzewania, w tym montaż odnawialnych źródeł energii dla potrzeb ogrzewania (DM2) - w zależności od wariantów 30,80 lub 60 domów w całej gminie - instalowanie OZE do produkcji energii elektrycznej na własne potrzeby i do sieci zewnętrznej (DM3) - 50 domów w całej gminie, - budowa domów energooszczędnych lub pasywnych (DM4) – 10 domów w całej gminie, - montaż wentylacji mechanicznej z rekuperacją (DM5). III. SEKTOR PRZEDSIĘBIORSTW:	W roku 2013 całkowita emisja wyniosła 55282 Mg/CO2/rok. Punkt pomiarowy na terenie Godowa wykazuje systematycznie bardzo wysokie stężenie pyłu zawieszonego PM10. Przekroczenia dobowe w roku 2013 zostały odnotowane 123 razy przy wartości dopuszczalnej 35. Z kolei wartość dopuszczalna stężenia pyłu zawieszonego PM2,5 powiększona o margines tolerancji, wynosząca 26 µg/m3, została wielokrotnie przekroczona w 2013 roku, jej zakres wyniósł w Godowie od 23 do 38 µg/m3 . Średnioroczne stężenia benzo(α)pirenu na stanowisku pomiarowym w Godowie były ustawicznie przekraczane i wyniosły od 3 do 18 ng/m3 (przy wartości docelowej 1 ng/m3)	Zakładany jest spadek emisji CO2 do roku 2020 o 5% w stosunku do roku 2013 w wyniku wszystkich działań podjętych na terenie Gminy Godów.	Aktualizacja „Programu Ochrony Środowiska” dla Gminy Godów z 2014 r., Projekt założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla Gminy Godów z 2012 roku

		1. Zmniejszenie energochłonności produkcji, napędy, kompresory, inne (DP1) - Termomodernizacja, wymiana instalacji grzewczych i paliw do ogrzewania (DP2) - Inwestycje w OZE – montaż instalacji PV (1000 kW) (DP3) - Systemy zarządzania energią (DP4) - Zmiana nawyków i zachowań – szkolenia, promocja, wdrożenia procedur IV. TRANSPORT: - Modernizacja i budowa dróg publicznych - 21,1 km w całej gminie - Budowa ścieżek, dróg rowerowych – 7 km w całej gminie - Systemy ładowania pojazdów elektrycznych			
Gorzyce	Program został przyjęty uchwała nr XVI/130/16 Rady Gminy Gorzyce z 29.02.2016 r.	Działania planowane do dofinansowania z RPO WSL 2014-2020 1. Zastosowanie odnawialnych źródeł energii w Gminnym Ośrodku Turystyki, Sportu i Rekreacji w Gorzycach; 2. Zastosowanie odnawialnych źródeł energii oraz rozwiązań zmniejszających zapotrzebowanie na energię w budynkach użyteczności publicznej 3. Modernizacja / utrzymanie oświetlenia ulicznego na terenie gminy 4. Program wymiany źródeł ciepła oraz instalacji źródeł OZE w budynkach mieszkalnych 5. Poprawa efektywności energetycznej, wykorzystanie OZE oraz wysokosprawnej kogeneracji w grupie handel, usługi, przedsiębiorstwa 6. Wsparcie mobilności rowerowej 7. Modernizacja oraz utrzymanie infrastruktury drogowej na terenie gminy	90.699,Mg/rok (rok bazowy 2011)	Prognozowana redukcja emisji CO2 do roku 2020 wynosi: 90.699,00-2980,00= 87.719 Mg/rok	Aktualizacja Programu Ochrony Środowiska dla Gminy Gorzyce na lata 2013-2016 z perspektywą na lata 2017-2020
Jastrzębie – Zdrój	Program został przyjęty Uchwałą nr XVI.132.2015 Rady Miasta Jastrzębie – Zdrój z dnia 22.10.2015 r.	**<u>Działania z planowanym wsparciem RPO WSL:</u>** - termomodernizacja budynków użyteczności publicznej, - przebudowa i rozbudowa budynku Zespołu Szkół Nr 8, w tym zwiększenie efektywności energetycznej budynku, - zwiększenie efektywności energetycznej w budynku Centrum Kształcenia Praktycznego i Zespołu Szkół Nr 5, - zwiększenie efektywności energetycznej budynku Szkoły Podstawowej Nr 17, - montaż odnawialnych źródeł energii na/w budynkach użyteczności publicznej, **<u>Inne działania (poza wsparciem RPO WSL) :</u>** **Edukacja** : - poglądowe stanowisko systemu ogniw fotowoltaicznych wraz z oprogramowaniem, - działania edukacyjne, w tym organizacja akcji społecznych związanych z ograniczeniem niskiej emisji, **Oświetlenie uliczne:** - modernizacja oświetlenia ulicznego, **Budynki użyteczności publicznej:** - wymiana energochłonnego oświetlenia w budynkach użyteczności	1) 2000 (rok bazowy)- 430 714,56 MgCO2/rok 2) rok 2013 – 765 387,29 MgCO2/rok	Zmniejszenie emisji o: 27 230,08 MgCO2/rok	Program Ochrony Środowiska dla Miasta Jastrzębie-Zdrój (obowiązuje do końca 2015)

		publicznej, - kompleksowe zarządzanie energią w budynkach publicznych zarządzanych przez Miasto, **Transport:** - budowa, rozbudowa i modernizacja ścieżek rowerowych, - wiaty fotowoltaiczne (carport), systemy „Parkuj i Jedź" i centra przesiadkowe oraz promocja komunikacji ekologicznej, - zmniejszenie negatywnego wpływu transportu publicznego na środowisko naturalne i poprawa jakości transportu poprzez zakup nowych autobusów (np. pojazdy hybrydowe), **Przedsiębiorcy:** - rozwój rozproszonych źródeł energii (małe instalacje fotowoltaiczne), - budowa przyłączy gazu do domów jednorodzinnych, - zastosowanie układów telemetrii sterowniczej w węzłach cieplnych, **Mieszkańcy:** - rozwój rozproszonych źródeł energii: mikro instalacje fotowoltaiczne, kolektory słoneczne, pompy ciepła (planowane wsparcie z budżetu Miasta) - termomodernizacja budynków mieszkalnych, - ograniczenie emisji z budynków mieszkalnych – wymiana kotłów c.o. (planowane wsparcie z budżetu Miasta) - budownictwo pasywne i energooszczędne.			
Jejkowice	Uchwała nr XIV/78/2016 w sprawie przyjęcia Plan Gospodarki Niskoemisyjnej z dnia 30.03.2016 r.	Działania zaplanowane w PGN: 1. Zastosowanie inteligentnego systemu sterowania oświetleniem ulicznym 2. Wymiana oświetlenia ulicznego na energooszczędne LED 3. Zastosowanie redukcji mocy oświetlenia ulicznego 4. Budowa oświetlenia placów i parkingów na terenie gminy Jejkowice 5. Edukacja lokalnej społeczności w zakresie efektywności energetycznej i odnawialnych źródeł energii 6. Montaż mikroinstalacji fotowoltaicznych o mocy 4 kW przez mieszkańców 7. Instalacja źródła OZE w postaci pomp ciepła przez mieszkańców 8. Montaż kotłów gazowych wraz z instalacją i zbiornikiem na gaz propan-butan 9. Wymiana kotłowni lub palenisk węglowych na źródła o wyższej niż dotychczas sprawności wytwarzania ciepła spełniające wymagania emisyjne 10. Montaż kolektorów słonecznych w sektorze mieszkalnictwa 11. Wymiana kotłowni lub palenisk węglowych na kotły na biomasę, biogeniczne paliwo 12. Inwestycje mikrobiogazowni rolniczych do 10kW 13. Wymiana kotłowni lub palenisk węglowych na kotły elektryczne 14. Modernizacja i budowa ścieżek rowerowych na terenie gminy Jejkowice 15. Promocja i wsparcie transportu publicznego 16. Promowanie zachowań energooszczędnych w transporcie - ECODRIVING	• Wskaźnik emisji CO_2 dla Gminy Jejkowice w roku bazowym 2014r to 22 396,53 Mg CO_2 • Wskaźnik emisji CO_2 na osobę w gminie Jejkowice w roku bazowym 2014r to 5,69 Mg CO_2	W wyniku realizacji zaplanowanych zadań inwestycyjnych i nie inwestycyjnych do roku 2020 nastąpi redukcja emisji CO2 do roku 2020 o 16,70%, tj. do wartości wskaźnika emisji dla Gminy Jejkowice 18 656,54 Mg CO2	Projekt założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla Gminy Jejkowice na lata 2013-2028 Aktualizacja Programu Ochrony Środowiska dla Gminy Jejkowice

		17. Kampanie edukacyjno-informacyjne z zakresu zrównoważonego zużycia energii i ekologii w sektorze transportu. 18. Wybór przewoźnika dla transportu, którego tabor wyposażony jest w ekologiczne jednostki napędowe 19. Poprawa efektywności energetycznej - Obiekt sportowo-kulturalny przy ul. Poprzecznej 3a 20. Poprawa efektywności energetycznej - Szkoła Podstawowa im . Jana III Sobieskiego w Jejkowicach 21. Poprawa efektywności energetycznej - Gimnazjum im. A. Mickiewicza w Jejkowicach 22. Poprawa efektywności energetycznej - Gminne Przedszkole Publiczne ul. Szkolna 4 23. Poprawa efektywności energetycznej - Gminne Przedszkole Publiczne (nowe) ul. Szkolna 6 24. Poprawa efektywności energetycznej - Urząd Gminy Jejkowice 25. Poprawa efektywności energetycznej - NZOZ Poradnia Medycyny Rodzinnej "KRISMED" i Stomatolog			
Kornowac	Uchwała Nr XIII.85.2016 Rady Gminy Kornowac z dnia 28 stycznia 2016 roku w sprawie zmiany uchwały Nr IX.55.2015 Rady Gminy Kornowac z dnia 24 września 2015 roku w sprawie przyjęcia do realizacji Planu Gospodarki Niskoemisyjnej na terenie Gminy Kornowac	Działania planowane do dofinansowania z RPO WSL 2014-2020 1. Wymiana źródła ciepła w Gimnazjum im. J. Pawła II w Kornowacu wraz z termomodernizacją 2. Poprawa efektywności energetycznej poprzez kompleksowe działania termomodernizacyjne w pozostałych budynkach użyteczności publicznej z wykorzystanie OZE, a także rozbudowa istniejących i budowa nowych obiektów o podwyższonym standardzie energetycznym 3. Modernizacja oświetlenia ulicznego. Wymiana opraw rtęciowych na oprawy sodowe i LED oraz redukcja mocy. 4. Ograniczanie niskiej emisji na terenie Gminy Kornowac - działania związane z dofinasowaniem wymiany źródeł ciepła. Pozostałe działania: 5. Poprawa efektywności energetycznej obiektu szkoły Zespołu Szkolno-Przedszkolnego w Kobyli w gminie Kornowac 6. Prosumenci w Gminie Kornowac – dofinansowanie na zakup i montaż mikroinstalacji odnawialnych źródeł energii (program PROSUMENT) 7. Przyłączenie pozostałych budynków do sieciowych nośników energii (gaz ziemny) 8. Termomodernizacja budynków mieszkalnych. 9. Poprawa efektywności energetycznej w grupie handel, usługi, przedsiębiorstwa 10. Poprawa infrastruktury drogowej w gminie 11. Rozwój systemu ścieżek i dróg rowerowych, parkingów Park&Bike, ciągów pieszych oraz infrastruktury towarzyszącej na terenie Gminy Kornowac 12. Rozwój i wsparcie transportu publicznego 13. Wspieranie wykorzystania OZE w budynkach mieszkalnych poprzez montaż instalacji solarnych	34 847 Mg CO_2/rok	Poziom emisji CO2 w 2020 r. po realizacji przedsięwzięć inwestycyjnych planowanych do dofin. z RPO WSL 2014-2020: 36 370 Mg CO2/rok Poziom emisji CO2 po zrealizowaniu pozostałych działań: 33 910 Mg CO2/rok	Dane UG i administratorów budynków, audyty energetyczne

Krzanowice	Program został przyjęty Uchwałą nr IX/57/2015 Rady Miejskiej w Krzanowicach z dnia 23.06.2015 r.	Plany inwestycji w zakresie ograniczania niskiej emisji I SEKTOR PUBLICZNY: - termomodernizacja budynku przedszkola w Krzanowicach - zainstalowanie ogniw fotowoltaiczne i kolektorów słonecznych w budynkach zarządzanych przez Gminę - modernizacja oświetlenia w budynkach zarządzanych przez Gminę - wymiana kotłów na bardziej ekologiczne w kotłowniach lokalnych - modernizacja oświetlenia ulic - modernizacja dróg publicznych - wewnętrzne działania promocyjne i edukacyjne w ramach jednostek urzędu II SEKTOR PRYWATNY - prace termomodernizacyjne w budynkach - wsparcie dla instalowania ogniw fotowoltaicznych i kolektorów słonecznych w budynkach	51 922,26 MgCo2/rok	47 768,48 MgCo2/rok	Program Ochrony Środowiska Gminy Krzanowice (obowiązuje do końca 2015)
Krzyżanowice	Program został przyjęty Uchwałą nr 0007.VIII.31.2015 Rady Gminy Krzyżanowice z dnia 30.06.2015 r.	- stała poprawa jakości stosowanych paliw danego rodzaju, poprzez wybór tych o najmniejszych emisjach zanieczyszczeń w przeliczeniu na ekwiwalent uzyskanej energii, - wytwarzania energii cieplnej z wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii (głównie pompy ciepła i biomasa), - uzupełnianie bilansów energetycznych poprzez wprowadzenie dodatkowych rozwiązań opartych o OZE (pomy ciepła powietrze – powietrze i kolektory słoneczne), - uzyskanie ekwiwalentu ciepła z energii elektrycznej wytwarzanej w mikroźródłach OZE(fotoogniwa), - wprowadzenie rozwiązań zmierzających do zautomatyzowania pracy źródła i jego sterowania w zależności od potrzeb odbiorców i aktualnych warunków atmosferycznych, - okresowe, systematyczne przeglądy kotłów oraz ich bieżące konserwowanie i utrzymywanie w najwyższej sprawności. - szeroko pojęta termorenowacja i termomodernizacja budynków, w zakres której wchodzą m.in.: ocieplenie ścian zewnętrznych, likwidacja mostków cieplnych, ocieplenie stropodachu lub dachu, w określonych przypadkach stropu nad piwnicą oraz stropu nad ostatnią kondygnacją, wymiana stolarki okiennej i drzwiowej, modernizacja wewnętrznych instalacji grzewczych oraz wyposażanie w elementy pomiarowe i regulacyjne. - wykorzystanie energii słonecznej do podgrzewania wody w miejsce podgrzewaczy elektrycznych lub zasilanych z kotłowni, w budynkach mieszkalnych oraz w obiektach publicznych, gdzie następuje na nią znaczne zapotrzebowanie latem, - instalacja elementów i stosowanie zasad poprawiających efektywność energetyczną: zastosowanie mierników zużycia energii, rekuperacja i inne procesy odzysku ciepła w ramach wentylacji mechanicznej, konstrukcje zacieniające, właściwe przyporządkowanie funkcji pomieszczeń w relacji do nasłonecznienia. - edukacja ekologiczna mieszkańców, w celu podnoszenia świadomości ekologicznej.	31 664 655,82 kg/rok	23 512 504,94 kg/rok	Prognoza Oddziaływania na Środowisko dla projektu dokumentu Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla Gminy Krzyżanowice

Lubomia	Uchwała Rady Gminy Lubomia Nr XVIII/112/2016 z dnia 16.02.2016 r. zmieniająca uchwałę w sprawie przyjęcia „Planu gospodarki niskoemisyjnej dla Gminy Lubomia”	Gmina Lubomia planuje zrealizować następujące inwestycje: - Termomodernizacja wraz z przebudowa budynku administracyjnego w Lubomi przy ulicy Korfantego, - Termomodernizacja wraz z przebudową budynku Urzędu Gminy Lubomia, - kontynuacja PONE na terenie Gminy Lubomia - Budowa instalacji prosumenckich	58 348 MgCO2/rok	461 MgCO2/rok	Program Ochrony Środowiska dla Gminy Lubomia na lata 2009-2016 Badania monitoringowe WIOS Program ochrony powietrza dla strefy raciborsko-wodzisławskiej
Marklowice	Program został przyjęty Uchwałą nr VIII/ 43/15 Rady Gminy Marklowice z 25.06.2015 r.	- Wymiana źródeł światła oświetlenia ulicznego na Energooszczędne, - Budowa instalacji OZE na terenie obiektu komunalnego. - Budowa 40 instalacji kolektorów słonecznych na budynkach mieszkalnych. - Wymiana 40 kotłów wysokoemisyjnych na 20 kotłów węglowych niskoemisyjnych i 20 kotłów gazowych	30 468 000,00 MgCo2	30 023 100,00 MgCo2	Program Ochrony Środowiska dla gminy Marklowice na lata 2014 – 2017 z uwzględnieniem perspektywy działań na lata 2018 – 2021, Marklowice 2020 – strategia rozwoju gminy,
Mszana	Program został przyjęty uchwałą nr XI/73/2015 Rady Gminy Mszana z dn. 29.10.2015	Gmina Mszana zamierza kontynuować PONE dla Gminy Mszana na lata 2015-2016. (wymiana źródła ciepła na kotły węglowe niskoemisyjne, kotły gazowe, oraz montaż instalacji odnawialnych źródeł ciepła dla budynków indywidualnych. Ponadto planuje realizować następujące inwestycje: - Budowa instalacji solarnej do podgrzewania wody basenowej i c.w.u. w Krytej Pływalni w Połomi. - Termomodernizacja budynku szatni sportowej w Mszanie - Ograniczenie zużycia energii i niskiej emisji w budynku Zespołu Szkół w Mszanie - Termomodernizacja budynku OSP w Gogołowej - Modernizacja systemu grzewczego w Zespole Szkół w Mszanie poprzez wymianę kotłów grzewczych oraz budowę alternatywnego źródła ciepła (system pomp ciepła) - Budowa instalacji ciepłowniczej opartej na silniku kogeneracyjnym wykorzystującym złoża metanu w celu zaopatrzenia w ciepło budynków w Połomi: Zespołu Szkolno-Przedszkolnego, basenu, Ośrodka Kultury, budynku starej szkoły i plebanii. - montaż pomp ciepła, paneli fotowoltaicznych,	Gmina Mszana leży w strefie śląskiej (PL2405). W ramach „Dwunastej rocznej oceny jakości powietrza w województwie śląskim, obejmującej 2013 rok” wykonanej przez WIOŚ w Katowicach Gminę Mszana zakwalifikowano do klasy A dla zanieczyszczeń takich jak : dwutlenek azotu, dwutlenek siarki, benzen, ołów i tlenek węgla, arsen, kadm, nikiel; klasy C dla zanieczyszczeń: pył zawieszony PM10, benzo(a)piren, ozon. Wielkość emisji CO2 na terenie Gminy Mszana w 2014r. to 70.446,84 Mg/rok.	Prognozowana redukcja emisji CO2 do roku 2020 wynosi: 209,98 Mg CO2/	Aktualizacja projektu założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla Gminy Mszana z 2015r.
Pszów	Program został przyjęty Uchwałą nr IX/61/2015 Rady Miejskiej w Pszowie z dnia 24.06.2015 r.	- Termomodernizacja budynku Ochotniczej Straży Pożarnej w Pszowie, - Termomodernizacja budynku komunalnego przy ul. Pszowskiej 565, - Wymiana źródeł ciepła na nowe niskoemisyjne i montaż OZE, - Budowa instalacji prosumenckich.	78 109 MgCo2	31 847 MgCo2	Program Ochrony Środowiska dla Gminy Miasta Pszów, Strategia Zrównoważonego

					Rozwoju Gminy Miasta Pszów na lata 2011-2020
Racibórz	Uchwała nr XVI/197/2016 Rady Miasta Racibórz z dnia 23.03.2016 r. w sprawie przyjęcia „Planu gospodarki niskoemisyjnej dla Miasta Racibórz”	1. Poprawa efektywności energetycznej obiektów użyteczności publicznej na terenie Raciborza 2. Poprawa efektywności energetycznej oświetlenia w Mieście Racibórz poprzez wymianę istniejącego oświetlenia na oświetlenie o wyższej efektywności energetycznej 3. Poprawa efektywności energetycznej połączona ze wzrostem udziału energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych na terenie Miasta Racibórz 4. Ograniczanie niskiej emisji zanieczyszczeń powietrza i zużycia energii w budynkach komunalnych i socjalnych w zasobie Gminy Miasta Racibórz 5. Zakup niskoemisyjnego taboru do obsługi komunikacji miejskiej w Raciborzu 6. Ograniczanie niskiej emisji i termomodernizacja budynków mieszkalnych na terenie Miasta Racibórz. 7. Budowa Regionalnej Drogi Racibórz - Pszczyna na odcinku od włączenia do drogi krajowej nr 45 w Gminie Rudnik do granicy miasta na prawach powiatu Rybnik	267 461,3 MgCO2/rok (a z przemysłem 402 265,4 MgCO2/rok).	Poprzez prowadzenie działań zawartych w PGN możliwe jest osiągnięcie poziomu redukcji emisji CO2 w wysokości 13 700,6 MgCO2/rok.	1. Aktualizacja Programu Ochrony Środowiska dla gminy Racibórz na lata 2012 - 2015 z perspektywą na lata 2016 – 2019 przyjęta 26.09.2012 r. uchwałą Rady Miasta nr XXI/293/2012, 2. Polityka środowiskowa Gminy Racibórz
Rybnik	Program został przyjęty Uchwałą nr 137/XI/2015 Rady Miasta Rybnika z 18.06.2015 r.	- Termomodernizacja obiektów użyteczności publicznej na terenie Miasta, - Budowa i przebudowa infrastruktury służącej do produkcji i dystrybucji energii ze źródeł energii odnawialnych, - Termomodernizacja budynków na terenie miasta Rybnika, - Ograniczenie niskiej emisji – kontynuacja działań związanych z Dofinansowaniem wymiany źródeł ciepła i wykorzystaniem źródeł energii odnawialnej w budynkach mieszkalnych, - Termomodernizacja oraz przyłączenie budynków mieszkalnych wielorodzinnych do sieci ciepłowniczych lub gazowych, - Modernizacja energetyczna wielorodzinnych budynków mieszkalnych, - Modernizacja i budowa nowych odcinków sieci ciepłowniczych i gazowych na terenie miasta oraz modernizacja przedsiębiorstw ciepłowniczych, - Modernizacja energetyczna budynków użyteczności publicznej na terenie miasta, - Realizacja inwestycji służących poprawie płynności i wyprowadzenia ruchu z centrum miasta, - Zakup niskoemisyjnego taboru transportu publicznego, - Wymiana taboru pojazdów wykorzystywanych przez jednostki organizacyjne miasta na niskoemisyjny, - Przygotowane i przeprowadzenie kampanii promującej korzystanie z komunikacji publicznej, (działanie o charakterze miękkim), - Budowa centrum przesiadkowego dla mieszkańców korzystających z komunikacji publicznej	605 828,1 MgCO2/rok	592 053,2 MgCO2/rok (redukcja o 13 774,9 MgCO2/rok)	Strategia Zintegrowanego Rozwoju Miasta Rybnika na lata 2014 – 2020, Program Ochrony Środowiska dla Miasta Rybnika, Program ochrony środowiska przed hałasem dla Miasta Rybnika

Rydułtowy	Program został przyjęty Uchwałą Nr 13.126.2015 Rady Miasta Rydułtowy z dnia 22.10.2015 r.	- Poprawa efektywności energetycznej – Szkoła Podstawowa Nr 1 - Poprawa efektywności energetycznej – Gimnazjum nr 1 - Poprawa efektywności energetycznej budynku sali sportowej przy ul.Gen.J.Bema w Rydułtowach	980.729,57 Mg CO2 (emisja w roku bazowym 2012)	648.812,24 Mg CO2 (emisja w roku docelowym 2020 – po zrealizowaniu wszystkich zadań ujętych w PGN)	Program Ochrony Środowiska dla Miasta Rydułtowy na lata 2013-2016 z perspektywą na lata 2017-2020 Aktualizacja założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla Miasta Rydułtowy
Wodzisław Śląski	Program został przyjęty Uchwałą nr IV/39/15 Rady Miejskiej Wodzisławia Śląskiego z 25.02.2015 r.	- Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej w Wodzisławiu Śląskim, - Termomodernizacja dworca PKP/KM w Wodzisławiu Śląskim, - Działania w zakresie modernizacji oświetlenia w Gminie (Efektywne zarządzanie energią w Wodzisławiu Śląskim), - Słoneczna energia – budowa instalacji fotowoltaicznych w Wodzisławiu Śląskim, - Więcej ciepła – mniej smogu. Ociepłownienie kamienic wodzisławskich, - Pociąg do dwóch kółek – budowa centrum przesiadkowego w Wodzisławiu Śląskim, - Budowa Drogi Głównej Południowej na odcinku od drogi wojewódzkiej nr 935 w Rydułtowach do połączenia z ul. Wodzisławską w Mszanie	310 869 Mg CO_2 (emisja w roku bazowym 1990)	303 785 Mg CO_2 (emisja w roku docelowym 2020 - planowana do osiągnięcia w związku z realizacją PGN)	Program Ochrony Środowiska dla Miasta Wodzisławia Śląskiego do roku 2015 w perspektywie działań na lata 2016 – 2019, Strategia Rozwoju Miasta Wodzisław Śląski na lata 2014 – 2020, Program Ograniczania Niskiej Emisji w Gminie Wodzisław Śląski na lata 2008 – 2010 (Gmina nadal udziela dofinansowania na wskazane w nim inwestycje, ze środków własnych)
Żory	Program został przyjęty uchwała nr 79/VII/14 Rady Miasta Żory z 30.04.2015 r.	- Stworzenie opartego na OZE i/lub kogeneracji źródła ciepła dla miejskiej sieci ciepłowniczej, - Poprawa efektywności energetycznej poprzez kompleksową termomodernizację pozostałych budynków użyteczności publicznej w mieście Żory, - Modernizacja oświetlenia ulicznego. Wymiana opraw rtęciowych na oprawy sodowe i LED oraz redukcja mocy, - Przyłączenie pozostałych budynków do sieciowych nośników energii (ciepło sieciowe, gaz ziemny), - Ograniczanie niskiej emisji na terenie miasta Żory poprzez termomodernizację budynków w tym, docieplenie przegród zewnętrznych, wymiana okien na energooszczędne, modernizacja	241 988,8 MgCo2	238 624,6 MgCo2	- Aktualizacja założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla Miasta Żory, - Strategia Rozwoju Miasta Żory 2020+, - Program Ochrony Środowiska dla

		źródeł ciepła i ciepłej wody użytkowej, wykorzystanie odnawialnych źródeł energii - budynki ZBM, - Ograniczanie niskiej emisji na terenie miasta Żory poprzez termomodernizację budynków w tym, docieplenie przegród zewnętrznych, wymiana okien na energooszczędne, modernizacja źródeł ciepła i ciepłej wody użytkowej, wykorzystanie odnawialnych źródeł energii - pozostałe budynki, - Zintegrowany węzeł przesiadkowy na terenie Miasta Żory, - Wsparcie obsługi i bezpieczeństwa pasażerów obsługiwanych przez przewoźników autobusowych innowacyjnymi systemami informatycznymi, - Zmniejszenie negatywnego wpływu transportu publicznego na środowisko naturalne i poprawa jakości transportu poprzez zakup nowych autobusów, - Poprawa infrastruktury drogowej w mieście - Rozwój systemu ścieżek i dróg rowerowych, parkingów Park&Bike, miejskich wypożyczalni rowerów, ciągów pieszych oraz infrastruktury towarzyszącej na terenie Miasta Żory, - Wykorzystanie pojazdów elektrycznych w transporcie z uwzględnieniem pojazdów do specjalnych zastosowań, stacja ładowania urządzeń elektrycznych.			Miasta Żory na lata 2011-2014 z perspektywą na lata 2015-2018

Źródło: Opracowanie własne, na podstawie danych JST.

RAPORT Z KONSULTACJI PROJEKTU STRATEGII RIT SUBREGIONU ZACHODNIEGO

Zgłaszający	Jednostka redakcyjna strategii, której dotyczą uwagi (rozdział, dział)	Str.	Treść uwagi	Uzasadnienie do treści uwagi	Propozycja zmian	Uzasadnienie do propozycji zmian	Sposób uwzględnienia uwagi
Gmina Świerklany	Strategia Regionalnych Inwestycji Terytorialnych Subregionu Zachodniego na lata 2014-2020	mapy	Nieczytelne opisy, brak legendy na większości map	Załączniki mapowe powinny być czytelne oraz posiadać legendy, aby możliwe było ich właściwe odczytanie	Zwiększyć czcionki, dołożyć legendy	Załączniki mapowe powinny być czytelne oraz posiadać legendy, aby możliwe było ich właściwe odczytanie	Skorygowano zgodnie z uwagami
	Strategia Regionalnych Inwestycji Terytorialnych Subregionu Zachodniego na lata 2014-2020	24	Brak ujęcia drogi DW 929 jako składowej szkieletu drogowego Subregionu Zachodniego	DW 929 jest jedną z głównych dróg na trasie prowadzącej do węzła autostradowego w Świerklanach	Dopisać DW 929 w tekście	DW 929 jest jedną z głównych dróg na trasie prowadzącej do węzła autostradowego w Świerklanach	Skorygowano zgodnie z uwagami
Dr Krzysztof Wrana	sformułowanie celów C2RIT i C3RIT mogłoby być inne (bezpośrednie łączenie jakości powietrza oraz gospodarki wodno-ściekowej z estetyką jest trochę naciągane); może: poprawa stanu środowiska i warunków życia poprzez….; lub: poprawa atrakcyjności przestrzeni subregionu poprzez…; lub zrównoważone gospodarowanie przestrzenią i środowiskiem wspierane działaniami na rzecz…						Skorygowano zgodnie z uwagami
	rewitalizacja jest obecnie traktowana jako proces wielowymiarowy, więc nie powinno się mówić o rewitalizacji infrastrukturalnej, czy społecznej; może C4RIT sformułować jakoś tak: Realizacja (procesów) rewitalizacji wspierających rozwój społeczno-ekonomiczny oraz zrównoważone gospodarowanie zasobami (przestrzenią) subregionu						Skorygowano zgodnie z uwagami
	w C5RIT i C6RIT proponuję zamiast „zwiększenie" użyć słowa „podniesienie" (…poziomu)						Skorygowano zgodnie z uwagami
	C7RIT – początek celu niepotrzebny; wystarczy „Poprawa poziomu zatrudnienia…"						Skorygowano zgodnie z uwagami
	diagnoza w dokumencie jest znacznie pełniejsza, aczkolwiek warto byłoby uwzględnić część uwag sformułowanych do strategii rozwoju						Skorygowano zgodnie z uwagami
	na s. 12 „Wykazuje on tendencje do rozwoju policentrycznego z ośrodkiem w Rybniku…" – jeżeli rozwój policentryczny to wypadałoby wskazać inne ośrodki i zaznaczyć, że Rybnik jest głównym ośrodkiem obszaru metropolitalnego (jest odniesienie dopiero w kolejnym akapicie)						Skorygowano zgodnie z uwagami
	uzasadnienia wymaga zdanie na s. 13 „Rozwój regionu w perspektywie czasu powinien doprowadzić do dalszego odchodzenia od modelu przemysłowego na rzecz rozwoju sektora usług…"; czy na pewno? dlaczego? czy chodzi o rolę w zatrudnieniu, czy w tworzonej wartości dodanej, czy też w jednym i drugim?						Skorygowano zgodnie z uwagami
	s. 14 – kiedy mowa jest o niższym wskaźniku przedsiębiorczości warto nadmienić, że wynika to nie z niskiego poziomu przedsiębiorczości mieszkańców, tylko jest charakterystyczne dla ośrodków o wysokim poziomie industrializacji, gdzie miejsca pracy są tworzone przez duże przedsiębiorstwa						Skorygowano zgodnie z uwagami

	s. 14-15 – należy określić perspektywy rozwojowe tradycyjnych branż	Skorygowano zgodnie z uwagami
	s. 16-17 – brakuje oszacowania skali terenów zdegradowanych, terenów do rewitalizacji (wg różnych typów) itp.	Skorygowano zgodnie z uwagami
	s. 17 – bardzo kontrowersyjne zdanie „Uwzględniając wyżej przedstawioną powierzchnię gospodarstw rolnych w Subregionie Zachodnim, nie można wykluczyć, że pojawi się na całym obszarze możliwość wykorzystania terenów popegeerowskich i ich uzbrojenia na potrzeby przedsiębiorców.”; jeżeli dotyczy to terenów rolnych to taka propozycja stałaby w ostrej sprzeczności z zasadami rozwoju zrównoważonego	Skorygowano zgodnie z uwagami
	s. 17 – wśród wyróżników warto wspomnieć o KSSE	Skorygowano zgodnie z uwagami
	s. 20 – źródła emisji transgranicznej nie pochodzą z Aglomeracji Górnośląskiej	Skorygowano zgodnie z uwagami
	s. 21 – brak oszacowania skali problemu niskiej emisji	Skorygowano zgodnie z uwagami
	s. 21-23 – skupiono uwagę na energii wiatrowej i słonecznej; może coś więcej o geotermii i biogazie (mamy rolnictwo)?	Zgodnie z dokumentem *Określenie potencjału energetycznego regionów Polski w zakresie odnawialnych źródeł energii – wnioski dla Regionalnych Programów Operacyjnych na okres programowania 2014 – 2020*, kluczowa jest energia słoneczna, pozostałe nie mają dużego znaczenia i potencjału do wykorzystania
	s. 26 – błąd językowy: „Aby sprostać zagrożeniom związanym z dużym natężeniem ruchu zwłaszcza w centrach miast i wynikającą z tego emisja linią…”; tych przypadkowych błędów językowych trochę jest, ale należy podkreślić, że obydwa dokumenty pod względem językowym są napisane bardzo dobrze	Skorygowano zgodnie z uwagami
	s. 30 – brakuje pokazania trendów na rynku pracy	Skorygowano zgodnie z uwagami
	s. 43 – warto uzasadnić potrzebę rewitalizacji na obszarach wiejskich	Skorygowano zgodnie z uwagami
	kolejne strony – według mnie bardzo dobry, precyzyjny opis	Brak odniesienia
	s. 80, tabela 28 – zajmuje bardzo dużo miejsca, a nie ma istotnego znaczenia strategicznego (chyba, że takie są wymogi formalne); lepiej zamieścić więcej wniosków, a tabelę przenieść do załącznika	Skorygowano zgodnie z uwagami
	ze wskaźnikami i systemem zarządzania nie dyskutuję, bo rozumiem, że przyjęto rozwiązania realne	Brak odniesienia

Gmina Pszów	X. Strategia RIT a Strategie niskoemisyjne, Tabela nr 28 Diagnoza planów gospodarki niskoemisyjnej na obszarze jst Subregionu Zachodniego	85	W kolumnie 2 tabelki nr 28 umieszczona jest informacja, że Gmina nie posiada PGN. Gmina jest obecnie w trakcie przygotowania dokumentu.	Gmina Miasto Pszów otrzymała dofinansowanie z POIiŚ na realizację projektu *„Plan gospodarki niskoemisyjnej Gminy Miasta Pszów na lata 2014 – 2020”*. Jego realizacja rozpocznie się w październiku 2014 r. i zakończy się we wrześniu 2015 r.	Zmiana informacji umieszczonej w kolumnie 2 tabeli nr 28 na: *NIE, Gmina jest w trakcie przygotowania opracowania: „Plan gospodarki niskoemisyjnej Gminy Miasta Pszów na lata 2014 – 2020”*	W chwili przyjęcia *Strategii Regionalnych Inwestycji Terytorialnych Subregionu Zachodniego* informacja o braku PGN w Gminie Pszów będzie nieaktualna. Dlatego też należy wprowadzić zapis, że Gmina jest w trakcie opracowania dokumentu.	Skorygowano zapisy w tabeli, tabela przeniesiona do załącznika
Towarzystwo Entuzjastów Kolei	Strategia Regionalnych Inwestycji Terytorialnych Subregionu Zachodniego	13, 14, 15, 16, 19, 21, 26, 30, 41, 43, 45, 48, 55, 59, 60, 62, 64, 65, 67, 68, 69	Należy zaniechać dalszego stosowania pojęcia „Aglomeracja Rybnicka”	Z niepokojem obserwujemy stale pogarszającą się dostępność i jakość transportu zbiorowego łączącego obszar Subregionu Zachodniego (za wyjątkiem Rybnika) z obszarami sąsiadującymi, a w szczególności z Konurbacją Górnośląską i stolicą województwa – Katowicami. Trend ten jest szczególnie widoczny na przykładzie kolejowych przewozów pasażerskich, dodatkowo w ostatnim czasie docierają do nas także nieoficjalne informacje o możliwym wprowadzeniu opłat na autostradzie A-1 pomiędzy węzłem Żory a granicą państwa w Gorzyczkach, co pogłębiłoby izolację i marginalizację południowej części Subregionu Zachodniego. Praprzyczyną takiego stanu rzeczy jest realizowana konsekwentnie od pierwszych lat polskiej samorządności przez Urząd Miasta Rybnika polityka kreowania tego miasta na ośrodek nadrzędny, która zaowocowała między innymi ustanowieniem Rybnika jako dodatkowego ośrodka regionalnego w województwie śląskim (poza byłymi miastami wojewódzkimi). Przyczyniło się to w sposób znaczący do marginalizacji pozostałych miast Subregionu Zachodniego i stopniowego sprowadzania ich do roli miast satelickich, a ich potrzeby przestały być zauważane. Umacnianie dominacji Rybnika, poprzez ciągłe forsowanie określeń takich jak "Aglomeracja Rybnicka" czy region rybnicki, nie przyczynia się w żaden sposób do zrównoważonego rozwoju ani całego subregionu, ani jego rdzenia miejskiego; przeciwnie – jest działaniem nie tylko kontrowersyjnym, ale i wysoce szkodliwym dla większej części subregionu, i to nie tylko w dziedzinie transportu zbiorowego. Metropolitarne zapędy Rybnika, niewystarczająco powstrzymywane przez pozostałe samorządy, doprowadziły już do ugruntowania na szczeblu wojewódzkim i krajowym mylnego przekonania, że dbałość o potrzeby komunikacyjne Rybnika jest równoznaczna z zaspokojeniem tych potrzeb wobec całego subregionu.			Propozycje niezgodne z treścią dokumentów wyższego rzędu np. Strategią Śląskie 2020, nie uwzględniono uwag w treści strategii

				Przypominamy, że układ osadniczy miast Subregionu Zachodniego zbliżony jest do Konurbacji Górnośląskiej czy Trójmiasta, dla określenia których nie stosuje się pojęć "Aglomeracja Katowicka" czy "Aglomeracja Gdańska", w niczym natomiast nie przypomina Aglomeracji Bielskiej czy Częstochowskiej, dlatego też stosowanie nazwy „Aglomeracja Rybnicka" jest bezzasadne. Działalność polegającą na uporczywym stosowaniu i promowaniu tej nazwy, bez przeprowadzenia szerokich konsultacji społecznych, wbrew wyrażanym wielokrotnie opiniom zainteresowanych samorządów oraz uwarunkowaniom historycznym i geograficznym jest zaklinaniem rzeczywistości, mogącym mieć na celu jedynie dalsze, sztuczne przekształcanie istniejącej konurbacji w aglomerację monocentryczną. Nadmieniamy również, że w przeciwieństwie do opracowania "Aglomeracja Rybnicka - zarys typologii osadniczej" (przedstawianego jako naukowy dowód istnienia tejże, a stworzonego na zamówienie Urzędu Miasta Rybnika), uznane opracowania naukowe (np.: *J.J. Parysek: „Aglomeracje miejskie w Polsce oraz problemy ich funkcjonowania i rozwoju", str. 34-35, ISBN 978-83-61320-33-3, ESPON project 1.4.3 Study on Urban Functions (Final Report), str. 93, ISBN 2-9600467-2-2*) traktują miasta Subregionu Zachodniego jako część Konurbacji Górnośląskiej. Z perspektywy czasu należy uznać, że odrębność Subregionu Zachodniego przyniosła znaczące korzyści jedynie miastu Rybnik, natomiast dla pozostałych miast subregionu korzystniejsze byłoby współtworzenie Konurbacji Górnośląskiej. Za takim rozwiązaniem przemawiałoby również istnienie silnych powiązań przestrzenno-funkcjonalnych z wymienioną konurbacją czy Katowice jako tradycyjny ośrodek nadrzędny, od którego obecnie jest odizolowywana znaczna część Subregionu Zachodniego. Niemniej uważamy, że funkcjonowanie w ramach odrębnego subregionu może być korzystne dla całego obszaru, pod warunkiem wypracowania nowego modelu współpracy, uznającego równorzędność wszystkich miast powiatowych zamiast ugruntowywania dominacji jednego z nich.			
	Strategia Regionalnych Inwestycji Terytorialnych Subregionu Zachodniego	12	Oczywista sprzeczność w zdaniu „Wykazuje on tendencje do rozwoju policentrycznego z ośrodkiem w Rybniku"	Błąd w tekście źródłowym (fragment opracowania „Aglomeracja Rybnicka – zarys typologii osadniczej")	Pominąć fragment „z ośrodkiem w Rybniku" lub wymienić pozostałe miasta powiatowe	Jeśli istnieją tendencje do rozwoju policentrycznego, to z definicji jest to więcej niż jeden ośrodek	Skorygowano zapis w Strategii
	Strategia Regionalnych Inwestycji Terytorialnych Subregionu Zachodniego	59	Aglomeracja Rybnicka dzięki swojemu centrum, które stanowi Miasto Rybnik jest również ośrodkiem naukowym skupiającym uczelnie techniczne oraz uniwersytety"	Zdanie to jest daleko posuniętym nadużyciem.	Do wykreślenia	Miasto Rybnik ma na swoim terenie wyłącznie filie uczelni wyższych, takowe funkcjonują również w innych miastach powiatowych	Skorygowano zapis w Strategii

						subregionu. Jedyna pełnoprawna uczelnia wyższa funkcjonuje w Raciborzu.	
Miasto Rybnik	III. Obszar wsparcia Strategii RIT	12	W opisie subregionu w kontekście RIT zaakcentowałbym bardziej rolę ośrodka subregionalnego jakim jest Miasto Rybnik	RIT związane są ściśle z ośrodkami subregionalnymi, których istnienia stanowi warunek konieczny do ustanowienia RIT. Takim miastem dla naszego subregionu jest Miasto Rybnik, które wraz z Bielskiem oraz Częstochową tworzą na terenie naszego województwa 3 ośrodki subregionalne, które wraz ze swoimi obszarami funkcjonalnymi są podstawą do wdrażania RIT. Miasta o znaczeniu subregionalnym zostały wyznaczone w dokumentach strategicznych wyższego stopnia i de facto bez tych miast nie jest możliwe wdrażanie RIT. Na potrzebę większego zaakcentowania roli ośrodka subregionalnego zwracali już uwagę przedstawiciele IZ RPO	Opis należałoby uzupełnić o fakt, iż obszar wsparcia RIT to ośrodek subregionalny – Miasto Rybnik wraz ze swoim obszarem funkcjonalnym tworzonym przez miasta ….. itd. Należałoby też wspomnieć o Aglomeracji Rybnickiej, która jest oficjalnie wymieniana w dokumentach regionalnych.	III. Obszar wsparcia Strategii RIT	Skorygowano zapisy Strategii
	Tabela 2	14	Skoro podajemy zatrudnienia w konkretnych zakładach KW SA mieszczących się na terenie subregionu to analogicznie należałoby podać zatrudnienie tylko w tych zakładach JSW S.A, które mieszczą się na tym obszarze	Brak logiki podawania danych	Podać dane dotyczące zatrudnienia tylko w tych zakładach JSW S.A., które maja siedzibę na terenie subregionu	Tabela 2	Zmieniono dane w tabeli

	pierwszy akapit	24	Brak 9 w numerze drogi nr 924	oczywista omyłka		pierwszy akapit	Skorygowano zapisy w Strategii
	trzeci akapit	26	Należy dopisać fragment o konieczności budowy obwodnic, które wyprowadzą część ruchu z centrów miast	Wymienione w tym fragmencie działania w zakresie ograniczenia ruchu dotyczą prawie wyłącznie ruchu lokalnego. Jak wspomniano wcześniej w dokumencie największe natężenie dotyczy dróg przebiegających przez centra miast, gdzie miesza się ruch tranzytowy z lokalnym. Wyprowadzenie ruchu tranzytowego poza centra również da korzyści w zakresie zmniejszenia emisji zanieczyszczeń		trzeci akapit	
	Tabela 19	43	Dane dotyczące przestępstw dla Miasta Rybnik i powiatu rybnickiego są podane łącznie w 2012 r. oraz rozłącznie w 2013 r. Prowadzi to do ogromnego statystycznego spadku ilości przestępstw. Komenda policji obsługująca oba powiaty nie potrafiła prawdopodobnie przyporządkować przestępstw do danego powiatu i podała je łącznie	Podanie łączne ilości przestępstw dla Miasta Rybnik i powiatu rybnickiego zarówno w 2012 r. jak i 2013 r.		Tabela 19	Skorygowano dane w tabeli
	Tabela	85-86	Zmiana zapisów dotyczących PGN dla Miasta Rybnika	Uaktualnienie danych	NIE – plan ma zostać przygotowany do połowy 2015 r. Miasto pozyskało dofinansowanie z POIiŚ na tworzenie planu	Tabela	Skorygowano dane w tabeli, tabela przeniesiona do załącznika
	Tabela	115	Zmiana zapisów dotyczących kąpieliska Ruda	Uaktualnienie danych	Kąpielisko „Ruda” - 26 szt. o powierzchni 127,66 m2 oraz tzw. solarna plaża służąca	Tabela	Skorygowano dane w tabeli, tabela przeniesiona do załącznika

					do podgrzewania wody w basenie o powierzchni 4193 m2		
Miasto Racibórz		3	Brak spisu treści	Brak spisu treści utrudnia poruszanie się po dokumencie	Dodanie spisu treści	Zwiększenie przejrzystości i przystępności zapisów	Uzupełniono o spis treści
		2	Brak w wykazie skrótów i pojęć takich definicji jak Aglomeracja Rybnicka, Lokalny Ośrodek Rozwoju itp.	Brak rozwinięcia definicji powoduje, że nie do końca wiadomo który samorząd wchodzi w skład np. Aglomeracji Rybnickiej	Dodanie w wykazie skrótów i pojęć definicji stosowanych w Strategii	Zwiększenie przejrzystości i przystępności zapisów	Uzupełniono wykaz skrótów
	I	6	Uchwały nr 8/2013 podjętej przez Zarząd Stowarzyszenia ..	Uzyskana zostanie zgodność z treścią Uchwały	Zmienić na ... przez Zarząd Związku Gmin i Powiatów Subregionu Zachodniego Województwa Śląskiego, dnia 9 września 2013r.	Zachowanie poprawności	Skorygowano zgodnie z uwagą
	I	6	Strategia Regionalnych Inwestycji Terytorialnych ..	Uzyskana zostanie zgodność z tytułem opracowania	Zmienić na Strategia Regionalnych Inwestycji Terytorialnych Subregionu Zachodniego Województwa Śląskiego	Ujednolicenie zapisów	Skorygowano zgodnie z uwagą
	II	7	j.w	j.w	j.w	j.w	Skorygowano zgodnie z uwagą
	II	7	Mała litera w treści „Strategia Regionalnych Inwestycji terytorialnych powstała w oparciu o …”	Nazwa ta w pozostałej części dokumentu pisana jest z dużych liter	„Strategia Regionalnych Inwestycji Terytorialnych powstała w oparciu o …”	Ujednolicenie zapisów	Skorygowano zgodnie z uwagą
	III	12	Drugi akapit podpunkty a i b nieuzasadnione użycie dużej litery „a) 3 Miasta na prawach […] b) 3 Powiaty ziemskie…”	Jeżeli chodziło o zachowanie dużej litery po wypunktowaniu to jest to nieuzasadnione gdyż pierwszym znakiem w obu przypadkach jest cyfra 3	„a) 3 miasta na prawach […] b) 3 powiaty ziemskie…”	Zachowanie poprawności	Skorygowano zgodnie z uwagą
	III	12	Zbiornika „Racibórz” na Odrze	Uzyskana zostanie zgodność z nazwą inwestycji	Zbiornika Racibórz Dolny	Zachowanie poprawności	Skorygowano zgodnie z uwagą
	IV.1.1.	15	Ostatni akapit, „45 %”	liczbę i symbol „%”	Usunięcie spacji	Poprawność	Skorygowano zgodnie z

				zapisuje się bez spacji, zatem „45 %” jest niepoprawnym zapisem	między cyfrą a symbolem % - „45%”	elektroniczna zapisu	uwagą
		Podobne błędy występują również: ostatni akapit str. 19, drugi akapit str. 28, ostatni akapit str. 46					Skorygowano zgodnie z uwagą
	IV.2.2.	18	Nieczytelny rysunek, źródło powinno znaleźć się pod rysunkiem a nie na następnej stronie	Brak przejrzystości	Poprawa czytelności rysunku (poddanie go graficznej obróbce), przeniesienie źródła ze strony 19 tuż pod rysunek na stronę 18	Zachowanie przejrzystości	Skorygowano zgodnie z uwagą, obrazki, wykresy i diagramy pozostają niewyraźne w zależności od rodzaju edytora tekstu, w formacie pdf, lub na wydruku obiekty zachowują wyraźny kształt i przejrzystość
		Podobne błędy występują na stronach 20-21 (na stronie 20 nazwa tabeli 6 i jej źródło oraz nazwa rysunku 3 są umiejscowione zbyt ciasno, brak pustej linijki, która przy innych opisach występuje), może więc warto przenieść rysunek 3 na kolejną stronę, co będzie bardziej przejrzyste; nieczytelny rysunek na str. 42					Skorygowano zgodnie z uwagą
	IV.2.2.	23	Początek strony „Regionalnych Programów operacyjnych na okres	Brak kropki po „2014-2020” oznaczającej koniec zdania. Zdanie	„…Regionalnych Programów operacyjnych na	Zachowanie poprawności	Skorygowano zgodnie z uwagą

			programowania 2014-2020 Drugi natomiast….”	„Drugi natomiast….” Niepotrzebnie jest przeniesione enterem do nowej linijki.	okres programowania 2014-2020. Drugi natomiast….”		
	IV.2.2.	24	Mniej więcej połowa drugiego akapitu „Na poniżej przedstawionym rysunku kolor filetowy…”	Nie powinno się używać sformułowania „na poniżej przedstawionym rysunku”, jeżeli faktycznie nie znajduje się on poniżej (leży na następnej stronie)	„Na rysunku nr 4kolor fioletowy oznacza…”	Zachowanie poprawności	Skorygowano zgodnie z uwagą
		Podobny błąd występuje na str. 46: zamiast „prezentuje poniższa tabela”, napisać „prezentuje tabela nr 20”; to samo dot. str. 48					Skorygowano zgodnie z uwagą
	IV 2.2.	24	Mniej więcej połowa drugiego akapitu „Strategia Śląskie 2020+ delimituje obszary uwzględniając zasadniczo li tylko słabą…”	Nieczytelność i skomplikowanie zapisu	Wprowadzenie synonimu dla słowa „delimituje” np. „rozgranicza”, usunięcie wyrazu „li” „Strategia Śląskie 2020+ rozgranicza uwzględniając zasadniczo tylko słabą…”	Poprawa przejrzystości i czytelności zapisów dla mieszkańców	Skorygowano zgodnie z uwagą
	IV.2.2	25	932,933,.....	Brak wszystkich dróg wojewódzkich	Przeanalizować i uzupełnić brakujące numery dróg	Zachowanie poprawności	Skorygowano zgodnie z uwagą
	IV 2.2.	25	Przedostatnia linijka tekstu „…swoje usługi wykonują głownie…”	Brak kreseczki nad literą „o” w słowie „głównie”	„…swoje usługi wykonują głównie…”	Poprawienie błędu	Skorygowano zgodnie z uwagą
	IV.2.2.	26	Trzeci akapit „… miast i wynikającą z tego emisja linią…”	Brak czytelności zapisu (prawdopodobnie zła odmiana językowa słów)	„ …miast i wynikającą z tego emisją liniową…”	Zachowanie poprawności językowej	Skorygowano zgodnie z uwagą
	IV.2.2	26	... bądź modernizacja oświetlenia ulicznego	Projekt RPO str. 96 dopuszcza również wymianę istniejącego oświetlenia placów	Dopisanie oświetlenia placów i ulic	Ujednolicenie zapisów	Skorygowano zgodnie z uwagą
	IV.2.3.	27	Drugi akapit „… określono na poziomie 21 891m2.”	Cyfra 2 powinna być zapisana w formacie czcionki indeksu górnego	„…określono na poziomie 21 891m^2. „	Poprawność zapisu	Skorygowano zgodnie z uwagą

	IV.2.4.	33	Kolumna 3, ostatni wiersz dla działu „Powiat Raciborski”	Za duża komórka dla słowa „Ślusarz” (prawdopodobnie po słowie występuje enter)	Zmniejszenie wielkości komórki	Ujednolicenie zapisów	Skorygowano zgodnie z uwagą
	IV.2.5.	42	Drugi akapit „…rewitalizacji, zdefiniowanymi w Strategii Śląskie 2020+:”	Nieuzasadnione użycie dwukropka zamiast kropki na końcu zdania (wskazywanie dwukropkiem na rysunek jest nieczytelne)	„… rewitalizacji, zdefiniowanymi w Strategii Śląskie 2020+. Powyższe zależności przedstawia rysunek 5.”	Zachowanie czytelności zapisów	Skorygowano zgodnie z uwagą
	IV.2.5.	43	Połowa akapitu „… funkcjonalnym, a także w 10prawdzi ośrodku rozwoju jakim jest miasto Racibórz. Ponadto jako obszary wymagające 10prawdzie10cji […] Poza wyminionymy jednostkami…”	Poprawa literówek w wyrazach „10prawdzi” , „10prawdzie10cji” i „wyminionymy”	„ … funkcjonalnym, a także w lokalnym ośrodku rozwoju jakim jest miasto Racibórz. Ponadto jako obszary wymagające rewitalizacji […] Poza wymienionymi jednostkami…”	Zachowanie poprawności	Skorygowano zgodnie z uwagą
	IV.2.5.	43	Drugi akapit „… które 10prawdzie zakończyły już eksploatację […] oddziałują na to co znajduje się […] procesy oddziałujące na taknkę miejską…”	Poprawa literówek w wyrazach „10prawdzie” i „taknkę” oraz dopisanie przecinka między słowami ”… na to, co…”	„… które wprawdzie zakończyły już eksploatację […] oddziałują na to, co znajduje się […] procesy oddziałujące na tkankę miejską…”	Zachowanie poprawności	Skorygowano zgodnie z uwagą
	IV.2.5.	43	Ostatni akapit „…należy dokonań analizy…”	Poprawa literówki w wyrazie „dokonań”	„… należy dokonać analizy…”	Zachowanie poprawnej odmiany wyrazów	Skorygowano zgodnie z uwagą
	IV.2.5.	44	Pierwszy akapit „Odmienie sytuacja kształtuje się…”	Poprawa literówki w wyrazie „odmienie” przez dopisanie literki „n”	„Odmiennie sytuacja kształtuje się…”	Zachowanie poprawności językowej	Skorygowano zgodnie z uwagą
	IV.2.5.	44	Trzeci akapit ostatnia linijka „… na zwór fali…”	Poprawa literówki w wyrazie „zwór”	„ …na wzór fali…”	Zachowanie poprawności językowej	Skorygowano zgodnie z uwagą
	IV.2.5.	50	Tabela nr 22, podwójnie użyte słowo „ogółem”, nieczytelność ostatnich kolumn z latami	Brak przejrzystości	Usuniecie zbędnego (podwójnego) wiersza z napisami „ogółem”, wyregulowanie szerokości ostatnich kolumn tak, by cyfry z lat 2008 i 2010 nie przeskakiwały do kolejnej linijki	Zachowanie przejrzystości	Skorygowano zgodnie z uwagą

	IV.3	56	C.3 ... na rzecz poprawy”	Brak pełnej nazwy C.3	Dopisanie na rzecz poprawy gospodarki wodno - ściekowej	Ujednolicenie zapisów	Skorygowano zgodnie z uwagą
	IV.3.	62	Czwarta kolumna początek „Obszary wiejskiej w Subregionie….” oraz środek piątek kolumny „…”będzie również podjęcia działań…”	Odmiana słów „wiejskie” i „podjęcie”	„ Obszary wiejskie w Subregionie…” „ … będzie również podjęcie działań…”	Zachowanie poprawności językowej	Skorygowano zgodnie z uwagą
	VI	68	Końcówka przedostatniego akapitu „… wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności i obszarów miejskich i wiejskich”	Nadużywanie litery „i”, brak kropki na końcu zdania.	„… wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności oraz obszarów miejskich i wiejskich.”	Zachowanie poprawności językowej i poprawności zapisu	Skorygowano zgodnie z uwagą
	VI	69, 70	Tabela nr 26 jest nieczytelna	Niepotrzebne dzielenie tabeli	Przeniesienie tabeli nr 26 w całości (wraz z nazwą) na stronę 70 (na str. 70 jest wystarczająco dużo miejsca), tak by niepotrzebnie nie dzielić tabeli	Zwiększenie przejrzystości zapisów	Skorygowano zgodnie z uwagą
Miasto Jastrzębie - Zdrój	IV, IV.1, IV.1.1	str. 16	W zdaniu :Prócz terenów na których w dalszym ciągu prowadzi się wydobycie (wskazane wyżej)…. nie sposób wyżej znaleźć informacji o terenach na których w dalszym ciągu prowadzi się wydobycie- uzupełnić, lub wskazać wprost				Skorygowano zgodnie z uwagą
	IV, IV.1, IV.1.1	str. 16	W zdaniu: Prócz terenów na których w dalszym ciągu prowadzi się wydobycie (wskazane wyżej) należy również wspomnieć o obszarach na których zakończono eksploatację kopalin …….dopisać Jastrzębie-Zdrój	W Jastrzębiu zakończono eksploatację kopalin np. KWK Moszczenica			Skorygowano zgodnie z uwagą
	IV, IV.1, IV.1.1	str. 17	Znikome informacje o obszarach poprzemysłowych. Na str. 15 skupiono się na	Ponieważ Powiat Wodzisławski i Jastrzębie-Zdrój, ma w ramach RIT	W załączeniu (źródło Urząd Miasta) mapa przedstawiająca obszary działalności	IV, IV.1, IV.1.1	Uzupełniono o tabelę, wskazującą obszary poprzemysłowe opracowaną na

			charakterystyce gospodarstw rolnych. Należy poszerzyć opis dotyczący obszarów poprzemysłowych o dane dotyczące tych terenów – np. powierzchnię terenów zdegradowanych, poprzemysłowych. -po słowie obszary poprzemysłowe należy dopisać: w tym hałdy i zalewiska (bo one też są skutkiem działalności przemysłu). Obszary po działalności poprzemysłowej stanowią ponad 40% obszaru Jastrzębia-Zdroju	przewidziane do realizacji projekty w ramach zagospodarowania terenów poprzemysłowych, należałoby przedstawić chociażby ich charakterystykę obszarów poprzemysłowych np. powierzchnię obszarów poprzemysłowych itp. Tak jak w tekście o terenach powojskowych odniesiono się do gminy Kornowac	poprzemysłowej w Jastrzębiu-Zdroju. Obszary po działalności poprzemysłowej stanowią ponad 40% obszaru Jastrzębia-Zdroju		podstawie : *www.opitpp.orsip.pl.*
	IV.2.2	str. 19	W tekście dotyczącym problemu zanieczyszczeń powietrza biorąc pod uwagę POP ,należy obszar Subregionu Zachodniego wymieniać jako aglomeracja rybnicko-Jastrzębska (Rybnik, Żory, Jastrzębie-Zdrój) oraz część strefy śląskiej (pozostałe tereny) Ponadto należy podkreślić – jednym zdaniem, że w tabeli nr 5 ujęto dane z Rybnika i Wodzisławia z uwagi na fakt że punkty pomiarowe tych zanieczyszczeń są tylko w tych miastach: Wodzisław (w obrębie strefy śląskiej), Rybnik (w obrębie strefy rybnicko-jastrzębskiej)	Wg projektu Programu ochrony powietrza w skład Subregionu Zachodniego wchodzi :aglomeracja rybnicko-Jastrzębska (Rybnik, Żory, Jastrzębie-Zdrój) oraz część strefy śląskiej (pozostałe tereny)			Skorygowano zgodnie z uwagą
		Str. 22	W tabeli nr 7 poprawić dla Jastrzębia-Zdroju kolumnę „Typ instalacji”, wpisać jako druga pozycję : Male elektrownie biogazowe wytwarzające energię z biogazu z oczyszczalni ścieków oraz składowiska				Skorygowano zgodnie z uwagą

			odpadów . Kolumna „ilość instalacji" -2. w kolumnie „Moc" - biogaz z oczyszczalni ścieków-0,231 MWh a ze składowiska odpadów- 0,5 MWh. W pozycji dotyczącej Elektrowni realizujących technologie współspalania (paliwa kopalne i biomasa), w kolumnie ilość instalacji - 1,w pozycji „MOC" wpisać 220 MW (przy czym jest to obecnie projektowane przez SEJ-Spółkę Energetyczną Jastrzębie				
		Str. 24	W zdaniu….. Osiami komunikacyjnymi Subregionu Zachodniego, a przy tym emitorami emisji liniowej są przede wszystkim autostrada A1, która jest kluczową drogą w Subregionie, na której jest największe natężenie ruchu drogowego, tranzyt międzynarodowy przebiega prze nią (Autostradę wyciągnąć na plan pierwszy). Potem DK 78 ……..				Skorygowano zgodnie z uwagą
			W zdaniu: Szkielet drogowy Subregionu Zachodniego napisać przez jakie gminy przebiegają drogi wojewódzkie 932, 933,934, 935, 937	Skoro przebieg innych dróg jest opisany przez które gminy przebiegają, w związku z tym przebieg dróg wojewódzkich też należy uściślić, aby pokazać zanieczyszczenia z emisji liniowej również przez te gminy.			Skorygowano zgodnie z uwagą
		Str. 25	Dopisać w zdaniu...Jaskrawym przykładem jest Powiat Wodzisławski i jego gminy	Jastrzębie-Zdrój całkowice pozbawione komunikacji kolejowej, a w ograniczonym			Skorygowano zgodnie z uwagą

			oraz miasto Jastrzębie-Zdrój, które jest całkowice pozbawione komunikacji kolejowej, a w ograniczonym zakresie dostęp do komunikacji autobusowej…….	zakresie dostęp do komunikacji autobusowej.			
		Str. 25	Pod rys. nr 4. Podać w źródle nazwę Strategii Rozwoju. Ponadto kolor dla Jastrzębia-Zdroju jest nieprawidłowy, gdyż jest to miasto wykluczone komunikacyjnie w tym całkowicie pozbawione dostępu do komunikacji kolejowej. Jest w porównywalnej, a nawet gorszej sytuacji niż powiat wodzisławski, który jest zaznaczony jako wykluczony, a Jastrzębie-Zdrój nie.				Uwzględniono częściowo
	IV.2.3.	Str. 27	Pod tabelą nr 8 przy pozycji źródło należy podać, że są to dane z roku 2009. Poszczególne gminy i powiaty dysponują danymi za 2013 roku można je ściągnąć. Jeżeli będą cytowane dane za 2013 r. to Jastrzębie-Zdrój (dane UM Jastrzębie-Zdrój) są następujące: kolumna2-891; kolumna 3-592; kolumna 4-14834; kolumna 6-17,4; kolumna 7-17.	Bardziej negatywne dane są za 2009. Jeżeli celem tych danych jest pokazanie problemu azbestu, to one lepiej to obrazują niż rok 2013. Pytanie tylko czy dane z 2009 r. dla Urzędu Marszałkowskiego są wystarczające.			Bez zmian
		Str. 27	Zmiana zdania na prawidłowe: Nie bez znaczenia dla konieczności interwencji w proces usuwania wyrobów zawierających azbest jest posiadanie w Subregionie				Skorygowano zgodnie z uwagą

			Zachodnim możliwości składowania odpadów azbestowych w Jastrzębiu-Zdroju (jest to kwatera do składowania tych odpadów, która jest częścią RIPOK, której właścicielem jest spółka kapitału obcego COFINCO) oraz w bezpośrednim sąsiedztwie Subregionu Zachodniego, ……..-dalej to co było w tekście pierwotnym				
			Tabela 13 i tabela 14, w źródle brak informacji za jaki okres są to dane-podać rok				
		Str.. 34 i 36	Tam gdzie mowa o tym , że rozwój szkolnictwa zawodowego musi być podporządkowany celom gospodarki, należy również wspomnieć o potrzebie wzmocnienia atrakcyjności oferty edukacyjnej szkół, w tym zawodowych mających na celu m.in. podniesienie zdolności uczniów do przyszłego zatrudnienia a także promocja kształcenia zawodowego				Skorygowano zgodnie z uwagą
		str. 37		W ramach RITÓW przygotowywane są projekty z zakresu promocji kształcenia zawodowego, dlatego też należy podkreślić te zagadnienia.			Skorygowano zgodnie z uwagą
			Grupy docelowe poszerzyć również o młodych emerytów (tzw. młodych emerytów górniczych), rodziców samotnie wychowujących dzieci, rodziny zastępcze				
		str.40		Projekty z zakresu rewitalizacji mają obejmować kilka grup docelowych, dlatego warto wspomnieć w Strategii RIT o szerszej grupie			Skorygowano zgodnie z uwagą
			Pod rysunkiem nr 5 podać czasookres- obszary				

			wymagające rewitalizacji				
		Str. 42	Dane dotyczące zjawisk przestępczych warto poszerzyć o zapisy z błękitnej karty				Brak zmian
		str. 44		przy opisie zjawisk kryzysowych warto spojrzeć do projektu wytycznych dotyczących LPR-ów (Urząd Marszałkowski). Wiele danych można pokazać w skali Subregionu, co byłoby mocnym uzasadnieniem dla projektów -RITÓW wielu miast i gmin Subregionu			Uwzględniono
		str. 82	w Jastrzębiu-Zdroju plan gospodarki niskoemisyjnej jest w trakcie opracowania wiele kwestii dotyczących gospodarki niskoemisyjnej zostało pominiętych biorąc pod uwagę materiały przesłane przez J-Z-w załączeniu tabela z brakuącymi informacjami do ewentualnego uzupełnienia w zakresie efektywności energetycznej -brak niektórych informacji przeslanych przez J-Z (w załączeniu brakujące informacje)				Skorygowano zgodnie z uwagą Uwzględniono i wprowadzono do tabeli.
		Str. 97					

Rydułtowy	X, tabela 28	86	W kolumnie 3 zapis: „W ramach RIT Subregionu Zachodniego w działaniu: 4.3„efektywność energetyczna" ujęto projekt „ Poprawa efektywności energetycznej budynków oświatowych w Rydułtowach". W ramach RIT Subregionu Zachodniego jako projekt rezerwowy w działaniu 4.5 „niskoemisyjny transport miejski" ujęto projekt „Niezmotoryzowani mają łatwiej - program wsparcia dla ruchu rowerowego w Rydułtowach". Miasto Rydułtowy złożyło wniosek do NFOŚiGW w ramach konkursu POIiŚ działanie 9.3. o dofinansowanie projektu dot. opracowania planu gospodarki niskoemisyjnej. Obecnie oczekujemy na rozstrzygnięcie konkursu." **zmienić na:** „ W ramach RIT Subregionu Zachodniego w działaniu 4.3„efektywność energetyczna" ujęto projekt „Poprawa efektywności energetycznej w Rydułtowach". W ramach RIT Subregionu Zachodniego jako projekt rezerwowy w działaniu 4.5 „niskoemisyjny transport miejski" ujęto projekt „Niezmotoryzowani mają łatwiej - program wsparcia dla ruchu rowerowego w Rydułtowach". Miasto Rydułtowy złożyło wniosek do NFOŚiGW w ramach konkursu POIiŚ działanie 9.3. o dofinansowanie projektu dot. opracowania planu gospodarki niskoemisyjnej – projekt umieszczono na liście rezerwowej."		Dokonano aktualizacji danych	Skorygowano zgodnie z uwagą
Racibórz	IV.1.1. Przedsiębiorczość i warunki inwestycyjne		Brak uzasadnienia dla realizacji projektów z zakresu kompleksowego uzbrojenia terenów inwestycyjnych typu brownfield dla Miasta Racibórz. Ponadto Miasto Racibórz nie jest wskazane jako obszar wymagający wsparcia i interwencji finansowej. Dane dot. Miasta Racibórz w tabeli nr 5 tj. Obszary poprzemysłowe i zdegradowane w Subregionie Zachodnim zostaną podane w terminie późniejszym po dokładnym doprecyzowaniu przyszłych, potencjalnych projektów.			W tabeli 31 wskazano cele RIT do realizacji na poszczególnych obszarach Subregionu, w tym w lokalnym ośrodku rozwoju tj. mieście Racibórz. Wskazano tam C1 RIT, który obejmuje uzbrajanie terenów inwestycyjnych
	IV.2.2. Energia, gospodarka niskoemisyjna		Czy zapisy w tabeli nr 8 Produkcja energii ze źródeł odnawialnych w Subregionie Zachodnim dot. np. powiatu raciborskiego nie zamkną drogi Miastu Racibórz uzyskania wsparcia dla montażu ogniw fotowoltaicznych w ramach PI 4a Produkcja i dystrybucja energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych Brak wskazania obszaru wymagającego wsparcia i interwencji finansowej w zakresie PI 4a Produkcja i dystrybucja energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych oraz PI 4c Efektywność energetyczna Na stronie 29 mowa jest o m.in. drogach krajowych. Może warto również podkreślić aspekt drogi krajowej nr 45, która nie tylko że przebiega również przez gęstą zabudowę to jeszcze łączy województwa opolskie i śląskie.			- tabela obejmuje obecny stan produkcji energii ze źródeł odnawialnych, - nie ma obaw co do zablokowania możliwości pozyskania środków, zwłaszcza w kontekście potencjału w wykorzystywaniu energii słonecznej w województwie śląski
	IV.2.3. Ochrona środowiska		Nie należy odnieść się do gospodarki odpadami w kontekście zmiany alokacji			W tabeli 31 wskazano cele RIT do realizacji na poszczególnych obszarach Subregionu, w

					tym w lokalnym ośrodku rozwoju tj. mieście Racibórz. Wskazano tam cel RIT obejmujący działania środowiskowe
	IV.2.5. Rewitalizacja i spójność społeczna		Proponuję aby czytelniej rozdzielić rozdział m.in. na: Priorytet inwestycyjny 9b wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności i obszarów miejskich i wiejskich Cel: zwiększona aktywizacja społeczno-gospodarcza ludności zamieszkującej rewitalizowane tereny. Oraz Priorytet inwestycyjny 9a inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną, które przyczyniają się do rozwoju krajowego, regionalnego i lokalnego, zmniejszania nierówności w zakresie stanu zdrowia, promowanie włączenia społecznego poprzez lepszy dostęp do usług społecznych, kulturalnych i rekreacyjnych, oraz przejścia z usług instytucjonalnych na usługi na poziomie społeczności lokalnych Cel: lepszy dostęp do usług społecznych dla osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem.		Wskazany rozdział obejmuje ogólną diagnozę. Cele RIT znajdują się w dalszej części dokumentu.
Wodzisław Śl.			REWITALIZACJA <u>Możliwe obszary wsparcia</u> uwagi. Oś X, PI9b Brak w strategii RIT odniesienia do zapisów widniejących w: 1. Strategii Śląskie 2020+ w obszarze możliwej interwencji w działania infrastrukturalnej (rewitalizacji obszarów zdegradowanych) - str 99- 101 Strategi Śląski 2020+ (kierunki działań) np; - Rewitalizacja terenów i obiektów, w tym poprzemysłowych i zdegradowanych na tereny/obiekty o funkcjach społeczno-gospodarczych oraz zapewnienie ich dostępności. - Poprawa jakości i atrakcyjności przestrzeni publicznych, szczególnie centrów miast i centrów dzielnic oraz przestrzeni recepcyjnych. - Tworzenie i rewitalizacja obszarów zieleni urządzonej oraz terenów rekreacyjnych. - Przywracanie pozycji lub nadawanie nowych funkcji obiektom zabytkowym oraz symbolicznym w życiu społeczności lokalnych - Rewitalizacja osiedli mieszkaniowych, w tym starych dzielnic		- fragment dokumentu dotyczący celów i priorytetów został przeredagowany.
			2. RPO. Priorytet inwestycyjny 9b. Należy uwzględnić iż wsparcie mogą uzyskać projekty przyczyniające się do likwidacji istotnych problemów społecznych i gospodarczych na obszarze/obszarach rewitalizowanych który/które bezpośrednio wynikają z **Lokalnych Programów Rewitalizacji** (str 250-255 RPO)		- fragment dokumentu dotyczący celów i priorytetów został przeredagowany.
			<u>Wskaźniki i kryteria oceny strategicznej</u>		fragment dokumentu dotyczący wskaźników

			1. VIII PI 8iv wskaźniki: zgodne z RPO kryteria: partnerstwo: nie należy wykluczać partnerstw z sektorem publicznym w kwestii punktacji dodatkowej 2. IX 9i wskaźniki: widniejące wskaźniki w tabeli nr 29 dla 9i nie są spójne z RPO WSL 2014-2020. ujęte są tylko wskaźniki określone w celu szczegółowym nr 1 9i, natomiast pominięto wskaźniki określone dla celu szczegółowego 2 9i (str 211-223 RPO) kryteria: partnerstwo: nie należy wykluczać partnerstw z sektorem publicznym w kwestii punktacji dodatkowej 3. X 9b wskaźniki zgodne z RPO kryteria: partnerstwo: nie należy wykluczać partnerstw z sektorem publicznym w kwestii punktacji dodatkowej		został przeredagowany.
			WŁĄCZENIE SPOŁECZNE na str 52, gdzie wymienia się infrastrukturę służącą integracji społecznej należy dopisać literalnie centra usług społecznych (CUS)		- fragment dokumentu dotyczący celów i priorytetów został przeredagowany.
			w kryteriach wyboru projektów 9 iv oraz analogicznie w kryteriach wyboru projektów 9 i należy uwzględnić możliwość składania projektów przez partnerstwa jst. Na chwilę obecną preferuje się partnerstwa z sektorem niepublicznym. Partnerstwa w obrębie jst nie charakteryzują się przecież mniejszą efektywnością czy skutecznością w realizacji zadań projektowych, czego najlepszym przykładem wcześniej realizowane projekty partnerskie w ramach Subregionu Zachodniego. Wnosimy zatem o zmianę kryterium wyboru dotyczącego partnerstwa na zapis: "Preferowane będą projekty, w których przewidziana jest współpraca i współdziałanie z sektorem niepublicznym (tj. organizacjami pozarządowymi, sektorem ekonomii społecznej w oparciu o dostępne formy, prawne takie jak.....) **lub innymi jst.** brak partnerstwa - 0 pkt, partnerstwo z **1-2 podmiotami** - 1 pkt, partnerstwo z **3 i więcej podmiotami** - 2pkt.		- fragment dokumentu dotyczący wskaźników został przeredagowany.

			EFEKTYWNOŚĆ ENERGETYCZNA 1.Wskaźnik dot. liczby zmodernizowanych energetycznie budynków nie został ujęty w RPO WSL 2.Nie jest spójna tabela str. 133 pkt. 7 RPO WSL ze Strategią Wskaźnik –zmniejszenie rocznego zużycia energii pierwotnej w budynkach publicznych 3.Uwaga str. 85 lokalizacja projektu PI 4c/efektywność energetyczna: Dlaczego strefa raciborsko - wodzisławska ma 1 pkt. a aglomeracja rybnicko-jastrzębska – 2 kpt. Z Programu ochrony powietrza dla stref województwa Śląskiego wynika iż Rybnik ma dużo mniejsze stężenie pyłu zawieszonego PM10 niż Wodzisław (w załączeniu skan dokumentu z wyliczeniem) 4.Ponadto nie ma strefy raciborsko-wodzisławskiej tylko strefa śląska – stare nazewnictwo. Ponadto Wodzisław Śląski i Zabrze w strefie śląskiej są najbardziej zanieczyszczonymi Miastami 5. Brak odniesienia do węzłów przesiadkowych(brak danych) 6.Lokalizacja projektu str. 86 7.Brak spójności pomiędzy wskaźnikami a kryterium lokalizacji 8. wskaźnik – kwalifikacja do stref wg POP (lokalizacja projektu) dla projektów dot. oświetlenia jest błędny ponieważ projekt dotyczy oświetlenia, dla którego źródłem zasilania emisji jest instalacja znajdujące się poza miejscem realizacji projektu. Dlatego też ocena projektu przez wskaźnik opierający się o wielkości emisji jest niemiarodajny. Obecnie energia, która zasila oświetlenie może pochodzić z każdej instalacji(elektrowni a nawet z instalacji prywatnej) znajdującej się w całym kraju. Powiązanie efektywnego zarządzania energią (oświetlenia) ze strefami w POP czyli stopniem zanieczyszczenia jest bezzasadne.		- fragment dokumentu dotyczący wskaźników został przeredagowany.
Żory			W strategii brakuje wymienienia wszystkich celów RIT, a także nie przywołuje się pełnego uporządkowanego zestawienia celów strategii rozwoju, co w pewnym stopniu utrudnia absorpcję treści dokumentu, zwłaszcza na s. 70-75, gdzie ma się poczucie pewnego chaosu, spotęgowanego skrótami myślowymi;		- fragment dokumentu dotyczący celów został przeredagowany, - strategia RIT jest dokumentem węższym od Strategii rozwoju.
			Prosimy o uzupełnienie tabeli nr 5 (obszary poprzemysłowe) o przesłane lokalizacje		- uzupełniono zgodnie z przekazanym materiałem
			Sugerujemy uzupełnić brakujące dane dla subregionu odnośnie do osób niepełnosprawnych (s. 51) – źródłem informacji w tym aspekcie mogą być samorządy;		Cele diagnozy są sformułowane na tyle ogólnie, że mieszczą wszelkie typy projektów do realizacji.
			Prosimy również o zamieszczenie w diagnozie danych dotyczące szkół zawodowych, do których uczęszcza młodzież niepełnosprawna (szkoły specjalne);		
			S. 62 – proponujemy dopisać jako szansę S4: Działania samorządów w postaci zachęt dla mieszkańców do montażu baterii solarnych i instalacji fotowoltaicznych lub innych mikroinstalacji wykorzystujących odnawialne źródła energii (OZE);		- dodano zgodnie z sugestią
			Wydaje się, że błędne jest nazewnictwo celów szczegółowych (np. C2.1 na s. 73		- skorygowano

			i na s. 74 brzmi inaczej – a nie ma informacji, że są cele różnych strategii)		
			Na s. 77 wśród kosztów wyjazdów służbowych wymienia się podróże pracowników RIT (biura związku?) w celu monitoringu realizowanych projekt ów, jednak na s. 83 mówi się, że do zadań związku należeć będzie wyłącznie udział w wyborze projektów w formule RIT, a następnie na s. 102 jest zapis, że zarząd związku będzie zarządzał realizacją strategii RIT poprzez monitorowanie listy wiązek projektów stanowiących załącznik do Strategii RIT. Przy okazji pytanie, czy lista wiązek jest na pewno możliwa jako załącznik strategii?		- skorygowano
			Na s. 60 siła S4. i S5 są tożsame, siła S7 semantycznie pokrywa się z S1		- częściowo uwzględnione
			Na s. 62 w zagrożeniach w T2 chyba chodziło o rekultywację (w tym obszarze ciężko mówić o rewitalizacji)		- skorygowano
Gaszowice			Proszę o uwzględnienie w strategii zapisów umożliwiających zabudowę oświetlenia przy drogach gminnych i powiatowych oraz na terenach ogólnodostępnych (użyteczności publicznej).		- skorygowano fragment dokumentów dotyczący celów